

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Renata Milcová

Ochrana kytovců v mezinárodním právu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Karolina Žáková, Ph.D.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 19. listopadu 2015

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že předloženou diplomovou prací jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. listopadu 2015

Renata Milcová

PODĚKOVÁNÍ

Velmi ráda bych poděkovala JUDr. Karolině Žákové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, vstřícnost a čas, který mi věnovala při psaní této diplomové práce.

Obsah

Obsah	3
Seznam zkratk	5
Úvod.....	10
1. Věcná a právní východiska ochrany kytovců	13
1.1 Věcná východiska ochrany kytovců	13
1.1.1 Biologické zařazení kytovců a jejich důležitost pro ekosystém	13
1.1.2 Zdroje ohrožení kytovců	18
1.1.3 Historie lovu a ochrany kytovců	31
1.2 Právní východiska ochrany kytovců	37
1.2.1 Kytovci jako živé mořské zdroje	37
1.2.2 Kytovci jako součást mořské biodiverzity	41
1.2.3 Kytovci jako privilegovaní mořští živočichové	44
2. Právní úprava velrybářství	54
2.1 Mezinárodní velrybářská komise	54
2.1.1 Vývoj regulace lovu velryb na půdě IWC	59
2.1.2 Komerční lov velryb	65
2.1.3 Velrybářství na základě zvláštního povolení	66
2.1.4 Naturální velrybářství původních domorodých obyvatel	72
2.1.5 Současná situace v IWC	74
2.2 Další organizace pro řízení lovu velryb a zájmové skupiny	77
2.2.1 Regionální organizace pro řízení lovu velryb	77
2.2.2 Zájmové skupiny	79
2.3 Úmluva o ochraně antarktických živých mořských zdrojů	79
3. Právní úprava ochrany kytovců jako zvláště chráněných druhů	82
3.1 Ochrana kytovců jako ohrožených druhů	82
3.1.1 Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů	82
3.1.2 Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	86
3.1.3 Prováděcí protokoly v rámci Programu pro regionální moře UNEP	90
3.1.4 Regionální úmluvy pevninského charakteru	93
3.2 Ochrana kytovců jako necílených druhů	95
3.2.1 Zákaz rybolovu	97
3.2.2 Úprava rybářského vybavení	97
3.2.3 Zákaz neselektivních metod rybolovu	98
3.2.4 Pravidla nakládání s <i>bycatch</i>	100
3.2.5 Stanovení limitů <i>bycatch</i>	101
4. Mezinárodněprávní úprava prostředí kytovců	103
4.1 Ochrana moří	103
4.1.1 Ochrana moří před znečištěním na globální úrovni	103
4.1.2 Ochrana moří před znečištěním na regionální úrovni	107
4.1.3 Právní úprava kontaminace mořského prostředí hlukem	110
4.2 Ochrana stanovišť kytovců v rámci druhové ochrany	118
4.2.1 Program regionálních moří UNEP	119
4.2.2 Regionální úmluvy pevninského charakteru, směrnice EU	121
4.3 Ochrana stanovišť kytovců v rámci oblastí určených speciálně k jejich ochraně	124

4.3.1 Středomořská rezervace pro mořské savce Pelagos	124
4.3.2 Velrybí rezervace zřizované IWC.....	127
Závěr	131
Použitá literatura	140
Seznam příloh	153
Příloha č. 1	154
Příloha č. 2	158
Příloha č. 3	159
Příloha č. 4	160
Příloha č. 5	161
ABSTRAKT	162
ABSTRACT.....	162
SUMMARY.....	163
NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE.....	165
KLÍČOVÁ SLOVA	165
KEY WORDS.....	165

Seznam zkratek

- ACCOBAMS** *Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area*
(Dohoda o ochraně kytovců Černého moře, Středoziemního moře a přilehlé atlantské oblasti)
- AEWC** *Alaska Eskimo Whaling Commission*
(Velrybářská komise aljašských Inuitů)
- AFS** *International Convention on the Control of Harmful Anti-Fouling Systems on Ships*
(Mezinárodní úmluva o kontrole škodlivých látek obsažených v protinánosových nátěrech lodí)
- AIDCP** *Agreement on the International Dolphin Conservation Program*
(Dohoda o mezinárodním programu na ochranu delfínů)
- ASCOBANS** *Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas*
(Dohoda o ochraně malých kytovců Baltského a Severního moře)
- ASMA** *Antarctic specially managed areas*
(antarktické zvláště spravované oblasti)
- ASPA** *Antarctic specially protected areas*
(antarktické zvláště chráněné oblasti)
- ASW** *aboriginal subsistence whaling*
(naturální velrybářství původních domorodých obyvatel)
- BWM** *International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments*
(Mezinárodní úmluva o kontrole a řízení balastové vody a sedimentů z plavidel)
- BWU** *Blue Whale Unit*
(jednotka plejtváka obrovského)
- CCAMLR** *Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*
(Komise pro ochranu antarktických živých mořských zdrojů)
- CBD** *Convention on Biological Diversity*
(Úmluva o biologické rozmanitosti)
- CHH** *Common Heritage of Humankind*
(společné dědictví lidstva)

CITES	<i>Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora</i> (Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin)
CMS	<i>Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals</i> (Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů)
COLREG	<i>Convention on the International Regulations for Preventing Collisions at Sea</i> (Úmluva o mezinárodních pravidlech pro předcházení srážkám na moři)
COP	<i>Conference of the Parties</i> (zasedání smluvních stran)
ECCO	<i>Eastern Caribbean Cetacean Commission</i> (Východokaribská komise pro kytovce)
EEZ	<i>exclusive economic zone</i> (výlučná ekonomická zóna)
FAD	<i>Fish Aggregating Device</i> (zařízení pro shromažďování ryb)
FAO	<i>Food and Agriculture Organization of the United Nations</i> (Organizace OSN pro výživu a zemědělství)
FSA	<i>Fish Stocks Agreement</i> (Dohoda o rybích hejnech)
HELCOM	<i>Helsinki Commission</i> (Komise Helsinské úmluvy)
IATTC	<i>Inter-American Tropical Tuna Commission</i> (Meziamerická komise pro tropického tuňáka)
ICCAT	<i>International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas</i> (Mezinárodní komise pro ochranu tuňáků Atlantiku)
ICES	<i>International Council for the Exploration of the Sea</i> (Mezinárodní rada pro výzkum moře)
ICRW	<i>International Convention for the Regulation of Whaling</i> (Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství)
IFAW	<i>International Fund for Animal Welfare</i> (Mezinárodní fond pro blaho zvířat)

IMO	<i>International Maritime Organization</i> (Mezinárodní námořní organizace)
IOS	<i>Indian Ocean Sanctuary</i> (velrybí rezervace Indického oceánu)
IOTC	<i>Indian Ocean Tuna Commission</i> (Komise pro tuňáky Indického oceánu)
ISA	<i>International Seabed Authority</i> (Mezinárodní úřad pro mořské dno)
IUCN	<i>International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources</i> (Světový svaz ochrany přírody)
IWC	<i>International Whaling Commission</i> (Mezinárodní velrybářská komise)
JARPA	<i>Japanese Whale Research Program under Special Permit in the Antarctic</i> (Japonský výzkumný program týkající se velryb v Antarktidě na základě zvláštního povolení)
JARPN	<i>Japanese Whale Research Program under Special Permit in the North Pacific</i> (Japonský výzkumný program týkající se velryb v severním Pacifiku na základě zvláštního povolení)
MAP	<i>Mediterranean Action Plan</i> (Akční plán pro Středozevní moře)
MARPOL	<i>International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto and by the Protocol of 1997</i> (Mezinárodní úmluva o předcházení znečišťování moří z plavidel z roku 1973 ve znění Protokolu k ní přijatého v roce 1978 a Protokolu z roku 1997)
MSD	Mezinárodní soudní dvůr v Haagu
MSFD	<i>Marine Strategy Framework Directive</i> (Rámcová směrnice o strategii pro mořské prostředí)
MMPA	<i>Marine Mammal Protection Act</i> (Zákon na ochranu mořských savců)

MOP	<i>Meeting of Parties</i> (zasedání smluvních stran)
MoU	<i>Memorandum of Understanding</i> (memorandum porozumění)
MPA	<i>marine protected area</i> (chráněná mořská oblast)
MSY	<i>maximum sustainable yield</i> (maximální udržitelný výnos)
NAMMCO	<i>North Atlantic Marine Mammals Commission</i> (Severoatlantická komise pro mořské savce)
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> (Severoatlantická aliance)
NEWREP-A	<i>New Scientific Whale Research Program in the Antarctic Ocean</i> (Nový výzkumný program týkající se velryb v Jižním oceánu)
NMP	<i>New Management Procedure</i> (nový postup řízení)
NOAA	<i>National Oceanic and Atmospheric Administration</i> (Národní úřad pro oceán a atmosféru)
NRDC	<i>Natural Resources Defense Council</i> (Rada pro obranu přírodních zdrojů)
OPRC	<i>International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-Operation</i> (Mezinárodní úmluva o připravenosti, reakci a spolupráci pro případ ropného znečištění)
OSPAR	<i>Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic</i> (Úmluva na ochranu mořského prostředí severovýchodního Atlantiku)
OSPARCOM	<i>OSPAR Commission</i> (Komise OSPAR)
RMP	<i>Revised Management Procedure</i> (zrevidovaný postup řízení)
RMS	<i>Revised Management Scheme</i> (zrevidovaný systém řízení)

RSP	<i>Regional Seas Programme</i> (Program regionálních moří)
RSPCA	<i>Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals</i> (Královská společnost pro prevenci krutosti na zvířatech)
SAWS	<i>South Atlantic Whale Sanctuary</i> (velrybí rezervace jižního Atlantiku)
SOLAS	<i>International Convention for the Safety of Life at Sea</i> (Mezinárodní úmluva pro bezpečnost života na moři)
SOS	<i>Southern Ocean Sanctuary</i> (velrybí rezervace Jižního oceánu)
SPA	<i>specially protected area</i> (zvláště chráněná oblast)
SPAMI	<i>specially protected area of Mediterranean importance</i> (zvláště chráněná oblast středomořského významu)
SPREP	<i>Secretariat of Pacific Regional Environment Programme</i> (Regionální program pro životní prostředí Pacifiku)
SPWS	<i>South Pacific Whale Sanctuary</i> (velrybí rezervace jižního Pacifiku)
STCW	<i>International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers</i> (Mezinárodní úmluva o normách výcviku, kvalifikace a strážní služby námořníků)
UNCLOS	<i>United Nations Convention on the Law of the Sea</i> (Úmluva OSN o mořském právu)
UNEP	<i>United Nations Environment Programme</i> (Program OSN pro životní prostředí)
WDCS	<i>Whale and Dolphin Conservation Society</i> (Společnost pro ochranu velryb a delfínů)
WWF	<i>World Wide Fund for Nature</i> (Světový fond na ochranu přírody)

Úvod

Historie a současnost přístupu člověka ke kytovcům a jejich ochraně podávají obraz o nešetrném nakládání člověka s přírodními zdroji, selektivním přijímání nových poznatků, rozdílnosti kultur, ignoraci dopadů lidských činností, chybějící pokoře a neúctě k přírodě a životnímu prostředí, ale i o poučení se z chyb a následných snahách o nápravu, fascinaci člověka jedinečnými tvory a zohlednění jejich významu pro budoucí generace.

V postoji mnoha států k využívání populací kytovců došlo v posledních letech k zásadnímu obratu, a lov kytovců se stal ve velké části světa nežádoucím jevem a kontroverzním tématem. Tuto situaci vystihují slova bývalého novozélandského ministra životního prostředí Chrise Cartera týkající se velrybářství, která zároveň svědčí o významu, jenž bývá vývoji postoje k lovu velryb přisuzován: *„Velryby nyní představují symbol způsobu života, který chceme na naší planetě do budoucna vést. Budou jen dalšími využitelnými zdroji potravy a tuku, které lovíme, aniž bychom je potřebovali? Nebo budou uznány jako významné a jedinečné druhy, se kterými dokážeme sdílet životní prostředí?“*¹ Debaty týkající se velrybářství se dotýkají ekologických, právních, politických, ale i etických hledisek, a představují tak zajímavou problematiku, které je v této práci věnována zvýšená pozornost.

Neméně důležitý je však také postoj, který bude zaujat k ochraně malých kytovců. Na schopnosti člověka zareagovat včas a efektivně na negativní důsledky svých činností závisí osud jedinečných tvorů. V tomto ohledu může sehrát významnou roli právo. Tato práce se ve svých čtyřech částech snaží právě o představení mezinárodněprávní ochrany kytovců.

Nejprve přibližuje kytovce jako řád mořských živočichů. Kromě jejich biologického zařazení a charakteristiky jsou v první kapitole přiblíženy také psychologické schopnosti kytovců, které jsou zásadní pro pochopení některých argumentů odpůrců lovu kytovců. Zanedbatelné nejsou ani vědecké poznatky o environmentálním významu kytovců. Tato kapitola dále představuje cestu, jak velrybáři

---

¹ „They are now a symbol for the way we want to live on our planet in the future. Are they just another exploitable resource, to be killed even though we don't need them for food or oil? Or are they to be respected as great and unique species with which we can share our global environment?“ Viz. New Zealand Department of Conservation [online]. *The Conservation of Whales in the 21st Century*. 2004, str. 3 [cit. 2015-09-27]. Dostupné z: <http://www.doc.govt.nz/documents/conservation/native-animals/marine-mammals/conservation-whales-c21.pdf>.

přeměnili velké kytovce jako druhy původně hojné a lovené v druhy ohrožené a chráněné. Lov není jediným zdrojem ohrožení kytovců, a v této kapitole, která se věnuje věcným a právním východiskům ochrany kytovců, jsou tak vypočteny také další zdroje ohrožení, a to kytovců velkých i malých, jejichž identifikace je stěžejní pro účinnou ochranu. Dále je v této kapitole uveden právní rámec jejich ochrany a využívání jako živých mořských zdrojů a součásti mořské biodiverzity. Tato kapitola se zabývá také otázkou, zda a do jaké míry jsou v ochraně kytovců zohledněny nové vědecké poznatky, které dávají dopadům lidských činností na kytovce nový rozměr.

Další tři kapitoly se zaměřují na různé formy ochrany kytovců. Ta je zajišťována regulací zdrojů jejich ohrožení.

Kapitola druhá se věnuje právní úpravě lovu velryb, tedy způsobu ochrany velkých kytovců jako druhů využívaných, a to prostřednictvím regulace činnosti, která je přímým zdrojem jejich ohrožení. Právě velrybářství pro komerční účely zdecimovalo velrybí populace a některé druhy velkých kytovců přivedlo až na pokraj samotného vyhynutí. Druhá kapitola se proto nejprve zabývá otázkou, jak se k takové ekologické a z hlediska zájmů velrybářských národů též ekonomické výzvě postavil jediný globální orgán řídící lov velryb za účelem zachování velrybářského průmyslu – Mezinárodní velrybářská komise. Tato kapitola má představit způsoby ochrany velrybích populací, jaké má Mezinárodní velrybářská komise k dispozici, a možnosti jejich uplatnění na půdě globálního mezinárodního fóra, které je v dnešní době tvořeno státy s protichůdnými zájmy. Také se pokusí vysvětlit, proč i přes současnou silnou protivelrybářskou kampaň v rámci Mezinárodní velrybářské komise mohou některé její členské státy stále provozovat lov velryb. A dále proč velrybářské státy vynakládají tolik úsilí na zachování v podstatě okrajového průmyslu, jakým je velrybářství, a to i za cenu odsouzení a negativních reakcí ostatních států. Ve stručnosti jsou v této kapitole představeny také další organizace pro hospodaření s velrybími populacemi.

Třetí kapitola se zabývá druhovou ochranou kytovců. Představí ochranu, kterou kytovcům jako druhům ohroženým poskytují před různými lidskými činnostmi mezinárodní úmluvy globálního i regionálního charakteru či dokumenty *soft law*.

Čtvrtá kapitola se věnuje ochraně životního prostředí kytovců, a to od nejobecnější roviny zabývající se kvalitou mořského prostředí jako takového po zřizování oblastí, v nichž jsou zohledňovány specifické potřeby kytovců.

Prameny této práce jsou vzhledem ke zvolenému tématu především cizojazyčné texty normativní i doktrinální povahy, oficiální webové stránky mezinárodních organizací a vlád, které se zaměřují na ochranu kytovců či jejich využívání, a odborná literatura. Texty byly zpracovány zejména metodou analýzy a syntézy za pomoci jazykové, logické a historické metody výkladu. Poznámky pod čarou jsou využívány nejen k citacím, ale též k uvádění definic pojmů a podrobností o probírané problematice.

Práce odráží právní stav platný ke dni 19. listopadu 2015.

1. Věcná a právní východiska ochrany kytovců

1.1 Věcná východiska ochrany kytovců

Charakteristika řádu kytovců z biologického hlediska v této části má představit tyto živočichy z hlediska jejich specifických vlastností a schopností a jejich environmentálního významu. Ve spojení s výčtem zdrojů jejich ohrožení má zároveň nastínit potřeby a nároky kytovců na životní prostředí a jejich ochranu.

1.1.1 Biologické zařazení kytovců a jejich důležitost pro ekosystém

Kytovci (*Cetacea*²) jsou řádem velkých vodních savců zahrnujícím velryby, delfíny a sviňuchy. Většina kytovců je mořskými živočichy. Vyskytují se jak na širém moři, tak v pobřežních vodách ve všech světových oceánech. Některé druhy v každém z nich³, některé pouze v jednom⁴ či pouze na jedné polokouli⁵ a některé druhy jen na velmi omezeném území⁶. Některé druhy však obývají i sladké vody řek Asie a Jižní Ameriky⁷. Kytovci se tedy vyskytují od tropů až po polární oblasti.

Řád kytovců⁸, který zahrnuje 90 druhů (z nichž jeden je pravděpodobně vyhynulý), se člení na dva podřády, a sice na ozubené (*Odontocety*) a kosticovce (*Mysticety*). Do početnějšího podřádu ozubených, který je tvořen 76 druhy, se řadí všichni delfínovití, delfínovci, sviňuchy, vorvaňovci a kogie a dále narval, běluha a vorvaň. Do podřádu kosticovců patří pouze 14 druhů, a to plejtváci, keporkak, plejtvákovce a pravé velryby.⁹

---

² Z latinského slova *cetus* – velryba a řeckého slova *ketos* – mořská obluda.

³ Např. kosatka dravá (*Orcinus orca*) jako jeden z nejrozšířenějších druhů savců světa. Viz. Kiefner, R.: *Velryby a delfíni - Kytovci celého světa*, Rajzl export import s.r.o., 2002, str. 186; Poor, A.: *Cetacea* [online]. 2014 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://animaldiversity.org/accounts/Cetacea/>.

⁴ Např. plískavice plochočelá (*Lagenorhynchus obliquidens*) v Tichém oceánu. Viz Kiefner, R., op. cit., str. 239.

⁵ Např. plejtvák antarktický (*Balaenoptera bonaerensis*) na jižní polokouli. Viz. Poor, A., op. cit.

⁶ Např. sviňucha kalifornská (*Phocoena sinus*), která má ze všech druhů kytovců nejmenší areál výskytu (o poloměru 50 km) v severním cípu Cortézova moře. Viz. Kiefner, R., op. cit., str. 264.

⁷ Delfínovci - např. delfínovec amazonský (*Inia geoffrensis*). Viz. Carwardine, M.: *Velryby, delfíni a další kytovci*. Praha, Euromedia Group k. s. – Knižní klub, 2007, str. 226. ISBN 978-80-242-1881-6.

⁸ Taxonomie řádu *Cetacea* (Kytovci) viz. Příloha č. 1 této práce.

⁹ The Society for Marine Mammalogy [online]. *List of marine mammal species and subspecies*. 2014 [cit. 2015-10-28]. Dostupné z: <https://www.marinemammalscience.org/species-information/list-of-marine-mammal-species-subspecies/>.

Základním rozdílem mezi těmito podřády, jenž se odráží i v jejich názvech, je stavba tlamy, a sice zda je vyplněna zuby či kosticemi¹⁰. Podle toho se pak liší i druh potravy, kterou se živí. Potravou ozubených kytovců jsou ryby a hlavonožci a některých z nich i mořští savci včetně jiných kytovců. Svou kořist polykají po jednom kuse a v celku, neboť jejich zuby nejsou uzpůsobeny ke žvýkání. Potravu kosticovců tvoří malé rybky a krill¹¹, jež nabírají v ohromných množstvích¹² do tlam a filtrují přes kostice.¹³

S druhem potravy souvisí také pohyb kytovců. Především kosticovci¹⁴ se vydávají na dlouhé cesty za potravou. Na léto táhnou do chladných vod polárních oblastí, kde se krmí v těchto místech hojně se vyskytujícím krillem, a na zimu táhnou zpět do teplých tropických vod, kde se páří a rodí mláďata. Migrace mezi letními pastvinami a zimními porodnicemi a říjišti se tak děje pravidelně a sezónně. Ne všichni kytovci jsou cestovateli na tak dlouhé vzdálenosti. Rozdíl mezi kosticovci a ozubenými lze spatřit i v jejich způsobu krmení. Zatímco kosticovci se krmí z převážné části sezónně a na víceméně ustálených místech, ozubení se krmí po celý rok ve stejné intenzitě a jejich potrava je rozptýlena mnohem šířeji, nemusí tak za ní podnikat dlouhé výpravy. Dostupnost potravy je hlavním faktorem ovlivňujícím pohyb kytovců.¹⁵

Jejich těla rybovitého tvaru dosahují různých rozměrů, jež se podle druhu mohou lišit až o několik desítek metrů. Pravděpodobně nejmenším kytovcem je sviňucha kalifornská (*Phocoena sinus*), která dorůstá délky 1,5 m a váhy až 55 kg.¹⁶ Největším kytovcem a zároveň i největším tvorem na planetě je pak plejtvák obrovský neboli modrá velryba (*Balaenoptera musculus*) s délkou těla okolo 30 m a váhou mezi 100 a

---

¹⁰ Kostice jsou hřebenovitě uspořádané desky zrohovatělé pokožky visící rovnoběžně z horní čelisti, které se třepí do tuhých vláken a slouží k filtrování potravy. Fungují tak, že kytovci do tlamy nabírají spolu s kořistí i velké množství vody, která se po zavření tlamy přecedí přes kostice ven a potrava zůstane uvnitř tlamy zachycena na kosticích. Viz. Simmonds, M.: *Velryby a delfíni světa*. Praha, Beta – Pavel Dobrovský, 2005, str. 75. ISBN 80-7306-189-9; Carwardine, M., op. cit., str. 13.

¹¹ Krill jsou malé mořští koryši krunýřovky (*Euphausiacea*), tvořící součást planktonu.

¹² Dospělý jedinec plejtváka obrovského (*Balaenoptera musculus*) může najednou spolknout téměř 1000 litrů vody a potravy. Může tak zkonzumovat přibližně 4 tuny krillu za den. Viz. Kiefner, R., op. cit., str. 56.

¹³ Simmonds, M., op. cit., str. 75; Carwardine, M., op. cit., str. 11.

¹⁴ Např. plejtvák obrovský (*Balaenoptera musculus*), plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*), plejtvák sejval (*Balaenoptera borealis*), kepokak (*Megaptera novaeangliae*) a plejtvákovec šedý (*Eschrichtius robustus*), jež je považován za savce podnikajícího nejdelší okružní migrační cesty až 20 000 km dlouhé, a to od mělkých vod mexického Baja California až po Beringovo, Čukotské a Beaufortovo moře. Viz. Simmonds, M., op. cit., str. 55, 57, 99.

¹⁵ Lockyer, C. H., Brown, S. G.: *The migration of whales*. In: Aidley, D. J., ed. *Animal Migration*. Binghamton, New York, Cambridge University Press, 1981, str. 105-106; Simmonds, M., op. cit. str. 15.

¹⁶ Carwardine, M., op. cit., str. 244-245.

120 tunami, ve výjimečných případech až 190 tun.¹⁷ Takovéto rozměry jsou umožněny životem ve vodním prostředí¹⁸, kterému se kytovci během svého vývoje¹⁹ zcela přizpůsobili.

Jako savci ale dýchají kytovci do plic vzdušný kyslík, k čemuž jim slouží pod vodou uzavíratelné dýchací otvory umístěné na vrcholu lebky, a musí se proto u hladiny nadechovat vzduchu. Dokonalé oddělení průdušnice a jícnu jim znemožňuje dýchat tlamou. Počet dýchacích otvorů je dalším znakem, podle kterého jsou podřády kytovců rozlišitelné. Ozubení mají jeden a kosticovci dva dýchací otvory.²⁰

K pohybu pod vodou slouží kytovcům hydrodynamický tvar těla se silnou ocasní ploutví orientovanou vodorovně tak, že jejím zdviháním a skláněním jsou poháněni kupředu. Takto orientovanou ocasní ploutví a jejím pohybem nahoru a dolů se kytovci odlišují od ryb a paryb, které se pohybují kmitáním vertikálně orientované ocasní ploutve ze strany na stranu.²¹

Jako savci jsou kytovci teplokrevní živočichové. Tělesnou teplotu jim pomáhá udržovat silná nadnášeníschopná podkožní vrstva tuku²², která slouží jako izolace i jako dlouhodobý zdroj energie, a také jejich krevní oběh, který podle potřeby dokáže měnit směr.²³

Rozmnožovací proces kytovců je pomalý²⁴. Březost trvá od 10 do 17 měsíců. Kytovci jako savci rodí živá mláďata, a to jedno mládě na jeden porod většinou každých 1 až 6 let, která živí mateřským mlékem i po několik let. Přestože mláďata rostou

---

¹⁷ Ibid, str. 68.

¹⁸ Simmonds, M., op. cit., str. 17.

¹⁹ V roce 1883 William Henry Flower označil za předky kytovců suchozemské živočichy a řád kytovců vývojově spojil s řádem sudokopytníků (*Artiodactyla*). Nejblížejšími žijícími příbuznými kytovců jsou tak podle této vývojové teorie příslušníci čeledi hrochovitých (*Hippopotamidae*). Kytovci se vyvinuli ze čtyřnohých suchozemských savců. Přejít zpět do vodního prostředí začal zhruba před 52,5 miliony lety a trval okolo 12 milionů let, během nichž kytovci mj. ztratili zadní končetiny, přední končetiny se přeměnily v ploutve (dnes zajišťující především stabilitu), vyvinula se ocasní ploutev umožňující pohyb vpřed, dýchací otvory se přesunuly na vrchol hlavy a sluch se přizpůsobil životu pod vodou. Viz. Uhen, M. D.: Evolution of marine mammals: Back to the sea after 300 million years. *The Anatomical Record* [online]. June 2007, vol. 290, issue 6, str. 514-522 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ar.20545/full>; Uhen, M. D.: The Origin(s) of Whales. *Annual Review of Earth and Planetary Sciences* [online]. 2010, vol. 38, str. 189-219 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-earth-040809-152453>.

²⁰ Simmonds, M., op. cit., str. 18, 99.

²¹ Carwardine, M., op. cit., str. 10-12.

²² U některých kytovců je vrstva podkožního tuku (zvaného trán) silná 30 až 50 cm. Viz. ibid. str. 12.

²³ Simmonds, M., op. cit., str. 66, 68, 73.

²⁴ Kromě sviňuch, o kterých neplatí níže zmíněné. Sviňuchy totiž dospívají brzo a některé rodí mláďata každoročně, neboť mohou být březí a zároveň kojit. Dožívají se ale pouze okolo 20 let věku.

rychle²⁵, jejich dospívání trvá poměrně dlouho²⁶ a pohlavně zralými se stávají nejdříve po druhém roce života, v případě koticovců nejdříve po desátém roce života. Rozmnožovací schopnost kytovců je tedy i přes jejich dlouhou délku života²⁷ poměrně nízká.²⁸

Kytovci mají výborný sluch.²⁹ Zvuky, které vydávají, nepoužívají pouze ke komunikaci, ale také k orientaci v prostoru a lokalizaci potravy především níže pod hladinou, kde je špatná až nulová viditelnost, a to pomocí echolokace, která tak v hloubkách či kalných vodách nahrazuje zrak. Jedná se o zvláštní smysl ozubených kytovců, který jim umožňuje analyzovat ozvěnu zvuků, které k tomuto účelu produkují, a vytvořit si tak přesný obraz svého okolí.³⁰ Kytovci mají i poměrně dobrý zrak, vidí dobře pod i nad vodou.³¹

Kytovci mají spolu s primáty největší mozky ve zvířecí říši. Encefalizace³² u těchto dvou řádů probíhala podobně co do velikosti i složitosti mozku. U některých druhů kytovců byly objeveny nervové buňky (*spindle cells*), umožňující mj. zpracovávat emoce, které byly považovány za buňky typické pouze pro člověka a vyšší primáty, jež je odlišují od ostatních savců. Kytovci mají těchto buněk až třikrát více než člověk a jsou u kytovců přítomné dvakrát delší dobu než u člověka. Kytovci vynikají i vysokou emoční inteligencí³³. Ozubení mají nejvyšší emoční kvocient³⁴ mezi zvířaty. Tento fakt podporuje názor, že určitá chování kytovců nelze vysvětlit jinak než jako empatii.

---

²⁵ Mládě plejtváka obrovského (*Balaenoptera musculus*) přibere každý den 80 kg. Viz. Kiefner, R., op. cit., str. 56.

²⁶ Velryba grónská (*Balaena mysticetus*) pohlavně dospívá v 15-20ti letech. Viz Simmonds, M., op. cit., str. 53.

²⁷ Delfín skákavý (*Tursiops truncatus*) se dožívá v případě samic až 50 let a v případě samců až 40 let. Viz Simmonds, M., op. cit., str. 31; plejtvák obrovský (*Balaenoptera musculus*) se dožívá až 90 let. Viz ibid, str. 49; velryba grónská (*Balaena mysticetus*) se může dožít až 200 let. Viz ibid, str. 53.

²⁸ Carwardine, M., op. cit., str. 11; Simmonds, M., op. cit., str. 80; Poor, A., op. cit.

²⁹ Kytovci vnímají frekvence zvuku od 15Hz do 280 kHz. Člověk pak jen od 16 Hz do 20 kHz.

³⁰ Simmonds, M., op. cit., str. 82; Kiefner, R., op. cit., str. 6.

³¹ Viz. Poor, A., op. cit.

³² Encefalizace označuje vývoj mozku co do jeho velikosti a komplexity.

³³ Emoční inteligencí se rozumí: „Součástí sociální inteligence, která zahrnuje schopnost sledovat vlastní i cizí pocity a emoce, rozlišovat je a využívat těchto informací ve svém myšlení a jednání.“ (“The subset of social intelligence that involves the ability to monitor one's own and others' feelings and emotions, to discriminate among them and to use this information to guide one's thinking and actions.”). Viz. Salovey, P., Mayer, J. D. Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality* [online]. 1990, vol. 9, number 3, str. 189 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z:

http://www.unh.edu/emotional_intelligence/EIAssets/EmotionalIntelligenceProper/EI1990%20Emotional%20Intelligence.pdf. (Překlad autorky práce).

³⁴ Emoční kvocient je ukazatelem výše emoční inteligence. Některé druhy ozubených kytovců dosahují emočního kvocientu 4,5. Průměrný emoční kvocient u lidí je 7,0.

Emoční stránka kytovců tak může být stejně složitá jako u člověka.³⁵ Výzkumy tedy ukazují, že kytovci jeví známky inteligence typické pro vyšší primáty, jako jsou jazyk, sebeuvědomění, kultura³⁶ (dialekt, metody lovu), projevy emocí (smutek, radost, strach), život ve strukturovaných společenských skupinách, péče o zraněné, kooperace (při lovu, varovné signály), používání nástrojů či hra.³⁷

Kytovci hrají významnou roli ve fungování ekosystémů. V ekosystému³⁸ oceánů pomáhají kytovci udržovat stabilní potravinový řetězec a jako predátoři zajišťují rovnováhu ekosystému, neboť pokud by některý druh ztratil svého predátora, mohl by se přemnožit a zničit pak jiný druh, jemuž je predátorem. Kytovci jsou predátory pro mnoho druhů ryb a bezobratlých. Jako predátoři pravděpodobně mají vliv i na chování své kořisti, a to jak z ekologického, tak vývojového hlediska. Některé druhy kytovců jsou samy též kořistí³⁹.

Pro ekosystém mají význam i velrybí exkrementy. Živiny v nich totiž stimulují nárůst fytoplanktonu, který pak z atmosféry poutá oxid uhličitý a pomocí fotosyntézy ho mění na vodu a živiny. Podle odhadů se může jednat o 400 000 tun oxidu uhličitého ročně takto extrahovaného z ovzduší. Vedle tohoto efektu na atmosféru má tvorba fytoplanktonu význam také pro živočichy, kteří se jím živí. Ti jsou dále kořistí pro další druhy, a je tak udržován potravní řetězec. Proces, jehož efektem je produkce živin, může vést k větší hojnosti živočichů v oblastech, kde se velcí kytovci krmí a rodí mláďata. Mohou tak být pro rybolov přínosem a ne konkurencí, jak se dnes někteří rybáři domnívají.

---

³⁵ Alberro, H., Investigating the Intellectual and Emotional Lives of Cetaceans. *R. J. Dunlap Marine Conservation Program. University of Miami* [online]. March 21, 2014 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://rjd.miami.edu/conservation/investigating-the-intellectual-and-emotional-lives-of-cetaceans>.

³⁶ Kulturou se rozumí: „informace nebo chování, které je sdíleno populacemi či subpopulacemi, a které je získáváno od členů stejného druhu nějakou formou sociálního učení“. Viz. Rendell, L., Whitehead, H.: Culture in whales and dolphins. *Behavioral and brain sciences* [online]. 2001, vol. 24, str. 364 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: http://www.sociallearning.info/storage/pdf/behavioral_and_brain_sciences%2024%20309382.pdf.

³⁷ Simmonds, M.: Into the brain of whales. *Applied Animal Behaviour Science* [online]. 2006, vol. 100, issue 1, str. 103-116 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: [http://www.appliedanimalbehaviour.com/article/S0168-1591\(06\)00115-8/abstract](http://www.appliedanimalbehaviour.com/article/S0168-1591(06)00115-8/abstract); Hof, P., Van Der Gucht, E.: Structure of the cerebral cortex of the humpback whale, *Megaptera novaeangliae* (Cetacea, Mysticeti, Balaenopteridae). *The Anatomical Record* [online]. 2007, vol. 290, issue 1, str. 1-31. DOI: 10.1002/ar.20407 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ar.20407/full>.

³⁸ Ekosystémem se podle CBD čl. 2 rozumí „dynamický komplex společenstev mikroorganismů, rostlin a živočichů a jejich neživého prostředí, působící ve vzájemných vazbách jako funkční jednotka“.

³⁹ Predátory kytovců jsou: kosatka dravá (*Orcinus orca*), žraloci (*Chondrichthyes*), mrož lední (*Odobenus rosmarus*), medvěd lední (*Ursus maritimus*) a člověk (*Homo sapiens sapiens*). Viz Poor, A., op. cit.

Svůj význam mají i mršiny velkých kytovců, které klesnou na mořské dno. Některé druhy živočichů žijí pouze na těchto „*whale falls*“, které jim zároveň poskytují potravu.

Kytovci mají tedy význačný pozitivní vliv na fungování oceánů i hodnoty oxidu uhličitého v ovzduší. Odhadovaný úbytek velkých kytovců až o 90% zřejmě pozměnil strukturu a fungování oceánů. Pro existenci některých druhů živočichů jsou kytovci nepostradatelní. Předpokládá se, že některé druhy živočichů, kteří žili na mršinách velkých kytovců na mořském dně, vyhynuly v důsledku tak velkého úbytku jejich hostitelů dříve, než byly objeveny.⁴⁰

1.1.2 Zdroje ohrožení kytovců

Přestože kytovci jsou v oceánech na vrcholu potravního řetězce, a mají tak jen minimum přirozených predátorů, musí čelit mnoha hrozbám způsobeným člověkem. Ty jsou umocňovány růstem světové populace a rozvojem nových technologií. S nárůstem vědeckého poznání o řádu kytovců, fungování ekosystémů, oceánů apod. rozpoznáváme nové a předvídáme možné budoucí hrozby.

Zdroje ohrožení můžeme rozdělit na přímé, jež jsou představovány činnostmi přímo na kytovce zaměřenými, a nepřímé v podobě negativních vedlejších dopadů jiných lidských činností ústících v degradaci jejich životního prostředí a ohrožující je na životech. Dále lze zdroje ohrožení dělit podle rozsahu na obecné a regionální (lokální) a dále podle toho, zda představují ohrožení pro celé populace či pouze pro jedince.

Mezi zdroje ohrožení kytovců patří lov kytovců, uvíznutí v rybářských sítích (*bycatch*), znečišťování mořského prostředí, poškozování a ztráta stanovišť, kolize s plavidly, pozorování kytovců (*whalewatching*), nadměrné využívání rybolovných zdrojů (*overfishing*), klimatické změny a utrpení kytovců v důsledku jejich lovu.

Lov kytovců

Lov je nejstarší hrozbou kytovců. Jedná se o obecný, přímý zdroj ohrožení celých populací kytovců. Kytovci byli a jsou v závislosti na druhu lovení pro různé účely -

---

⁴⁰ Roman, J. et al.: Whales as marine ecosystem engineers. *Frontiers in Ecology and the Environment* [online]. 2014, vol. 12, issue 7, str. 377-385 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1890/130220>; Bowen, W. D.: Role of marine mammals in aquatic ecosystems. *Marine Ecology Progress Series* [online]. 1997, vol. 158, str. 267-274 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.int-res.com/articles/meps/158/m158p267>.

získání velrybího tuku, masa, kostic, zubů, ambry⁴¹, z důvodu ochrany rybolovu, za účelem získání návnady či za účelem umístění do mořských akvárií.⁴²

Lov velkých druhů kytovců se nazývá velrybářstvím. Nešetrný průmyslový způsob lovu velryb především pro velrybí tuk přivedl některé populace velryb až na pokraj samotného vyhynutí. I nynější regulované komerční velrybářství pro maso je rizikem, neboť se z populací velryb snaží vytěžit nejvyšší udržitelný úlovek. Nemusí se však podařit odhadnout početnost ani dynamiku jednotlivých cílených populací velryb, a tyto populace tak mohou být opět přelovovány. Pro některé zdecimované populace velryb, jež se ze svého přelovení zotavují jen velmi pomalu, může být hrozbou i neprůmyslový způsob velrybářství v podobě lovu velryb původním domorodým obyvatelstvem za účelem obživy. Komerční lov i velrybářství původních domorodých obyvatel jsou ve většině případů regulovány Mezinárodní velrybářskou komisí (*International Whaling Commission, IWC*). Ta však ze své působnosti vyjímá lov velryb pro vědecké účely a svěruje ho do působnosti jednotlivých vlád. Vzhledem k tomu, že jediným státem lovicím velryby pro vědecké účely je dnes Japonsko, které je zastáncem komerčního lovu velryb, jenž je pro něj však zakázán, existuje vážné nebezpečí, že lov pro vědecké účely bude Japonskem opětovně zneužit ke komerčním účelům.⁴³

Lov malých kytovců není regulován v rámci globální organizace, jako je IWC v případě velryb. Neregulovaný a často nedokumentovaný lov malých kytovců představuje v některých částech světa vážnou hrozbu pro zachování místních populací. Lov malých kytovců pro maso narůstá s úbytkem rybích hejn. Průmyslový lov malých kytovců provozuje například Japonsko. Na Šalamounových ostrovech jsou vedle masa lovení malí kytovci (delfíni) také pro zuby, které se používají při svatebních obřadech či pro výrobu šperků, ale s nárůstem jejich peněžní hodnoty jsou spolu s masem získávány také ke komerčním účelům, a tamější populace delfínů je tak v ohrožení. Při lovu krabů v Jižní Americe jsou malí kytovci loveni, porcováni a používáni jako návnada.⁴⁴

---

⁴¹ Ambra je vzácná tuhá hmota pocházející ze žaludku vorvaňů, která se prodávala za velmi vysoké ceny a používala se při výrobě parfémů.

⁴² Miller, C. E.: *Current State of Knowledge of Cetacean Threats, Diversity and Habitats in the Pacific Islands Region* [online]. WDCS Australasia Inc. 2007, str. 31-32 [cit. 2015-09-08]. Dostupné z: <http://uk.whales.org/sites/default/files/whales-and-dolphins-in-the-pacific-islands.pdf>.

⁴³ Blíže k velrybářství viz. kapitola 2.

⁴⁴ Oremus, M., Leqata, J., Baker, C. S.: Resumption of traditional drive hunting of dolphins in the Solomon Islands in 2013. *Royal Society Open Science* [online]. 2015 [cit. 2015-09-08]. DOI: 10.1098/rsos.140524. Dostupné z: <http://rsos.royalsocietypublishing.org/content/2/5/140524>; Oregon State University [online]. *Solomon Islands Dolphin Hunts Cast Spotlight On Small Cetacean Survival*.

Vzhledem k pomalému rozmnožovacímu procesu kytovců je každý lov, který snižuje početnost jejich populací či jim brání v zotavování se z přelovení, vážnou hrozbou pro jejich zachování.

***Bycatch*⁴⁵ a uvíznutí v rybářských sítích**

Průmyslový rybolov představuje pro kytovce jednu z nejzávažnějších a nejnaléhavějších celosvětových hrozeb. Jedná se o situace, kdy kytovci umírají buď jako nechtěná, náhodná kořist při lovu ryb (*incidental catch*) nebo kdy se zaplétají do rybářských sítí a hynou v důsledku zranění, jež si způsobí při snaze vymotat se ze sítí, či v důsledku utopení, protože se nemohou dostat k hladině, aby se nadechli vzduchu.

Rybářské sítě jsou jim v cestě na jejich migračních tazích nebo se kytovci na místech lovených druhů vyskytují z důvodů svých ekosystémových vazeb⁴⁶. Moderní rybářské vybavení je často jen těžko viditelné a velice pevné. Rozsah průmyslového rybolovu a neselektivní metody lovu ryb ohrožují malé (*bycatch* i uvíznutí v sítích) i velké (uvíznutí v sítích) druhy kytovců. Mnoho kilometrů táhnoucím se sítím podlehne kromě tisíců tun cílené kořisti i mnoho necílených druhů, ať už ryb či chráněných mořských savců. Rybářské sítě nejsou hrozbou pouze, když jsou aktivně využívány, ale jsou vážným nebezpečím i pokud jsou ve vodách zanechány či ztraceny (*ghost fishing*).

Problém kytovců jako vedlejšího úlovku a zaplétání se do rybářských sítí u některých druhů v podstatě nahradil svými důsledky jiný zdroj jejich ohrožení – lov.⁴⁷

2015 [cit. 2015-09-08]. Dostupné z: <http://oregonstate.edu/ua/ncs/archives/2015/may/solomon-islands-dolphin-hunts-cast-spotlight-small-cetacean-survival>; Miller, C. E., op. cit., str. 31-32; Dolphin Research Center [online]. *Threats to Whales and Dolphins*. [cit. 2015-09-08]. Dostupné z:

https://www.dolphins.org/whale_and_dolphin_threats.

⁴⁵ Definice *bycatch* užívaná NOAA Fisheries: „Vyřazený úlovek pocházející ze živých mořských zdrojů, plus necílená úmrtnost v důsledku přímého střetu s lovným zařízením.“ („Discarded catch of any living marine resource, plus unobserved mortality due to a direct encounter with fishing gear.“). Viz.: NOAA [online]. [cit. 2015-10-29]. Dostupné z:

http://www.nmfs.noaa.gov/by_catch/bycatch_what_is.htm. (Překlad autorky práce).

⁴⁶ Například případ delfínů a tuňáků žlutoploutvých (*Thunnus albacares*) v tropických vodách východního Pacifiku. Z dosud nejasných důvodů plavou tuňáci žlutoploutví pod hejny několika druhů delfínů. Tohoto jedinečného vztahu začali koncem padesátých let 20. století využívat rybáři, když pomocí na hladině snadno viditelných delfínů lokalizovali pod nimi plovoucí hejna tuňáků. Metodou obkružování pak pomocí rychlých člunů obklíčili hejno delfínů vakovou sítí, čímž soustředili svou cílenou kořist do sítí, sítě stáhli a spolu s tuňáky v sítích uvízli také delfíni. Běžně se tak každým rokem v těchto sítích utopilo přes 350 000 delfínů. Tato veřejnost znepokojující čísla přispěla v USA k přijetí Zákona na ochranu mořských savců (*Marine Mammal Protection Act*, MMPA) v roce 1972, který zakazuje lov mořských savců ve vodách USA a občany USA na volném moři a také dovoz mořských savců a produktů z nich do USA. Viz. Dolphin Research Center [online]. *Threats to whales and dolphins* [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: https://www.dolphins.org/whale_and_dolphin_threats.

⁴⁷ Intenzita *bycatch* mořských savců v celosvětovém měřítku viz. Příloha č. 2 této práce.

Obě tyto hrozby mají totiž za následek úhyn těchto zvířat v takové míře, že vyžadují mezinárodní zásah k zachování některých druhů.

Nešetrné způsoby rybolovu⁴⁸ jsou důvodem, proč je průmyslový rybolov tak alarmující hrozbou. Je problematické odhadnout, kolik kytovců ročně uhynie v důsledku tohoto fenoménu. Nezávislý monitoring není dostačující ani snadný, ale pro řešení tohoto problému je nezbytný. Již dosavadní zjištění vedou k tomu, že je tento problém stále více považován za důležitý faktor ovlivňující možnosti obnovování populací kytovců a mořských savců vůbec, v některých případech až zachování druhů.

Aby mohlo dojít k redukci počtu takto uhynulých kytovců, je nutné, aby se rybářský průmysl přímo zapojil do řešení tohoto problému. K tomu mu může být dobrým důvodem úspora peněz, času a energie, jež musí v důsledku nechtěných úlovků a poničených rybářských sítí vynaložit navíc. Některé nové strategie sloužící k prevenci nechtěných úlovků a uvíznutí v rybářských sítích již existují. Mnohé z nich jsou vyvinuty vědci ve spolupráci s rybářským průmyslem. Jde především o modifikace technik lovu a materiálů rybářského náčiní. Například kladení sítí do různých hloubek, používání speciálně navržených návnad, háčků a sítí vyrobených z materiálů, které by delfínům umožnily rozpoznat je pomocí echolokace v takové dálce, aby se stačili vyhnout kontaktu s nimi.⁴⁹

Znečištění mořského prostředí

Znečištění mořského prostředí⁵⁰ je různého druhu – chemické, biologické, radioaktivní, mechanické, akustické a tepelné. Nejvýznamnějším zdrojem znečištění co

---

⁴⁸ Kruhové zátahové sítě (*purse-seine*), dlouhé ve vertikální poloze unášené sítě (*drift-nets*), upevněné vertikální panely sítí (*gill-nets*), rybolov pomocí dlouhých vlasců obsahujících velké množství návnad (*long-line fishing*) a tažné sítě (*trawl nets*).

⁴⁹ WWF [online]. *The impact of by-catch on whales and dolphins* [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/bycatch/; WWF Species Programme, WWF International [online]. *Cetacean bycatch and the IWC*. 2004 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/bycatchjuly12lowres2004.pdf>; Reeves, R. R. et al.: Marine mammal bycatch in gillnet and other entangling net fisheries, 1999-2011. *Endangered Species Research* [online]. 2013, vol. 20, str. 71-97 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: http://www.int-res.com/articles/esr_oa/n020p071.pdf; Žákovská, K.: *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010, str. 133-136.; Phys.org [online]. *Global problem of fisheries bycatch needs global solutions*. 2014 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://phys.org/news/2014-03-global-problem-fisheries-bycatch-solutions.html>.

⁵⁰ Podle čl. 1 odst. 1(4) UNCLOS znečištění mořského prostředí znamená: „přímé nebo nepřímé zanesení takových látek nebo energie člověkem do mořského prostředí, včetně ústí řek, které mají či mohou mít takové škodlivé účinky, jako jsou poškození živých zdrojů a mořského života, ohrožení lidského zdraví,

do nebezpečnosti a rozsahu je pevnina, ze které se do moří dostává nejvíce druhů znečišťujících látek, a to jak přímo, například kanalizacemi ústími do moří, tak nepřímo prostřednictvím vodních toků a ovzduší. Pevninské znečištění tvoří 80 % veškerého znečištění moří. Zdrojem znečištění mořského prostředí jsou také plovoucí či upevněná zařízení jako plavidla a ropné plošiny. Do moří se jejich provozem či v důsledku havárií dostávají prostředí zatěžující látky jako surová ropa, topné oleje či uhlovodíky a těžké kovy. Dalšími zdroji znečištění mořského prostředí jsou činnost na mořském dně a shazování odpadů do moře (*dumping*)^{51, 52}. Z těchto zdrojů jsou oceány různými způsoby (odpadními vodami, zemědělstvím, průmyslem, těžbou, haváriemi, dopravou apod.) kontaminovány nebezpečnými chemickými látkami, těžkými kovy, radioaktivitou, patogeny, nepůvodními druhy, odpady a hlukem.

Samočistící schopnost vodního prostředí je dnes již výrazně snížena. Vzdušné a vodní proudy unášejí **chemické látky a těžké kovy** z celého světa do polárních a subpolárních oblastí. Zde se tyto znečišťující látky a částice usazují a kvůli chladným teplotám, nedostatku slunečního záření a bakteriální aktivitě trvá dlouhou dobu, než se rozloží. Tato prostředí, jež mnozí považují za neposkvřená, ve skutečnosti vykazují vysoké hodnoty znečišťujících látek.

Tyto látky se potravním řetězcem, začínajícím u planktonu a vedoucím skrz malé ryby a koryše, dostávají až do těl kytovců. Vzhledem k tomu, že kytovci stojí na vrcholu potravního řetězce, jsou kontaminací chemickými látkami a těžkými kovy zasaženi nejvíce. Dalším faktorem zvyšujícím náchylnost kytovců k hromadění škodlivých látek v jejich tělech je silná podkožní vrstva tuku, neboť některé chemické látky se vážou na tuky. Například pesticid DDT, PCB (vyskytující se často

---

zabránění mořské činnosti včetně rybolovu či jinému oprávněnému využívání moře, zhoršení užité jakosti mořské vody a omezení podmínek pro rekreaci“.

⁵¹ Podle čl. 1 odst. 1(5) písm. a) UNCLOS shazování do moře znamená:

„(i) jakékoli svévolné zbavování se odpadu nebo jiných látek z plavidel, letadel, plošin nebo jiných uměle vybudovaných konstrukcí v moři;

(ii) jakékoli svévolné ničení plavidel, letadel, plošin nebo jiných uměle vybudovaných konstrukcí v moři.

Podle čl. 1 odst. 1(5) písm. b) shazování do moře nezahrnuje:

(i) zbavování se odpadu nebo jiných látek, které jsou součástí nebo výsledkem normálního využívání plavidel, letadel, plošin nebo jiných uměle vybudovaných konstrukcí v moři a jejich vybavení, kromě odpadu a jiných látek dopravovaných plavidly, letadly, plošinami nebo jinými uměle vybudovanými konstrukcemi v moři, které se používají ke zbavování se těchto látek anebo vyplývají ze zacházení s takovým odpadem nebo jinými látkami na plavidlech, letadlech, plošinách nebo uměle vybudovaných konstrukcích;

(ii) umístování látek za jiným účelem, než je pouhé zbavování se jich, za předpokladu, že toto umístování není v rozporu s cíli této Úmluvy“.

⁵² Žákovská, K., op. cit., str. 37, 162-166.

v průmyslových odpadech) a další chlorované uhlovodíky. V tukových tkáních kytovců se nahromadí velké množství těchto toxických látek. Ty jsou dále předávány prostřednictvím mateřského mléka s vysokým obsahem tuku mlád'atům.

Nebezpečí těchto chemických látek spočívá v jejich negativním vlivu na řádné fungování organismu. Poškozují endokrinní systém, což ovlivňuje reprodukční schopnosti kytovců. Jak bylo zmíněno výše, rozmnožovací proces kytovců je pomalý, a každý reprodukci ohrožující jev je proto nežádoucí. Tyto škodlivé látky také potlačují imunitní systém kytovců. S oslabenou imunitou mohou podlehnout bakteriálním a virovým infekcím⁵³, které by s normálně fungujícím imunitním systémem překonali. Příkladem těžkého kovu, který kontaminuje životní prostředí a ukládá se v tělech kytovců, je rtuť. Je to silně toxický prvek s významným negativním vlivem na fungování mozku a tvorbu spermatu.⁵⁴

Pokud se s odpadními vodami spláchnou do moří také zemědělská hnojiva obsahující živiny jako dusík a fosfor, může dojít k nadměrné **eutrofizaci**⁵⁵ mořského prostředí. To může mít za následek vznik pásem mrtvé vody, neboť obsah kyslíku je zde vyčerpán přílišným rozvojem rostlinného planktonu.⁵⁶

Mořské prostředí je kontaminováno též **radioaktivními látkami**, jež pocházejí z testování jaderných zbraní v Tichém oceánu, z provozu jaderných elektráren a závodů na zpracování použitého jaderného paliva.

Spolu s odpadem, který je vypouštěn do moří, je pobřežní prostředí kontaminováno také **patogeny**. Kytovci tak mohou být ohroženi například salmonelózou či různými plísněmi.⁵⁷

Další riziko představuje **introdukce nepůvodních druhů** do mořského prostředí určité oblasti. Jedná se o druhy, které nejsou přirozenou součástí daného ekosystému a o geneticky modifikované organismy. Mořské introdukce jsou důsledkem námořní

---

⁵³ Například morbillivirus (CeMV), jehož příznaky jsou zápal plic, zánět mozku a kožní léze, je příčinou masových úhynů kytovců. Předpokládá se, že důvodem, proč kytovci tomuto viru tak lehce podléhají, je toxiny potlačený imunitní systém.

⁵⁴ Dolphin Research Center [online]. *Threats to whales and dolphins* [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: https://www.dolphins.org/whale_and_dolphin_threats; Simmonds, M., op. cit., str. 130-131; WWF [online]. *Pollution and toxics* [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/angered_species/cetaceans/threats/pollution/.

⁵⁵ Eutrofizace je soubor přírodních a uměle vyvolaných procesů vedoucích ke zvyšování obsahu anorganických živin stojatých a tekoucích vod.

⁵⁶ Simmonds, M., op. cit., str. 133.

⁵⁷ Simmonds, M., op. cit., str. 133.

přepravy⁵⁸, úniku organismů z umělých chovů či přírodních katastrof. Jsou tedy až na výjimky nezáměrné. Následkem introdukce může být proměna celého ekosystému rozšířením nového druhu nebo zatažením patogenů, jichž jsou vnesené organismy nositeli, a s tím spojený rozvoj epidemii.⁵⁹

Smrtelné nebezpečí pro kytovce představuje mořský odpad (*marine debris*). Především **plastové odpadky** jako igelitové tašky, plastové lahve, hračky či části rybářských sítí, kterým trvá dlouhé roky, než se rozloží. Ty mohou kytovci omylem spolknout, například pokud si je spletou s potravou, a způsobit si tak vnitřní zranění či ucpání střev. Mohou se do nich také zamotat. To je problém hlavně pro mladé kytovce, kteří jsou zvědaví a neopatrní. Odpad v mořích je narůstajícím problémem a ohrožuje kytovce pomalou a bolestivou smrtí.⁶⁰

Kytovci jsou při komunikaci, lovu a orientaci v prostoru závislí na různých zvucích, které k těmto účelům vydávají. Tyto činnosti se pro ně však stávají kvůli dramatickému nárůstu hluku v mořském prostředí stále více náročnými. **Kontaminace hlukem** je důsledkem lodní dopravy, těžby ropy a plynu, seismického výzkumu na mořském dně, rozvoje průmyslu v pobřežních oblastech (výroba energie z obnovitelných zdrojů), vojenských aktivit jako je používání silných sonarů⁶¹ a testování bomb. Některé z těchto lidských aktivit mohou být pro kytovce, pokud se přiblíží k jejich zdroji, doslova ohlušující. Kytovci mají velmi citlivý sluch a silný hluk ho může snadno poškodit. Nízkofrekvenční hluky mohou způsobit změny chování kytovců, které je ohrožují na zdraví a životech. Výsledkem takto ovlivněného chování je například uvíznutí na mělčině (*stranding*), jež je připisováno používání vojenských sonarů. Silný hluk může kytovce také donutit vystoupat z velkých hloubek k hladině tak rychle, že se jejich organismus nestačí přizpůsobit změnám tlaku, a mohou tak podlehnout tzv. kesonové nemoci.

Kytovci v mořském prostředí čelí mnoha nepřírodným zvukům, které je matou, znesnadňují jim život, vyhánějí je ze stanovišť, poškozují jejich zdraví a někdy je i zabíjejí. Každou dekádu dvojnásobně narůstající kontaminace hlukem v prostředí, kde

---

⁵⁸ Balastní voda, která se používá jako zátěž při plavbách bez nákladu, obsahuje nepůvodní druhy, které jsou pak přepravovány na dlouhé vzdálenosti a vypouštěny do mořského prostředí, do kterého nepatří.

⁵⁹ Žáková, K., op. cit., str. 37, 168.

⁶⁰ Dolphin Research Center [online]. *Threats to whales and dolphins* [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: https://www.dolphins.org/whale_and_dolphin_threats; Simmonds, M., op. cit., str. 133.

⁶¹ Sonar (zkratka pro *Sound Navigation Ranging*) je zvukový lokátor a komunikační zařízení pro práci pod vodou na principu odrazu zvukových nebo nadzvukových vln.

se zvuk šíří přibližně pětkrát rychleji než vzduchem, a je tak slyšet na větší vzdálenosti⁶², není jen otázkou diskomfortu, ale pro savce s tak vyvinutým sluchem jako jsou kytovci, nebezpečným zdrojem ohrožení.⁶³

Poškození a ztráta stanovišť

Nárůst lidské činnosti v místech, kde se kytovci vyskytují, vede k ničení jejich životního prostředí. Může se jednat o ničení cílené i o doprovodný negativní jev některých lidských aktivit. Velmi intenzivně se tento problém vyskytuje především v pobřežních oblastech, které jsou lépe přístupné. Z tohoto hlediska je nepříznivý například umělý odchov mořských živočichů (tzv. akvakultura), pro který je přítomnost kytovců jako dravců nežádoucí. Kytovci jsou proto od těchto farem odháněni akustickými plašiči. Také rozvoj rekreačních resortů spojený s nárůstem počtu motorových člunů brázdících pobřežní vody narušuje jejich životní prostor. Stejný negativní efekt mají přístavy a námořní koridory, těžba ropy a plynu, vojenské aktivity a rybolov. Kytovci jsou v důsledku těchto činností vyháněni ze svých stanovišť, a ztrácejí tak místa, kde se krmí, rozmnožují, přes která migrují a kde odpočívají.⁶⁴

Kolize s plavidly (*ship strikes*)

S nárůstem lodní dopravy a velikosti a rychlosti plavidel, která křížují životní prostředí kytovců, se kolize s plavidly stávají stále častější příčinou jejich zranění a úhynu. Lodě buď zasáhnou kytovce přímým nárazem, nebo se kytovci zraní o lodní šrouby. Jedná se o problém, kterému není snadné dokonale porozumět. Důvodem je nedostatečné množství údajů o těchto střetech. Kolize kytovců s velkými loděmi nemusejí být častokrát ani zpozorovány. V některých případech jsou kytovci objeveni až v přístavech, kam se dostanou na přídích velkých plavidel.

K lepšímu shromažďování dat byla prostřednictvím Mezinárodní velrybářské komise založena v roce 2009 celosvětová databáze, kam je možné kolize ohlašovat. Od

---

⁶² Oblast dopadu používání LFA sonaru (nízkofrekvenční sonar) dosahuje rozlohy Indie (přibližně 3 900 000 km²) a dopad při používání seismických vzduchových děl se dá přirovnat k rozloze Itálie (zhruba 300 000 km²). Viz. Weilgart, L.: *Presentation on Protecting Cuvier's Beaked Whales from Underwater Noise* [online]. Fifth MOP to ACCOBAMS, 2013 [cit. 2015-10-10]. Dostupné z: <http://accobams.org/images/stories/MOP/MOP5/accobams%20cuviers%202013%20ocean%20care.pdf>.

⁶³ Simmonds, M., op. cit., str. 131.

⁶⁴ Simmonds, M., op. cit., str. 134; Žákovská, K., op. cit., str. 37; WWF [online]. *Habitat loss and degradation* [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/habitat_loss/.

jejího vzniku bylo do této databáze nahlášeno více než 1200 střetů plavidel s kytovci. Vědci využívají informace uvedené v databázi k lepšímu pochopení okolností, za nichž ke kolizím dochází. Na základě analýz těchto údajů se snaží najít způsob, jak do budoucna riziko kolizí snížit.

Problémem střetů kytovců s plavidly se zabývá také Mezinárodní námořní organizace (*International Maritime Organization*, IMO), jejímž úkolem je mimo jiné zvyšování bezpečnosti obchodní námořní dopravy. Aby bylo řešení tohoto problému co nejefektivnější, je nutná spolupráce států, průmyslu, vědců i občanské společnosti. Než k řešení dospějí, je prozatím nejefektivnějším opatřením vyhnout se místům se známou koncentrací kytovců. Pokud to není možné, může být riziko kolizí zmenšeno snížením rychlosti.⁶⁵

Pozorování kytovců (*whalewatching*)

O tom, zda pozorování pro kytovce představuje hrozbu, či ne, rozhoduje především jeho míra a způsob, jímž je provozováno. V tomto ohledu jsou podle IWC stěžejní limity pro: počet lodí, rychlost, kterou plují, vzdálenost, jež mají od kytovců dodržovat, a čas, který s kytovci stráví. Nejsou-li tyto limity respektovány, stává se pozorování kytovců jedním ze zdrojů jejich ohrožení. Zvířata jsou stresována hlukem, hrozí střety s přítomnými loděmi, členové patřící k jedné skupině kytovců mohou od sebe být rozděleni, hrozí změny v chování i opuštění jejich přirozených stanovišť.

Nejlepším řešením, jak předcházet takovým hrozbám, je vázat povolení k provozování pozorování kytovců na dodržování určených pravidel a podrobovat organizátory odpovídající přípravě. Pokud je tato činnost provozována v souladu s potřebami kytovců, může přispívat i k jejich ochraně. Je to způsob, jak představit kytovce veřejnosti v jejich přirozeném prostředí, a také možnost, jak monitorovat stavy místních populací kytovců.

Pozorování kytovců je celosvětová aktivita, jejíž ekonomický význam roste od padesátých let 20. století, kdy v San Diegu začaly turistické výpravy za velrybami, které

---

⁶⁵ International Whaling Commission [online]. *The IWC brings ship strikes to the agenda of Whalefest, Brighton* [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <https://iwc.int/the-iwc-brings-ship-strikes-to-the-agenda-of-whale>; WWF [online]. *Ship strikes* [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/shipping/.

stály 1 USD. V roce 2008 se podle zprávy IFAW⁶⁶ výprav za pozorování kytovců zúčastnilo 13 milionů lidí v 119 zemích světa a utratili za ně celkem 2,1 miliard USD. Takový rozvoj může ohrožovat jeho udržitelnost. Pravidla pro udržitelné pozorování kytovců budou tedy stále více nabírat na významu.⁶⁷

Nadměrné využívání mořských zdrojů (*overfishing*)

Intenzita, se kterou současný průmyslový rybolov drancuje světové oceány, má za následek přelovení⁶⁸ některých rybích populací a dokonce riziko zhroucení celých ekosystémů. Podle zprávy SOFIA týkající se světového rybolovu a akvakultury (*The State of World Fisheries and Aquaculture*), kterou každé dva roky vydává Organizace OSN pro výživu a zemědělství (*Food and Agriculture Organization of the United Nations*, FAO), podíl udržitelně využívaných rybích populací vykazuje dlouhodobě klesající tendenci. Od roku 1974 se poměr udržitelných rybích populací snížil z 90 % na 71,2 % v roce 2011. V roce 2011 bylo tedy 28,8 % rybích populací loveno na neudržitelné úrovni, tedy přeloveno.

Overfishing je tak nepřímým zdrojem ohrožení ozubených kytovců, jejichž kořist tvoří kromě komerčně nezajímavých i komerčně významné druhy ryb jako sled, treska nebo makrela. Světová produkce ryb v posledních padesáti letech trvale roste. Světová spotřeba ryb se z průměrných 9,9 kg na hlavu ročně v šedesátých letech 20. století zvedla na 19,2 kg v roce 2012.⁶⁹ Neudržitelný způsob rybolovu tak dál decimuje rybí populace, tedy zdroj potravy některých druhů kytovců, což může⁷⁰ mít negativní vliv na jejich počty či výskyt v určité oblasti. Lidé jsou pro ně tedy v některých oblastech zásadními a silnými konkurenty, pokud se jedná o některé zdroje potravy, a nadměrné

---

⁶⁶ O'Connor, S., Campbell, R., Cortez, H., & Knowles, T.: *Whale Watching Worldwide: tourism numbers, expenditures and expanding economic benefits, a special report from the International Fund for Animal Welfare* [online]. Yarmouth, 2009, str. 8 [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.ifaw.org/sites/default/files/whale_watching_worldwide.pdf.

⁶⁷ International Whaling Commission [online]. *Whalewatching* [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <https://iwc.int/whalewatching>; Simmonds, M., op. cit., str. 114.

⁶⁸ K přelovení populací dochází, když jsou vyčerpány do takové míry, kdy již nemají reprodukční kapacitu se samy znovu doplnit. Viz. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Fisheries and Aquaculture Department. *The State of World Fisheries and Aquaculture 2014 (SOFIA)* [online]. 2014, str. 147 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-i3720e/index.html>.

⁶⁹ Ibid., str. 3, 37.

⁷⁰ *Overfishing* není jediným zdrojem ohrožení kytovců, a je proto složité určit, co ovlivňuje počty jejich populací. Obzvlášť s přihlédnutím k závažným hrozbám, jako je tak rozšířený problém *bycatch*. Viz. Simmonds, M., op. cit., str. 128.

využívání rybích populací tak může představovat zdroj ohrožení kytovců na regionální úrovni.

Problém nadměrného využívání mořských zdrojů ústící mj. v přelovení některých druhů ryb má ještě další negativní dopad na kytovce. Prudce klesající počty ryb vedou některé rybářské organizace a státy k tomu, že za významné soupeře v lovu těchto přelovených druhů ryb označují právě kytovce, kteří podle nich konzumují natolik významné množství ryb, že se stávají hrozbou pro rybolov. Tuto domněnku používají k ospravedlnění lovu kytovců, který tak má pomoci zachovat rybolov.

Tam, kde byla shromážděna spolehlivá data, nebyl však nalezen žádný důkaz, který by podporoval tvrzení, že kytovci jako predátoři představují pro rybolov hrozbu v podobě snižování počtu ryb. Pobřežní vody všech tří států vedoucích tyto „*whales-eat-fish calls*“ (Japonsko, Norsko a Island) jsou ve vysoké míře neblaze poznamenány činností člověka. Problém zdecimovaných rybích populací, se kterým se dnes rybářský průmysl potýká, je především důsledkem nadměrného a nešetrného průmyslového rybolovu a špatného hospodaření s mořskými zdroji.

Neexistují žádné vědecké důkazy, že případné snižování počtu kytovců by vedlo k zotavení komerčního rybolovu. Ve skutečnosti by snižování počtu kytovců mohlo mít na rybolov neblahý vliv, neboť větší množství velkých kytovců může přispět ke zvýšení stavů obchodně významných druhů ryb, a to rozšiřováním živin v oceánu⁷¹. Argumentem vyvracejícím tuto domněnku může být kromě vědeckých poznatků také fakt, že v dobách, kdy populace kytovců ještě nebyly zdecimovány, tedy kytovců se ve světových mořích pohybovalo mnohonásobně více, rybolov nedostatky rybích zásob netrpěl. Jediným řešením problému nadměrného využívání mořských zdrojů tak je obnovení přelovených populací a ekosystémů zmírněním tlaku, který na ně průmyslový rybolov vyvíjí.⁷²

Klimatické změny

Dopady změn klimatu na kytovce jsou stále nejasné. Vědci se je snaží definovat co nejdříve, aby jejich případné neblahé důsledky mohly být co nejvíce zmírněny.

---

⁷¹ Viz. kapitola 1.1.1.

⁷² Corkeron, P.: *Are whales eating too many fish, revisited* [online]. 2007, str. 9 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/corkeron_iwc_format.pdf; WWF [online]. *Decreasing fish stocks* [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/fishstocks/.

Klimatické změny se projevují různými způsoby, od oteplování oceánů a snížení koncentrace soli v důsledku tání ledovců a přibývajících srážek po zvyšování hladin oceánů, ztrátu polárních ledových habitatů a úbytek krillu. Nejzásadnějším efektem klimatických změn potencionálně ohrožujícím kytovce je oteplování oceánů. Se zvyšováním teplot oceánů dochází ke změnám životního prostředí kytovců. Nejvýrazněji se klimatické změny projevují v arktických a antarktických vodách. Pro některé druhy kytovců jsou to významné pastviny, do nichž každoročně podnikají dlouhé cesty za potravou. Některé druhy kytovců žijí v polárních vodách celoročně.

Vyšší teploty oceánů a tání mořského ledu ohrožují v těchto oblastech místní ekologii, čímž může být dotčen i výskyt a množství zásadního zdroje potravy koticovců – krillu, jenž je na mořském ledu ekologicky závislý. S pokračujícím oteplováním oceánů hrozí, že pastviny kytovců se posunou o 200 až 500 km blíže k pólům, a kytovci tak budou muset za potravou cestovat déle, čímž se zvýší energetická náročnost migračních tahů a zároveň se sníží doba, po kterou se budou moci na pastvinách krmit. Tím, že se pastviny přiblíží více k pólům, dojde také k tomu, že se zmenší jejich celková plocha. Kytovci, kteří žijí v polárních oblastech celoročně, jsou na mořském ledu závislí, a s táním mořského ledu tak ztrácí své přirozené prostředí.

Pokud kytovci na klimatické změny zareagují změnou míst svého výskytu, může se stát, že se přesunou z oblastí, které byly určeny na jejich ochranu. Není jasné, do jaké míry se mohou kytovci důsledkům klimatických změn přizpůsobit. Proto je důležité, aby problematika klimatických změn byla zahrnována do programů na ochranu kytovců, a mohla tak být zlepšena odolnost ekosystémů a druhů vůči klimatickým změnám.⁷³

Utrpení kytovců

Z hlediska postavení kytovců jako inteligenčně a emočně vysoce vyvinutých živých tvorů pociťujících bolest uvádím jako jeden ze zdrojů jejich ohrožení také utrpení

---

⁷³ Elliott, W. et al.: *Ice Breaker – Pushing the Boundaries for Whales* [online]. 2008, str. 2, 10 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/english_final_proof_final.pdf; WWF [online]. *Impact of climate change on whales* [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/climate_change/; Simmonds, M., op. cit., str. 135; Elliott, W., Simmonds, M.: *Whales in Hot Water? The Impact of a Changing Climate on Whales, Dolphins and Porpoises* [online]. 2007, str. 3-12 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/climatechange16ppfinallo.pdf>.

kytovců, které souvisí především s jejich lovem. V této části jsou uvedeny kromě fyzického utrpení kytovců i ostatní možné dopady jejich lovu. Lov kytovců je zde nahlížen jako zdroj ohrožení pro jedince, případně pro společenské skupiny, jež některé druhy kytovců vytvářejí.

Jak bylo zmíněno výše, je vědecky dokázáno, že kytovci jsou vysoce inteligentní jedinci, kteří jsou schopni pociťovat nejen bolest, ale i stres, úzkost, smutek a jiné emoce. Mohou být členy strukturovaných sociálních skupin a předávat si mezi sebou určité vzorce chování, znalostí apod. Tato fakta dávají zcela nový rozměr možným dopadům lovu kytovců a utrpení, jež kytovci prožívají, když jsou loveni. K utrpení v podobě bolesti při samotném usmrcování kytovce se tak přidává také emoční stránka v podobě strachu a úzkosti již při pronásledování, které může trvat i několik hodin. Utrpení se nemusí týkat pouze loveného jedince, ale i ostatních příslušníků společenské či rodinné skupiny, jíž byl ulovený jedinec součástí, a to v podobě smutku ze ztráty člena. Navíc ve strukturovaných sociálních skupinách kytovců mohou být mezi jejich příslušníky rozděleny určité společenské role. Skupina pak s uloveným jedincem může ztratit nositele důležité sociální role, například učitele.

Nyní blíže k fyzickému utrpení lovených kytovců. Dr. Harry Lillie, lékař působící na antarktické velrybářské výpravě ve čtyřicátých letech 20. století, z něhož se v důsledku této zkušenosti stal odpůrce velrybářství, se pokusil přiblížit⁷⁴ utrpení lovených jedinců a prohlásil, že sami harpunáři přiznávají, že kdyby velryby mohly křičet, velrybářský průmysl by skončil, protože nikdo by to nemohl snést. Lov kytovců se odehrává v mnoha různých oblastech světa a probíhá pomocí různých druhů zbraní a metod, které se odvíjejí od druhu a velikosti zvířete, oblasti, v níž je loveno, a podmínek prostředí, kulturních tradic, ekonomické dostupnosti loveckého vybavení,

---

⁷⁴ Dr. Harry Lillie: „If we can imagine a horse having two or three explosive spears stuck in its stomach and being made to pull a butcher's truck through the streets of London while it pours blood into the gutter, we shall have an idea of the method of killing. The gunners themselves admit that if whales could scream the industry would stop, for nobody would be able to stand it.“ Viz.: Brakes, P. et al.: *Troubled Waters: A Review of the Welfare Implications of Modern Whaling Activities*. World Society for the Protection of Animals, 2004, str. IV. ISBN 0-9547065-0-1. Dostupné z: http://www.worldanimalprotection.ca/sites/default/files/ca_en_files/080304_173035_troubledwaterswhalereport_tcm22-2729.pdf.

zákonodárství, hospodářství, osobních zkušeností a preferencí a hledisek na blaho zvířat.⁷⁵

V případě komerčního lovu kytovců jsou jako tzv. primární metoda usmrcení používány výbušné harpuny umístěné na přídi lodi. Jakmile se harpuna zaryje do těla kytovců, granát, který je umístěný na jejím konci, vybuchne, čímž dojde k těžkému traumatu a vnitřnímu krvácení. Tlaková vlna vyvolaná výbuchem má způsobit poškození mozku a míchy, a tak kytovce omráčit a v co nejkratší době usmrtit. K tomu ale dochází pouze v ideálním případě. Lovené zvíře i loď jsou vždy v pohybu a není snadné zasáhnout potápějící se kytovce do určitého místa z plující lodi. Rychlé usmrcení zvířete tak nelze zaručit. Neupadne-li zvíře do bezvědomí, je vystaveno extrémní bolesti, strachu a tísní.

Často se tak stává, že je nutno nasadit tzv. druhotnou metodu usmrcení. Tou je buď opět výbušná harpuna či puška, ze které se pálí, dokud není zvíře usmrceno. Stává se, že lovenému zvířeti se podaří uniknout. Tyto jedince označuje IWC jako „zasažené a ztracené“ a v takových případech může trvat i dny, než tato zvířata v důsledku svých zranění uhynou.

V případě lovu kytovců původním domorodým obyvatelstvem v rámci ASW (*aboriginal subsistence whaling*) regulovaného prostřednictvím IWC i mimo něj nejsou stanoveny konkrétní metody lovu. Jsou tak používány různé způsoby, které zahrnují lov dlouhými kopími, noži či střelnými zbraněmi. V těchto případech se doba usmrcování kytovců výrazně prodlužuje a jejich utrpení prohlubuje.

1.1.3 Historie lovu a ochrany kytovců

Velrybářství je prastarou lidskou činností. Některé kultury provozovaly velrybářství již před 5000 lety.⁷⁶ V těchto dobách se ještě jednalo o velrybářství pouze na místní úrovni z důvodu obstarání obživy, a to především tam, kde zdroje potravy na souši byly velmi omezené (polární a ostrovní oblasti). Seveřané, Eskymáci a Japonci lovili velryby již v dobách Římské říše. Techniky lovu byly primitivní a nebezpečné. V průběhu staletí se velrybářské techniky zdokonalovaly, přičemž harpuna zůstává základní zbraní

---

⁷⁵ North Atlantic Marine Mammal Commission. *Report of the NAMMCO Expert Group Meeting on Assessment of Large Whale Killing Data* [online]. Kodaň, 2010, str. 7 [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/webcronize/images/Nammco/948.pdf>.

⁷⁶ Gillespie, A.: *Whaling Diplomacy: Defining Issues in International Environmental Law*. Northampton, MA : Edward Elgar Publishing, 2005, str. 3. ISBN 1845421078.

dodnes.⁷⁷ Většina ulovené velryby byla zužitkována. Maso, orgány, kůže a tuk byly zdrojem proteinů, tuků, vitamínů a minerálů, zatímco kosti a kostice byly využívány k výrobě nástrojů a rybářského náčiní či jako stavební materiál.⁷⁸

Přesnější záznamy o technikách lovu se datují až do středověku. První zmínky o komerčním přístupu k lovu velryb pocházejí z Baskicka zhruba z přelomu 9. a 10. století. Baskové lovili v Biskajském zálivu velryby černé (*Eubalaena glacialis*). Tento druh velryb je pomalý a poměrně slabý oproti jiným druhům, navíc mrtvé velryby černé se vznášejí na hladině, tudíž mohou být lehce dotazeny ke břehu, a proto se pro Basky, jež měli primitivní zbraně a malá plavidla, staly ideální kořistí. Baskové bohatli na obchodu s velrybími produkty. Především škvařili tuk a získaný olej prodávali do celé Evropy, kde se jím svítilo. Obchodovali ale také s masem a kosticemi.

Postupně populace velryb černých v Biskajském zálivu zdecimovali tak, že se za kořistí museli vydat dál do Atlantského oceánu směrem k Islandu a Grónsku. Nakonec se v roce 1538 dostali až k Novému Foundlandu, kde pokračovali v plenění místních populací velryb. Baskové zefektivnili své výpravy za velrybím tukem vynálezem pece použitelné k vyškvařování tuku přímo na lodi, a nemuseli tak již zpracovávat kořist až na břehu.⁷⁹

Velrybářství se dále rozvíjelo a 18. století se stalo jeho zlatým věkem. Techniky lovu se modernizovaly a lodě zvětšovaly. Na začátku 18. století Angličané, Holanďané a Dánové spojili síly se zkušenými Basky při lovu velryb grónských (*Balaena mysticetus*) a začali velrybařit na Špicberkách, a to opět v takovém měřítku, že další bohaté loviště vzalo během krátké doby za své. Velrybáři se tak přesunuli dál, soustředili se do Davisovy úžiny mezi Grónskem a Baffinovým ostrovem. Holanďané měli v 18. století už 400 velrybářských lodí s 20 000 námořníky, Angličané měli přes 250 lodí. Vyplenili i tuto oblast.

Velrybářství se modernizovalo také v Japonsku. Japonci vyvinuli koncem 17. století novou techniku lovu, spočívající v chytání velryb pomocí obrovských sítí. Takto ulovené je pak harpunovali.

---

⁷⁷ Cousteau, J-Y, Diolé, P.: *Velryba*. Praha, Mladá fronta, 1977, str. 174.

⁷⁸ Marrero, M. E., Thornton, S.: Big Fish: A Brief History of Whaling, *National Geographic* [online]. 2011 [cit. 2015-08-20]. Dostupné z: <http://education.nationalgeographic.com/news/big-fish-history-whaling/>.

⁷⁹ Cousteau, J-Y, Diolé, P., op. cit., str. 174-176; Gillespie, A., op. cit., str. 3.

Také američtí velrybáři provozovali lov velryb neudržitelným způsobem. Nejdříve lovili u východního pobřeží Severní Ameriky především hojně velryby grónské (*Balaena mysticetus*). Poptávka po velrybím tuku na americkém trhu stále rostla, a Nová Anglie se tak stala centrem amerického velrybářství. I Američané zdecimovali pobřežní populace velryb grónských, a museli se proto vydat za svými úlovky dál do světových moří.

V první polovině 19. století měli okolo 600 velkých velrybářských lodí, a velrybářské výpravy se tak díky velikosti lodí, jež umožňovaly nashromáždit velké zásoby velrybího tuku, prodloužily až na čtyři roky. Primárním cílem amerických velrybářů se stali vorvani (*Physeter macrocephalus*), neboť zhruba 90 % ohromné hlavy vorvaně je tvořeno vosku podobnou olejovitou látkou – spermacetem, pomocí níž je vorvaň schopen regulovat vztlak při potápění⁸⁰. Za spermacet se platily vysoké ceny a každý vorvaň mohl být zdrojem až jedné tuny této látky. Proto i přes nebezpečí, jež lov vorvaňů kvůli jejich agresivnímu chování pro velrybáře představoval, se v důsledku neudržitelného lovu do dvacátých let 19. století zhroutily populace vorvaňů v Atlantském oceánu.

Poté co američtí velrybáři objevili zimoviště plejtvákovců šedých (*Eschrichtius robustus*) v Baja California v roce 1853, byla další populace kytovců do konce 19. století téměř vyhubena.

Ani populace velryb jižních (*Eubalaena australis*) v antarktických vodách nezůstaly ušetřeny plenění velrybářských výprav.

Roku 1868 bylo představeno harpunové dělo⁸¹, a velrybářstvím tak už byly ohroženy i ty největší druhy velryb jako plejtvák obrovský (*Balaenoptera musculus*), plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*) a plejtvák sejval (*Balaenoptera borealis*), které byly dříve pro svou velikost či rychlost nedosažitelné či z hlediska bezpečnosti lovu vysoce rizikové. Tento vynález Nora Svenda Foyna se stal pro provozování velrybářství nezbytným, protože populace menších druhů velryb, jež byly dosažitelné tradičními metodami lovu, byly nešetřeným lovem vypleněny do takové míry, že se v mořích již téměř nevyskytovaly.

---

⁸⁰ Kiefner, R., op. cit., str. 135.

⁸¹ Jednalo se o harpunu vystřelovanou z děla a opatřenou výbušnou hlavicí, která měla výsuvný kříž, jenž se výbuchem nálože posunul tak, aby harpunu nebylo možné vytrhnout. Harpunové dělo také umožňovalo uchytit k velrybě další lano, aby mohla být dovlečena a připoutána k mateřské lodi dříve, než se potopí. Po harpunování se velryba nafoukla stlačeným vzduchem, aby se vznášela na vodě.

Roku 1925 došlo k dalšímu zefektivnění velrybářských výprav zprovozněním lodí vybavené tak, aby na širém moři bylo možno kompletně zpracovávat ulovené velryby. Tento norský vynález továrních lodí se rychle ujal, roku 1930 jich bylo v provozu již přes 40 a počty velryb ve světových oceánech s nárůstem efektivity velrybářských technik nadále prudce klesaly. Za sezónu 1927/28 bylo celosvětově uloveno 13 775 velryb, v sezóně 1930/31 bylo uloveno 40 201 velryb. Začátkem 30. let 20. století byly stavy velrybích populací natolik znepokojující, že vedly velrybářské národy při řešení této situace ke spolupráci na mezinárodní úrovni.⁸²

Velryby jsou považovány za sdílené mořské zdroje. Na volném moři, kam se velrybáři po vyplenění pobřežních vod museli vydat, se uplatňovala zásada svobodného přístupu ke sdíleným zdrojům, jenž mohl být omezen pouze se souhlasem všech účastníků se států. Žádnému státu tak nemohlo být odpíráno právo podílet se na využívání takovýchto zdrojů. Tento princip však v minulosti vedl k nadměrnému využívání těchto zdrojů.⁸³

Velrybářské státy si uvědomovaly, že intenzita, jíž jsou decimovány velrybí populace, je vážnou hrozbou pro velrybářský průmysl. Proto se Hospodářský výbor Společnosti národů rozhodl v roce 1929 svolat k posouzení situace na rok 1930 schůzi expertů do Berlína, která vedla k přijetí Úmluvy o regulaci velrybářství (*Convention on the Regulation of Whaling*) v roce 1931⁸⁴ v Ženevě. Byla sice průlomovým mezinárodním dokumentem k zachování udržitelného lovu velryb na celosvětové úrovni, její dopad byl však omezený, neboť se vztahovala pouze na podřád kosticovců a ne všechny významné velrybářské státy ji přijaly. Proto i přesto, že se vztahovala na veškeré vodstvo od teritoriálních vod po volné moře, nemohla ovlivnit velrybářské aktivity nečlenských států, především Německa a Japonska. Tato Úmluva zavedla princip mezinárodní regulace sdílených zdrojů volného moře. Zakazovala lov pravých velryb⁸⁵, lov velrybích mláďat a samic kojících či doprovázených mláďaty.⁸⁶

---

⁸² Cousteau, J-Y, Diolé, P., op. cit., str. 176-184; Gillespie, A., op. cit., str. 3-4.

⁸³ Gambell, R.: International Management of Whales and Whaling: An Historical Review of the Regulation of Commercial and Aboriginal Subsistence Whaling. *Arctic* [online]. June 1993, vol. 46, no. 2, str. 98 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://arctic.synergiesprairies.ca/arctic/index.php/arctic/article/view/1330/1355>.

⁸⁴ V platnost vstoupila v roce 1935.

⁸⁵ Mezi velryby pravé, tedy do čeledi velrybovitých patří tyto tři druhy: velryba černá (*Eubalaena glacialis*), velryba grónská (*Balaena mysticetus*) a velryba jižní (*Eubalaena australis*).

Úmluva o regulaci velrybářství z roku 1931 byla z pohledu udržení prosperity velrybářského průmyslu nedostačující, a proto byla v roce 1937 přijata⁸⁷ nová Mezinárodní dohoda o regulaci velrybářství (*International Agreement for the Regulation of Whaling*), která její omezení dále rozšířila. Tuto Dohodu přijalo 9 zemí včetně Německa. Vedle pravých velryb bylo dále zakázáno lovit plejtvákovce šedé (*Eschrichtius robustus*). Byly stanoveny velikostní limity pro lov plejtváků obrovských (*Balaenoptera musculus*), plejtváků myšoků (*Balaenoptera physalus*), keporkaků (*Megaptera novaeangliae*) a vorvaňů (*Physeter macrocephalus*). Velrybářskou sezónu v antarktických vodách omezila Dohoda pouze na tři měsíce v roce a vymezila oblasti, v nichž zakázala používat tovární lodě.⁸⁸

Omezení zavedená touto Dohodou byla dále rozšířena formou protokolů. Protokol z roku 1938 dočasně zakázal lov keporkaků v Antarktidě a na dva roky vymezil v pacifické části Antarktidy velrybí rezervaci.⁸⁹ Dalšími protokoly z let 1944 a 1945 se konečně⁹⁰ podařilo stanovit celkový limit povoleného úlovku na sezónu.

Ke stanovování kvót byla určena jednotka BWU (*Blue Whale Unit*), odvozená od množství velrybího tuku z jednoho plejtváka obrovského, kdy jeden plejtvák obrovský se rovnal dvěma plejtvákům myšokům, dvěma a půl keporkakům a šesti plejtvákům sejvalům. Na sezónu 1946/47 v Antarktidě tak byl stanoven limit 16 000 BWU, což byly zhruba 2/3 průměrného úlovku v předválečném období.⁹¹

---

⁸⁶ Gambell, R., op. cit., str. 98; Convention for the Regulation of Whaling, čl. 2, 4, 5 a 9 [online]. Společnost národů, Ženeva, 1931 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z:

<http://www.ecolex.org/ecolex/ledge/view/RecordDetails?id=TRE-000073&index=treaties>.

⁸⁷ V platnost vstoupila v roce 1938.

⁸⁸ Gambell, R., op. cit., str. 98; International Agreement for the Regulation of Whaling, čl. 4, 5, 7, 8 a 9 [online]. Londýn, 1937 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z:

<http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1946/10.html>.

⁸⁹ Gambell, R., op. cit., str. 98; Protocol Amending the International Agreement for the Regulation of Whaling, čl. 1 a 2 [online]. Londýn, 1938 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z:

<http://www.worldlii.org/au/other/dfat/treaties/1946/11.html>.

⁹⁰ Již v roce 1938 bylo Velrybářským výborem Mezinárodní Rady pro mořský výzkum (*The Whaling Committee of the International Council for the Exploration of the Sea*) doporučeno, že by měl být stanoven limit na celkové množství vyrobeného velrybího oleje, což z hlediska velké intenzity a objemu velrybářství provozovaného v té době v Antarktidě nebylo proveditelné. Vzhledem k tomu, že mnoho továrních lodí bylo za 2. světové války potopeno, situace se v roce 1944 změnila a zavedení kvót na lov velryb v antarktických vodách pro zdecimované velrybářské flotily již nebylo tak citelné. Viz. Gambell, R., op. cit., str. 98.

⁹¹ Gambell, R., op. cit., str. 98-99; Protocol amending the International Agreement for the Regulation of Whaling of 8 June 1937 and the Protocol for the Regulation of Whaling of 24 June 1938, čl. 3 [online]. Londýn, 1944 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1944-Protocol-1937-Whaling.EN.txt&par=view_treaty_html; Protocol amending the International Agreement for the Regulation of Whaling of 8 June 1937 and the Protocol for the Regulation of Whaling of 24 June

K přepracování předchozích dohod a stanovení hlavních směrů budoucí regulace velrybářství v důsledku měnících se poměrů a nabytí lepších znalostí svolaly v roce 1946 USA do Washingtonu Mezinárodní velrybářskou konferenci, na níž byla přijata⁹² nová Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství (*International Convention for the Regulation of Whaling*, ICRW), jež ustavila Mezinárodní velrybářskou komisi (*International Whaling Commission*, IWC).⁹³ Jejím cílem bylo vytvoření systému mezinárodní regulace lovu velryb, jenž by zajistil účinnou ochranu a rozvoj populací velryb na základě zásad zakotvených v ustanoveních Mezinárodní dohody o regulaci velrybářství z roku 1937 a jejích protokolů.⁹⁴

Norsko a Velká Británie, lovící především plejtváky obrovské (*Balaenoptera musculus*) a plejtváky myšoky (*Balaenoptera physalus*), dominovaly velrybářskému průmyslu až do padesátých let 20. století. Klesající úlovky i výnosy donutily oba tyto státy, aby počátkem šedesátých let 20. století ukončily velrybářské aktivity na jižní polokouli.

Naopak Japonsko se po staletích lovu velryb v pobřežních vodách vydalo do vzdálených vod až před 2. světovou válkou. V padesátých a šedesátých letech 20. století lovalo velké množství především plejtváků myšoků (*Balaenoptera physalus*), vorvaňů (*Physeter macrocephalus*) a plejtváků sejvalů (*Balaenoptera borealis*). Velrybí tuk a maso byly pro Japonce významným zdrojem výživy v poválečné potravinové krizi.

Sovětský svaz začal provozovat velrybářství až po 2. světové válce, kdy se soustřeďoval zejména na lov vorvaňů (*Physeter macrocephalus*), z jejichž tuku vyráběl specializovaná maziva. Sovětský svaz i Japonsko dosáhly nejvyšších úlovků v polovině šedesátých letech 20. století. V roce 1994 bylo odhaleno, že Sovětský svaz během padesátých a šedesátých let 20. století v jižním Pacifiku ilegálně ulovil několik tisíc velryb, především keporkaků (*Megaptera novaeangliae*) a plejtváků obrovských (*Balaenoptera musculus*), přičemž oznámené úlovky byly mnohonásobně nižší.

Tři staletí plenění jedné populace velryb za druhou zanechala ve světových oceánech pouhé zbytky původně hojných velrybích populací, mnohé na pokraji

---

1938, čl. 4 [online]. Londýn, 1945 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z:

<http://www.worldlii.org/au/other/dfat/treaties/1947/9.html>.

⁹² V platnost vstoupila v roce 1948.

⁹³ Tønnessen, J. N., Johnsen, A. O.: *The History of Modern Whaling*. Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1982, str. 499. ISBN 0-520-03973-4. Dostupné z:

<http://www.ucpress.edu/op.php?isbn=9780520039735>; Gambell, R., op. cit., str. 99.

⁹⁴ Preambule ICRW.

vyhynutí.⁹⁵ IWC tak musela postupně dospět k pro velrybářské státy nevídaným opatřením.⁹⁶

1.2 Právní východiska ochrany kytovců

Kytovci jsou mořští živočichové vyskytující se ve všech mořských prostorech, a proto většina činností ovlivňujících kytovce podléhá pravidlům mořského práva⁹⁷. Základním pramenem mořského práva, a tedy nejobecnějším právním předpisem určujícím pravidla pro možnosti ochrany kytovců, je Úmluva OSN o mořském právu.

Jako součást mořské biodiverzity jsou kytovci chráněni prostřednictvím Úmluvy o biologické rozmanitosti, jež tvoří právní rámec pro ochranu biodiverzity a trvale udržitelný způsob využívání jejích složek.

Z důvodu široké problematiky, které se věnují, jsou oba dokumenty rámcovými úmluvami, jež k aplikaci vyžadují přijetí dalších úmluv globálního i regionálního charakteru, které by stanovily konkrétní povinnosti. Jako základní pramen mořského práva má Úmluva OSN o mořském právu přednost před Úmluvou o biologické rozmanitosti, což je v posledně jmenované výslovně uvedeno⁹⁸.

Ve srovnání s ostatními mořskými živočichy jsou kytovci do jisté míry privilegovanými druhy, neboť jsou některými úmluvami nahlíženi jako jedineční živočichové, a možnosti jejich ochrany jsou tak posíleny. Do určité míry jsou také zohledňovány nové vědecké poznatky svědčící o jejich inteligenci a schopnostech.

1.2.1 Kytovci jako živé mořské zdroje

Jak již bylo zmíněno výše, kytovci se vyskytují ve všech světových oceánech, od jejich pobřežních vod po širé moře. Jako *res nullius* se tak pohybují v různých mořských prostorech. Možnosti ochrany mořských biologických zdrojů, a tedy i

---

⁹⁵ New Zealand Department of Conservation [online]. *The Conservation of Whales in the 21st Century*. 2004, str. 13-14 [cit. 2015-09-27]. Dostupné z: <http://www.doc.govt.nz/documents/conservation/native-animals/marine-mammals/conservation-whales-c21.pdf>.

⁹⁶ Blíže viz. kapitola 2.

⁹⁷ Mořské právo označuje souhrn principů, zásad a norem smluvního a mezinárodního obyčejového práva upravujících vztahy mezi státy při využívání moře a jeho zdrojů, včetně podloží a vzdušného prostoru nad ním.

⁹⁸ Čl. 22 odst. 2 CBD.

kytovců, závisejí právě na právním charakteru mořského prostoru, ve kterém se nacházejí.⁹⁹

Právní režimy jednotlivých mořských prostorů stanoví **Úmluva OSN o mořském právu** (*United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS*). Tato „Ústava pro oceány“, jak bývá UNCLOS také nazývána, byla sjednána v roce 1982¹⁰⁰ v Montego Bay na Jamajce a je obecným právním rámcem pro všechny činnosti uskutečňované v mořích a oceánech. V současné době¹⁰¹ má UNCLOS 167 smluvních stran¹⁰², jejichž práva a závazky z jiných mezinárodních smluv musejí být s UNCLOS slučitelné.¹⁰³ UNCLOS stanovuje pravidla pro využívání zdrojů moří a oceánů, a to v závislosti na právních režimech prostorů, v nichž se tyto zdroje vyskytují.

Z hlediska ochrany kytovců jako sdílených mořských zdrojů jsou relevantní ty mořské prostory, v nichž se kytovci mohou nacházet, tedy mořské prostory zahrnující vodní sloupec.¹⁰⁴ Těmi jsou podle UNCLOS tyto typy mořských prostorů:

Pobřežní moře

Pobřežní (teritoriální) vody jsou právně součástí území¹⁰⁵ pobřežního státu a spadají tak pod jeho suverénní moc.¹⁰⁶

---

⁹⁹ Žákovská, K., op. cit., str. 53.

¹⁰⁰ V platnost vstoupila dne 16. listopadu 1994.

¹⁰¹ Dne 1. října 2015.

¹⁰² Přestože se USA podílely na podobě UNCLOS, nejsou její smluvní stranou.

¹⁰³ Čl. 311 odst. 2 UNCLOS.

¹⁰⁴ Pro úplnost zde uvádím další dva mořské prostory, které UNCLOS vedle pobřežního moře, EEZ a volného moře rozeznává, a to kontinentální šelf a Oblast. Z hlediska ochrany kytovců mohou být relevantní v souvislosti s možnostmi regulace zdroje jejich ohrožení v podobě kontaminace mořského prostředí hlukem v důsledku lidských činností na mořském dně. **Kontinentální šelf** je mořský prostor zahrnující mořské dno a podzemí za hranicemi pobřežního moře, kde pobřežní stát uplatňuje svou výlučnou pravomoc pouze ve spojitosti s průzkumem a využíváním přírodních zdrojů (všech neživých a z živých jen přisedlých druhů). Přisedlými druhy jsou podle čl. 77 odst. 4 UNCLOS „*organismy, které ve stavu, kdy je možno je lovit, buď nehybně spočívají na dně mořském, nebo pod ním anebo jsou neschopné se přemísťovat jinak než ve stálém fyzickém kontaktu s mořským dnem nebo podzemím*“). Tato práva přímo vyplývají z charakteru kontinentálního šelfu jako přirozeného prodloužení státního území a nejsou vázána na skutečnou nebo pomyslnou okupaci či výslovné prohlášení. **Oblast** označuje dno moří a oceánů a jejich podzemí za hranicemi národní jurisdikce. Oblast a její zdroje mají status společného dědictví lidstva. Činnost v této oblasti a využívání jejích zdrojů jsou regulovány prostřednictvím Mezinárodního úřadu pro mořské dno (*International Seabed Authority, ISA*), jehož členy jsou všechny smluvní strany UNCLOS. Viz. čl. 1 odst. 1, čl. 77, čl. 136, čl. 137 odst. 2, čl. 156 odst. 1 a 2 a čl. 157 odst. 1 UNCLOS; Žákovská, K., op. cit., str. 56.

¹⁰⁵ Za součást státního území jsou považovány vnitřní, souostrovní a teritoriální vody, včetně dna a podzemí a vzdušného prostoru nad nimi.

¹⁰⁶ Čepelka, Č., Šturma, P.: Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha, C.H. Beck, 2008, str. 235. ISBN 978-80-7179-728-9.

Právo využívat přírodní zdroje zde pramení z územní suverenity pobřežního státu a z mezinárodněprávního principu svrchovaného práva každého státu využívat své přírodní bohatství. Jediným omezením tohoto svrchovaného práva, jež UNCLOS ukládá, je, aby tak činil v souladu s povinností chránit a zachovávat mořské prostředí¹⁰⁷.¹⁰⁸ Pobřežní státy mají v této oblasti výlučná práva vztahující se ke kytovcům vyskytujícím se v těchto vodách a pravomoc přijímat přísnější opatření k ochraně kytovců a regulaci jejich lovu, než které jim ukládá UNCLOS.¹⁰⁹

Výlučná ekonomická zóna

Výlučná ekonomická zóna (*exclusive economic zone*, EEZ) je oblast nacházející se za pobřežním mořem a k němu přilehlá. Nespadá tak pod svrchovanou moc pobřežního státu.

Podléhá zvláštnímu právnímu režimu, který je stanoven v části V. UNCLOS. Práva a jurisdikce pobřežního státu a práva a svobody jiných států v tomto prostoru tak vyplývají z ustanovení UNCLOS. Ta pobřežním státům přiznává široká práva.¹¹⁰ Ve výlučné ekonomické zóně má pobřežní stát svrchovaná práva za účelem průzkumu, využívání, uchovávání a hospodaření s přírodními zdroji (živými i neživými), mořským dnem, podzemím a vodami na nimi ležícími. Pobřežní státy mají také svrchovaná práva k dalším činnostem (výroba energie pomocí vody, proudů a větrů), jež se týkají hospodářského využívání výlučné ekonomické zóny. Pobřežní stát má dále v tomto typu mořského prostoru jurisdikci mimo jiné nad ochranou a uchováním mořského prostředí.¹¹¹ Tato práva jsou ale omezena ustanoveními UNCLOS, a to z důvodu ochrany biologických zdrojů, zájmů sousedních států a potřeb rozvojových zemí. Vzhledem k omezením, jež UNCLOS právům spojeným s výlučnou ekonomickou zónou stanovuje, nejsou tato účelová práva tak široká jako práva spojená s teritoriálními vodami, jež jsou důsledkem územní suverenity, či s kontinentálním šelfem.¹¹²

I v EEZ má pobřežní stát výlučná práva vztahující se ke kytovcům vyskytujícím se v tomto prostoru a na základě článku 65 UNCLOS má pobřežní stát pravomoc přijímat

---

¹⁰⁷ Čl. 193 UNCLOS.

¹⁰⁸ Žákovská, K., op. cit., str. 53-56.

¹⁰⁹ Borg, S.: *Conservation on the High Seas: Harmonizing International Regimes for the Sustainable Use of Living Resources*. Northampton, Edward Elgar, 2012, str.59. ISBN 978-0-85793-563-2.

¹¹⁰ Čl. 55 UNCLOS; Žákovská, K., op. cit., str. 57.

¹¹¹ Čl. 56 UNCLOS.

¹¹² Žákovská, K., op. cit., str. 57-58.

přísnější opatření k ochraně kytovců a regulaci jejich lovu, než jaká mu UNCLOS ukládá.¹¹³

Volné moře

Jedná se o mezinárodní prostor, kde žádný stát nevykonává svou územní suverenitu, tvořený všemi částmi moře, které nejsou zahrnuty do výlučné ekonomické zóny, pobřežního moře ani vnitřních vod pobřežního státu, ani do souostrovních vod souostrovního státu.¹¹⁴

Volné moře má povahu *res communis omnium*, a proto mají všechny státy (pobřežní i vnitrozemské) právo volné moře užívat, a také povahu *res extra commercium*, a tak si žádný stát nemůže kteroukoli část volného moře přivlastnit.¹¹⁵ Všechny státy mají tedy právo využívat volné moře, mj. k plavbě, přeletu, rybolovu a vědeckému výzkumu, přičemž jsou ale omezeny stejnými právy ostatních států.¹¹⁶ Další omezení výkonu těchto práv představují zvláštní ustanovení UNCLOS vztahující se k jednotlivým svobodám. Takovými ustanoveními jsou v případě svobody rybolovu na volném moři ustanovení o zachovávání živých zdrojů volného moře a hospodaření s nimi.¹¹⁷

Na volném moři nemůže žádný stát uplatňovat svou svrchovanost nad kytovci vyskytujícími se v těchto vodách. Regulovat využívání kytovců na volném moři či zavádět opatření pro jejich ochranu v této oblasti lze prostřednictvím mezinárodní organizace. Takováto opatření však budou závazná pouze pro smluvní strany příslušné mezinárodní organizace. Na základě článku 120 UNCLOS může mezinárodní organizace na volném moři přijímat přísnější opatření k ochraně kytovců, než jaké stanovuje UNCLOS.¹¹⁸ Prostřednictvím vnitrostátních předpisů jednotlivých států lze regulovat využívání kytovců či zavádět opatření pro jejich ochranu na volném moři s platností pouze pro jejich státní příslušníky a plavidla plující pod jejich vlajkou.¹¹⁹

---

¹¹³ Borg, S., op. cit., str. 59.

¹¹⁴ Čl. 86 UNCLOS.

¹¹⁵ Čepelka, Č., Šturma, P., op. cit., str. 251.

¹¹⁶ Čl. 87 UNCLOS.

¹¹⁷ Žákovská, K., op. cit., str. 59.

¹¹⁸ Borg, S., op. cit., str. 59 a 149.

¹¹⁹ Ibid., str. 59.

1.2.2 Kytovci jako součást mořské biodiverzity

Základní mezinárodněprávní rámec ochrany mořské biodiverzity tvoří **Úmluva o biologické rozmanitosti** (*Convention on Biological Diversity*, CBD). Znepokojení z toho, že biodiverzita¹²⁰ je významně negativně ovlivňována určitými lidskými činnostmi, vedlo na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru v roce 1992 k přijetí¹²¹ CBD, jež má nyní¹²² 196 smluvních stran. Ta označuje ochranu biodiverzity jako společný zájem lidstva a za její stěžejní zásady princip předběžné opatrnosti a princip prevence.

Státy mají suverénní právo využívat své vlastní zdroje v souladu s vlastní politikou životního prostředí, ale mají zároveň odpovědnost zajistit, aby činnosti v rámci jejich působnosti či dohledu nezpůsobily škody životnímu prostředí jiných států nebo území za hranicemi národní jurisdikce.¹²³ Cíle, jež CBD stanovila a které mají být sledovány v souladu s jejími příslušnými ustanoveními, jsou ochrana biodiverzity, trvale udržitelný způsob využívání jejích složek a spravedlivé a rovnocenné rozdělení přínosů plynoucích z využívání genetických zdrojů, včetně odpovídajícího přístupu ke genetickým zdrojům, odpovídajícího předávání příslušných technologií při zohlednění všech práv na tyto zdroje a technologie a včetně odpovídajících způsobů financování.¹²⁴

Nejvyšším rozhodovacím orgánem je zasedání smluvních stran (*Conference of the Parties*, COP), které se koná jednou za dva roky. Jeho hlavní funkcí je hodnotit naplňování úmluvy CBD a řídit její další rozvoj přijímáním politických rozhodnutí. Ustanovení CBD mají podobu obecných cílů a koncepcí, strategií a programů a platí ve vztahu ke každé smluvní straně v případě složek biodiverzity na území v rámci její národní působnosti; a v případě procesů a činností prováděných v rámci její působnosti nebo pod jejím dohledem na území její národní působnosti nebo za hranicemi národní působnosti, a to bez ohledu na to, kde se projeví jejich účinky.¹²⁵

---

¹²⁰ Biodiverzita podle čl. 2 CBD znamená: „variabilitu všech žijících organismů, včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí; zahrnuje různorodost v rámci druhů, mezi druhy i mezi ekosystémy“.

¹²¹ V platnost vstoupila 29. prosince 1993.

¹²² Dne 1. října 2015.

¹²³ Preambule a čl. 3 CBD.

¹²⁴ Čl. 1 CBD.

¹²⁵ Stejskal, V.: *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Linde Praha, 2006, str. 176. ISBN 80-7201-609-1; čl. 4 CBD.

Z pohledu ochrany mořské biodiverzity je nevýhodou CBD, která se vztahuje na všechny biologické zdroje a činnosti v rámci své působnosti, její pevninský charakter. Z důvodu ekologických i právních specifik mořského prostředí byl proto v rámci CBD vytvořen tématický Program pro biodiverzitu mořských a pobřežních ekosystémů.

Dalším negativem CBD je, že nejvýznamnější ustanovení jsou zaměřena na jiný její cíl než ochranu biodiverzity, a sice na využívání genetických zdrojů a rozdělování přínosů z něho plynoucích. Použití těchto ustanovení je ale možné jen pro mořské oblasti spadající do národní jurisdikce pobřežních států. Na mezinárodní prostory nejsou tato ustanovení použitelná.

Jiným důvodem, proč má CBD pro ochranu mořské biodiverzity omezený význam, je podmíněnost povinností, jež jsou smluvním stranám ukládány, jejich možností a vhodností. Navíc rozsah splnění povinností podle CBD rozvojovými zeměmi závisí na tom, do jaké míry splní strany z rozvinutých zemí své závazky z této úmluvy, které se týkají poskytování finančních zdrojů a převodu technologií. Rozsah plnění odráží také fakt, že hospodářský a sociální rozvoj a odstranění bídy jsou pro rozvojové země prioritami.¹²⁶ Právě pobřežní vody rozvojových zemí jsou z hlediska mořské biodiverzity často velmi významné, ale péče o ně může být omezená z důvodu finanční náročnosti a možnosti se osvobodit od závazků plynoucích z CBD.¹²⁷

Jak již bylo zmíněno výše, problematika mořského prostředí je řešena v rámci Programu pro biodiverzitu mořských a pobřežních ekosystémů a s tím spojeného Programu činností. Co se týče pobřežních oblastí, soustředí se na lepší a efektivnější realizaci společné správy pobřežních a mořských oblastí v kontextu ekosystémového přístupu¹²⁸ ochrany biodiverzity zakotveného v CBD. Ta zahrnuje tvorbu mořských a pobřežních chráněných oblastí na podporu obnovy biologické rozmanitosti a rybolovných zdrojů a řízení pozemních zdrojů znečištění. Na volném moři spatřuje řešení udržitelnosti v posílení mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany ohrožených stanovišť a druhů.¹²⁹

---

¹²⁶ Čl. 20 odst. 4 CBD.

¹²⁷ Žákovská, K., op. cit., str. 68-70.

¹²⁸ Ekosystémový přístup je podle rozhodnutí COP V/6 „strategie zahrnující integrovanou péči o půdu, vodu a biologické zdroje, která podporuje jejich ochranu a udržitelné využívání spravedlivým způsobem“.

¹²⁹ Convention on Biological Diversity [online]. *Marine and Coastal Biodiversity. What needs to be done?* [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/marine/done.shtml>.

Význam pro ochranu kytovců má identifikace některých zdrojů jejich ohrožení jako nových problémů, jež je třeba řešit na konferencích smluvních stran (ekoturismus, kontaminace mořského prostředí hlukem a biodiverzita v Arktidě).

Problematika ochrany kytovců je v CBD řešena nikoliv samostatně, ale v rámci ochrany biologické rozmanitosti. Pro ochranu kytovců mají význam také v Preambuli CBD vyjádřené principy předběžné opatrnosti (*„Kde existuje hrozba významného snížení nebo ztráty biodiverzity, nesmí být nedostatek naprosté vědecké jistoty užíván jako důvod k odkladu opatření, směřujícího k zabránění této hrozbě nebo jejímu omezení na nejnižší možnou míru.“*) a prevence (*„Je životně důležité předvídat, preventivně omezovat a odstraňovat příčiny významného snížení nebo ztráty biodiverzity přímo u jejich zdroje.“*). Neboť tyto principy považuji za důležité pro ochranu kytovců, především v souvislosti s přístupem k možným zdrojům jejich ohrožení, pokusím se je nyní krátce přiblížit.

Princip předběžné opatrnosti

Vědecké poznatky pro posouzení dopadu lidských činností na životní prostředí jsou v mnoha případech nedostatečné. Podcenění tohoto problému může vést k nezvratným škodám na životním prostředí. Takovému důsledku omezených znalostí lze čelit pomocí aplikace principu předběžné opatrnosti při regulaci činností, u kterých vědecké poznatky nemohou vyloučit vážné důsledky pro životní prostředí.

Princip předběžné opatrnosti je součástí moderního práva životního prostředí od roku 1992, kdy byl zakotven v Deklaraci z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji jako jeden z klíčových přístupů k ochraně životního prostředí. Zásada 15 této deklarace ho formuluje takto: *„Za účelem ochrany životního prostředí musejí státy dle svých možností v široké míře aplikovat přístup předběžné opatrnosti. Tam, kde existuje hrozba vážné nebo nenapravitelné škody, nesmí být nedostatek vědecké jistoty využit jako důvod pro odklad účinných ekonomicky přijatelných opatření, která mají zabránit poškození životního prostředí.“* Z toho vyplývá, že povinnost přijmout opatření k zamezení poškození životního prostředí nastává už v případě možnosti vážné či nenapravitelné škody na životním prostředí, plynoucí z nejistoty, zda hrozí škoda a v jakém rozsahu.

Ve vztahu k mořskému prostředí se přístup předběžné opatrnosti uplatňuje v situacích introdukce nepůvodních druhů, kdy není jasné, jaký vliv na nové prostředí budou tyto organismy mít. Nedostatečné poznání fungování mořských ekosystémů vyžaduje aplikaci přístupu předběžné opatrnosti také při využívání mořských živých zdrojů, tedy v oblasti lovu a rybolovu.

Co se týče lovu kytovců, na půdě IWC je přístup předběžné opatrnosti jedním z argumentů odpůrců obnovy komerčního lovu velryb. Ale i u dalších lidských činností, jež představují zdroje ohrožení kytovců, nejsou zcela jasné jejich negativní dopady, a představují tak prostor pro aplikaci přístupu předběžné opatrnosti. Jedná se především o klimatické změny, kontaminaci mořského prostředí hlukem a mořskou turistiku.

Princip prevence

Princip prevence spočívá v posuzování plánovaných činností z hlediska jejich vlivu na životní prostředí a v trvalém dohledu na stav životního prostředí.¹³⁰

Princip prevence se uplatňuje v problematice znečišťování mořského prostředí škodlivými látkami a energiemi, kde negativní dopady již nejsou otázkou nejistoty.

Princip předběžné opatrnosti a princip prevence představují nástroje, které přispívají k naplňování požadavku trvale udržitelného rozvoje^{131 132}.

1.2.3 Kytovci jako privilegovaní mořští živočichové

Kytovcům je na půdě některých mezinárodních fór věnována zvláštní pozornost, a to jako jedinečným druhům, které se liší od ostatních živých zdrojů¹³³, a jsou tak hodny přísnější ochrany, či jako druhům, u nichž je do jisté míry zohledňováno jejich utrpení a také specifické schopnosti a jejich důležitost pro populace kytovců.

---

¹³⁰ Čepelka, Č., Šturma, P., op. cit., str. 309.

¹³¹ Podle zásady 3 Deklarace z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji trvale udržitelný rozvoj vyžaduje, aby „právo na rozvoj bylo vykonáváno tak, aby rozvoj a stav životního prostředí odpovídaly potřebám současných i budoucích generací“. Zásada 4 této Deklarace stanovuje, že „za účelem dosažení trvale udržitelného rozvoje tvoří ochrana životního prostředí nedílnou součástí procesu rozvoje a nemůže být posuzována odděleně od něj“.

¹³² Žákovská, K., op. cit., str. 190-196.

¹³³ Forkan, P.: *The Legislative History and Interpretation of Article 65 of the Law of the Sea Convention* [online]. Str. 3 [cit. 2015-10-05]. Dostupné z: http://www.hsi.org/assets/pdfs/HSUS_testimony_LOS.pdf.

Úmluva OSN o mořském právu (UNCLOS)

UNCLOS se environmentální problematice věnuje pouze částečně v ustanoveních o ochraně mořského prostředí před znečištěním a ochraně živých mořských zdrojů, jejichž zachování patří mezi cíle UNCLOS.¹³⁴ Zachovávání živých zdrojů a hospodaření s nimi je upraveno pro EEZ i volné moře obdobně. V EEZ pobřežní státy a na volném moři státy, jejichž příslušníci loví v této oblasti, mají povinnost přijímat příslušná opatření předcházející nadměrnému využívání lovených druhů, brát při tom v úvahu důsledky na doprovodné a závislé druhy, využívat nejlepších dostupných vědeckých poznatků a spolupracovat mezi sebou a s mezinárodními organizacemi.¹³⁵

UNCLOS však vyzdvihuje důležitost ochrany kytovců, když v rámci ustanovení o zachovávání a využívání živých mořských zdrojů věnuje část mořským savcům s akcentem na kytovce. Konkrétně článek 64 UNCLOS ukládá státům, které loví vysoce stěhovavé druhy vyjmenované v Příloze I UNCLOS, povinnost spolupráce na jejich zachovávání a optimálním využívání. Příloha I UNCLOS označuje za vysoce stěhovavé druhy i sedm čeledí kytovců¹³⁶.

Za významný pokrok ve snahách zabránit decimování mořských savců, zejména kytovců, je považováno přijetí článku 65 UNCLOS, který odráží celosvětový zájem o kytovce jako jedinečné živočichy a jejich ochranu na globální úrovni.¹³⁷ Článek 65 UNCLOS umožňuje pobřežním státům či mezinárodním organizacím v případě potřeby zakázat, upravit nebo omezit využívání mořských savců ve výlučné ekonomické zóně přísněji, než je obecně stanoveno v části UNCLOS týkající se využívání živých zdrojů. Kytovci tak nejsou předmětem povinnosti optimálního využívání mořských zdrojů, kdy UNCLOS ukládá pobřežním státům, aby stanovily přípustný úlovek, a pro případ, že nemůžou vylovit celý takto stanovený úlovek, musí umožnit ostatním státům využít tento přebytek. Na základě článku 65 UNCLOS se tato povinnost netýká kytovců a pobřežní státy mohou kytovce podrobit úplné ochraně. Článek 65 UNCLOS tak zavedl právní rámec pro předcházení nadměrnému využívání kytovců.¹³⁸ Článek 120 UNCLOS pak rozšiřuje působnost článku 65 UNCLOS i na zachovávání mořských savců ve

¹³⁴ Stejskal, V., op. cit., str. 211-212.

¹³⁵ Čl. 61, 117-119 UNCLOS; Žáková, K., op. cit., str. 58-59.

¹³⁶ Vorvaňovití (*Physeteridae*), plejtvákovití (*Balaenopteridae*), velrybovití (*Balaenidae*), plejtvákovcovití (*Eschrichtiidae*), narvalovití (*Monodontidae*), vorvaňovcovití (*Ziphiidae*), delfínovití (*Delphinidae*).

¹³⁷ Forkan, P., op. cit., str. 1 a 9.

¹³⁸ Ibid. str. 1 a 3; čl. 62 odst. 2 UNCLOS.

volném moři a na hospodaření s nimi. Článek 65 UNCLOS dále vyžaduje spolupráci smluvních stran za účelem ochrany mořských savců. Zejména v případě kytovců mají státy prostřednictvím příslušných mezinárodních organizací¹³⁹ spolupracovat na jejich ochraně, studiu a hospodaření s nimi.

Úvahy o utrpení kytovců a jejich zohlednění na půdě mezinárodních velrybářských fór

Potenciál kytovců trpět fyzicky i emočně ve spojení s jejich dalšími schopnostmi znamená, že lov kytovců může mít mnohem větší dopad, než se zdálo. Přístup k ochraně kytovců by tak měl nově zohlednit vědecká poznání a vzít v potaz jejich inteligenci, společenské vazby, kulturu a schopnost trpět.¹⁴⁰ Předpisy týkající se lovu kytovců zohledňují však pouze jejich fyzické útrapy při lovu.

Mezinárodní velrybářská komise (*International Whaling Commission, IWC*) se utrpením kytovců v důsledku jejich lovu zabývá již přes padesát let. Počátky diskuzí o utrpení lovených kytovců na půdě IWC se vztahují k jejímu 9. zasedání v Londýně v roce 1957, kdy RSPCA¹⁴¹ vnesla požadavek humánního usmrcování (*humane killing*) lovených zvířat. Následující rok akceptovala IWC Rezoluci o humánním usmrcování mořských živočichů, přijatou v roce 1958 na Konferenci OSN o mořském právu, podle které se má dít usmrcování všech mořských živočichů se záměrem ušetřit je v co největší možné míře utrpení. Pojem humánní je v tomto kontextu chápán ve smyslu nepůsobení zbytečné bolesti volně žijícím zvířatům, tudíž jsou-li zvířata legitimně zabíjena, musí se tak dít s cílem způsobit jim minimum bolesti a zkrátit dobu usmrcování (*time to death, TTD*) všude tam, kde je to možné. V roce 1960 se tak rychlost usmrcení stala hlavním měřítkem pro posuzování vhodnosti metod lovu kytovců a okamžitá smrt loveného jedince byla přijata jako humánní cíl.

V sedmdesátých letech 20. století na 27. zasedání IWC v Londýně bylo rozhodnuto o provedení výzkumu ke zlepšení stávajících metod lovu kytovců. Tento výzkum byl

---

¹³⁹ Mezinárodní velrybářská komise.

¹⁴⁰ Mark Simmonds, mořský biolog zabývající se ochranou mořských savců. Viz. The Independent [online]. *Intelligent, emotional, ingenious: the amazing truth about whales and dolphins*. 2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/environment/intelligent-emotional-ingenious-the-amazing-truth-about-whales-and-dolphins-418761.html>.

¹⁴¹ Královská společnost pro prevenci krutosti na zvířatech (*Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals*).

podpořen vytvořením mezinárodního kontrolního systému, kdy mezinárodní pozorovatelé v rámci inspekce sbírají informace týkající se humánnosti usmrcování. Tento přístup byl následován i dalšími fóry, která se věnují využívání mořských živočichů, jako jsou Severoatlantická komise pro mořské savce (*North Atlantic Marine Mammals Commission*, NAMMCO) a Komise pro ochranu antarktických živých mořských zdrojů (*Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*, CCAMLR), ve které je v rámci inspekce věnována velká pozornost dopadu technik lovu na necílené druhy. Kontrolní systémy se zaměřují mj. na sledování loveckých vybavení a jejich používání, loveckých postupů a metod usmrcování.

V roce 1980 proběhl seminář týkající se humánních technik lovu velryb (*Workshop on Humane Killing Techniques for Whales*), kde bylo humánní usmrcování definováno takto: „*Přivození smrti, aniž by zvíře pocítilo bolest, stres nebo tíseň. Tak je to ideální. Každá humánní technika usmrcování se zaměřuje nejprve na to, aby učinila zvíře necitlivé k bolesti tak rychle, jak je to technicky možné.*“¹⁴² Následující semináře v letech 1992 a 1999 se zaměřily na zlepšení technik lovu velryb a na minimalizování času potřebného k nezvratnému znecitlivění loveného jedince a doby k jeho usmrcení, a tudíž snížení rizika způsobení bolesti.

Rezoluce o metodách usmrcování velryb (*Resolution on Whale Killing Methods*) z roku 2001 ustavila další seminář s cílem snížit dobu uvedení zvířete do bezvědomí a dobu usmrcování během všech velrybářských operací (nejen komerčních, ale i domorodých v rámci ASW, kde tradiční metody lovu prodlužují utrpení lovených jedinců).

Z výše uvedené historie diskuzí o humánnosti usmrcování lovených kytovců vyplývá, že na půdě IWC se úvahy na toto téma omezují pouze na nejrychlejší možnou smrt a neberou v potaz další aspekty utrpení způsobeného lovem. Problémem z hlediska utrpení kytovců je opomenutí stresu ze samotného pronásledování, neboť to v některých případech trvá i několik hodin¹⁴³ a může mít dlouhodobé škodlivé důsledky pro ty kytovce, kterým se podaří uniknout. V oblasti humánnosti usmrcování lovených kytovců si tedy IWC klade za cíl usilovat o dosažení nejmenší možné bolesti a

---

¹⁴² „*Causing its death without pain, stress or distress perceptible to the animal. That is the ideal. Any humane killing technique aims first to render an animal insensitive to pain as swiftly as is technically possible.*“

¹⁴³ Časy všech jednotlivých fází lovu jsou spolu s mnoha dalšími informacemi uváděny do záznamového listu. Viz. Příloha č. 3 této práce.

nejrychlejší možné smrti. Toho může dosáhnout zákazem či vymezením určitého vybavení a metod používaných při lovu kytovců v Harmonogramu Mezinárodní úmluvy o regulaci velrybářství^{144, 145}.

V důsledku zohlednění fyzického utrpení lovených kytovců a humánnímu přístupu k jejich usmrcování byly nahrazeny některé metody lovu. Co se týče primárních metod usmrcování, bylo počátkem osmdesátých let 20. století zakázáno použití chladné granátové harpuny¹⁴⁶, jež byla předmětem kritiky pro svoji nespolehlivost a pomalé usmrcování. Jedná se o druh nevybušné harpuny, která funguje spíše jako velký šíp. Rychlost usmrcení tak závisela na úspěšnosti zasažení životně důležitých orgánů jako mozek a srdce, závažnosti způsobených zranění a velikosti loveného jedince.¹⁴⁷

Alternativou chladné granátové harpuny se stala harpuna s pentritovým granátem, jehož výbuch po zasažení těla způsobuje tlakovou vlnu, která má mít za následek okamžitou smrt, případně bezvědomí v důsledku poškození centrální nervové soustavy a životně důležitých orgánů. Nepodaří-li se však harpunou zasáhnout tyto cíle, doba usmrcování se prodlužuje, a to především v závislosti na velikosti loveného jedince. Pro dosažení okamžité smrti loveného zvířete jsou zásadní střelecké dovednosti harpunáře a spolehlivost loveckého vybavení.¹⁴⁸

S používáním pentritového granátu se procento okamžitého usmrcení zvýšilo v rámci všech komerčních lovů používajících tuto zbraň na 45 % v roce 2003. Procentuální úspěšnost okamžitého usmrcení se ale liší stát od státu, druhu loveného kytovce i rok od roku.

Tyto rozdíly lze vyčíst například ze zprávy pracovní skupiny zabývající se metodami usmrcování velryb (*Working Group on Whale Killing Methods and Associated Welfare Issues*) z roku 2014¹⁴⁹, kde USA uvádějí pouze 15 % okamžitě

---

¹⁴⁴ Čl. 5 odst. 1 písm. e), f) ICRW.

¹⁴⁵ Gillespie, A., op. cit., str. 148-177.

¹⁴⁶ Čl. 6 Harmonogramu ICRW.

¹⁴⁷ Oen, E. O.: Electrical Whaling – a review. *Nord Vet Med.* [online]. 1983, 35 (7-9), str. 319-323 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/6359057>; Oen, E. O.: Description and analysis of the use of cold harpoons in the Norwegian minke whale hunt in the 1981, 1982 and 1983 hunting seasons. *Acta Vet Scand.* [online]. 1995, 36 (1), str. 103-110 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7572448>.

¹⁴⁸ Oen, E. O.: A Norwegian penthrite grenade for minke whales: hunting trials with prototypes and results from the hunt in 1984, 1985 and 1986. *Acta Vet Scand.* [online]. 1995, 36 (1), str. 111-121 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7572449>.

¹⁴⁹ International Whaling Commission. *Report of the Working Group on Whale Killing Methods and Associated Welfare Issues* (IWC/65/Rep06) [online]. Portoroz, 2014, str. 2-3 [cit. 2015-08-11]. Dostupné z:

usmrčených jedinců při lovu velryb grónských (*Balaena mysticetus*) v roce 2013. Dánsko v této zprávě uvádí data za roky 2012 a 2013. V případě lovu plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) uvedlo za rok 2012 30 % a za rok 2013 24 % okamžitě usmrčených jedinců. Další uvedenou informací byla průměrná doba usmrcování lovených plejtváků malých, a to 5 minut v roce 2012 a 10 minut v roce 2013. Při lovu plejtváků myšoků (*Balaenoptera physalus*) Dánsko uvedlo 25 % v roce 2012 a v roce 2013 44 % okamžitě usmrčených jedinců, průměrná doba usmrcování jedinců tohoto druhu činila v roce 2013 10 minut (doba usmrcování pro rok 2012 není ve zprávě uvedena). Dánsko uvedlo též průměrnou dobu usmrcování lovených jedinců při lovu keporkaků (*Megaptera novaeangliae*), a to 13 minut v roce 2012 a 15 minut v roce 2013. Vzhledem k tomu, že procento okamžitého usmrcení lovených keporkaků není v této zprávě vůbec uvedeno, dá se předpokládat, že v tomto případě byla úspěšnost okamžitého usmrcení nulová. Island uvádí 84 % okamžitě usmrčených jedinců při lovu plejtváků myšoků (*Balaenoptera physalus*) v roce 2014.¹⁵⁰ Norsko uvádí v posledních letech průměrnou úspěšnost okamžitého usmrcení u zhruba 80 % lovených jedinců.¹⁵¹

Úspěšnost okamžitého usmrcení pomocí pentritového granátu tedy není ideální, a proto stále probíhají snahy o zlepšení účinnosti této metody lovu.

V oblasti druhotných metod usmrcování došlo také ke zlepšení v oblasti humánnosti usmrcování tím, že koncem devadesátých let 20. století bylo upuštěno od používání elektrické harpuny.

V rámci naturálního velrybářství původních domorodých obyvatel (ASW) není zavedena žádná ustálená praxe metod lovu. I zde ale v některých oblastech došlo po naléhání IWC k přechodu z tradičních na modernější, a tudíž efektivnější metody lovu.¹⁵²

---

https://archive.iwc.int/pages/view.php?ref=3581&search=%21collection103&order_by=relevance&sort=DESC&offset=0&archive=0&k=&curpos=6.

¹⁵⁰ Oen, E. O.: Killing efficiency in the Icelandic fin whale hunt 2014. *Report to the Directorate of Fisheries in Iceland* [online]. 2015, str. 2 [cit.2015-08-17]. Dostupné z:

http://www.fiskistofa.is/media/utgefild_efni/Oen2015_finwhale_TTDreport_final.pdf.

¹⁵¹ Přesná data týkající se TTD shromážděná za roky 2011 a 2012 pro lov plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) Norsko analyzuje a v roce 2015 mají být poskytnuta NAMMCO. Viz. North Atlantic Marine Mammals Commission. *NAMMCO Annual Report 2014* [online]. Tromsø, 2015, str. 41, 42 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z:

<http://www.nammco.no/assets/Publications/Annual-Reports/Annual-Report-2014.pdf>.

Ke dni 14. listopadu 2015 nebyla TTD data zatím zveřejněna.

¹⁵² Gillespie, A., op. cit., str. 161-163.

Nutno dodat, že všechny uvedené doby usmrcování a procenta okamžitých usmrcení lovených jedinců jsou pouze odhadované. Určit přesný čas smrti není v případě kytovců snadné, a to z důvodu jejich velkých rozměrů a vodnímu prostředí, ve kterém jsou usmrcováni a jež znesnadňuje jejich pozorování.

Aby mohla být účinnost různých loveckých metod porovnávána a nové techniky lovu hodnoceny, byla v roce 1980 zakotvena kritéria IWC¹⁵³ pro stanovení smrti lovených kytovců. Tato kritéria spočívají především na ustání pohybu loveného jedince, a proto nemusejí být pro určování smrti spolehlivá. Může se stát, že lovený jedinec bude pouze paralyzovaný, tedy stále při vědomí a schopný pociťovat bolest, i když podle kritérií IWC již bude považován za usmrceného. Nebo naopak může jít o případy, kdy pohyb bude způsoben pouze reflexní aktivitou v důsledku zvýšené kapacity zásob kyslíku v krvi a svalstvu, ale zvíře bude již usmrceno. Pro přesnější určování TTD by kritéria IWC pro stanovení smrti lovených kytovců měla být užívána ve spojení s výsledky z následné pitvy.¹⁵⁴

IWC je tak vyčítáno (kromě toho, že vedle fyzických útrap nezohledňuje jiné aspekty utrpení kytovců při jejich lovu), že je-li z pohledu humánnosti usmrcování lovených jedinců jejím hlavním cílem nejmenší možná bolest a nejrychlejší možná smrt, nezakotvuje kritéria pro stanovení smrti dostatečná k tomu, aby přispívala k dosažení tohoto cíle.

V rámci IWC však na problematiku humánnosti usmrcování nepanuje stejný názor. Některé smluvní strany ICRW trvají na tom, že není jisté, co humánnost usmrcování znamená. Japonsko, Norsko, Dánsko a Antigua a Barbuda opakovaně prohlašují, že co je pokládáno za humánní, je předmětem subjektivního posouzení, a jako takové nemá místo na půdě mezinárodních fór, jakým je IWC. Neodráží totiž rozdíly v kulturách a tradicích jednotlivých států. Podle těchto států neexistuje obecně přijímaný názor na humánnost.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Kritéria IWC pro stanovení smrti lovených kytovců jsou: uvolnění dolní čelisti nebo ustání pohybu ploutví nebo potápění bez aktivního plavání (*the mouth to slacken, the flipper to slacken and all movements to cease*). Viz. International Whaling Commission. *Report of the Workshop on Human Killing Techniques for Whales* (IWC/30/15). 1980.

¹⁵⁴ Knudsen, S. K.: A review of the criteria used to assess insensibility and death in hunted whales compared to other species. *The Veterinary Journal* [online]. 2004, 169, str. 42-59 [cit. 2015-08-16]. Dostupné z: <https://iwc.int/private/downloads/65j4ayg2pt8o4gg04wgk40c84/Criteria%20of%20death%20in%20whales%20-%20Knudsen%202005.pdf>.

¹⁵⁵ Gillespie, A., op. cit., str. 149.

Právo pobřežních národů lovit a zužitkovávat mořské savce je stěžejní zásadou **Severoatlantické komise pro mořské savce** (*North Atlantic Marine Mammals Commission*, NAMMCO). Součástí tohoto práva je ale také povinnost lovců a příslušných orgánů provozovat lov udržitelným způsobem a tak, aby bylo minimalizováno utrpení lovených zvířat a v úvahu brána bezpečnost lovců.

V rámci NAMMCO byl v roce 1994 vytvořen Výbor pro metody lovu (*Committee on Hunting Methods*), jehož posláním je poskytovat doporučení členským zemím ohledně metod lovu mořských savců. Tato doporučení mají být založena na nejlepších dostupných vědeckých poznatcích a technologickém pokroku, se zřetelem k bezpečnostním požadavkům a efektivitě jejich použití. Výbor pro metody lovu organizuje setkání expertní skupiny, jež vypracovává zprávy hodnotící účinnost současných technik lovu a jejich inovací.¹⁵⁶

Stejně jako IWC i NAMMCO spatřuje minimalizování utrpení lovených kytovců ve zkracování času jejich usmrcování. Podle expertní skupiny Výboru pro metody lovu je z hlediska snižování utrpení loveného jedince důležité jeho okamžité nebo rychlé znecitlivění, aby se tak zabránilo zbytečné bolesti a riziku jeho ztráty. Z tohoto úhlu pohledu je pak nejvhodnější zbraní taková, která způsobí okamžitou ztrátu vědomí a necitlivost k bolesti.¹⁵⁷ Berouce v potaz rozdílnosti v metodách lovu kytovců jednotlivých zemí, není cílem NAMMCO jejich sjednocení, ale zajištění, aby každý lov probíhal za podmínek, jež definují svou metodiku způsobem, který maximalizuje bezpečí lovců a zkracuje dobu usmrcování lovených jedinců a riziko jeho ztráty.¹⁵⁸

Jak vyplývá z přístupu obou zmíněných velrybářských fór k humánnosti usmrcování, doba usmrcování (TTD) je mezinárodně uznávaným a stěžejním měřítkem při posuzování otázky utrpení kytovců v důsledku jejich lovu. Jedná se o dobu mezi

---

¹⁵⁶ North Atlantic Marine Mammals Commission. *Report of the NAMMCO Expert Group Meeting to Assess the Hunting Methods for Small Cetaceans* [online]. Kodaň, 2011, str. 5 [cit. 2015-08-15]. Dostupné z:

<http://www.nammco.no/assets/Publications/Hunting-Methods-Committee/Final-Report-Expert-Group-meeting-assessing-hunting-methods-for-small-cetacean.pdf>.

¹⁵⁷ North Atlantic Marine Mammals Commission. *Report of the NAMMCO Expert Group Meeting on Assessment of Large Whale Killing Data* [online]. Kodaň, 2010, str. 7 [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/webcronize/images/Nammco/948.pdf>.

¹⁵⁸ North Atlantic Marine Mammals Commission. *NAMMCO Annual Report 2012* [online]. Tromsø, 2013, str. 87 [cit. 2015-08-15]. Dostupné z:

<http://www.nammco.no/assets/Publications/Annual-Reports/Annual-Report-2012.pdf>.

prvním zasažením loveného zvířete zbraní a jeho smrtí stanovenou na základě uznávaných kritérií. TTD je tak ukazatelem přijatelnosti určité metody lovu. TTD může být také nápomocná při odhalování možných způsobů zlepšování technik usmrcování a monitoring TTD může být nástrojem pro sledování zdokonalování a vývoje metod usmrcování v průběhu času.¹⁵⁹

Uznání a zohlednění významu kultury kytovců pro jejich ochranu

Mezinárodním právním dokumentem, jenž zohlednil nejnovější vědecké poznatky, které mají význam pro ochranu kytovců, je **Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů** neboli Bonnská úmluva (*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*, CMS), která na zasedání smluvních stran v Quitu v roce 2014 formálně uznala existenci a důležitost kultury u některých společenských druhů savců včetně kytovců.

COP zde přijala Rezoluci týkající se dopadů existence kultury kytovců na jejich ochranu (*Resolution on Conservation Implications of Cetacean Culture*). Vědecký výzkum kultury a sociální složitosti savců přijímá CMS jako rychle se vyvíjející obor, jehož důležitost pro ochranu kytovců stále stoupá. Jak bylo uvedeno výše, kulturou se rozumí informace nebo chování, které je sdíleno populacemi či subpopulacemi a které je získáváno od členů stejného druhu nějakou formou sociálního učení. CMS spatřuje význam kultury kytovců v tom, že sociální předávání znalostí mezi jednotlivci může zvýšit životaschopnost populací a poskytnout příležitosti pro rychlé šíření inovací, a tudíž i napomoci přizpůsobení se změnám životního prostředí. Na druhou stranu však tento přenos znalostí může znásobit dopady antropogenních hrozeb na určitou sociální skupinu kytovců.

CMS uznává, že důsledky odstranění jedinců z populací sociálně složitějších druhů kytovců mohou být i jiné než pouze snížení jejich celkového počtu. CMS dále uznává, že populace některých druhů jsou lépe vymezitelné podle jejich kulturního chování než podle genetické rozdílnosti nebo geografické izolovanosti.

---

¹⁵⁹ North Atlantic Marine Mammals Commission. *Report of the NAMMCO Expert Group Meeting to Assess the Hunting Methods for Small Cetaceans* [online]. Kodaň, 2011, str. 11 [cit. 2015-08-15]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/assets/Publications/Hunting-Methods-Committee/Final-Report-Export-Group-meeting-assessing-hunting-methods-for-small-cetacean.pdf>.

Na základě těchto akceptovaných vědeckých poznatků CMS vybízí členské státy, aby při stanovování opatření k ochraně kytovců braly v potaz jejich kulturu, stanovily antropogenní hrozby pro společenské druhy kytovců a aplikovaly princip předběžné opatrnosti tam, kde kultura kytovců a jejich sociální složitost mohou mít význam pro jejich ochranu.¹⁶⁰

CMS tak uznáním existence kultury a sociálních vazeb kytovců a zohledněním jejich významu pro ochranu společenských druhů kytovců posunula hranice možností jejich ochrany.

---

¹⁶⁰ Convention on Migratory Species. *Resolution 11.23 Conservation Implications of Cetacean Culture* (UNEP/CMS/Resolution 11.23) [online]. Quito, 2014, str. 1-2 [cit. 2015-08-16]. Dostupné z: http://www.cms.int/sites/default/files/document/Res_11_23_Implications_of_Cetacean_Culture_E.pdf.

2. Právní úprava velrybářství

Dlouhodobý nešetrný lov kytovců ve spojení s jejich velice pomalým reprodukčním procesem dovedl mnoho druhů tohoto řádu až na pokraj vyhubení. Aby lov kytovců mohl v budoucnosti pokračovat, tedy aby bylo vůbec co lovit, bylo nezbytné přijmout ochranná opatření, která by zdecimovaným populacím kytovců zajistila možnost se obnovit alespoň do té míry, aby mohly být opět využívány. Velrybáři se tak z důvodu zachování přístupu k velrybím zdrojům a na mezinárodní trh začali různými způsoby organizovat, od národní po mezinárodní úroveň, od institucí, které formulují politiku hospodaření s velrybími populacemi po lobby a zájmové skupiny, jež ovlivňují veřejnost a rozhodovací procesy.¹⁶¹

V této kapitole je představena právní úprava týkající se kytovců jako lovených druhů a regulace jejich využívání.

Obecným rámcem pro ochranu lovených mořských zdrojů je UNCLOS. Požaduje, aby zachování živých mořských zdrojů nebylo ohroženo nadměrným využíváním, aby využívání živých mořských zdrojů bylo optimální a aby zachování živých mořských zdrojů bylo zajištěno prostřednictvím opatření s cílem jejich maximálního stálého využívání. Jak bylo zmíněno výše, UNCLOS kytovcům přiznává privilegované postavení tím, že jako mořští savci mohou být předmětem přísnějších opatření týkajících se jejich využívání, a také tím, že pro ochranu, výzkum a hospodaření s kytovci vyžaduje spolupráci prostřednictvím mezinárodních organizací.¹⁶² Takovou organizací je Mezinárodní velrybářská komise.

2.1 Mezinárodní velrybářská komise

Po 2. světové válce si některé státy uvědomovaly, že nadměrným lovem zdecimované populace velryb znamenají vážné ohrožení velrybářského průmyslu a že soudobá úprava velrybářství není k jeho zachování dostatečná. Proto byla v roce 1946 ve Washingtonu přijata¹⁶³ Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství (*International Convention for the Regulation of Whaling, ICRW*). Cílem ICRW dle Preambule je, aby populace velryb, jako významné přírodní zdroje, byly zabezpečeny pro budoucí

---

¹⁶¹ Kalland, A.: *Unveiling the Whale: Discourses on Whales and Whaling*. Berghahn Books, 2009, str. 201. ISBN 978-0-85745-158-3.

¹⁶² Čl. 61, 62, 64, 65, 117-120 UNCLOS.

¹⁶³ V platnost vstoupila dne 10. listopadu 1948.

generace, a velrybářství tak mohlo pokračovat. K tomu je nutné nejdříve obnovit početnost přelovených populací zavedením jejich účinné ochrany a regulace lovu, aniž by však došlo k hospodářské či ekonomické krizi.¹⁶⁴

ICRW ustavila Mezinárodní velrybářskou komisi (*International Whaling Commission*, IWC) skládající se z jednoho zástupce každé smluvní strany.¹⁶⁵ IWC uplatňuje politiku otevřených dveří, neboť v případě kytovců, jejichž rozšíření je celosvětové a stavy populací nízké, je z hlediska účinnosti regulace hospodaření s nimi žádoucí, aby přijatými opatřeními bylo vázáno co nejvíce států. Tato praxe má oporu také v Preambuli ICRW, která stanoví, že je v zájmu národů celého světa zabezpečit pro budoucí generace tak významné přírodní zdroje, jakými jsou velryby.¹⁶⁶ K ICRW tak v průběhu času přistupovaly další smluvní strany a nyní¹⁶⁷ má IWC 88 členů a je jediným a primárním celosvětovým orgánem zabývajícím se problematikou zachování populací kytovců.

IWC se schází každé dva roky. Na zasedáních IWC bývá přítomno okolo 400 účastníků, mezi nimiž jsou zastoupeni delegáti smluvních vlád, pozorovatelé z nečlenských vlád, zástupci jiných mezivládních organizací (např. FAO, ICES), zástupci nevládních organizací (např. WWF, RSPCA) a zástupci médií. Soukromé osoby se zasedání IWC účastnit nemohou.¹⁶⁸ IWC je tedy globální mezivládní organizací, jejímž cílem je ochrana populací velryb a řízení jejich lovu, k čemuž přijímá konkrétní opatření k regulaci velrybářství a sleduje jejich dodržování.

IWC dále koordinuje a financuje kromě výzkumu také aktivity spojené s ochranou mnoha druhů kytovců, jež zahrnují pomoc či prevenci v případech některých zdrojů ohrožení kytovců, jako jsou zamotávání se do rybářských sítí, kolize kytovců s plavidly, nemoci či znečištění jejich životního prostředí. Snaží se také nalézt a podporovat zodpovědné způsoby provozování rozvíjejícího se pozorování kytovců (*whalewatching*).¹⁶⁹

---

¹⁶⁴ Preamble ICRW.

¹⁶⁵ Čl. 3 odst. 1 ICRW.

¹⁶⁶ Gillespie, A., op. cit., str. 323; Preamble ICRW.

¹⁶⁷ Ke dni 4. září 2015.

¹⁶⁸ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z:

<https://iwc.int/meetingsmain>.

¹⁶⁹ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <https://iwc.int/history-and-purpose>.

Nedílnou součástí ICRW je právně závazný Harmonogram (*Schedule*), v němž jsou obsažena všechna opatření přijímaná IWC, jimiž reguluje lov velryb.¹⁷⁰ Mezi tato konkrétní opatření dle ICRW patří: kvóty na lov určitých druhů velryb či lov v určitých oblastech, vymezení chráněných území (velrybích rezervací), kde nesmějí být velryby loveny vůbec, určení časového rozmezí velrybářské sezóny, stanovení minimálních rozměrů, od jejichž dosažení je možné určitě druhy lovit, ochrana mláďat a samic doprovázených mláďaty a omezení některých metod lovu a používaného vybavení.¹⁷¹ Opatření přijímaná k regulaci lovu velryb však musí odpovídat cílům ICRW, zajišťovat ochranu, rozvoj a optimální využití velrybích zdrojů, musí vycházet z vědeckých poznatků, nesmí se vztahovat ke konkrétním velrybářským lodím či pozemním stanicím a musí zohledňovat zájmy spotřebitelů velrybích produktů a velrybářského průmyslu.¹⁷²

Harmonogram ICRW může být měněn a doplňován pouze na zasedání IWC. Ke změně Harmonogramu ICRW je vyžadována $\frac{3}{4}$ většina hlasujících členů.¹⁷³ Neboť změny Harmonogramu ICRW musejí vycházet z vědeckých závěrů, schází se vždy před zasedáním IWC Vědecký výbor IWC (*Scientific Committee*). Zasedání Vědeckého výboru IWC se účastní okolo 200 světových vědců z oboru, jejichž nové poznatky mohou být důvodem ke změnám Harmonogramu ICRW.¹⁷⁴

Změny v Harmonogramu ICRW vstupují pro smluvní strany v platnost 90 dnů po jejich oznámení Komisí. Pokud během těchto 90 dnů sdělí některá smluvní strana Komisi námitku proti změně Harmonogramu ICRW, nevstoupí tato změna v platnost pro žádnou smluvní stranu po dobu dalších 90 dní, během nichž mohou být podávány námitky dalšími smluvními stranami, či během třiceti dnů od poslední podané námitky. Po uplynutí těchto lhůt vstupuje změna Harmonogramu ICRW v platnost pro všechny smluvní strany, které nevznesly námitku a nevstoupí v platnost pro žádnou smluvní stranu, která námitku vznesla, dokud nebude daná námitka odvolána.¹⁷⁵ Tato „vyvazovací“ klauzule umožňuje smluvním stranám vyhnout se takovým právně závazným ustanovením Harmonogramu ICRW, jež považují za škodlivé pro své národní zájmy. Důsledkem tohoto ustanovení je, že některá ochranná opatření tak

---

¹⁷⁰ Čl. 1 odst. 1 ICRW.

¹⁷¹ Čl. 5 odst. 1 ICRW.

¹⁷² Čl. 5 odst. 2 ICRW.

¹⁷³ Čl. 3 odst. 2 ICRW.

¹⁷⁴ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <https://iwc.int/meetingsmain>.

¹⁷⁵ Čl. 5 odst. 3 ICRW.

nemohou být plně účinná. Je ale otázkou, zda by ICRW byla vůbec přijata, kdyby takovéto ustanovení neobsahovala.¹⁷⁶

IWC rozeznává tři druhy velrybářství: komerční velrybářství, naturální velrybářství původních domorodých obyvatel (ASW) a velrybářství na základě zvláštního povolení.¹⁷⁷

Základním prostředkem regulace lovu velryb je stanovování kvót maximálního povoleného úlovku pro jednotlivé populace velryb na jednu velrybářskou sezónu. Stanovení nulových kvót pro veškerý lov velryb pro komerční účely od sezóny 1985/86¹⁷⁸ znamenalo zásadní krok pro účinnou ochranu velryb a možnost zotavení jejich populací. Tzv. dočasné moratorium neboli pozastavení lovu velryb pro komerční účely, resp. jeho udržování je však v současné době hlavním důvodem rozkolu v IWC.¹⁷⁹

Ustanovení ICRW jsou závazná pro všechny tovární lodě¹⁸⁰, pozemní stanice¹⁸¹ a velrybovky¹⁸², které spadají do působnosti smluvních vlád, a vztahují se na všechny vody, v nichž tato zařízení provádějí lov.¹⁸³

Co se týká rozsahu působnosti ICRW ohledně druhů kytovců, nepanuje v rámci IWC shoda. ICRW hovoří o „velrybách“, pojem „velryba“ však nedefinuje. V příloze závěrečného aktu konference, jejímž výsledkem bylo přijetí ICRW, je uveden seznam dvanácti druhů velkých velryb, které byly v té době považovány za přelovené.¹⁸⁴ Některé smluvní strany ICRW se domnívají, že pravomoc IWC stanovovat limity lovu se týká pouze těchto vyjmenovaných druhů velkých kytovců.¹⁸⁵ Závěrečný akt

---

¹⁷⁶ Gambell, R., op. cit., str. 99.

¹⁷⁷ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <https://iwc.int/whaling>.

¹⁷⁸ Čl. 10 (e) Harmonogramu ICRW.

¹⁷⁹ Blíže k rozkolu v IWC níže v části 2.1.5.

¹⁸⁰ Tovární lodí se dle čl. 2 odst. 1 ICRW rozumí: „*lod', ve které nebo na které jsou zcela nebo zčásti zpracovávány velryby*“.

¹⁸¹ Pozemní stanicí se dle čl. 2 odst. 2 ICRW rozumí: „*továrna na souši, ve které jsou zcela nebo zčásti zpracovávány velryby*“.

¹⁸² Velrybovkou se dle čl. 2 odst. 3 ICRW rozumí: „*lod' sloužící k pronásledování, lovu, vlečení, držení nebo vyhledávání velryb*“.

¹⁸³ Čl. 1 odst. 2 ICRW.

¹⁸⁴ Sands, P.: *Greening International Law*. Londýn, Earthscan Publications Ltd, 1993, str. 176. ISBN: 1 85383 151 4.

¹⁸⁵ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <https://iwc.int/smallcetacean>.

konference ale není součástí ICRW¹⁸⁶ a právní hodnota tohoto dokumentu je tudíž otázkou.

Některé státy naopak věří, že do jurisdikce IWC spadají všechny druhy kytovců, tedy i malí kytovci.¹⁸⁷ Případná regulace lovu malých kytovců by pro mnohé členské státy IWC představovala nežádoucí narušení zájmů ve vodách spadajících pod jejich jurisdikci, kde jsou malí kytovci cílenou i necílenou kořistí v rámci místního rybolovu, resp. lovu.¹⁸⁸ IWC nikdy neregulovala lov malých kytovců, angažuje se však v záležitostech jejich ochrany.¹⁸⁹

Pokud by byla vyvozena působnost ICRW v tomto ohledu z dosavadní praxe IWC, rozsah působnosti ICRW by se týkal 13 druhů velkých kytovců, na něž se regulační činnost IWC zaměřuje, a to: velryby grónské (*Balaena mysticetus*), velryby černé (*Eubalaena glacialis*), velryby japonské (*Eubalaena japonica*), velryby jižní (*Eubalaena australis*), plejtvákovce šedého (*Eschrichtius robustus*), plejtváka obrovského (*Balaenoptera musculus*), plejtváka myšoka (*Balaenoptera physalus*), plejtváka sejvala (*Balaenoptera borealis*), plejtváka Brydeova (*Balaenoptera edeni*), plejtváka malého (*Balaenoptera acutorostrata*), plejtváka antarktického (*Balaenoptera bonaerensis*), keporkaka (*Megaptera novaeangliae*) a vorvaně (*Physeter macrocephalus*).¹⁹⁰

IWC sice učinila důležitý krok k ochraně lovených druhů kytovců zavedením moratoria a také dalšími opatřeními (např. zřízením velrybích rezervací), slabiny v ICRW však efektivitu těchto opatření snižují. První slabinou ICRW je výše zmíněná možnost smluvních stran vznést proti nově přijímaným opatřením k regulaci lovu velryb námitku. Dokud nebude daná námitka touto smluvní stranou odvolána, nevstoupí pro ni namítané opatření v platnost.¹⁹¹ Druhou slabinou ICRW je výslovné vyjmutí lovu velryb pro vědecké účely z její působnosti. Smluvní vlády tak mohou samy vydávat zvláštní povolení pro lov za účelem vědeckého výzkumu. Navíc ICRW stanoví, že takto odchycené velryby mají být zpracovány a s výtěžkem zpracování má být naloženo dle

---

¹⁸⁶ Sands, P., op. cit., str. 176.

¹⁸⁷ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z:

<https://iwc.int/smallcetacean>.

¹⁸⁸ Sands, P., op. cit., str. 176.

¹⁸⁹ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z:

<https://iwc.int/smallcetacean>.

¹⁹⁰ International Whaling commission [online]. [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <https://iwc.int/lives>.

¹⁹¹ Čl. 5 odst. 3 ICRW.

pokynů vlády, jež povolení vydala.¹⁹² Velrybářské státy obou těchto ustanovení ICRW využívají.

I přes tyto své slabé stránky je přínos ICRW veliký, především v ustavení IWC, jež je s 88 členskými vládami globálním velrybářským fórem zabývajícím se zachováním populací velryb a hospodařením s nimi. IWC se však kromě lovu formou výzkumu, prevence a pomoci zaměřuje i na další zdroje ohrožení kytovců, a to i jejich malých druhů.

2.1.1 Vývoj regulace lovu velryb na půdě IWC

Preambule ICRW nahlíží na populace velryb jako na významné přírodní zdroje, jež jsou natolik zdecimované nadměrným lovem, že je nutné je jako takové chránit, aby mohly být nadále loveny a velrybářský průmysl se mohl rozvíjet. Řešení spatřuje v mezinárodní regulaci lovu velryb, která by umožnila zvýšení stavů velryb, a tím i zvýšila počet velryb, jež bude možno lovit, aniž by tyto přírodní zdroje byly pro budoucí generace ohroženy. K tomuto cíli je nutné zajistit řádnou a účinnou ochranu a rozvoj velrybích populací.¹⁹³

První desetiletí IWC nebyla pro ochranu populací velryb nijak přínosná. Prvotní vývoj byl spíše selháním, a to především co se týče regulace velrybářství v antarktických vodách, jež se staly poslední baštou velrybářských výprav.

Pro stanovení celkového povoleného ročního úlovku převzala ICRW jednotku BWU. Přestože se velrybí populace stále snižovaly, stanovované kvóty pro lov zůstávaly na naléhání velrybářských států nadále příliš vysoké. Vzhledem k tomu, že ICRW výslovně zakazuje IWC určovat konkrétní podíl na stanovené roční kvótě pro jednotlivé velrybářské operace, vedl tento systém k závodům mezi konkurenčními velrybářskými společnostmi o získání co největšího podílu na povoleném ročním úlovku. Takovýto vývoj bez šance na dohodu ohledně stanovení kvót na národní úrovni mimo IWC vedl až k odstoupení Nizozemí a Norska od ICRW v roce 1959 a další státy začaly o svém setrvání v IWC váhat.

Vědecký výbor IWC v této komplikované době doporučil snížení celkové kvóty o minimálně 2 500 jednotek BWU, aby vůbec mohlo dojít k nějakému příznivému efektu

---

¹⁹² Čl. 8 odst. 1 a 2 ICRW.

¹⁹³ Preambule ICRW.

na zachování velrybích populací. V kritické situaci, v jaké se ale IWC nacházela, byla tato ochranná opatření příliš silná na to, aby je byla IWC schopna přijmout.

Naopak, aby bylo dosaženo návratu Nizozemí a Norska do IWC, bylo stanovování celkových kvót ročního povoleného úlovku na další dvě velrybářské sezóny pozastaveno. Vzhledem ke stavům velrybích populací bylo považováno za důležité, aby v této době vlády udržely své velrybářské operace alespoň v mezích poslední stanovené kvóty, která činila 15 000 BWU. Během této dvouleté doby bez stanovených limitů však pět států provozujících velrybářství v antarktických vodách (Japonsko, Nizozemí, Norsko, Sovětský svaz a Velká Británie) uzavřelo dohodu, v níž si stanovily vlastní kvóty, a zvýšily tak celkový úlovek na 17 600 BWU, tedy o více než 5 000 BWU vyšší limit, než doporučoval Vědecký výbor IWC.

Norsko znovu vstoupilo do IWC v roce 1960 s pohrůzkou okamžitého vystoupení, pokud by nedošlo k dohodě ohledně rozdělení podílů na celkové kvótě pro lov v Antarktidě. Takováto dohoda (*Arrangements for the Regulation of Antarctic Pelagic Whaling*) byla uzavřena mimo IWC v roce 1962 mezi Japonskem, Nizozemím, Norskem, Sovětským svazem a Velkou Británií a určila, jak má být mezi tyto smluvní strany, podílející se na lovu velryb v antarktických vodách, procentuálně rozdělována celková kvóta stanovená IWC.¹⁹⁴

V roce 1961 jmenovala IWC speciální expertní komisi, sestávající ze tří odborníků na populační dynamiku (tzv. Komise tří), kteří pocházeli ze zemí, jež neprovozovaly lov velryb v Antarktidě. Jejich úkolem bylo vypracovat nezávislou analýzu populací koticovců a na jejím základě předložit IWC svá doporučení ohledně míry odchytu, kterou mohou tyto populace snést. IWC však doporučení Komise tří zohlednila při stanovování limitu celkového povoleného úlovku v Antarktidě nedostatečně vzhledem ke stavu, v jakém se velrybí populace nacházely, když v roce 1963 povolila kvótu 10 000 BWU pro nadcházející sezónu. Tato kvóta byla pro všechny, kteří přistupovali k zachování velrybích populací zodpovědně, značným zklamáním. Finančně i časově náročná práce povolaných expertů se tak zdála zbytečná, neboť výsledky jejich výzkumu, doporučující stanovení kvóty maximálně 4 000 BWU, byly ignorovány.

---

¹⁹⁴ Gambell, R., op. cit., str. 99; Gillespie, A., op. cit., str. 5-6; *Arrangements for the Regulation of Antarctic Pelagic Whaling*. Londýn, 1962. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/267782/Arrangements_Reg_Antarc_Pelagic_Whaling.pdf.

V důsledku vědeckých poznatků Komise tří byl však zaveden úplný zákaz lovu keporaků (*Megaptera novaeangliae*) a časem též plejtváků obrovských (*Balaenoptera musculus*) na jižní polokouli. Zohledněním doporučení této speciální expertní komise v rozhodnutích IWC tak začal rozvoj regulace velrybářství založené na vědeckém výzkumu.

IWC pokračovala v těchto snahách a požádala při stanovování limitů lovu o spolupráci FAO. Výsledkem spolupráce FAO a Vědeckého výboru IWC bylo doporučení stanovení limitu 2 500 BWU na sezónu 1963/64 pro lov velryb v antarktických vodách. Tato kvóta se velrybářským státům zdála příliš drastickým omezením, a IWC se tak nepodařilo dohodnout na žádném limitu, neboť státy, které neprovozovaly velrybářství, nebyly ochotny na vyšší kvótu přistoupit. Nebyl tak nakonec stanoven žádný limit.

Snižování kvót tedy probíhalo natolik problematicky a pomalu, že v roce 1964 FAO podmínila trvání spolupráce s IWC na stanovování limitů lovu přijetím opatření, jež by regulaci velrybářství uvedla do souladu s vědeckými poznatky. V opačném případě nechtěla být FAO spojována s politikou IWC, která by v konečném důsledku mohla znamenat skutečnou zkázu velrybích populací. Od roku 1966 se dařilo limity lovu postupně snižovat a v roce 1971 činila kvóta stanovená pro velrybářství v antarktických vodách 2 300 BWU.¹⁹⁵

Od roku 1972 docházelo v rámci IWC k přijímání koncepcí zásadních pro nápravu dosud neefektivního hospodaření s velrybími populacemi. Prvním takovým krokem bylo upuštění od jednotky BWU. Již od počátku šedesátých let 19. století Vědecký výbor IWC zastával názor, že regulace pomocí systému celkového povoleného ročního limitu umožňuje nadměrný lov a že každý druh by měl být předmětem zvláštních ochranných opatření. Doporučoval populační přístup a nahrazení jednotky BWU číselnými kvótami pro každý druh. IWC se dlouho nebyla schopna těmito doporučeními řídit, a tak jednotka BWU byla zrušena až v roce 1972. Následně byla regulace na základě druhů a populací uznána jako jediná praktická metoda ochrany velryb.

Limity pro lov byly od roku 1974 stanovovány na základě nového postupu, tzv. *New Management Procedure* (NMP). NMP je založen na konceptu maximálního udržitelného výnosu (*maximum sustainable yield*, MSY), který představuje výši úlovku,

---

¹⁹⁵ Gambell, R., op. cit., str. 99-100; Gillespie, A., op. cit., str. 6-7; Tønnessen, J. N., Johnsen, A. O., op. cit., str. 619.

již je možno udržovat po neomezenou dobu, aniž by jednotlivé populace velryb byly vyčerpávány. NMP rozděluje populace velryb do tří kategorií¹⁹⁶, a umožňuje tak cílené hospodaření. Do jednotlivých kategorií byly populace velryb zařazovány podle své hojnosti na doporučení Vědeckého výboru IWC. Ten si však byl vědom nedostatku znalostí a možných omylů při posuzování stavu velrybích populací a vážného rizika, jemuž jsou proto mnohé populace vystaveny. Nejistota ohledně stavu populací a stanovovaných kvót vedla v roce 1981 k rozhodnutí, že je nutné vyvinout nový systém (*Revised Management Procedure*, RMP) pro stanovování limitů komerčního lovu kosticovců, který bude založen na hloubkovém hodnocení stavů a trendů velrybích populací (*comprehensive assessment*).

Nejistota ohledně schopnosti správného posouzení stavů a vývoje velrybích populací byla jedním z argumentů pro zavedení moratoria na komerční lov velryb. Naléhavost situace týkající se zachování velrybích populací byla prosazována od roku 1972. Některé státy (jako USA a Velká Británie) si uvědomovaly, že úroveň poznání v tomto směru je natolik nedostačující, že pozastavení komerčního lovu je pouze logickým krokem.

Také mimo IWC, na Konferenci OSN o životním prostředí ve Stockholmu v roce 1972 (Stockholmská konference, *United Nations Conference on the Human Environment*, UNCHE), bylo doporučeno desetileté moratorium na komerční lov velryb. Generální tajemník UNCHE přednesl tuto myšlenku na zasedání IWC v roce 1972 v Londýně a zdůraznil, že na zachování velryb existuje světový zájem a že je nutno na velryby nahlížet v širším měřítku než pouze jako na zdroj komerčního lovu.

Navzdory těmto naléhavým žádostem nebylo na půdě IWC zavedení globálního moratoria na komerční lov velryb po dalších deset let přijato. Argumenty zastánců zavedení moratoria byly: mezinárodní odpovědnost za zachování mezinárodního dědictví, jímž jsou velrybí populace a jež velrybářský průmysl ohrožuje, dále nejistota v odhadech stavů a vývoje velrybích populací, neuspokojivé metody usmrcování lovených jedinců a potřeba zavedení principu předběžné opatrnosti. Všechny druhy velkých kytovců byly zdecimovány výrazně pod úroveň svých původních stavů nejen kvůli nadměrnému lovu, ale i pro nedostatek znalostí nutných k jejich ochraně. Proto by

---

¹⁹⁶ 1. Udržovaná obhospodařovaná populace (*Sustained management stock*, SMS), 2. původní obhospodařovaná populace (*Initial management stock*, IMS), 3. chráněná populace (*Protection stock*, PS). Viz. čl. 10 Harmonogramu ICRW.

podle podporovatelů zavedení moratoria měla být nejistota ve vědeckém poznání stavů a vývoje velrybích populací zohledněna v jejich prospěch.

Naproti tomu odpůrci moratoria argumentovali tím, že moratorium, stejně jako v případě BWU, nečiní při regulaci velrybářství rozdíl mezi jednotlivými populacemi a zachází s nimi jako s jednou velkou skupinou. Dalším argumentem byl chybějící vědecký podklad pro zavedení moratoria a opomenutí zohlednění zájmů spotřebitelů velrybích produktů a velrybářského průmyslu, čímž by byl porušen článek 5 odst. 2 ICRW. Moratorium by také způsobilo problémy s nezaměstnaností. Navíc zastavení lovu velryb by podle odpůrců moratoria vedlo k omezení výzkumu, neboť by chyběly nové údaje a finance na další výzkum. Hrozila by také možnost neregulovaného lovu v některých oblastech. Zavedení moratoria na komerční lov viděli jeho odpůrci jako porušení ustanovení o efektivní regulaci velrybářství vyjádřené v Preambuli ICRW a jako rozpor s duchem celé ICRW.

Globální moratorium na komerční lov velryb bylo (i navzdory námitkám Norska a Japonska) přijato až v roce 1982 na 34. zasedání IWC v Brightonu, kde bylo po několika letech marných snah konečně dosaženo $\frac{3}{4}$ většiny potřebné ke změně Harmonogramu ICRW, v němž jsou určovány kvóty pro lov jednotlivých populací velryb. Komerční lov velryb tak byl pozastaven na neurčito včleněním paragrafu 10(e) do Harmonogramu ICRW, jenž stanoví, že kvóty pro zabíjení velryb ze všech populací pro komerční účely jsou počínaje sezónou 1986 v pobřežních oblastech a sezónou 1985/86 na volném moři rovny nule s tím, že toto ustanovení podléhá přezkoumání založeném na nejlepších vědeckých doporučeních a nejpozději v roce 1990 provede IWC komplexní posouzení účinků tohoto rozhodnutí na velrybí populace a zváží úpravu tohoto ustanovení a stanovení jiných limitů. Komerční lov velryb je pozastaven dodnes. Na základě výhrady a námitky k moratoriu, jež ICRW umožňuje, však loví Island a Norsko pro komerční účely dosud hojně druhy velryb.¹⁹⁷

K omezení komerčního lovu došlo také zavedením dvou velrybích rezervací, tedy oblastí, v nichž je zakázán komerční lov velryb. V roce 1979 byla článkem 7(a) Harmonogramu ICRW zřízena velrybí rezervace Indického oceánu (*Indian Ocean Sanctuary*) a v roce 1994 byla článkem 7(b) Harmonogramu zřízena velrybí rezervace

---

¹⁹⁷ Gillespie, A., op. cit., str. 9-11, 16.

Jižního oceánu (*Southern Ocean Sanctuary*).¹⁹⁸ Japonsko vzneslo námitku proti zákazu lovu ve velrybí rezervaci Jižního oceánu pro případ lovu plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*), a není tak v případě tohoto druhu zákazem lovu v této velrybí rezervaci vázáno.¹⁹⁹

I v době pozastavení komerčního lovu pokračovaly práce na nové metodě stanovování limitů lovu a v roce 1994 byl přijat nový postup, tzv. *Revised Management Procedure* (RMP). Jeho cílem je zajistit, aby zdecimované populace byly rehabilitovány a ty populace, které jsou vyčerpány pouze mírně, nebyly vyčerpány pod úroveň 54 % jejich výchozího množství. Vzhledem k dřívějšímu přelovení velrybích populací by v mnoha případech na základě této metody byly stanoveny nulové kvóty pro lov. Aby byly výpočty limitů co nejefektivnější z hlediska ochrany populací velryb a zachování udržitelného úlovku, bylo nutné stanovit, do jaké míry mají být zohledněny při výpočtu povolených limitů odchytu důsledky změn životního prostředí, úhyn způsobený lidskou činností (*bycatch*) a falšování dřívějších údajů ohledně velrybářské činnosti.

Výsledky dosažené na základě algoritmu stanoveného pro výpočet limitů lovu RMP samy o sobě nejsou závazné. Postup stanovování kvót je takový, že Vědecký výbor IWC, pokud je o to Komisi požádán, vypočte pomocí RMP bezpečné limity lovu a doporučí je Komisi. Až Komise rozhodne, zda limity stanoví a v jaké výši.

V přijetí RMP jako vědecké metody zajišťující stanovení bezpečných limitů lovu viděly některé státy možnost odstranění moratoria ve vztahu k některým populacím plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*). IWC však souhlasila, že dříve než bude RMP realizován a moratorium na komerční lov velryb odvoláno, musí existovat plně efektivní systém kontroly a dohledu nad velrybářskými operacemi, aby bylo zajištěno, že dohodnuté limity lovu nebudou překračovány.²⁰⁰

Tyto další aspekty komerčního lovu velryb, jako jsou systém kontroly a dohledu (*inspection and observation, I&O*) a metody zaznamenávání úlovku, tedy ty, jež se netýkají výpočtu limitů pro lov, jsou zahrnuty v rámci tzv. *Revised Management Scheme* (RMS). Cesta k přijetí a začlenění RMS do Harmonogramu ICRW je však rovněž velice složitá a pomalá. Započala v roce 1994, kdy bylo Pracovní skupině RMS

---

¹⁹⁸ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <https://iwc.int/sanctuaries>.

¹⁹⁹ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <https://iwc.int/jarpa>.

²⁰⁰ Gambell, R., op. cit., str. 100-101; Gillespie, A., op. cit., str. 8, 12, 13; International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <https://iwc.int/rmp>.

zadáno, aby vypracovala takovýto systém I&O, našla opatření k zajištění toho, aby celkové úlovky zůstávaly v mezích stanovených pomocí RMP, a připravila inkorporaci specifik RMP a RMS do Harmonogramu ICRW. Diskuze v rámci IWC ohledně RMS se však v průběhu času dostaly do slepé uličky a v roce 2007 již nebyla zaznamenána žádná aktivita k dosažení dohody ohledně RMS.²⁰¹

2.1.2 Komerční lov velryb

Komerční lov zacítil v minulosti na všechny druhy velkých kytovců a některé jejich populace přivedl až na kriticky nízkou úroveň. Nakonec bylo pro zachování velrybích populací, a tím i velrybářství, nevyhnutelné přijmout pro velrybářský průmysl poměrně drastická opatření.

IWC reguluje velrybářství především stanovováním kvót povoleného odchytu pro jednotlivé velrybí populace v Harmonogramu ICRW. V roce 1982 přijala IWC návrh na pozastavení komerčního lovu velryb, v jehož důsledku jsou od roku 1986 v pobřežních oblastech a od sezóny 1985/86 na volném moři stanoveny nulové kvóty pro lov velryb. V současné době je tedy na komerční lov velryb zavedeno globální moratorium. Jedinými státy, které dosud loví pro komerční účely, jsou Norsko a Island. Tyto země si stanovily vlastní limity pro lov, musí však IWC poskytovat informace ohledně svých úlovků a s nimi související vědecké údaje. Obě země provozují velrybářství ve svých výlučných ekonomických zónách (EEZ).

Norsko sice respektovalo moratorium do roku 1993, od té doby ale provozuje komerční lov plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) pro maso, což mu umožnilo vznesení námitky proti tomuto opatření na základě článku 5 odst. 3 ICRW.

Island sice nepodal námitku proti zavedení moratoria na základě článku 5 odst. 3 ICRW, ale z IWC v roce 1992 vystoupil. S přijetím RMP však viděly některé velrybářské státy šanci na obnovení komerčního lovu a Island v roce 2002 znovu přistoupil k ICRW, ovšem s výhradou k moratoriu na komerční lov velryb. Vzhledem k tomu, že RMP nebyl stále realizován v důsledku nemožnosti se dohodnout na RMS, obnovil Island v roce 2006 komerční lov plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) a plejtváků myšoků (*Balaenoptera physalus*), druhu, který je veden na Červeném seznamu ohrožených druhů Světového svazu ochrany přírody (*The IUCN*

---

²⁰¹ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <https://iwc.int/rmp>.

Red List of Threatened Species) v kategorii ohrožený, do které jsou řazeny druhy, které čelí vysokému riziku vyhynutí.

Dalším státem, který vznesl námitku proti zavedení moratoria na komerční lov velryb, bylo Rusko. To však této námitky zatím nevyužívá a komerční lov neprovozuje.²⁰²

2.1.3 Velrybářství na základě zvláštního povolení

Článek 8 odst. 1 ICRW umožňuje smluvním stranám zabíjet, odchytávat a zpracovávat velryby pro účely vědeckého výzkumu. Povolení pro takový lov jsou udělována jednotlivými vládami, v jejichž pravomoci je též stanovení a regulace limitů úlovku za tímto účelem. Regulace lovu velryb pro vědecké účely tak není v působnosti IWC. Smluvní vlády však mají povinnost neprodleně IWC oznámit udělení všech takovýchto povolení. IWC se pak formou usnesení vyjadřuje k těmto předloženým vědeckým programům.

Mezi kritéria hodnotící potřebnost a vhodnost jednotlivých vědeckých výzkumných programů patří: uskutečnitelnost výzkumu bez použití smrtících výzkumných metod, podstatné přispění k lepšímu hospodaření s velrybími populacemi, počet, věk a pohlaví velryb potřebných k realizaci výzkumu, nutnost výzkumu z hlediska potřeby výzkumem získaných dat pro další výzkum či z hlediska dosavadní existence dat potřebných k dosažení cíle výzkumu, pravděpodobnost získání spolehlivých odpovědí na výzkumem stanovené otázky, usmrcování velryb v rámci chráněné velrybí rezervace Jižního oceánu a případně pádné opodstatnění takového kroku.²⁰³

Usnesení IWC ohledně předložených vědeckých programů však nejsou právně závazná a smluvní vlády se názory IWC v tomto směru nemusí řídit.

Smluvní vlády mají uloženu povinnost minimálně jednou ročně předkládat IWC prostřednictvím Vědeckého výboru IWC výsledky takového svého vědeckého výzkumu. ICRW nadále požaduje, aby byly velryby ulovené na základě těchto

---

²⁰² International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <https://iwc.int/commercial>.

²⁰³ Resolution on Special Permits for Scientific Research [online]. IWC, 1986 [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: https://iwc.int/private/downloads/nBoylGUS_4nCBOSEBlwAhw/IWCRES38_1986.pdf; Resolution on Scientific Research Programmes [online]. IWC, 1987 [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: https://iwc.int/private/downloads/t8DIjmT_iT9bScO69JXtQ/IWCRES39_1987.pdf; Gillespie, A., op. cit., str. 121.

zvláštních povolení, pokud možno, zpracovány a s výtěžky tohoto zpracování bylo nakládáno v souladu s nařízeními vlád, jež vydaly tato zvláštní oprávnění.²⁰⁴

Mezi cíle, které si tyto vědecké výzkumné programy kladou, patří získání informací, jež by přispěly k zachování velrybích populací a udržitelnému lovu velryb. Zaměřují se tak na fungování ekosystémů, role velryb v nich, ekologii potravních řetězců, biologické parametry jednotlivých druhů jako např. úmrtnost, struktury jednotlivých populací a vlivy změn životního prostředí na kytovce.²⁰⁵

Island provozoval lov pro vědecké účely v letech 1986–1989 a 2003–2007 na populacích plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) stejně jako Norsko od roku 1992 do roku 1994. Poté Norsko obnovilo komerční lov. V obou případech, stejně jako v případě vědeckých programů Koreje a Sovětského svazu, nebyly splněny požadavky IWC ohledně přijatelnosti a přínosu těchto výzkumných programů.²⁰⁶

Vzhledem k tomu, že Japonsko v důsledku silného tlaku ze strany USA stáhlo své námítky vůči zavedení moratoria na komerční lov velryb, je tímto opatřením o pozastavení komerčního lovu vázáno. Využilo proto ustanovení článku 8 odst. 1 ICRW, které klade lov velryb pro vědecké účely mimo působnost IWC, a zahájilo rozsáhlé vědecké výzkumné programy.²⁰⁷

V severním Pacifiku tzv. program JARPN (*Japanese Whale Research Program under Special Permit in the North Pacific*, Japonský výzkumný program týkající se velryb v severním Pacifiku na základě zvláštního povolení) na populacích plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) mezi lety 1994–1999 a JARPN II stále probíhající od roku 2000 na populacích plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*), plejtváků Brydeových (*Balaenoptera edeni*) a vorvaňů (*Physeter macrocephalus*).

Dále v Antarktidě, tzv. program JARPA (*Japanese Whale Research Program under Special Permit in the Antarctic*, Japonský výzkumný program týkající se velryb v Antarktidě na základě zvláštního povolení) na populacích plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) mezi sezónami 1987/88–2004/05 a JARPA II na populacích plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*), plejtváků myšoků

---

²⁰⁴ Čl. 8 odst. 2 a 3 ICRW; International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: <https://iwc.int/permits>.

²⁰⁵ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <https://iwc.int/spw-programmes>.

²⁰⁶ Ibid.; Gillespie, A., op. cit., str. 122-123.

²⁰⁷ Kalland, A., op. cit., str. 188.

(*Balaenoptera physalus*) a keporkaků (*Megaptera novaeangliae*) mezi sezónami 2005/06–2013/14.

Vědecký program JARPA II byl ukončen na základě rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora v Haagu (MSD) z roku 2014. Japonský lov velryb pro vědecké účely představoval vzhledem ke svému rozsahu²⁰⁸, ve většině případů ne nezbytným smrtícím výzkumným metodám a oblasti, v níž byl provozován (velrybí rezervace Jižního oceánu), velice znepokojivou činností.²⁰⁹ Po neúspěšných snahách IWC i jednotlivých států odradit Japonsko od pokračování vědeckého programu JARPA II či ho alespoň limitovat na výzkumné metody, jež nevyžadují usmrcování kytovců, a to především ve velrybí rezervaci Jižního oceánu, vyústila v roce 2010 tato situace až v soudní spor mezi Austrálií a Japonskem (s intervencí Nového Zélandu) před MSD²¹⁰ (tzv. *Whaling in the Antarctic*).

Austrálie tvrdila, že Japonsko sice údajně zastavilo lov velryb pro komerční účely, ale v podstatě ho nahradilo lovem pro vědecké účely, jenž zavedlo ve velkém rozsahu hned po zavedení moratoria na komerční lov velryb, neboť velrybí maso z kytovců lovených pro vědecké účely se stávalo předmětem komerčního prodeje. Navíc druhá vlna vědeckého výzkumného programu v Antarktidě (JARPA II) svým rozsahem značně přesahovala předešlou praxi. Japonsko tak podle Austrálie provozováním vědeckého programu JARPA II porušovalo své mezinárodní závazky, jež pro ně plynuly z ICRW, CITES (Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*) a CBD.

Co se týká ICRW, spatřovala Austrálie v provozování programu JARPA II porušení paragrafu 10(e) Harmonogramu, tedy porušení povinnosti dodržovat v dobré víře

---

²⁰⁸ Mezi lety 1954–1987 ulovilo Japonsko pro vědecké účely 840 velryb. Viz. Kalland, A., op. cit., str. 188. Od roku 1988 do roku 2014, tedy po zavedení moratoria na komerční lov velryb, ulovilo Japonsko v rámci svých vědeckých výzkumných programů 14 846 velryb. Viz. International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-07]. Dostupné z: https://iwc.int/table_permit.

²⁰⁹ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <https://iwc.int/spw-programmes>; Gillespie, A., op. cit., str. 121, 122.

²¹⁰ Příslušnost MSD byla dána na základě čl. 36 odst. 2 Statutu Mezinárodního soudního dvora, jež stanoví: „Státy, které jsou stranami zúčastněnými na tomto statutu, mohou kdykoli prohlásiti, že uznávají vůči kterémukoli jinému státu, který přijímá týž závazek, za závaznou ipso facto a bez zvláštního ujednání příslušnost Dvora ve všech právních sporech, které se týkají: a. výkladu některé smlouvy; b. kterékoli otázky mezinárodního práva; c. skutečnosti jakéhokoli faktu, který by, jestliže by byl prokázán, zakládal porušení některého mezinárodního závazku; d. povahy nebo rozsahu náhrady za porušení mezinárodního závazku.“

nulové kvóty stanovené pro účely komerčního lovu velryb; dále porušení paragrafu 7(b) Harmonogramu, a tudíž povinnosti zdržet se v dobré víře provozování lovu keporkaků (*Megaptera novaeangliae*) a plejtváků myšoků (*Balaenoptera physalus*) pro komerční účely ve velrybí rezervaci Jižního oceánu²¹¹. Navíc vzhledem k velkému rozsahu lovu v rámci programu JARPA II, nedostatku jeho prokázaného významu pro zachování velrybích populací a hospodaření s nimi a rizikům, jež představoval pro cílené druhy a populace velryb, není možno tento lov ospravedlnit na základě článku 8 odst. 1 ICRW.

Neboť všechny tři druhy velryb cílené programem JARPA II jsou zahrnuty v Příloze 1 CITES, došlo také k porušení povinností vyplývajících z článku 2 odst. 1 a článku 3 odst. 5 CITES, jež vyžadují k povolení obchodu s takovými druhy existenci výjimečných okolností a k introdukci speciální potvrzení mj. o tom, že exemplářů nebude použito přednostně pro obchodní účely.

Ohledně povinností vyplývajících pro Japonsko z CBD, porušilo podle Austrálie lovem v rámci programu JARPA II článek 3 CBD, podle kterého mají státy povinnost zajistit, aby aktivity v rámci jejich působnosti nebo dohledu nezpůsobily škody životnímu prostředí jiných států nebo území za hranicemi národní působnosti; dále porušilo článek 5 CBD, na jehož základě má spolupracovat s ostatními smluvními stranami přímo nebo prostřednictvím kompetentních mezinárodních organizací v záležitostech vzájemného zájmu v ochraně a trvale udržitelného využívání biodiverzity; a také porušilo článek 10(b) CBD, který stanoví, že každá smluvní strana přijme opatření týkající se užití biologických zdrojů, která by omezila nepříznivé dopady na biodiverzitu na nejmenší možnou míru nebo by umožnila se jim vyhnout.

Na základě těchto důvodů požadovala Austrálie od Mezinárodního soudního dvora, aby potvrdil, že Japonsko realizací programu JARPA II ve velrybí rezervaci Jižního oceánu porušilo své závazky vyplývající pro ně z mezinárodního práva. Vedle toho požadovala Austrálie, aby MSD Japonsku nařídil zastavit provádění programu JARPA II, odebrat veškerá oprávnění umožňující aktivity, jež jsou předmětem tohoto soudního sporu, a poskytnout ujištění a záruky, že se zdrží jakékoli další činnosti pod programem

---

²¹¹ Co se týká plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*), vzneslo Japonsko proti zavedení paragrafu 7(b) Harmonogramu ICRW námitku právě pro případ tohoto druhu, a proto lovem plejtváků malých ve velrybí rezervaci Jižního oceánu, kde byl paragrafem 7(b) Harmonogramu ICRW zaveden zákaz komerčního lovu kytovců, neporušuje toto ustanovení.

JARPA II či podobným programem, dokud takový program nebude uveden do souladu s jeho mezinárodními závazky.²¹²

Japonsko argumentovalo tím, že JARPA II spadá pod režim zvláštního povolení udělovaného smluvními vládami na základě článku 8 odst. 1 ICRW, tudíž je mimo působnost ICRW, a proto MSD nemá pravomoc rozhodovat o charakteru programu JARPA II. Japonsko dále argumentovalo tím, že moratorium na komerční lov velryb nebylo zavedeno na vědeckých základech a že druhy velryb cílené v rámci programu JARPA II nejsou ohroženými druhy.

Na MSD tedy bylo určit, zda způsob, jímž Japonsko provozuje lov velryb pro vědecké účely v rámci programu JARPA II, odpovídá takovému lovu, jenž je povolen a svěřen do působnosti smluvních stran článkem 8 odst. 1 ICRW. Při tomto rozhodování musel MSD mimo jiné zvážit, zda smrtící výzkumné metody používané v rámci programu JARPA II byly nutné a opodstatněné vzhledem k uvedeným cílům tohoto výzkumu. Podle MSD důkazy nesvědčí o tom, že koncepce a realizace programu JARPA II jsou opodstatněné vzhledem k dosažení programem stanovených cílů. MSD proto ve světle svého výkladu článku 8 odst. 1 ICRW dospěl k závěru, že zvláštní povolení udělovaná Japonskem k zabíjení, odchytávání a zpracovávání velryb na základě programu JARPA II nejsou vydávána pro účely vědeckého výzkumu podle článku 8 odst. 1 ICRW. MSD z toho důvodu shledal nedostatek vědecké podstaty Programu JARPA II. MSD také postrádal ospravedlnění vysoké míry používání smrtících metod k odebrání vzorků ve vztahu k dosažení stanovených cílů výzkumu.

V důsledku svých závěrů uznal MSD porušení tří ustanovení ICRW: 1) vydáváním povolení k lovu v rámci programu JARPA II, a tím stanovením kvót pro lov velryb vyšších než nula, porušilo Japonsko moratorium na komerční lov, tedy článek 10(e) Harmonogramu, 2) používáním tovární lodě a dalších plavidel k lovu a zpracování velryb porušilo Japonsko moratorium na používání továrních lodí ke zpracování velryb, tedy paragraf 10(d) Harmonogramu a 3) lovem plejtváků myšoků (*Balaenoptera physalus*) porušilo Japonsko zákaz lovu velryb ve velrybí rezervaci Jižního oceánu, tedy paragraf 7(b) Harmonogramu. MSD tak stanovil, že JARPA II není vědecký výzkumný program, na jehož základě by mohla být vydávána zvláštní povolení k jinak

---

²¹² International Court of Justice. *Application Instituting Proceedings. Whaling in the Antarctic (Australia v. Japan)* [online]. 31 May, 2010, str. 6, 8, 10, 16 a 18 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/148/15951.pdf>.

pozastavenému lovu velryb podle článku 8 odst. 1 ICRW, a soudní spor tak rozhodl v neprospěch Japonska a nařídil mu ukončit program JARPA II, odebrat všechna vydaná oprávnění k lovu a zdržet se vydávání dalších oprávnění k lovu velryb na základě článku 8 odst. 1 ICRW v rámci programu JARPA II.

Případnými porušeními dalších mezinárodních úmluv týkajících se ochrany životního prostředí (CITES a CBD) se MSD nezabýval. MSD také nevyhověl požadavku Austrálie, když nepovažoval za nutné nařídít Japonsku, aby se zdrželo vydávání oprávnění či realizaci takového lovu velryb na základě zvláštního povolení, jenž by nebyl pro vědecké výzkumné účely ve smyslu článku 8 odst. 1 ICRW.²¹³

V listopadu 2014 Japonsko předložilo na základě článku 8 odst. 1 ICRW nový dvanáctiletý vědecký výzkumný program pro oblast Antarktidy, tzv. program NEWREP-A (*New Scientific Whale Research Program in the Antarctic Ocean*, Nový výzkumný program týkající se velryb v Jižním oceánu) s naplánovaným počátkem lovu plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) od sezóny 2015/16.²¹⁴ Tento výzkum považuje Japonsko za důležitý pro zachování antarktických zdrojů velryb při uplatňování jejich udržitelného využívání a pro pochopení a schopnost předpovědi dopadů klimatických změn. Je tudíž podle Japonska z vědeckého hlediska nezbytně nutné pomocí sběru, shromažďování a analyzování vědeckých údajů přesně porozumět mnoha aspektům antarktického mořského ekosystému, včetně jeho živočichů a jejich populační dynamiky. Hlavním cílem tohoto výzkumu je opatřit podrobnější vědecké údaje za delší období, než poskytly předešlé výzkumy, potřebné k realizaci RMP, jímž by mohlo dojít k odstranění moratoria na komerční lov velryb. Tento program počítá s nutností použití výzkumných metod vyžadujících usmrcování zkoumaných jedinců.²¹⁵

---

²¹³ Mbengue, M.: *Between Law and Science: A commentary on the Whaling in the Antarctic Case. Questions of International Law, Zoom-in 14* [online]. 2015 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <http://www.qil-qdi.org/between-law-and-science-a-commentary-on-the-whaling-in-the-antarctic-case-2/>; Payne, C. R.: *Australia v. Japan: ICJ halts Antarctic Whaling. American Society of International Law* [online]. 2014, vol. 18, issue 9 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <http://www.asil.org/insights/volume/18/issue/9/australia-v-japan-icj-halts-antarctic-whaling>; International Court of Justice. *Whaling in the Antarctic (Australia v. Japan: New Zealand Intervening) Summary of the Judgement of 31 March 2014* [online]. 2014, str. 9-11 [cit. 2015-09-05] Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/148/18160.pdf>.

²¹⁴ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <https://iwc.int/spw-programmes>.

²¹⁵ The Government of Japan. *Proposed Research Plan for New Scientific Whale Research Program in the Antarctic Ocean (NEWREP-A)* [online]. 2014, str. 4, 17, 26 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: https://iwc.int/private/downloads/7bqy9b9maskkk0gc0scccoo40/NEWREP_A.pdf.

Japonsko je tak v současné době jediným státem, jenž provozuje a stále rozvíjí lov velryb pro vědecké účely.²¹⁶

Ve světle rozhodnutí MSD v případě programu JARPA II byly rezolucí přijatou IWC v roce 2014 formulovány další požadavky na Vědecký výbor IWC při posuzování výzkumných programů a zejména opodstaněnosti jejich smrtících výzkumných metod. Vědecký výbor IWC se má při hodnocení vědeckých výzkumných programů zaměřit mj. na to, zda poznatky získané pomocí smrtících výzkumných metod povedou ke zlepšení ochrany velrybích populací a hospodaření s nimi, zda je možné tyto metody nahradit metodami, které nevyžadují usmrcování zkoumaných jedinců, a zda je míra smrtících výzkumných metod přiměřená stanoveným cílům výzkumu.²¹⁷

2.1.4 Naturální velrybářství původních domorodých obyvatel

IWC uznává, že v některých částech světa hrají velrybí produkty důležitou roli z hlediska výživy a kultury původních domorodých obyvatel. Z tohoto důvodu ho IWC odlišuje od komerčního lovu a za naturální velrybářství původních domorodých obyvatel (*aboriginal subsistence whaling, ASW*) označuje takový lov velryb, který je provozován původním domorodým obyvatelstvem za účelem uspokojování jeho potřeb, především výživy.

Ospravedlnění ASW na základě potřeby lovu velryb jako zdroje výživy je možné buď z biologického hlediska (hlad, nedostatek alternativních výživových zdrojů) či ze sociálního hlediska (chudoba a kulturní význam konzumace velrybího masa). Podstata ASW musí být nekomerční, a úlovky v rámci ASW tak musí být nezbytné pro potřebu obživy původních domorodých obyvatel a maso a produkty z kytovců ulovených v rámci ASW musí být používány výhradně pro místní spotřebu. ASW tak nepodléhá moratoriu.

K ospravedlnění lovu velryb v rámci ASW na základě velrybářství jako součásti kultury určité společnosti je nutné, aby byl lov velryb jádrem takovéto kultury a aby ztráta této činnosti měla na dotčenou společnost značně neblahý vliv.

Při stanovování limitů lovu pro jednotlivé populace velryb lovené v rámci ASW dbá IWC na to, aby nebylo zvýšeno riziko jejich vyhynutí. Snaží se přitom umožnit

---

²¹⁶ Gillespie, A., op. cit., str. 123.

²¹⁷ Resolution on Whaling Under Special Permit [online]. IWC, 2014 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: file:///C:/Users/hp/Downloads/RS3723_Resolution%202014.pdf.

původnímu domorodému obyvatelstvu trvalý lov velryb na úrovni přiměřené jejich kulturním a výživovým potřebám. Kvóty pro lov v rámci ASW jsou stanovovány na základě předložení tzv. prohlášení o potřebách (*Needs Statements*). Tato prohlášení předkládají IWC jednotlivé národní vlády a uvádějí v nich důkazy o potřebách svých domorodých obyvatel a podrobně v nich líčí kulturní, existenční a výživové aspekty lovu velryb, velrybích produktů a systému jejich přerozdělování. Doporučení ohledně povolování, udržitelnosti a stanovování kvót takto předložených návrhů lovu velryb poskytuje Vědecký výbor IWC, a to konkrétně prostřednictvím Stále pracovní skupiny pro ASW (*Standing Working Group on ASW*). Konečné limity lovu pak stanovuje IWC.

Posouzení potřeby lovu velryb v rámci ASW však bývá často velmi složité a sporné, a to především v důsledku chybějících definic a nejasného výkladu některých kritérií specifikujících podmínky povolení takového lovu.

Dalším důvodem komplikovanosti regulace ASW je unikátnost jednotlivých lovů velryb každé skupiny původních domorodých obyvatel, a to z hlediska významu jednotlivých faktorů lovu velryb (tradice lovu velryb, zdroj obživy), z hlediska metod lovu či z hlediska systému distribuce velrybích produktů.

Tyto skupiny provozující lov velryb v rámci ASW jsou tvořeny původními domorodými obyvateli Čukotky (zastupovanými vládou Ruska), Aljašky (zastupovanými vládou USA), státu Washington (zastupovanými vládou USA), Grónska (zastupovanými vládou Dánska) a Sv. Vincenta a Grenadin.

Identifikace určité společnosti jako původního domorodého obyvatelstva patří mezi nelehké úkoly při hodnocení návrhů na povolení lovu v rámci ASW, a to především proto, že přesná definice pojmu „původní domorodé obyvatelstvo“ chybí. Jedná se však o jednu ze stěžejních otázek tohoto procesu. Typickým znakem původního domorodého obyvatelstva může být používání tradičních technik lovu velryb. IWC od vyžadování tohoto kritéria k povolení lovu velryb v rámci ASW upustila. Důvodem takového kroku byly nehumánní metody usmrcování lovených jedinců, jež tradiční techniky lovu velryb používají.²¹⁸

---

²¹⁸ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <https://iwc.int/aboriginal>; Gillespie, A., op. cit., str. 206-208, 227-230.

2.1.5 Současná situace v IWC

V důsledku protichůdných názorů smluvních stran na vedení IWC a na přijatelnost a pokračování komerčního lovu velryb je IWC rozdělena na dva proti sobě stojící tábory – odpůrce a zastánce velrybářství.

Tzv. ochranářské státy se snaží dočasné moratorium na komerční lov velryb změnit na trvalé, zatímco velrybářské státy se snaží moratorium zrušit. Vzhledem k tomu, že dialog mezi těmito skupinami ztroskotál, a shoda ohledně budoucnosti velrybářství je tak v podstatě nereálná, a neboť jednou ze slabin ICRW je chybějící mechanismus řešení sporů, stalo se velrybářství na světové scéně značně kontroverzním a polarizovaným tématem.²¹⁹

Argumenty odpůrců velrybářství

Potřeba zavedení moratoria na komerční lov velryb byla hodnocena z ekologického hlediska. V situaci, kdy velrybí populace byly v důsledku komerčního lovu zdecimovány v některých případech až na pokraj vyhynutí, bylo k jejich rehabilitaci nutné zmírnit tlak, který na ně velrybářství vyvíjelo. Na tomto základě bylo stanoveno dočasné moratorium na komerční lov velryb.

Postupem času v důsledku získání nových vědeckých poznatků o fyziologických i psychologických vlastnostech a schopnostech kytovců se k ekologickému hledisku potřeby moratoria na komerční lov velryb připojilo také hledisko etické, jež zohledňuje utrpení kytovců v důsledku jejich lovu. Takovýto vývoj argumentace je pro ochranářské státy v rámci IWC důležitý k ospravedlnění pokračování moratoria u těch populací velryb, jimž se postupně daří se ze svého přelovení zotavovat, neboť v těchto případech by pouhé ekologické hledisko ke stanovení pokračující potřeby moratoria nemuselo stačit. V souvislosti s etickými hledisky lovu velryb se ochranářské státy zabývají třemi hlavními aspekty lovu velryb: délkou doby usmrcování lovených jedinců (TTD), mírou stresu velrybářů pronásledovaných kytovců a narušením sociálních vazeb mezi kytovci v důsledku jejich lovu.

Na straně ochránců kytovců se objevují názory, že by kytovci měli být nositeli zvláštních práv. Přisouzení zvláštních práv kytovcům by znamenalo vnímání kytovců jako jedinečných tvorů, kteří se od ostatních živočichů liší do takové míry (např. svou

---

²¹⁹ Kalland, A., op. cit., str. 2-3, 189.

inteligencí, vnímavostí, rodinnými pouty, vzájemnou péčí atd.), že si zaslouží stejnou právní ochranu jako lidé. Ochrana kytovců by tak vedle populačního přístupu dostala nový rozměr, a sice ochranu jednotlivců.²²⁰

Argumenty zastánců velrybářství

Vývoj v IWC, kdy se z organizace založené pro zachování velrybářského průmyslu do budoucna začala postupně stávat ochránářská organizace, nesly velrybářské státy jen těžko. Ke zhodnocení chování IWC z právního hlediska se v roce 1996 sešli v Tokiu experti na mezinárodní právo z USA, Kanady a Japonska.

Došli k závěru, že zavedení moratoria na komerční lov velryb bylo zákonné, avšak jeho udržování je patrně nezákonné, neboť ICRW je založena na principu udržitelného lovu velryb a v rozhodnutí o přijetí moratoria z roku 1982 je stanoveno, že trvání moratoria má být přezkoumáno na základě vědeckých doporučení nejpozději v roce 1990. Přeměnou IWC v *de facto* ochránářskou organizaci udržováním moratoria na komerční lov velryb byla porušena ICRW (článek 5 odst. 2), neboť změny v Harmonogramu ICRW mají být prováděny na základě vědeckých poznatků a mají zohledňovat zájmy spotřebitelů velrybích produktů a velrybářského průmyslu.

Zřízení velrybí rezervace Jižního oceánu bylo též shledáno nezákonným, protože nebyly splněny požadavky stanovené v článku 5 odst. 2 ICRW, neboť nebylo nutné z hlediska cílů a účelů ICRW a z hlediska zajištění ochrany, rozvoje a optimálního využití populací velryb, nevycházelo z vědeckých poznatků, ani nebyly zohledněny zájmy spotřebitelů velrybích produktů a velrybářského průmyslu.

Velrybářské státy shledávají též některé požadavky v rámci RMS porušením mezinárodního práva a zásahem do jejich svrchovaných práv. Z tohoto důvodu považují za nepřijatelné udělit mezinárodním pozorovatelům kontrolní pravomoci nad velrybářskými loděmi operujícími v teritoriálních vodách a vměšování se cizinců do otázek vnitřního trhu jako jsou distribuce, stanovování cen a monitoring.²²¹

Velrybářské státy mají potíže porozumět kampaním proti velrybářství. Mají za to, že prokázaly, že některé druhy velryb mohou být loveny udržitelným způsobem a že moderní technologie činí lov kytovců humánnějším, než je moderní chov hospodářských zvířat a mnoho dalších forem lovu. Argumentují tím, že odpůrci

---

²²⁰ Ibid., str. 184-185.

²²¹ Ibid., str. 188-189.

velrybářství neuvažují racionálně, mají skryté zájmy (ekonomické a politické), nemají dostatečné znalosti o přírodě a velrybářských národech, ani těsný vztah k přírodním zdrojům, a proto označují odpůrce velrybářství za ignoranty.

Ochranářským státům vyčítají dvojí metr, co se týká humánnosti usmrcování zvířat. Např. hubení possumů pomocí jedu na Novém Zélandu a hony na lišku ve Velké Británii považují za mnohem méně humánní než lov kytovců.

Co se týká argumentu racionálního přístupu k hospodaření s přírodními zdroji (tedy též kytovci), měly by být podle zastánců velrybářství tyto zdroje využívány udržitelným způsobem a řízení takového využívání založeno na vědeckých poznacích, a nikoli na emocích. Vědecké poznání má být pro potřebu ochrany kytovců jediným ukazatelem, neboť má celosvětový význam. Zatímco vnímání kytovců jako jedinečných tvorů a jako takových hodných zvláštní ochrany je pouze omezeného významu, neboť je přičitatelné jen některým skupinám lidí, a nemělo by tak mít na ochranu kytovců vliv. Jinak by se jednalo o projev etnocentrismu a kulturního imperialismu, neboť jednotlivé kultury by pak byly na základě morálních soudů hodnoceny podle svého přístupu ke kytovcům. Emoce tudíž nemají podle zastánců velrybářství v otázkách využívání velrybích populací žádné legitimní opodstatnění. Protivelrybářská kampaň je podle nich poháněna městským způsobem smýšlení, jenž je založen na emocích. Podle zastánců velrybářství bývají kytovci polidšťováni tím, že jsou jim přičítány lidské hodnoty a touhy. Zastánci velrybářství však kytovce považují pouze za přírodní zdroje, jež by měly být využívány a ne za tvory, s nimiž bychom se měli přátelit.

Dalším argumentem zastánců velrybářství jsou možné skryté ekonomické či politické zájmy ochranářských států. Podezírají tak například Austrálii a Nový Zéland, jako jedny z neaktivnějších odpůrců velrybářství a zároveň největších vývozců masa, že v zákazu lovu velryb vidí příležitost ke zvýšení exportu masa. Politickým zájmem ochranářských států na zákazu lovu kytovců může být podle zastánců velrybářství snaha působit jako civilizované země, které pečují o přírodu. Moratorium na lov velryb pro ně může být výhodné, neboť je nic nestojí a zároveň jim pomáhá odvést pozornost od vlastních problémů s poškozováním životního prostředí.²²²

Hojně uplatňovaným argumentem zastánců velrybářství je lov velryb jako zásadní součást sociálně-kulturního systému, jenž je samotnou podstatou některých společností.

---

²²² Ibid., str. 190-193.

Tudíž útok na jejich velrybářskou činnost je vnímán jako útok na jejich kulturu a svrchovanost. V Japonsku je velrybí maso v důsledku protivelrybářské kampaně symbolem japonské kultury, a stalo se proto důležitou součástí národní kuchyně. Ne každá kultura s velrybářskou tradicí (např. japonská) je však v rámci IWC uznávána jako kultura ospravedlňující lov velryb. Argumenty zastánců velrybářství se tak posunuly od ekonomických důvodů potřeby lovu velryb ke kulturním. Možná proto, že pro bohaté státy s nízkou mírou nezaměstnanosti jako je např. Japonsko, je obtížné ospravedlnit potřebu lovu velryb z ekonomického hlediska.²²³

2.2 Další organizace pro řízení lovu velryb a zájmové skupiny

V důsledku rostoucí nespokojenosti velrybářských států s vývojem v IWC, jež se dostávala pod nadvládu ochránářských států, byly založeny nové organizace k řízení lovu velryb. Tyto organizace mají narozdíl od IWC regionální charakter a jsou jimi AEWC, NAMMCO, ECCO a JCCMNB.

Velrybáři se organizují též do sdružení, jejichž prostřednictvím prosazují své zájmy.

2.2.1 Regionální organizace pro řízení lovu velryb

AEWC (Velrybářská komise aljašských Inuitů)

AEWC (*Alaska Eskimo Whaling Commission*) je národní regionální organizací, jež byla založena v roce 1977 na ochranu subsistenčního lovu velryb grónských (*Balaena mysticetus*) aljašskými Inuity. Důvodem jejího vzniku bylo stanovení nulové kvóty pro lov velryb grónských aljašskými Inuity v rámci ASW, který je však pro tyto komunity existenčně důležitý.

AEWC reprezentuje velrybářské komunity před vládou USA a na zasedáních IWC. Podařilo se jí postupně přesvědčit IWC ke zvýšení kvót na lov velryb grónských v rámci ASW, jež by lépe odpovídaly potřebám těchto původních domorodých obyvatel Aljašky. AEWC je typicky etnickou organizací, jež při hospodaření s populacemi velryb grónských operuje s kvótami stanovenými IWC. Věnuje se také vědeckému výzkumu

---

²²³ Ibid., str. 197, 200, 209.

velryb grónských, zlepšování metod pro odhad jejich populací a trendům v těchto populacích.²²⁴

NAMMCO (Severoatlantická komise pro mořské savce)

NAMMCO (*North Atlantic Marine Mammals Commission*) je mezivládní organizace pro spolupráci na ochraně, hospodaření a výzkumu mořských savců v oblasti severního Atlantiku. Její založení bylo další reakcí na vývoj v IWC, kde se nedařilo smluvním stranám shodnout na základech přístupu k ochraně a regulaci velrybích populací. Island proto v roce 1992 vystoupil z IWC a spolu s Norskem, Grónskem a Faerskými ostrovy založil NAMMCO, která je tak regionální alternativou IWC.

Narozdíl od IWC však vedle lovu velkých kytovců reguluje též lov malých kytovců, tuleňů a mrožů. Všechny smluvní strany uznávají právo a potřebu pobřežních národů udržitelným způsobem využívat mořské zdroje ke svému živobytí. Při uplatňování tohoto práva mají být zohledňovány vědecké poznatky a složitost a zranitelnost mořských ekosystémů.²²⁵

Island a Norsko jako členové IWC neporušují komerčním lovem velkých kytovců své závazky plynoucí z ICRW, a to na základě vznesené námítky (Norsko) a výhrady (Island) k pozastavení lovu velryb. Faerské ostrovy jsou jako autonomní součást Dánska členy IWC. Neporušují však lovem kytovců v rámci NAMMCO své závazky z ICRW, neboť loví pouze malé kytovce, jejichž lov není pod jurisdikcí IWC. Stejně pravidlo platí pro Grónsko jako další autonomní oblast Dánska, a tudíž člena IWC. Lov velryb v Grónsku může probíhat pouze v rámci ASW. Norsko, Island, Faerské ostrovy ani Grónsko nejsou členy EU, a nevztahují se tak na ně ani opatření EU na ochranu kytovců.

ECCO (Východokaribská komise pro kytovce)

ECCO (*Eastern Caribbean Cetacean Commission*) je regionální organizace, založená v roce 2000, jejímž cílem je přispět k ochraně, racionálnímu využívání a

---

²²⁴ Kalland, A., op. cit., str. 201, 203; Alaska Eskimo Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-08]. Dostupné z: http://www.aewc-alaska.com/About_Us.html.

²²⁵ Kalland A., op. cit., str. 202; Gillespie, A., op. cit., str. 324; The North Atlantic Marine Mammals Commission [online]. [cit. 2015-09-08]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/>; <http://www.nammco.no/about-nammco/>.

výzkumu kytovců ve východní oblasti Karibiku. ECCO se při naplňování svých cílů dostává značné vědecké a finanční pomoci ze strany Japonska a Islandu.²²⁶

JCCMNB (Společná komise pro ochranu a hospodaření s populacemi narvala a běluhy)

JCCMNB (*Joint Commission on Conservation and Management of Narwhal and Beluga*) je regionální organizací založenou Kanadou a Grónskem v roce 1991 za účelem řízení lovu populací narvalů (*Monodon monocerus*) a běluh (*Delphinapterus leucas*), jež se vyskytují ve vodách mezi těmito dvěma zeměmi, Inuity. Její role je však spíše poradní, spočívající v poskytování doporučení vládám Kanady a Grónska ohledně regulace lovu těchto dvou druhů kytovců.²²⁷

2.2.2 Zájmové skupiny

Jedná se o případy, kdy se velrybáři organizují do sdružení, jejichž prostřednictvím se snaží prosazovat své společné zájmy týkající se lovu velryb. Často se jedná o ekonomické zájmy a otázky práv a identity. Velrybářské zájmové skupiny existují na národní i mezinárodní úrovni. Některá tato sdružení se aktivně zapojují do hospodaření s velrybími populacemi a jako členové národních delegací se účastní zasedání IWC. Mezi další cíle zájmových skupin může patřit harmonizace vztahů mezi velrybáři a společnostmi a udržení velrybářské tradice prostřednictvím informativní a vzdělávací činnosti.

Příkladem zájmových skupin na národní úrovni jsou KNAPK – *Organization of Fishermen and Hunters in Greenland* a *Japan Whaling Association*. Mezinárodní zájmovou skupinou je například *World Council of Whalers*.²²⁸

2.3 Úmluva o ochraně antarktických živých mořských zdrojů

Další úmluvou, která se věnuje ochraně využívaných druhů, a to v oblasti Antarktidy, je Úmluva o ochraně antarktických živých mořských zdrojů (Canberrská úmluva, *Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*) přijatá

---

²²⁶ Kalland, A., op. cit., str. 202.

²²⁷ Ibid., str. 202-203.

²²⁸ Ibid., str. 203.

v roce 1980 v Canbeře²²⁹. Jejímí členy jsou především státy, které se zajímají o výzkum či lov mořských živých zdrojů Antarktidy. V současné době²³⁰ je jejímí členy 24 států a Evropská unie.

Tato úmluva si klade za cíl vytvořit vhodné mechanismy pro doporučování, propagaci, rozhodování a koordinaci opatření a vědeckých výzkumů potřebných k zachování antarktických mořských živých zdrojů, jejich racionálnímu udržitelnému využívání a ochraně integrity ekosystému moří obklopujících Antarktidu.²³¹ Lze na ni tedy pohlížet jako na úmluvu týkající se ochrany kytovců jako lovených druhů, jež se vyskytují v antarktických vodách.

Využívání antarktických mořských živých zdrojů se má uskutečňovat v souladu s mj. předcházením snížení stavů využívaných populací pod úroveň zaručující jejich stabilní obnovu a obnovou zdecimovaných populací na takovou úroveň.²³² Působnost Canberrské úmluvy se dle definice antarktických mořských živých zdrojů vztahuje na populace ploutvonožců, měkkýšů, koryšů a všechny další druhy živých organismů, včetně ptáků, jež se nacházejí v prostoru jižně od 60° jižní šířky a v prostoru mezi touto rovnoběžkou a antarktickou mořskou konvergencí^{233 234}.

K uskutečňování cílů Canberrské úmluvy prostřednictvím přijímání ochranných opatření byla vytvořena Komise pro zachování antarktických mořských živých zdrojů – CCAMLR (*Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*). Mezi tato ochranná opatření patří podobně jako v IWC např. stanovování kvót maximálního povoleného úlovku pro jednotlivé využívané druhy, vymezení lovné sezóny, určení chráněných druhů, regulace metod lovu. CCAMLR však může přijímat též opatření zabývající se dopadem lovu a souvisejících činností na jiné složky antarktického mořského ekosystému než jen na lovené populace místních zdrojů.²³⁵ Pokud členský stát prohlásí do 90 dnů od oznámení nového ochranného opatření Komisi, že není schopen takové opatření přijmout, nebude jím vázán.²³⁶

---

²²⁹ V platnost vstoupila v roce 1982.

²³⁰ Ke dni 12. září 2015.

²³¹ Preambule a čl. 2 odst. 2 Canberrské úmluvy.

²³² Čl. 2 odst. 3 písm. a) a b) Canberrské úmluvy.

²³³ Antarktická mořská konvergence je mořský pás obklopující Antarktidu, kde se mísí studené a teplé vody.

²³⁴ Čl. 1 odst. 1 a 2 Canberrské úmluvy.

²³⁵ Čl. 9 Canberrské úmluvy.

²³⁶ Čl. 9 odst. 6 písm. c) Canberrské úmluvy.

Z definice antarktických mořských živých zdrojů vyplývá, že se její působnost vztahuje též na kytovce. V článku 6 Canberrské úmluvy je však výslovně uvedeno, že ustanovení této úmluvy nederogují práva a závazky smluvních stran ICRW. Z tohoto ustanovení vyplývá, že pokud lov kytovců ICRW připouští, je v oblasti spadající do působnosti Canberrské úmluvy jejich lov též dovolen.²³⁷ Co se týče regulace lovu kytovců, dává tedy Canberrská úmluva přednost ICRW. Připomeňme však, že působnost ICRW se vztahuje pouze na lov velryb (velkých kytovců) a ne na lov všech kytovců. Podle čl. 23 odst. 3 Canberrské úmluvy mají CCAMLR a její Vědecký výbor podle potřeby prohlubovat spolupráci s mezinárodními i nevládními organizacemi, jež by mohly přispět k jejich práci, mj. s IWC. Na tomto základě vznikla mezi CCAMLR a IWC prosperující spolupráce v oblastech jejich společného zájmu.²³⁸

Význam Úmluvy o ochraně antarktických živých mořských zdrojů spočívá především ve zefektivnění ochrany tím, že nahlíží na oblast spadající do její působnosti jako na jeden ekosystém s těsnými vnitřními vazbami, jež jsou zohledňovány při přijímání ochranných opatření.²³⁹ V tomto rámci jsou jako součást antarktického mořského ekosystému zohledňováni též kytovci, přičemž je bráno v potaz jejich využívání. Tento ekosystémový přístup projevující se ve snaze zachovat všechny antarktické mořské živé zdroje, tedy i výslovně uvedené koryše, je významný z hlediska ochrany kytovců též proto, že je tak chráněna i nejpodstatnější součást potravy kosticovců – krill.

---

²³⁷ Šturma, P., Ondřej, J., Zástěrová, J.: *Problémy mezinárodněprávní ochrany životního prostředí*. Praha, Nakladatelství Karolinum, 2003, str. 35. ISBN 80-246-0676-3.

²³⁸ Gillespie, A., op. cit., str. 331-332.

²³⁹ Šturma, P., Ondřej, J., Zástěrová, J., op. cit. str. 37.

3. Právní úprava ochrany kytovců jako zvláště chráněných druhů

V této kapitole je přiblížena druhová ochrana kytovců, tedy ochrana určitých druhů kytovců za účelem zachování či obnovení jejich populací.²⁴⁰

Potřeba ochrany kytovců vyvstala v důsledku činností jako velrybářství, rybolov, obchod či činností poškozujících jejich životní prostředí. Populace kytovců byly nešetrným lovem vypleněny do takové míry, že z hojných druhů kytovců zůstaly pouhé zlomky, některé čelící vyhynutí. Z kytovců jako primárně využívaných (lovených) druhů se tak staly druhy ohrožené. Za účelem ochrany kytovců jsou proto regulovány některé lidské činnosti, a to globálními i regionálními mezinárodními úmluvami, ale i dokumenty *soft law* (doporučení, rezoluce, směrnice, akční plány či memoranda porozumění), které se na kytovce zaměřují ze tří úhlů pohledu: jako na druhy ohrožené, lovené a necílené. Právní úprava ochrany kytovců jako lovených druhů byla představena v předchozí kapitole. Tato kapitola se zaměřuje na ochranu kytovců jako druhů ohrožených a necílených.

Nejobecnějším rámcem ochrany kytovců jako součásti biodiverzity je Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD). Ustanovení CBD se tak vztahují na všechny druhy kytovců. Vzhledem k široké problematice, jíž se CBD věnuje, a tudíž i její obecnosti, je k naplnění jejich cílů nutné přijetí dalších úmluv globálního i regionálního charakteru.

3.1 Ochrana kytovců jako ohrožených druhů

V souvislosti se stavy svých populací jsou druhy kytovců v různých mezinárodních úmluvách považovány za druhy ohrožené, neboť čelí různě vysokému riziku vyhynutí.

3.1.1 Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů

Stěhovavé druhy živočichů, mezi které patří i mnoho druhů kytovců, na svých migračních cestách překračují hranice států. K účinné ochraně stěhovavých druhů je proto nezbytná úzká mezinárodní spolupráce všech států, na jejichž území se tyto druhy na svých migračních cestách vyskytnou. Proto byla roku 1979 v Bonnu sjednána²⁴¹

---

²⁴⁰ Žákovská, K., op. cit., str. 127.

²⁴¹ V platnost vstoupila v roce 1983.

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonnská úmluva, *Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*, CMS). Nyní²⁴² má CMS 121 smluvních stran.

Jejím cílem je ochrana stěhovavých druhů²⁴³ živočichů v celém areálu²⁴⁴ jejich rozšíření. Svě cíle naplňuje prostřednictvím přísné ochrany kriticky ohrožených druhů, podporou uzavírání dohod a memorand za účelem úzké spolupráce areálových států²⁴⁵, zabezpečení ochrany určitých druhů a podpory společných vědeckých výzkumů týkajících se stěhovavých druhů.²⁴⁶ Působnost CMS se vztahuje na území podléhající jurisdikci smluvních stran a na lodi plující pod vlajkou smluvních států, čímž je zavedena možná působnost CMS i na oblast volného moře.²⁴⁷

CMS člení stěhovavé druhy do dvou kategorií: na ohrožené stěhovavé druhy, tj. druhy, jimž hrozí vyhynutí v celém areálu nebo v jeho významné části²⁴⁸, uvedené v Příloze I CMS, a na stěhovavé druhy s nepříznivým zachovným statutem²⁴⁹ a druhy, pro jejichž zachování a hospodaření s nimi se vyžadují mezinárodní dohody, a také ty, které mají takový zachovný status, kterému by významně prospěla mezinárodní spolupráce, jíž by se dosáhlo pomocí mezinárodní dohody, uvedené v Příloze II CMS.²⁵⁰ V Příloze I CMS je v současné době uvedeno 16 druhů²⁵¹ kytovců a v Příloze

---

²⁴² Ke dni 9. září 2015.

²⁴³ Stěhovavým druhem se dle čl. 1 odst. 1 písm. a) CMS rozumí: „celá populace nebo kterákoli geograficky oddělená část populace jakéhokoliv druhu nebo nižšího taxonu volně žijících živočichů, pro něž platí, že významná část jejich příslušníků cyklicky a předvídatelně překračuje jednu nebo více hranic jurisdikce států“.

²⁴⁴ Areálem se dle čl. 1 odst. 1 písm. f) CMS rozumí: „všechny suchozemské či vodní plochy, které stěhovavý druh obývá, v nichž se dočasně zdržuje, která překračuje či přelétá v kterékoli době na své normální migrační cestě“.

²⁴⁵ Areálovým státem se ve vztahu k určitému stěhovavému druhu podle čl. 1 odst. 1 písm. h) CMS označuje: „jakýkoli stát, který vykonává jurisdikci nad kteroukoli částí areálu stěhovavého druhu, nebo stát, pod jehož vlajkou plující lodi se zabývají lovem tohoto stěhovavého druhu mimo hranice státní jurisdikce“.

²⁴⁶ Ministerstvo životního prostředí [online]. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonnská úmluva) [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/bonnska_umluva.

²⁴⁷ Žákovská, K., op. cit., str. 74.

²⁴⁸ Čl. 1 odst. 1 písm. e) CMS.

²⁴⁹ Z čl. 1 odst. 1 písm. c) a d) CMS vyplývá, že nepříznivý zachovný status je připisován stěhovavým druhům když: 1) se stěhovavý druh neudrží na dlouhodobém základě jako životaschopná složka svého ekosystému; 2) se areál stěhovavého druhu zmenšuje či se pravděpodobně zmenší; 3) neexistuje dostatek stanovišť pro dlouhodobé udržení populace stěhovavého druhu nebo 4) rozšíření a početnost stěhovavého druhu se neblíží historickému výskytu a úrovni v rozsahu výskytu potenciálních vhodných ekosystémů a v rozsahu, který je v souladu s rozumným hospodařením s živou přírodou.

²⁵⁰ Čl. 4 odst. 1 CMS.

²⁵¹ Velryba grónská (*Balaena mysticetus*), velryba černá (*Eubalaena glacialis*), velryba japonská (*Eubalaena japonica*), velryba jižní (*Eubalaena australis*), plejtvák sejval (*Balaenoptera borealis*), plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*), plejtvák obrovský (*Balaenoptera musculus*), keporkak

II CMS 44 druhů²⁵² kytovců, přičemž jednotlivé druhy v obou přílohách se mohou překrývat²⁵³.

Podle CMS se areálové státy stěhovavého druhu uvedeného v Příloze I CMS musí vynasnažit chránit a tam, kde je to možné, obnovovat ta stanoviště druhů, jež mají význam pro odvrácení nebezpečí jejich vyhynutí, dále mají odstraňovat či minimalizovat překážky vážně ohrožující nebo zabraňující migraci druhů a činitele ohrožující určitý druh, včetně kontroly a odstraňování introdukce nepůvodních druhů. Areálové státy stěhovavých druhů uvedených v Příloze I CMS také musí zakázat lov zvířat těchto druhů. Z tohoto zákazu však existují výjimky, a to lov pro vědecké účely, lov pro podporu rozmnožení či přežití postiženého druhu, tradiční lov za účelem nutné obživy a mimořádné okolnosti vyžadující výjimku z takového zákazu. Takovýto lov nemá dotčenému druhu přinášet nevýhody a uvedené výjimky musejí být obsahově, místně a časově vymezeny.²⁵⁴

CMS uvádí, které druhy stěhovavých živočichů mají být předmětem regionálních dohod, a také vymezuje, o jaké dohody by se mělo jednat co do obsahu a formy. Předmětem dohod mají být podle článku 4 odst. 3 CMS druhy uvedené v Příloze II CMS a podle článku 4 odst. 4 CMS také populace kteréhokoli druhu nebo nižšího taxonu volně žijících živočichů, jejichž příslušníci periodicky překračují hranice jurisdikce jednoho či více států.

V případě druhů uvedených v Příloze II CMS mají být uzavírány dohody ve formě právně závazných mezinárodních smluv a dle článku 4 odst. 3 CMS by tyto dohody měly takovýmto druhům přinést prospěch. Při uzavírání těchto dohod mají být upřednostněny druhy s nepříznivým zachovným statusem.²⁵⁵ Dle směrnice CMS pro uzavírání těchto dohod by každá dohoda měla přinejmenším zakázat, půjde-li o stěhovavý druh řádu *Cetacea* (kytovci), jakýkoliv lov, který ve vztahu k tomuto stěhovavému druhu není povolen jinou multilaterální dohodou, a ustanovit, že

---

(*Megaptera novaeangliae*), delfín obecný (*Delphinus delphis*), delfín skákavý (*Tursiops truncatus ponticus*), orcela tuponosá (*Orcaella brevirostris*), delfín kamerunský (*Sousa teuszii*), vorvaň (*Physeter macrocephalus*), delfínovec ganžský (*Platanista gangetica gangetica*), delfínovec laplatský (*Pontoporia blainvillei*) a vorvaňovec zobatý (*Ziphius cavirostris*).

²⁵² Převážně malých kytovců.

²⁵³ Tak např. plejtvák sejval (*Balaenoptera borealis*), plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*), vorvaň (*Physeter macrocephalus*), delfín obecný (*Delphinus delphis*) a delfínovec ganžský (*Platanista gangetica*).

²⁵⁴ Čl. 3 odst. 4 písm. a) - c) CMS, čl. 5 písm. a) - d) CMS.

²⁵⁵ Čl. 4 odst. 3 CMS.

k takovéto dohodě mohou přistoupit státy, které nejsou areálovými státy tohoto stěhovavého druhu.²⁵⁶

V případě populací kteréhokoli druhu nebo nižšího taxonu volně žijících živočichů, jejichž příslušníci periodicky překračují hranice jurisdikce jednoho či více států, se nemusí jednat o stěhovavé druhy ve smyslu CMS, neboť v tomto případě CMS nevyžaduje cyklické a předvídatelné překračování hranic, jež je znakem stěhovavých druhů podle definice tohoto pojmu CMS. Pro tyto dohody předpokládané článkem 4 odst. 4 CMS není CMS vyžadována právně závazná forma, a často se tak jedná o tzv. memoranda porozumění (MoU, *Memorandum of Understanding*) mezi správními orgány příslušných areálových států, které jsou řazeny do kategorie *soft law*.²⁵⁷

Takovou právně nezávaznou dohodou týkající se kytovců je **Memorandum porozumění o ochraně kytovců a jejich stanovišť v oblasti tichomořských ostrovů** (*Memorandum of Understanding for the Conservation of Cetaceans and their Habitats in the Pacific Islands Region*). Toto memorandum z roku 2006 se týká všech populací kytovců v oblasti tichomořských ostrovů a jeho cílem je dosažení a udržení příznivého zachovného statusu tamějších populací kytovců a jejich stanovišť. V jeho rámci je za účelem dosažení stanoveného cíle prováděn akční plán a probíhá monitoring, vědecký výzkum, vzdělávací programy, osvěta a spolupráce s mezinárodní organizací na ochranu životního prostředí Pacifiku SPREP.²⁵⁸ Výhodou právní nezávaznosti MoU je, že i Šalamounovy ostrovy, jež v důsledku lovu delfínů nemohou být členy CMS, se mohou podílet na ochraně stěhovavých druhů alespoň prostřednictvím Tichomořského memoranda.²⁵⁹

Dalším MoU přijatým na půdě CMS je **Memorandum porozumění o ochraně kapustňáka a malých kytovců západní Afriky a Makaronésie** (*Memorandum of Understanding Concerning the Conservation of the Manatee and Small Cetaceans of Western Africa and Macaronesia*) z roku 2008.

Právně závaznými regionálními dohodami dle článku 4 odst. 4 CMS jsou **Dohoda o ochraně malých kytovců Baltského a Severního moře** (*Agreement on the*

---

²⁵⁶ Čl. 5 odst. 4 písm. f) CMS.

²⁵⁷ Žákovská, K., op. cit., str. 74.

²⁵⁸ Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals [online]. *Pacific Islands Cetaceans* [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.cms.int/pacific-cetaceans/en/legalinstrument/pacific-islands-cetaceans>.

²⁵⁹ Žákovská, K., op. cit., str. 118.

Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas, ASCOBANS) přijatá v roce 1992 a **Dohoda o ochraně kytovců Černého moře, Střezozemního moře a přilehlé atlantské oblasti** (*Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area*, ACCOBAMS) z roku 1996.

ASCOBANS se vztahuje na všechny malé druhy kytovců (tedy všechny druhy ozubených kytovců kromě vorvaně), jež se vyskytují v oblasti vymezené touto dohodou²⁶⁰ a za cíl si klade dosažení a udržení příznivého zachovného statusu malých kytovců.²⁶¹ Zvláštní pozornost věnuje ASCOBANS populacím sviňuchy obecné (*Phocoena phocoena*), na jejichž obnovu byl v roce 2003 přijat tzv. plán Jastarnia (*Jastarnia Plan*), jehož prioritou je snížení míry *bycatch*, která je považována za největší hrozbu pro tento druh kytovců.²⁶²

ACCOBAMS se vztahuje na všechny kytovce (tedy na ozubené i kosticovce), jejichž areál výskytu leží alespoň částečně v oblasti vytyčené touto dohodou a také na všechny kytovce, kteří se v této oblasti vyskytují náhodou či příležitostně.²⁶³ Cílem ACCOBAMS je omezení zdrojů ohrožení kytovců v dané oblasti a prohloubení znalostí o těchto zvířatech.²⁶⁴

Přínosem CMS pro ochranu kytovců je stanovování ohrožených druhů a inicializace regionální spolupráce k přísné druhové ochraně kytovců.

3.1.2 Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Další významnou mezinárodní úmluvou pro ochranu ohrožených druhů kytovců je Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*, CITES) přijatá v roce 1973 ve Washingtonu²⁶⁵. CITES má v současné době²⁶⁶ 181 smluvních stran.

---

²⁶⁰ Čl. 1 odst. 1, odst. 2 písm. a) ASCOBANS.

²⁶¹ Čl. 2 odst. 1 ASCOBANS.

²⁶² ASCOBANS [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: <http://www.ascobans.org/en/workinggroup/jastarnia-group>.

²⁶³ Čl. 1 odst. 2 ACCOBAMS.

²⁶⁴ ACCOBAMS [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z:

http://accobams.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=68&Itemid=1.

²⁶⁵ V platnost vstoupila v roce 1975.

²⁶⁶ Ke dni 10. září 2015.

Cílem CITES je zajistit, aby mezinárodní obchod s exempláři volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin neohrožoval jejich přežití. Za tímto účelem podrobuje mezinárodní obchod²⁶⁷ s exempláři²⁶⁸ vybraných druhů systému povolení.²⁶⁹ Působnost CITES se vztahuje na obchod s exempláři pocházejícími z oblastí pod jurisdikcí smluvních států, ale i z oblastí volného moře, a to proto, že CITES pod pojem obchod řadí též introdukci z moře, kterou definuje jako „*dovoz exemplářů kteréhokoliv druhu, které byly uloveny v mořských vodách, jež nejsou pod právní svrchovaností žádného státu*“²⁷⁰ ²⁷¹.

Ohrožené druhy, na něž se vztahuje ochrana CITES, jsou vyjmenovány ve třech přílohách tvořících její součást. Pro každou skupinu druhů se pak uplatňují podle intenzity jejich ohrožení specifická pravidla pro obchod s jejich exempláři. Z hlediska ochrany kytovců jsou důležité Přílohy I a II, které dohromady obsahují všechny zástupce řádu kytovců, a CITES tak reguluje veškerý obchod s kytovci ve vztahu ke svým smluvním stranám.

Příloha I CITES zahrnuje druhy ohrožené vyhubením, které jsou nebo mohou být obchodem nepříznivě ovlivňovány. Obchod s exempláři druhů uvedených v Příloze I CITES musí být předmětem zvlášť přísných opatření a může být povolen jen ve výjimečných případech, kdy nebude ohroženo přežití dotyčného druhu.²⁷² V Příloze I CITES je nyní více než 20 druhů kytovců²⁷³.

Příloha II CITES zahrnuje druhy, jež by se mohly stát ohroženými vyhubením, kdyby obchod s jejich exempláři nebyl podřízen přísným opatřením zabraňujícím jejich využívání neslučitelným s přežitím těchto druhů.²⁷⁴ Příloha II CITES obsahuje všechny druhy kytovců, které nejsou vyjmenovány v Příloze I CITES.

---

²⁶⁷ Dle čl. 1 písm. b) CITES se obchodem rozumí: „vývoz, reexport, dovoz a introdukce z moře“.

²⁶⁸ Z čl. 1 písm. b) CITES vyplývá, že pro potřeby ochrany kytovců se exemplářem rozumí jakýkoli živý či mrtvý živočich nebo rostlina, u živočichů z Příloh I a II každá jejich snadno rozpoznatelná část nebo výrobek z nich.

²⁶⁹ Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/what.php>, <https://cites.org/eng/disc/how.php>.

²⁷⁰ Čl. 1 písm. e) CITES.

²⁷¹ Žákovská, K., op. cit., str. 73.

²⁷² Čl. 2 odst. 1 a čl. 3 CITES.

²⁷³ Mj. všechny druhy velkých kytovců.

²⁷⁴ Čl. 2 odst. 2 písm. a) CITES.

Příloha III CITES zahrnuje druhy, jež jsou alespoň v jednom smluvním státě chráněny před exploatací a jejichž ochrana vyžaduje spolupráci dalších smluvních stran při kontrole obchodu.²⁷⁵

CITES zohledňuje ve vztahu k mořským druhům uvedeným v Příloze II závazky z jiných mezinárodních úmluv, jež těmto druhům poskytují ochranu. Byl-li členský stát CITES v době jejího vstupu v platnost již smluvní stranou takové jiné již platné úmluvy (v případě druhů kytovců půjde o ICRW), je osvobozen od povinností ukládaných ustanoveními CITES, pokud se týkají obchodu s exempláři druhů z Přílohy II a pokud jsou loveny loděmi registrovanými v tomto státě a v souladu s ustanoveními takové úmluvy. K vývozu těchto exemplářů je pak třeba pouze potvrzení o takovém souladu.²⁷⁶

CITES smluvním stranám umožňuje se z regulace obchodu s ohroženými druhy vyvázat, a to přesně vymezenými výhradami týkajícími se určitého druhu uvedeného v přílohách CITES. Tuto výhradu je nutno podat při ukládání listiny o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přistoupení či do 90 dnů od přijetí pozměňovacího návrhu a kdykoli po postoupení seznamu druhů k zařazení do Přílohy III všem smluvním stranám. V důsledku učinění takové výhrady bude se státem, který ji podal, v souvislosti s obchodem s tímto druhem jednáno jako se státem, jež není smluvní stranou CITES.²⁷⁷ Toto ustanovení je významné především pro velrybářské státy, které obchodují s velrybím masem, jež je vzhledem k definici pojmu „exemplář“ předmětem regulace mezinárodního obchodu prostřednictvím CITES. V důsledku takto učiněné výhrady se regulace obchodu s exempláři vyhubením ohrožených druhů vyjmenovanými v Příloze I CITES nevztahuje na Japonsko v případě 10 druhů kytovců²⁷⁸, na Island v případě 8 druhů²⁷⁹, na Norsko v případě 5 druhů²⁸⁰, na Palau v případě 2 druhů²⁸¹ a na Sv. Vincent a Grenadiny v případě 1 druhu²⁸² kytovců.²⁸³

---

²⁷⁵ Čl. 2 odst. 3 CITES.

²⁷⁶ Čl. 14 odst. 4 a 5 CITES.

²⁷⁷ Čl. 15 odst. 3, čl. 16 odst. 2 a čl. 23 CITES.

²⁷⁸ Plejtvák malý (*Balaenoptera acutorostrata*), plejtvák antarktický (*Balaenoptera bonaerensis*), plejtvák sejval (*Balaenoptera borealis*), plejtvák Brydeův (*Balaenoptera edeni*), plejtvák Omurův (*Balaenoptera omurai*), plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*), orcela tuponosá (*Orcaella brevirostris*), orcela tupoploutvá (*Orcaella heinsohni*), vorvaň (*Physeter macrocephalus*) a vorvaňovec velký (*Berardius bairdii*).

²⁷⁹ Plejtvák malý (*Balaenoptera acutorostrata*), plejtvák antarktický (*Balaenoptera bonaerensis*), plejtvák sejval (*Balaenoptera borealis*), plejtvák obrovský (*Balaenoptera musculus*), plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*), keporkak (*Megaptera novaeangliae*), vorvaň (*Physeter macrocephalus*) a vorvaňovec anarnak (*Hyperoodon ampullatus*).

Ve vztahu k ochraně kytovců je přínosem CITES právě regulace obchodu s velrybím masem a snahy omezit ilegální obchod s ním. Na podporu zákazu komerčního lovu velryb stanoveným IWC byla na 2. zasedání smluvních stran CITES v roce 1979 přijata Rezoluce o mezinárodním obchodu s druhy a populacemi velryb chráněnými IWC před komerčním lovem (*Resolution on Trade in Certain Species and Stocks of Whales Protected by the International Whaling Commission from Commercial Whaling*, Conf. 2.9), která doporučila členským státům CITES, aby nevydávaly žádná povolení na dovoz a vývoz v souvislosti s introdukcemi z moře primárně pro komerční účely týkající se exemplářů druhů či populací chráněných před komerčním lovem prostřednictvím ICRW. Evropská společenství tak v roce 1981 zakázala dovoz veškerých výrobků z kytovců pro komerční účely.²⁸⁴ V USA byl zaveden zákaz dovozu kytovců a výrobků z nich již v rámci MMPA (*Marine Mammal Protection Act*) z roku 1972.

Druhy či populace, pro něž jsou v Harmonogramu ICRW stanoveny nulové kvóty pro komerční lov, zařadil CITES do Přílohy I CITES. Obchod s velrybím masem druhů uvedených v Příloze I provozovaný smluvní stranou CITES, která neučinila výhradu k určitému druhu ve smyslu článku 23 CITES, je porušením požadavků stanovených CITES. Problémem je, že většina zemí, jež provozuje obchod s velrybím masem, není smluvními stranami CITES nebo učinila výhradu ve smyslu článku 23 CITES, a proto převážná část odhalených případů ilegálního obchodu s velrybím masem nemůže být kvalifikována jako porušení CITES.²⁸⁵

Problematika ilegálního obchodu s velrybím masem je opakovaně tématem COP CITES a také dalších rezolucí přijímaných na půdě CITES. Rezoluce z roku 2000 o ochraně kytovců, obchodu s exempláři kytovců a vztahu k IWC (*Resolution on the Conservation of Cetaceans, Trade in Cetacean Specimens and the Relationship with the*

---

²⁸⁰ Plejtvák malý (*Balaenoptera acutorostrata*), plejtvák antarktický (*Balaenoptera bonaerensis*), plejtvák sejval (*Balaenoptera borealis*), plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*) a vorvaň (*Physeter macrocephalus*).

²⁸¹ Plejtvák malý (*Balaenoptera acutorostrata*) a vorvaň (*Physeter macrocephalus*).

²⁸² Keporkak (*Megaptera novaeangliae*).

²⁸³ Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/app/reserve.php>.

²⁸⁴ Čl. 1 odst. 1 Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních kytovců. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:31981R0348>.

²⁸⁵ Ninth meeting of the COP of CITES. *Doc. 9.57 Illegal trade in whale meat* [online]. 1994, str. 817-818 [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/09/doc/E9-Doc-57-58.pdf>.

International Whaling Commission, Conf. 11.4) za účelem omezení ilegálního obchodu s velrybím masem vyzývá členské státy CITES, které ještě nejsou smluvní stranou ICRW, k připojení k ní, dále nabádá smluvní strany CITES, aby zjišťovaly informace o ilegálním obchodě s velrybím masem, shromažďovaly získané informace a oznamovaly své poznatky Sekretariátu CITES.²⁸⁶

3.1.3 Prováděcí protokoly v rámci Programu pro regionální moře UNEP

Ochrana kytovců jako ohrožených druhů je obsažena také v právně závazných protokolech, které provádějí rámcové úmluvy přijaté pod záštitou Programu pro regionální moře UNEP (*UNEP Regional Seas Programme*), jehož hlavním cílem je však ochrana moří před znečišťováním. Obecně vyjádřené cíle ochrany živých mořských zdrojů jsou v těchto protokolech konkretizovány v podobě požadavků na přijímání nezbytných opatření k ochraně ohrožených druhů. Mezi tato opatření patří například zákaz odchytu, usmrcování, držení, rušení či obchodování s druhy vyjmenovanými v jednotlivých přílohách těchto dokumentů.

Pro východoafrickou oblast, tedy oblast Indického oceánu pod jurisdikcí smluvních stran, tak byl v roce 1985 přijat²⁸⁷ Protokol týkající se chráněných oblastí a divoké fauny a flóry východoafrické oblasti – tzv. **Nairobský protokol** (*Protocol Concerning Protected Areas and Wild Fauna and Flora in the Eastern African Region – Nairobi Convention Protocol*), který provádí Úmluvu o ochraně, péči a rozvoji mořského a pobřežního prostředí východoafrické oblasti (*Convention for the Protection, Management and Development of the Marine and Coastal Environment of the Eastern African Region*). Nairobský protokol ve své Příloze II, týkající se ohrožených živočichů vyžadujících zvláštní ochranu, i v Příloze IV, zahrnující chráněné stěhovavé druhy, uvádí kepokaka (*Megaptera novaeangliae*) a plejtváka obrovského (*Balaenoptera musculus*), kteří jsou tak na základě článků 4 a 6 Nairobského protokolu předmětem výše zmíněných ochranných opatření.²⁸⁸

Pro oblast jihovýchodního Pacifiku byl v roce 1989 přijat²⁸⁹ Protokol o ochraně a péči o chráněné mořské a pobřežní oblasti jihovýchodního Pacifiku – tzv. **Paipský**

²⁸⁶ Eleventh meeting of the COP of CITES. *Resolution Conf. 11.4* [online]. 2000 [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/res/11/11-04.php>.

²⁸⁷ V platnost vstoupil v roce 1996.

²⁸⁸ Čl. 4, 6, Příloha II a Příloha IV Nairobského protokolu.

²⁸⁹ V platnost vstoupil v roce 1994.

protokol (*Protocol for the Conservation and Management of Protected Marine and Coastal Areas of the South-East Pacific*) provádějící Úmluvu o ochraně mořského prostředí a pobřežních oblastí jihovýchodního Pacifiku (*Convention for the Protection of the Marine Environment and Coastal Areas of the South-East Pacific*). Od smluvních stran požaduje Paipský protokol ve svém článku 2, aby při přijímání ochranných opatření věnovaly zvláštní pozornost ohroženým druhům, jimž hrozí vyhynutí, a aby prováděly studie za účelem obnovení populací těchto ohrožených druhů.

Pro širší Karibskou oblast²⁹⁰ byl v roce 1990 přijat²⁹¹ Protokol týkající se zvláště chráněných oblastí a divoké fauny a flóry k Úmluvě o ochraně a rozvoji mořského prostředí širší Karibské oblasti – tzv. **Kingstonský protokol** (*Protocol Concerning Specially Protected Areas and Wildlife to the Convention for the Protection and Development of the Marine Environment of the Wider Caribbean Region*). V Příloze II tohoto protokolu jsou jako přísně chráněné druhy obsaženy všechny druhy kytovců. Smluvní strany mají na základě článku 11 odst. 1 písm. b) Kingstonského protokolu povinnost zajistit úplnou ochranu a obnovu populací těchto kytovců.

Pro oblast Středozemního moře byl v roce 1995 přijat²⁹² Protokol týkající se zvláště chráněných oblastí a biologické rozmanitosti ve Středozeří – tzv. **Barcelonský protokol** (*Protocol Concerning Specially Protected Areas and Biological Diversity in the Mediterranean*) provádějící Úmluvu o ochraně mořského prostředí a pobřežní oblasti Středomoří (Barcelonská úmluva, *Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean*). Příloha II Barcelonského protokolu obsahuje seznam ohrožených druhů, jež jsou předmětem maximální možné ochrany a obnovy jejich populací a při zavádění opatření k jejich ochraně je vyžadována spolupráce smluvních stran. V příloze II Barcelonského protokolu figuruje 18 druhů kytovců.²⁹³ Smluvní strany Barcelonské úmluvy přijaly v roce 1991 Akční plán pro ochranu kytovců ve Středozemním moři (*Action Plan for the Conservation of Cetaceans in the Mediterranean Sea*), jehož cílem je zajistit obnovu populací kytovců ve

---

²⁹⁰ Pod širší Karibskou oblast spadají pobřežní a ostrovní státy Karibského moře, Mexického zálivu a k nim přilehlé vody Atlantského oceánu. Viz. United Nations Environment Programme [online]. *Wider Caribbean* [cit. 2015-09-15]. Dostupné z:

<http://www.unep.org/regionalseas/programmes/unpro/caribbean/>.

²⁹¹ V platnost vstoupil v roce 2000.

²⁹² V platnost vstoupil v roce 1999.

²⁹³ Čl. 12 odst. 1 a 2 a Příloha II Barcelonského protokolu.

Středozemním moři. Při naplňování tohoto cíle dochází ke spolupráci s ACCOBAMS.²⁹⁴

Pro oblast Černého moře byl v roce 2002 přijat²⁹⁵ Protokol o ochraně biodiverzity a krajiny v oblasti Černého moře – tzv. **Sofijský protokol** (*Black Sea Biodiversity and Landscape Conservation Protocol*), který provádí Úmluvu o ochraně Černého moře před znečištěním (*Convention on the Protection of the Black Sea Against Pollution*). Tento protokol má ve své Příloze II obsahovat druhy, jež by mohly být ohrožené či důležité pro fungování místního ekosystému a které jsou pro Černé moře významné. Na druhy uvedené v Příloze II Sofijského protokolu se vztahují zvlášť přísná ochranná opatření. V seznamu označeném jako prozatímní Přílohy II Sofijského protokolu jsou uvedeny 3 druhy kytovců jako ohrožených druhů, a to delfín obecný (*Delphinus delphis*), delfín skákavý (*Tursiops truncatus*) a sviňucha obecná (*Phocoena phocoena*).²⁹⁶

Pro oblast Rudého moře a Adenského zálivu byl v roce 2005 přijat²⁹⁷ Protokol týkající se ochrany biologické rozmanitosti a vytváření sítě chráněných oblastí v Rudém moři a Adenském zálivu (*Protocol Concerning the Conservation of Biological Diversity and the Establishment of Network of Protected Areas in the Red Sea and Gulf of Aden*) provádějící Regionální úmluvu o ochraně životního prostředí Rudého moře a Adenského zálivu (*Regional Convention for the Conservation of the Red Sea and Gulf of Aden Environment, Jeddah Convention*) z roku 1982. Tento protokol také počítá s druhovou ochranou přijetím Přílohy I, v níž budou uvedeny ohrožené druhy, které mají být určeny na základě kritérií IUCN.²⁹⁸

Přísná druhová ochrana je zavedena také v antarktické oblasti, která patří mezi nezávislé partnery Programu pro regionální moře UNEP. Protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktadě – tzv. **Madridský protokol** (*Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty*) z roku 1991²⁹⁹ zavazuje smluvní

---

²⁹⁴ Action Plan for the Conservation of Cetaceans in the Mediterranean Sea [online]. UNEP, str. 5 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: http://www.rac-spa.org/sites/default/files/action_plans/cetaces.pdf.

²⁹⁵ V platnost doposud nevstoupil.

²⁹⁶ Čl. 4 odst. 3 a Příloha II Sofijského protokolu.

²⁹⁷ Dosud nevstoupil v platnost.

²⁹⁸ Čl. 5 odst. 1 Protocol Concerning the Conservation of Biological Diversity and the Establishment of Network of Protected Areas in the Red Sea and Gulf of Aden.

²⁹⁹ V platnost vstoupil v roce 1998.

strany ke komplexní ochraně životního prostředí Antarktidy.³⁰⁰ Jeho Příloha II, která se věnuje ochraně antarktické fauny a flóry, zavádí zákaz škodlivých zásahů ve vztahu k savcům, ptákům a rostlinám přirozeně se vyskytujícím v Antarktidě jinak než v souladu s povolením zvláště za tím účelem vydaným příslušným orgánem, jehož vydání podléhá přísným podmínkám.³⁰¹ Podle této přílohy jsou tak kytovci jako mořští savci, kteří se vyskytují v antarktické oblasti celoročně či v důsledku sezónní migrace, chráněni před usmrcováním, zraňováním, odchytem, manipulací, vyrušováním a všemi činnostmi, které mají za následek nepříznivé změny jejich stanovišť.³⁰² Ustanovení této přílohy však neruší práva a povinnosti smluvních stran Mezinárodní úmluvy o regulaci velrybářství (ICRW)³⁰³, která se vztahuje na lov velkých kytovců.

Význam těchto protokolů tkví především ve spolupráci smluvních stran na regionální úrovni, čímž je podpořena účinnost ochrany ohrožených druhů vyskytujících se v těchto oblastech.

3.1.4 Regionální úmluvy pevninského charakteru

Druhá ochrana kytovců je obsažena také v některých regionálních úmluvách pevninského charakteru, jež ale ve svých seznamech zvláště chráněných druhů zmiňují i druhy kytovců.

Takovou úmluvou, která výslovně vztahuje svou působnost i na kytovce, je Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť - tzv. **Bernská úmluva** (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*), přijatá pod záštitou Rady Evropy v roce 1979³⁰⁴. V rámci Bernské úmluvy jsou chráněny všechny druhy kytovců. V Příloze II Bernské úmluvy, která je seznamem přísně chráněných druhů živočichů, je uvedeno 30 druhů kytovců³⁰⁵. V souvislosti s druhy uvedenými v Příloze II Bernské úmluvy jsou zakázány: všechny formy záměrného odchyty a usmrcování, úmyslné poškozování oblastí, kde se tyto druhy rozmnožují a odpočívají, záměrné vyrušováním, a to především v době rozmnožování a odchovu

---

³⁰⁰ Čl. 2 Madridského protokolu.

³⁰¹ Čl. 3 odst. 1 Přílohy II Madridského protokolu; Žákovská, K., op. cit., str. 96.

³⁰² Čl. 1 písm. a), g), a h), (vi) Přílohy II Madridského protokolu.

³⁰³ Čl. 7 Přílohy II Madridského protokolu.

³⁰⁴ V platnost vstoupila v roce 1982.

³⁰⁵ Např. delfín obecný (*Delphinus delphis*), sviňucha obecná (*Phocoena phocoena*), kosatka dravá (*Orcinus orca*), vorvaň (*Physeter macrocephalus*), plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*) a velryba černá (*Eubalaena glacialis*).

mláďat, obchod s těmito druhy, ať živými či mrtvými, či s jejich rozpoznatelnými částmi.³⁰⁶ Příloha III Bernské úmluvy, která se věnuje chráněným druhům živočichů, zahrnuje všechny druhy kytovců, které nejsou uvedené v Příloze II. Jakékoli využívání volně žijících živočichů z Přílohy III musí být regulováno, aby byly populace těchto druhů udržovány mimo nebezpečí, tj. na úrovni odpovídající ekologickým, vědeckým a kulturním požadavkům. K tomu mají být přijata tato opatření: stanovení období, kdy je zakázán jejich lov, dočasný či lokální zákaz jejich využívání za účelem obnovení uspokojivých úrovní jejich populací, regulace obchodu či držení, dopravy a nabídky za účelem obchodu s nimi.³⁰⁷

Další regionální úmluvou, která výslovně zmiňuje kytovce, je **Dohoda ASEAN o ochraně přírody a přírodních zdrojů** (*ASEAN Agreement on the Conservation of Nature and Natural Resources*), která byla přijata v roce 1985³⁰⁸ pod záštitou Asociace národů jihovýchodní Asie (ASEAN). Tato dohoda mezi ohrožené druhy vyjmenované v Příloze I, jež mají prvořadý význam pro oblast jihovýchodní Asie a jež mají být předmětem zvláštních ochranných opatření, zahrnuje také čtyři druhy kytovců, a to dva druhy delfínů, plejtváka obrovského (*Balaenoptera musculus*) a plejtváka myšoka (*Balaenoptera physalus*). Takovými opatřeními jsou: zákaz lovu těchto druhů, regulace obchodu a držení exemplářů těchto druhů a produktů z nich, ochrana jejich stanovišť a další opatření nezbytná ke zlepšení jejich zachovného statusu a obnově jejich populací na nejvyšší možnou úroveň.³⁰⁹

Následující regionální úmluvy pevninského charakteru se sice o kytovcích výslovně nezmiňují, jejich obecná ustanovení se však mohou vztahovat také na ochranu kytovců a tvořit právní základ pro přijímání konkrétních ochranných opatření. Úmluva o ochraně přírody v jižním Pacifiku – tzv. **Apijská úmluva** (*Convention on the Conservation of Nature in the South Pacific*) přijatá v roce 1976³¹⁰ se zabývá ochranou původních druhů fauny a flóry jižního Pacifiku před hrozbami, které mohou vést k jejich vyhynutí, přičemž zvláštní pozornost má být věnována stěhovavým druhům. Tato úmluva ukládá smluvním stranám, aby samy založily a vedly seznamy druhů, jimž hrozí vyhynutí, a

---

³⁰⁶ Čl. 6 písm. a), b), c) a e) Bernské úmluvy.

³⁰⁷ Čl. 2 a 7 Bernské úmluvy.

³⁰⁸ Dopusud nevstoupila v platnost.

³⁰⁹ Čl. 5 odst. 1 písm. a)-d) Dohody ASEAN o ochraně přírody a přírodních zdrojů.

³¹⁰ V platnost vstoupila v roce 1990. Apijská úmluva však byla v roce 2006 smluvními stranami pozastavena. Viz. Secretariat of the Pacific Regional Environment Programme [online]. [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <https://www.sprep.org/legal/meetings-apia-convention>.

těmto druhům zajistily komplexní ochranu.³¹¹ V tomto směru je Apijská úmluva obecným základem pro ochranu těch druhů kytovců, jež se vyskytují v oblasti jižního Pacifiku a nacházejí na seznamech ohrožených druhů smluvních stran Apijské úmluvy.

Dalším obecným rámcem pro ochranu kytovců na regionální úrovni je Úmluva o ochraně přírody a zachování divoké fauny a flóry na západní polokouli – tzv. **Panamerická úmluva** (*Convention on Nature Protection and Wild Life Preservation in the Western Hemisphere*) přijatá v roce 1940³¹², jejímž cílem je ochrana a zachování všech druhů, které se vyskytují v oblastech spadajících pod jurisdikci smluvních stran (tedy i v pobřežních vodách), v jejich přirozených stanovištích a uspokojivých počtech. Druhy, jež jednotlivé státy uvádějí pro svá území v příloze této úmluvy, jsou navíc předmětem zvláště naléhavé ochrany a jejich lov či odchyt by měl být možný pouze za výjimečných okolností na základě povolení příslušného vnitrostátního orgánu.³¹³

Pro ochranu mj. živočišných druhů a jejich stanovišť v oblasti Afriky a jejich pobřežních vod byla v roce 1968 přijata³¹⁴ Africká úmluva o ochraně přírody a přírodních zdrojů – tzv. **Alžírská úmluva** (*African Convention on the Conservation of Nature and Natural Resources*).³¹⁵ Tato úmluva poskytuje zvláštní ochranu druhům, jimž hrozí nebo by mohlo hrozit vyhynutí, a vyjmenovává je ve své příloze. Žádné druhy kytovců se však na těchto seznamech nevyskytují.³¹⁶ Nová verze Alžírské úmluvy z roku 2003 – tzv. **Maputská úmluva**, která dosud nevstoupila v platnost, také přiznává ohroženým druhům zvláštní ochranu a předpokládá přijetí seznamu takovýchto druhů. Navíc rozšiřuje svou působnost až na volné moře, neboť se vztahuje vedle oblastí i na všechny činnosti spadající pod jurisdikci smluvních stran. Zavádí také moderní principy ochrany životního prostředí, jako jsou preventivní opatření a princip předběžné opatrnosti.³¹⁷

3.2 Ochrana kytovců jako necílených druhů

Necílenými druhy (*non-target species*) v rámci rybolovu se rozumí všechny druhy živočichů, které mohou být uloveny spolu s druhy, na něž je lov zaměřen. Takto jsou

---

³¹¹ Čl. 5 odst. 1-3 Apijské úmluvy.

³¹² V platnost vstoupila v roce 1942.

³¹³ Preambule a čl. 8 Panamerické úmluvy; Žákovská, K., op. cit., str. 83.

³¹⁴ V platnost vstoupila v roce 1969.

³¹⁵ Čl. 7 odst. 1 Alžírské úmluvy.

³¹⁶ Čl. 8 Alžírské úmluvy.

³¹⁷ Čl. 1, 4 a 10 Maputské úmluvy; Žákovská, K., op. cit., str. 83.

ohroženy druhy doprovodné a závislé na cílených druzích z důvodů svých ekosystémových vazeb a také jedinci náhodně se vyskytující v místech rybolovu.³¹⁸ V těchto situacích se pak jedná o tzv. *bycatch* a jak bylo uvedeno výše, tento problém je vzhledem k intenzitě průmyslového rybolovu a neselektivním technikám lovu vážným zdrojem ohrožení kytovců. Jedinci ulovení jako *bycatch* jsou živí, zranění či uhynulí vyhazováni zpět do moře (jako tzv. *discards*) nebo jsou zužitkováni pro jiné účely.

Na mezinárodní úrovni byl problém *bycatch* jako přímý zdroj ohrožení kytovců uznán koncem 20. století. Výsledkem požadavků na zkvalitnění technik lovu z hlediska selekce a omezení škodlivých dopadů na necílené druhy v rámci rybolovu bylo zohlednění této problematiky v UNCLoS.³¹⁹ Ta zakotvila obecnou povinnost pobřežních států v EEZ a států vlajky na volném moři zajistit, že druhy doprovodné a závislé na druzích využívaných budou udrženy či obnoveny nad úroveň, kdy by byla vážně ohrožena jejich reprodukce.³²⁰

V 70. letech 20. století začal být řešen problém *bycatch* na půdě IWC, jež si uvědomovala, že v určitých případech může míra *bycatch* způsobit neudržitelnost stavů populací některých druhů kytovců. Možnost IWC podniknout účinná opatření je však v tomto případě omezená, a to proto, že příčiny tohoto problému jsou řešitelné především tam, kde IWC nemá přímý vliv, tj. na půdě rybářských fór a v rámci suverenity pobřežních států. IWC se snaží přispět k řešení problému *bycatch* přijímáním rezolucí, které se týkají monitoringu a oznamování vedlejších úlovků a významu rybářských technik a jednotlivých oblastí pro míru *bycatch* malých i velkých druhů kytovců. Tyto rezoluce požadují přijetí opatření, jež by snížila míru vedlejších úlovků v rámci rybolovu na z hlediska zachování populací kytovců udržitelnou úroveň.³²¹

Další mezinárodní úmluvou, v jejímž rámci došlo k uznání *bycatch* jako narůstající hrozby pro některé druhy živočichů, která vyžaduje přijetí účinných kroků k jejímu omezení, je Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (CMS). COP CMS přijalo v roce 1999 rezoluci, v níž byl vyjádřen požadavek, aby smluvní strany CMS zesílily opatření k ochraně stěhovavých druhů před hrozbou *bycatch* v rámci rybolovu. Úhyn stěhovavých druhů z příloh I a II CMS jako vedlejších úlovků má být

---

³¹⁸ Žákovská, K., op. cit., str. 133.

³¹⁹ Gillespie, A., op. cit., str. 85, 86.

³²⁰ Čl. 61 odst. 4 a čl. 119 odst. 1 písm. b) UNCLoS.

³²¹ Gillespie, A., op. cit., str. 87-88.

minimalizován na nejnižší možnou úroveň. Naléhavost situace byla připomenuta znovu v roce 2002, kdy COP CMS apelovalo na všechny smluvní strany CMS, aby shromažďovaly údaje o vedlejších úlovcích v rámci rybolovu spadajícího pod jejich jurisdikce, dále aby prováděly výzkum v této oblasti a aby zavedly náležité programy ke stanovení dopadů *bycatch* v rámci rybolovu na stěhovavé druhy.³²²

Mezi opatření, která mohou omezit míru výskytu *bycatch* v rámci rybolovu, tedy překážky ulovení necílených druhů patří: stanovení období, kdy je rybolov v určité oblasti zakázán, vhodnější rybářské vybavení, zákaz neselektivních metod rybolovu, stanovení pravidel zacházení s vedlejšími úlovky, určení limitů možného vedlejšího úlovku, omezení obchodu s vedlejšími úlovky a započítávání ulovených kytovců do povolených kvót lovu.³²³

3.2.1 Zákaz rybolovu

Zákaz rybolovu v určité oblasti v určitém období je účinným opatřením v souvislosti s výskytem druhů, jež jsou chráněny a mohly by se stát náhodným úlovkem. Tento prostředek k omezení míry *bycatch* je vhodné využít v těch případech, kdy je známo, že se určitý druh v určité části roku vyskytuje v konkrétní oblasti nebo že velká část této populace kytovců, jež se vyskytuje v určitém období v konkrétní oblasti, je tvořena mláďaty, nebo že doposud zmonitorované vedlejší úlovky jsou v takové oblasti v určitém období vysoké. Toto opatření zmírňující dopady rybolovu je často předmětem regionálních a bilaterálních dohod. Úspěšným příkladem tohoto opatření je Nový Zéland, kde je v určitém období přesunut rybolov mimo oblast výskytu kytovců, a nejsou tak ohrožováni ani kytovci, ale ani rybolov.

3.2.2 Úprava rybářského vybavení

Existují různé možnosti modifikace rybářského vybavení, aby představovalo menší hrozbu pro necílené druhy. Co se týká technologie samotných rybářských sítí, nabízí se např. minimalizace velikosti jejich ok či používání materiálu odrážejícího zvuk k jejich výrobě.

Další úpravu rybářského vybavení k omezení míry *bycatch* nalezneme v Dohodě o mezinárodním programu na ochranu delfínů (*Agreement on the International Dolphin*

---

³²² Gillespie, A., op. cit., str. 88-89.

³²³ Ibid., str. 89.

Conservation Program, AIDCP) z roku 1998, jejímž cílem je mj. snížit úhyn delfínů v rámci průmyslového rybolovu tuňáků pomocí kruhových záťahových sítí (nevody, *purse-seine*). Tato dohoda ve své Příloze VIII odst. 2 vyžaduje, aby tyto kruhové záťahové sítě obsahovaly „únikové východy“ pro delfíny, tzv. *dolphin safety panels*.

V některých případech se osvědčilo také používání tzv. *pingers*, které pod vodou vydávají v různých hloubkách vysoké, pro kytovce nepříjemné zvuky, čímž je odhánějí od rybářských sítí, na nichž jsou připevněny. Tohoto opatření využívá např. Dánsko při rybolovu spadajícím pod jeho jurisdikci v Severním moři. Vzhledem k účinnosti *pingers* začaly smluvní strany ASCOBANS zvažovat zavedení tohoto opatření jako primární metody ke snížení míry *bycatch* u sviňuch obecných (*Phocoena phocoena*). Vědecký výbor IWC se však obává, že aplikování tohoto prostředku na všechny rybářské sítě v Severním moři může vést k vytlačení malých kytovců z jejich stanovišť. Tato metoda je jako nadějný prostředek ke snížení dopadů *bycatch* předmětem monitoringu a výzkumu, co se týče její účinnosti a bezpečnosti.³²⁴

3.2.3 Zákaz neselektivních metod rybolovu

Povinnost omezit úlovky necílených druhů a dopady na doprovodné a závislé druhy, zejména ohrožené, pomocí opatření zahrnujících vývoj a používání selektivních, k životnímu prostředí šetrných náčiní a technik ukládá svým smluvním stranám Dohoda o rybích hejnech (*Fish Stocks Agreement, FSA*) přijatá v roce 1995³²⁵, jejímž cílem je dlouhodobá ochrana a udržitelné využívání tažných a vysoce stěhovavých rybích hejn. Dále ukládá povinnost omezit zachycování mořských organismů ztraceným nebo odhozeným rybářským náčiním.³²⁶

Používání jedů a výbušnin jako metod rybolovu bylo zakázáno mezinárodním právem před více než sto lety.

Některé neselektivní techniky lovu jsou zakázány na národní úrovni jednotlivých států. Např. za účelem ochrany kriticky ohrožené plískavice novozélandské (*Cephalorhynchus hectori*) je ve vodách do čtyř mil od pobřeží Severního ostrova Nového Zélandu zakázáno používat rybářskou metodu používající vertikálně upevněné sítě (*set-nets*).

---

³²⁴ Ibid., str. 90, 92.

³²⁵ V platnost vstoupila v roce 2001.

³²⁶ Preambule a čl. 5 písm. f) FSA.

Další nešetrnou metodou rybolovu, jež má škodlivý dopad na necílené druhy, je rybářská technika používající dlouhé rybářské sítě volně se vznášející ve vertikální poloze (*driftnets*). Omezování používání této neselektivní techniky rybolovu začalo prostřednictvím bilaterálních dohod ve dvacátých letech 20. století. *Driftnets* zachytávají ryby za jejich žábry. Jsou vyráběny z odolného materiálu, který nepodléhá rozkladu, a dosahují délky až několik desítek kilometrů. Jejich neselektivní způsob rybolovu měl rozsáhlý dopad na kytovce (zejména malé kytovce) jako necílenou kořist. Proto bylo používání této techniky zakázáno nejdříve na regionální úrovni v některých oblastech, a to v jižním Pacifiku Úmluvou o zákazu rybolovu pomocí dlouhých unášených sítí v jižním Pacifiku (*Convention for the Prohibition of Fishing with Long Driftnets in the South Pacific*) z roku 1989, v Antarktidě Rezolucí CCAMLR o rybolovu unášenými sítěmi v oblasti Úmluvy (*Resolution 7/IX Driftnets fishing in the Convention Area*) z roku 1990 a ve Středozemním moři. V roce 1991 přijalo Valné shromáždění OSN rezoluci vyzývající státy k zavedení globálního moratoria na používání *driftnets* delších než 2,5 km na volném moři od konce roku 1992.³²⁷ Pravidla používání unášených sítí upravilo také Nařízení Rady (ES) č. 812/2004, kterým se stanoví opatření týkající se náhodných úlovků kytovců při rybolovu.³²⁸

Mezi problémové techniky rybolovu patří i používání zařízení pro shromažďování ryb, tzv. FADs (*fish aggregating devices*), která jsou velkou hrozbou zejména pro doprovodné necílené druhy. Jedná se o plovoucí předměty, které rybáři rozmísťují především na volném moři, kde jim pomáhají lokalizovat hejna ryb, která mají tendenci se u plovoucích předmětů jako svých útočišť shromažďovat. Používání FADs je uznáváno jako problém ve třech významných komisích zabývajících se problematikou související s lovem tuňáků. Jsou jimi Komise pro tuňáky Indického oceánu (*Indian Ocean Tuna Commission, IOTC*), Meziamerická komise pro tropického tuňáka (*Inter-American Tropical Tuna Commission, IATTC*) a Mezinárodní komise pro ochranu tuňáků Atlantiku (*International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas, ICCAT*). Přičiněním těchto komisí dochází k omezování užívání FADs při lovu tuňáků.³²⁹

---

³²⁷ Gillespie, A., op. cit., str. 92-93; Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/46/215 [online]. 1991 [cit. 2015-09-13]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r215>.

³²⁸ Toto nařízení bylo pozměněno Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 597/2014. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32014R0597>.

³²⁹ Gillespie, A., op., cit., str. 92.

V souvislosti s lovem tuňáků existuje několik systémů udělování certifikátů potvrzujících, že konkrétní tuňák byl uloven způsobem, který neohrožuje delfíny jako necílené druhy, jež se s tuňáky, především žlutoploutvými, většinou vyskytují. Výrobky z tuňáků jsou poté označovány logy „*dolphin safe*“ nebo „*dolphin friendly*“. Tyto certifikáty se mohou lišit v přísnosti svých požadavků. Takový certifikát je udělován např. v rámci AIDCP tuňákům, při jejichž lovu nedošlo ke zranění ani úhynu žádného delfína.³³⁰ Takto označené produkty z tuňáků pak mohou ovlivnit spotřebitele tím, že dá přednost výrobku s takovýmto logem. Těmto certifikačním systémům je však vyčítáno, že nezohledňují stres, který delfíni zažívají, než je jim umožněno vyplavat z kruhových záťahových sítí používaných pro lov tuňáků.

3.2.4 Pravidla nakládání s *bycatch*

Nejdeálnějším případem v souvislosti s nakládáním s vedlejšími úlovky je vracet je živé v dobrém fyzickém stavu zpátky do moře. Ne všichni jedinci, kteří se zachytí v rybářských sítích, jsou však v takovém stavu, aby mohli po navrácení do vodního prostředí přežít. Tato otázka závisí především na tom, do jaké míry se v rybářských sítích zamotají a jak dlouho jsou drženi pod vodou, než se mohou nadechnout vzduchu.

Zásada vracení necílených úlovců zpět do moře je obsažena v mnoha úmluvách zabývajících se problematikou *bycatch*. Například AIDCP obsahuje účinné plány pro vyprošťování delfínů z rybářských sítí. Součástí Akčního plánu ASCOBANS je povinnost okamžitě vysvobodit a vypustit zpět do moře každého chyceného jedince, který je živý a v dobrém zdravotním stavu. Takovýto cíl si klade též ACCOBAMS. Také IWC v Rezoluci o kytovcích jako náhodných úlovcích (*Resolution on the Incidental Capture of Cetaceans*) z roku 2001 doporučuje smluvním stranám, aby jejich prvořadým zájmem v případech uvíznutých jedinců v rybářských sítích byla snaha tyto kytovce vysvobodit s minimální možnou újmou na jejich stavu.³³¹ IWC také v roce 2011 zahájila program, který se snaží vytvořit celosvětovou síť pracovníků profesionálně vyškolených a vybavených k vyprošťování velkých druhů kytovců z rybářských sítí.³³²

---

³³⁰ Inter-American Tropical Tuna Commission [online]. *AIDCP Dolphin Safe* [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: <https://www.iattc.org/DolphinSafeENG.htm>.

³³¹ Gillespie, A., op. cit., str. 93-94.

³³² International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-13]. Dostupné z: <https://iwc.int/entanglement>.

Problém ale nastává v případech uhynulých vedlejších úlovků a těch, jež nejsou v takovém stavu, aby po navrácení do vodního prostředí přežily. Ohledně nakládání s takovýmito jedinci nepanuje ve světě shoda. Aby se nerozvíjel nechtěný trh s vedlejšími úlovkami a také z důvodu, že se často jedná o druhy, které jsou předmětem ochrany či regulace lovu, neměli by z těchto necílených úlovků profitovat ti, kdo je v rámci své rybářské činnosti ulovili. Tento požadavek může naplnit v případech vedlejších úlovků druhů, které jsou předmětem regulace lovu, opatření doporučené IWC v Rezoluci o kytovcích jako náhodných úlovcích, které stanoví, že takto ulovení kytovci by měli být započítáváni do kvót stanovených pro regulaci jejich lovu. Druhy, pro něž nebyly IWC žádné limity lovu stanoveny, by neměly být předmětem komerčního zužitkování.

Vyhazování uhynulých či zraněných vedlejších úlovků zpět do moře je často považováno za plýtvání. Především velrybářské státy Japonsko, Island a Norsko, ale i další země činí z *bycatch* předmět komerčního využití. Takovéto nakládání s vedlejšími úlovkami může být podnětem k omezování snah snižovat míru *bycatch* na minimální možnou úroveň. Z důvodu možného finančního zhodnocení vedlejších úlovků odmítají některé země přijmout opatření k omezování *bycatch*. Například v Japonsku a Koreji je možné většinu kytovců ulovených jako *bycatch* prodávat poté, co jsou zaregistrovány vzorky jejich DNA. Japonsko ospravedlňuje tento postup tím, že podporuje míru ohlašování vedlejších úlovků. Tato japonská legislativa se projevila v několikanásobném zvýšení počtu ulovených plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) jako necíleného druhu. Naproti tomu Austrálie zavedla zákaz konzumace necílených úlovků druhů, jež jsou ohroženy, aby nevzniklo riziko vytvoření ilegálního trhu s takovýmito vedlejšími úlovkami. V tomto případě je potřeba ochrany ohrožených druhů upřednostněna před požadavkem zužitkování ulovených necílených druhů.³³³

3.2.5 Stanovení limitů *bycatch*

V rámci IWC je jediným případem přesnějšího požadavku na limit úhynu kytovců jako necíleného druhu, a to nulový, kriticky ohrožená velryba černá (*Eubalaena glacialis*), v jejímž případě byla naléhavost situace zohledněna rezolucí přijatou IWC v roce 2000 (*Resolution on Western North Atlantic Right Whale*). V ostatních případech

---

³³³ Gillespie, A., op. cit., str. 97-98.

IWC požaduje, aby míra *bycatch* byla na takové úrovni, aby byla pro necílené druhy kytovců udržitelná z hlediska zachování jejich populací.

Některé úmluvy jsou však při stanovování limitů vedlejších úlovků mnohem konkrétnější a přesně určují maximální míru *bycatch*, kterou tolerují. Příkladem takové úmluvy byla Dohoda o omezování úhynu delfínů ve východním Tichém oceánu (*Agreement for the Reduction of Dolphin Mortality in the Eastern Pacific Ocean, La Jolla Agreement*, Dohoda La Jolla) z roku 1992, která byla uzavřena pod záštitou IATTC. Jejím cílem se stalo snížení úhynu delfínů v rámci rybolovu tuňáků ve východním Pacifiku k hodnotám blížícím se nule. K dosažení takových hodnot byl zaveden roční limit na množství delfínů chycených jako *bycatch*, tzv. DML (*dolphin mortality limit*). Tento limit byl poté rozpočten mezi jednotlivé rybářské lodě. Reakcí na překročení DML byl v této dohodě úplný několikaletý zákaz *bycatch* na určitou populaci delfínů. Jeho trvání záviselo na míře překročení DML. Cíle a závazky z Dohody La Jolla byly znovu potvrzeny v Panamské deklaraci (*Declaration of Panama*) z roku 1995 a v Dohodě o mezinárodním programu na ochranu delfínů (AIDCP) z roku 1998, v níž byl stanoven celkový limit delfínů jako vedlejšího úlovku na 5 000 kusů za rok v celé oblasti vytyčené touto úmluvou.

Také ASCOBANS uplatňuje stanovování celkových limitů na malé kytovce jako vedlejší úlovky. V roce 2000 byl na MOP ASCOBANS stanoven roční limit pro *bycatch* sviňuchy obecné (*Phocoena phocoena*) na 1,7 % z jejího celkového počtu s cílem tento limit dále snížit.³³⁴

---

³³⁴ Gillespie, A., op. cit., str. 94-95.

4. Mezinárodněprávní úprava prostředí kytovců

K účinné ochraně kytovců je nutné, aby vedle jednotlivých druhů kytovců bylo chráněno také prostředí, ve kterém se vyskytují. Proto je v mnoha případech druhová ochrana doplněna prostorovou a prolíná se s ní. V kapitole 3. byla představena ochrana kytovců před lidskými činnostmi, které ohrožují přímo jejich druhy. Tato kapitola se zaměřuje na regulaci lidských činností ovlivňujících kvalitu a bezpečnost životního prostředí kytovců.

4.1 Ochrana moří

Jako mořským živočichům je kytovcům poskytován základní právní rámec pro ochranu jejich životního prostředí tzv. „Ústavou pro oceány“ UNCLOS. Článek 192 UNCLOS ukládá státům obecnou povinnost chránit a zachovávat mořské prostředí. Proto mají státy učinit všechna nezbytná opatření k předcházení, omezování a kontrole znečišťování mořského prostředí z jakéhokoli zdroje. Tato povinnost stanovená UNCLOS se tedy vztahuje na znečištění pocházející z plavidel, pevniny, ovzduší, ukládání odpadů do moře a činnosti na mořském dně. V takovýchto přijímaných opatřeních má být zohledněna ochrana a zachování vzácných či zranitelných ekosystémů a stanovišť přelovených a ohrožených druhů a dalších forem života v moři.³³⁵ UNCLOS při přijímání opatření na ochranu mořského prostředí předpokládá spolupráci států na globální i regionální úrovni ústící v závazné právní předpisy i dokumenty *soft law*.

4.1.1 Ochrana moří před znečišťováním na globální úrovni

a) znečišťování z běžného provozu plavidel

V článku 211 odst. 1 UNCLOS je uvedeno, že státy přijímají mezinárodní normy k předcházení, omezování a kontrole znečišťování mořského prostředí z plavidel prostřednictvím příslušných mezinárodních organizací či všeobecných diplomatických konferencí.

Takovouto mezinárodní organizací je Mezinárodní námořní organizace (*International Maritime Organization, IMO*). IMO je globální specializovaná

---

³³⁵ Čl. 194 odst. 1, 3 a 5 UNCLOS.

organizace OSN se 171 členskými státy³³⁶, fungující od roku 1959. Jejím cílem je bezpečnost lodní přepravy a prevence znečišťování moří z plavidel.³³⁷ Jako taková vytvořila právní rámec ochrany mořského prostředí před znečišťováním v důsledku běžného provozu plavidel i havárií. Tento rámec tvoří několik globálních úmluv.

Na ochranu moří především před ropnými látkami z běžného provozu plavidel byla v roce 1973 přijata³³⁸ Mezinárodní úmluva o předcházení znečišťování moří z plavidel (*International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, MARPOL*). V průběhu času byla tato úmluva upravována, aby zahrnovala také ochranu před dalšími znečišťujícími látkami (chemikáliemi a jinými škodlivinami, odpady, odpadními vodami, látkami z ovzduší a emisemi z lodí). Ty byly do úmluvy přidávány prostřednictvím příloh. Úmluva byla následně doplněna též dvěma technickými protokoly a dnes je uváděna pod názvem Mezinárodní úmluva o předcházení znečišťování moří z plavidel z roku 1973 ve znění Protokolu k ní přijatého v roce 1978 a Protokolu z roku 1997 (*International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto and by the Protocol of 1997*).³³⁹

Na ochranu před škodlivými látkami obsaženými v nátěrech lodí byla v roce 2001 přijata³⁴⁰ Mezinárodní úmluva o kontrole škodlivých látek obsažených v protinánosových nátěrech lodí (*International Convention on the Control of Harmful Anti-Fouling Systems on Ships, AFS*). **AFS** zakazuje používání škodlivých látek uvedených ve své příloze do nátěrů lodí, jejichž účelem je prevence nánosů řas a měkkýšů na trupu lodi, jež brzdí loď a zvyšují spotřebu paliva.³⁴¹

Na ochranu před introdukcí nepůvodních druhů byla v roce 2004 přijata³⁴² Mezinárodní úmluva o kontrole a řízení balastové vody a sedimentů z plavidel

---

³³⁶ Ke dni 16. září 2015.

³³⁷ International Maritime Organization [online]. [cit. 2015-09-16]. Dostupné z: <http://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx>.

³³⁸ Úmluva a Protokol z roku 1978 vstoupily v platnost v roce 1983, Protokol z roku 1997 vstoupil v platnost v roce 2005.

³³⁹ International Maritime Organization [online]. [cit. 2015-09-16]. Dostupné z: <http://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Default.aspx>.

³⁴⁰ V platnost vstoupila v roce 2008.

³⁴¹ International Maritime Organization [online]. *International Convention on the Control of Harmful Anti-Fouling Systems on Ships* [cit. 2015-09-16]. Dostupné z: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-the-Control-of-Harmful-Anti-fouling-Systems-on-Ships-%28AFS%29.aspx>.

³⁴² Dosud nevstoupila v platnost.

(*International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments*, **BWM**).³⁴³

b) znečišťování v důsledku havárií plavidel

UNCLOS požaduje, aby státy předcházely haváriím plavidel³⁴⁴, informovaly o nebezpečí znečištění mořského prostředí³⁴⁵ a spolupracovaly v co největší možné míře na odstranění následků takového znečištění³⁴⁶. Na ochranu před znečišťováním moří v důsledku havárií byla přijata kombinace preventivních a následných opatření.³⁴⁷

Do té spadá Úmluva o mezinárodních pravidlech pro předcházení srážkám na moři (*Convention on the International Regulations for Preventing Collisions at Sea*, **COLREG**) přijatá³⁴⁸ v roce 1972, dále Mezinárodní úmluva pro bezpečnost života na moři (*International Convention for the Safety of Life at Sea*, **SOLAS**) z roku 1974³⁴⁹, která specifikuje minimální standardy konstrukce, vybavení a provozu plavidel slučitelné s jejich bezpečností a ukládá státům vlajky povinnost zajistit, že lodě plující pod jejich vlajkou splňují tyto stanovené požadavky.³⁵⁰ V roce 1978 byla přijata³⁵¹ třetí klíčová úmluva pro předcházení haváriím plavidel, a to Mezinárodní úmluva o normách výcviku, kvalifikace a strážní služby námořníků (*International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers*, **STCW**), jež se týká požadavků na posádku plavidel na mezinárodní úrovni.³⁵²

---

³⁴³ International Maritime Organization [online]. *International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments* [cit. 2015-09-16]. Dostupné z: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-for-the-Control-and-Management-of-Ships%27-Ballast-Water-and-Sediments-%28BWM%29.aspx>.

³⁴⁴ Čl. 194 odst. 3 písm. b) UNCLOS.

³⁴⁵ Čl. 198 UNCLOS.

³⁴⁶ Čl. 199 UNCLOS.

³⁴⁷ Žákovská, K., op. cit., str. 164.

³⁴⁸ V platnost vstoupila v roce 1977.

³⁴⁹ V platnost vstoupila v roce 1980.

³⁵⁰ International Maritime Organization [online]. *International Convention for the Safety of Life at Sea* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-for-the-Safety-of-Life-at-Sea-%28SOLAS%29%2c-1974.aspx>.

³⁵¹ V platnost vstoupila v roce 1984. Významně byla upravena v letech 1995 a 2010.

³⁵² International Maritime Organization [online]. *International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training%2c-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-%28STCW%29.aspx>.

Pro situace, kdy už k havárii plavidla došlo, byla v roce 1990 přijata³⁵³ Mezinárodní úmluva o připravenosti, reakci a spolupráci pro případ ropného znečištění (*International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-Operation*, **OPRC**). Ta vyžaduje, aby každé plavidlo mělo pro takové situace havarijní plán. Působnost OPRC byla v roce 2000 rozšířena i na další nebezpečné látky znečišťující mořské prostředí, když byl přijat³⁵⁴ Protokol k OPRC týkající se nebezpečných a škodlivých látek (*Protocol to the OPRC relating to Hazardous and Noxious Substances*, OPRC-HNS Protocol).³⁵⁵

c) znečišťování z pevniny

Znečišťování mořského prostředí ze zdrojů umístěných na pevnině je se svým podílem 80 % na veškerých zdrojích znečišťování moří a nejnebezpečnějšími škodlivými látkami největší hrozbou pro kvalitu moří a oceánů. Právní rámec ochrany před tímto druhem znečišťování moří je upraven v UNCLOS, jež ukládá smluvním stranám, aby přijaly právní předpisy a další opatření k předcházení, omezování a kontrole znečišťování z pevninských zdrojů.³⁵⁶ Z globálního hlediska je tato problematika upravena spíše právně nezávaznými dokumenty *soft law*, neboť většina států zatím není ochotna přijmout závazné právní předpisy k její regulaci.³⁵⁷

Takovým příkladem může být produkt mezivládní konference ve Washingtonu, která se konala v roce 1995, a sice **Globální akční program na ochranu mořského prostředí před znečišťováním v důsledku činností na pevnině** (*Global Programme of Action for the Protection of the Marine Environment from Land-Based Activities*). Na této konferenci vyjádřilo ve **Washingtonské deklaraci o ochraně mořského prostředí před činnostmi na pevnině** (*Washington Declaration on Protection of the Marine Environment from Land-Based Activities*) svůj závazek chránit mořské prostředí před takovými zdroji znečištění moří 108 států a Evropská komise. V rámci tohoto akčního

---

³⁵³ V platnost vstoupila v roce 1995.

³⁵⁴ V platnost vstoupil v roce 2007.

³⁵⁵ International Maritime Organization [online]. *International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-Operation* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Oil-Pollution-Preparedness%2c-Response-and-Co-operation-%28OPRC%29.aspx>.

³⁵⁶ Čl. 207 odst. 1 a 2 UNCLOS.

³⁵⁷ Žákovská, K., op. cit., str. 166.

programu je zvýšená pozornost věnována problematice umělých hnojiv, mořského odpadu a odpadních vod.³⁵⁸

d) znečišťování ukládáním odpadů do moře

Obecnou povinnost přijímat právní předpisy a další opatření stanovuje UNCLOS také pro předcházení, omezování a kontrolu znečišťování ukládáním odpadů do moře (tzv. *dumping*).³⁵⁹ Globálně tento zdroj znečišťování mořského prostředí upravuje **Protokol přijatý k Úmluvě o předcházení znečišťování moří ukládáním odpadů a jiných látek do moře** (*Protocol to the Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter, 1972*) z roku 1996³⁶⁰. Tento protokol má nakonec zmíněnou úmluvu nahradit, neboť zásadně mění přístup k regulaci ukládání odpadů do moře. Namísto určování materiálů, které nesmí být ukládány do moře jako odpad (tento přístup je zaveden v Úmluvě o předcházení znečišťování moří ukládáním odpadů a jiných látek do moře), zakazuje veškeré ukládání odpadů do moře, kromě odpadů uvedených na seznamu v Příloze I, pro něž je ale stále vyžadováno zvláštní povolení. V tomto protokolu je tak zdůrazněn princip předběžné opatrnosti.³⁶¹

e) znečišťování v souvislosti s činností na mořském dně

UNCLOS požaduje, aby státy přijaly právní předpisy a další opatření také pro předcházení, omezování a kontrolu znečišťování mořského prostředí v důsledku nebo v souvislosti s činností na mořském dně podléhající jejich jurisdikci a v Oblasti.³⁶² Takto je znečišťování moří v důsledku činnosti na mořském dně regulováno spíše na regionální úrovni.

4.1.2 Ochrana moří před znečišťováním na regionální úrovni

Na regionální úrovni dochází k přijímání právních předpisů a dalších opatření k předcházení, omezování a kontrole znečišťování mořského prostředí v rámci tzv.

---

³⁵⁸ Global Programme of Action for the Protection of the Marine Environment from Land-Based Activities [online]. [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://unep.org/gpa/About/about.asp>.

³⁵⁹ Čl. 210 odst. 1 a 2 UNCLOS.

³⁶⁰ V platnost vstoupil v 2006.

³⁶¹ International Maritime Organization [online]. *Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/Convention-on-the-Prevention-of-Marine-Pollution-by-Dumping-of-Wastes-and-Other-Matter.aspx>.

³⁶² Čl. 208 odst. 1 a 2 a čl. 209 odst. 1 a 2 UNCLOS.

regionálních moří. Celkem existuje 18 programů regionálních moří (*Regional Seas Programmes*, RSP), v jejichž rámci se místní státy zapojují do ochrany mořského prostředí, jež v určité oblasti sdílejí, a to přijímáním mezinárodních úmluv a prováděcích protokolů k nim či alespoň dokumentů *soft law*.

Mezi těchto 18 oblastí patří: antarktická oblast, arktická oblast, Baltské moře, Černé moře, Kaspické moře, oblast východní Afriky, východoasijská moře, Středozemní moře, oblast severovýchodního Atlantiku, oblast severovýchodního Pacifiku, oblast severozápadního Pacifiku, oblast Pacifiku, oblast Rudého moře a Adenského zálivu, oblast ROPME³⁶³, jihoasijská moře, oblast jihovýchodního Pacifiku, oblast západní Afriky a širší Karibská oblast.

Jejich hlavním cílem je ochrana moří před znečišťováním v důsledku různých lidských činností. Jak bylo uvedeno výše, některé programy obsahují též ochranu biologických zdrojů vyskytujících se v těchto mořích. Většina programů regionálních moří funguje pod záštitou Programu OSN pro životní prostředí (UNEP).³⁶⁴ Obecná úprava jednotlivých zdrojů znečištění bývá obsažena v mezinárodních úmluvách přijatých pro ochranu jednotlivých mořských oblastí. Konkrétní opatření jsou pak přijímána v protokolech provádějících tyto úmluvy.

Systém ochrany mořského prostředí před znečištěním uvedu na příkladu oblasti Středozemního moře, která byla první oblastí, ve které byl v roce 1975 vytvořen program pro regionální moře pod záštitou UNEP. Tento systém tvoří Akční plán pro ochranu mořského prostředí a udržitelný rozvoj pobřežních oblastí Středozemního moře (*Action Plan for the Protection of the Marine Environment and the Sustainable Development of the Coastal Areas of the Mediterranean*, MAP Phase II) přijatý v roce 1995.³⁶⁵ **MAP Phase II** je právně nezávazný dokument, jenž konkretizuje problémy Středozemního moře v souvislosti s ochranou mořského prostředí a stanovuje cíle, kterých má být dosaženo přijímáním ochranných opatření.

Obecným právně závazným rámcem je pak Úmluva o ochraně mořského prostředí a pobřežní oblasti Středomoří – tzv. **Barcelonská úmluva** (*Convention for the Protection*

---

³⁶³ ROPME znamená Regionální organizace na ochranu mořského prostředí (*Regional Organization for the Protection for the Marine Environment*). Jedná se o prostředí Perského zálivu, Ománského zálivu a části Arabského moře. Viz. Žákovská, K., op. cit., str. 49.

³⁶⁴ United Nations Environment Programme [online]. *Regional Seas Programme* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.unep.org/regionalseas/about/default.asp>; Žákovská, K., op. cit., str. 49-50.

³⁶⁵ Tento akční plán nahradil Akční plán pro Středozemní moře z roku 1975 (*Mediterranean Action Plan*, MAP).

of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean) přijatá³⁶⁶ v roce 1995, která má 22 smluvních stran³⁶⁷.

K Barcelonské úmluvě bylo přijato několik **prováděcích protokolů**, které se vztahují k jednotlivým zdrojům znečišťování Středozemního moře a které stanovují konkrétní opatření k předcházení, omezování a kontrole znečišťování mořského prostředí. Tyto protokoly byly přijaty v souvislosti se znečišťováním moří ukládáním odpadů do moře (tzv. *Dumping Protocol*³⁶⁸), znečišťováním moří z plavidel (tzv. *Prevention and Emergency Protocol*³⁶⁹), znečišťováním moří z pevniny (tzv. *LBS Protocol*³⁷⁰), znečišťováním moří činností na mořském dně (tzv. *Offshore Protocol*³⁷¹) a znečišťováním moří nebezpečným odpadem (tzv. *Hazardous Wastes Protocol*³⁷²).³⁷³

Ne ve všech oblastech regionálních moří však existuje takto propracovaný a komplexní systém ochrany mořského prostředí před znečišťováním. V arktické oblasti, oblasti severozápadního Pacifiku, oblasti východoasijských moří a oblasti jihoasijských moří nebyly přijaty žádné rámcové úmluvy a tato problematika je předmětem právně nezávazných dokumentů *soft law* (především akčních plánů).³⁷⁴

---

³⁶⁶ V platnost vstoupila v roce 2004 a nahradila původní Barcelonskou úmluvu přijatou v roce 1976.

³⁶⁷ Ke dni 17. září 2015.

³⁶⁸ Protokol pro předcházení znečišťování Středozemního moře ukládáním odpadů z plavidel a letadel (*Protocol for the Prevention of Pollution in the Mediterranean Sea by Dumping from Ships and Aircraft*) z roku 1976, v platnost vstoupil v roce 1978. Na stejné téma byl přijat v roce 1995 nový Protokol pro předcházení a eliminaci znečišťování Středozemního moře ukládáním odpadů z plavidel a letadel nebo spalováním odpadů na moři (*Protocol for the Prevention and Elimination of Pollution in the Mediterranean Sea by Dumping from Ships and Aircraft or Incineration at Sea*), který ještě nevstoupil v platnost (ke dni 17. září 2015).

³⁶⁹ Protokol o spolupráci při předcházení znečišťování z plavidel a boji proti znečištění Středozemního moře v případech havárie (*Protocol Concerning Cooperation in Preventing Pollution from Ships and, in Cases of Emergency, Combating Pollution of the Mediterranean Sea*) z roku 2002. V platnost vstoupil v roce 2004.

³⁷⁰ Protokol na ochranu Středozemního moře před znečišťováním z pevninských zdrojů a činností (*Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution from Land-Based Sources and Activities*) přijatý v roce 1996. V platnost vstoupil v roce 2008.

³⁷¹ Protokol na ochranu Středozemního moře před znečištěním v důsledku výzkumu a těžby v kontinentálním šelfu a na mořském dně a jeho podloží (*Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution Resulting from Exploration and Exploitation of the Continental Shelf and the Seabed and Its Subsoil*) z roku 1994. V platnost vešel v roce 2011.

³⁷² Protokol pro předcházení znečišťování Středozemního moře přeshraničním přesunem nebezpečného odpadu a jeho likvidace (*Protocol on the Prevention of Pollution of the Mediterranean Sea by Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*) z roku 1996. V platnost vstoupil v roce 2008.

³⁷³ United Nations Environment Programme [online]. *Mediterranean Action Plan for the Barcelona Convention* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z:

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001>.

³⁷⁴ United Nations Environment Programme [online]. *Regional Seas Programme* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.unep.org/regionalseas/about/default.asp>.

4.1.3 Právní úprava kontaminace mořského prostředí hlukem

Specifickou hrozbu představuje pro kytovce kontaminace mořského prostředí hlukem, jehož zdrojem jsou: lodní doprava, těžba ropy a plynu, seismický výzkum na mořském dně, rozvoj průmyslu v pobřežních oblastech (výroba energie z obnovitelných zdrojů) a vojenské aktivity jako používání silných sonarů a testování bomb. Protože zvuk se na rozdíl od světla šíří vodou velmi snadno, vyvinuli se kytovci tak, aby se při orientaci v prostoru, komunikaci a hledání potravy mohli spoléhat především na svůj sluch či schopnost echolokace.

V důsledku antropogenního podmořského hluku mohou být tyto schopnosti kytovců narušeny. Hluk způsobený lidskou činností tak může kytovcům znemožnit například zaznamenat plavidla či rybářské sítě. Dlouhodobé vystavení nadměrnému hluku představuje pro kytovce stres, jehož možné negativní důsledky na chování kytovců nejsou ještě stanoveny.

Přestože je kontaminace mořského prostředí hlukem z antropogenních zdrojů poměrně široce uznávána jako narůstající hrozba a jako takové je jí věnována pozornost na půdě mnoha mezinárodních fór (CBD, IWC, IMO, CMS, NATO³⁷⁵), není tento problém na globální úrovni regulován. Jedním z důvodů je nedostatečné porozumění této problematice, a proto je v souvislosti s ní vyžadováno uplatňování principu předběžné opatrnosti.

Globální regulace antropogenních zdrojů podmořského hluku je však potřebná, neboť účinnost regulace na národní úrovni je z několika důvodů limitována: podmořský hluk je přeshraničním jevem, neboť se šíří na dlouhé vzdálenosti, a překračuje tak hranice různých jurisdikcí; antropogenní zdroje hluku se vyskytují také v oblastech, jež nejsou pod jurisdikcí žádného státu (jako v případě mezinárodní lodní dopravy na volném moři a činností na mořském dně v Oblasti); plavidla pohybující se ve vodách

---

³⁷⁵ Neboť jeden ze zdrojů antropogenního hluku s vysoce škodlivými důsledky pro kytovce představuje vojenská aktivita v podobě používání sonarů a testování bomb, věnuje se této problematice také vojenská mezinárodní organizace NATO (Severoatlantická aliance, *North Atlantic Treaty Organization*). Výsledky rozsáhlé studie týkající se dopadu používání vojenských sonarů na mořské savce vedly NATO k vypracování pravidel, která mají zajistit ochranu mořských savců při námořních aktivitách NATO (*Code of Conduct for the Use of Active Sonar to Ensure the Protection of Marine Mammals within the Framework of Alliance Maritime Activities*). Viz.: North Atlantic Treaty Organization [online]. *Environment - NATO's stake* [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91048.htm?selectedLocale=en#.

pod jurisdikcí pobřežního státu v rámci práva pokojného proplutí³⁷⁶ plují pod vlajkou jiného státu, než je pobřežní stát, který je však při přijímání opatření za účelem zachování živých mořských zdrojů a ochrany mořského prostředí před znečišťováním omezen tím, že takovéto požadavky na cizí plavidla se nesmí týkat mj. jejich konstrukce a vybavení, pokud se jimi neprovádějí všeobecně přijaté mezinárodní standardy³⁷⁷; kytovci jsou vysoce stěhovavými druhy a na svých cestách překračují hranice oblastí, v nichž jsou chráněni.³⁷⁸

Na obecné úrovni ukládá smluvním stranám povinnost učinit všechna nezbytná opatření k předcházení, omezování a kontrole znečišťování mořského prostředí z jakéhokoli zdroje UNCLÓS.³⁷⁹ Neboť UNCLÓS definuje znečištění jako: „*přímé nebo nepřímé zanesení takových látek nebo energie člověkem do mořského prostředí, včetně ústí řek, které mají či mohou mít takové škodlivé účinky, jako jsou poškození živých zdrojů a mořského života, ohrožení lidského zdraví, zabránění mořské činnosti včetně rybolovu či jinému oprávněnému využívání moře, zhoršení užité jakosti mořské vody a omezení podmínek pro rekreaci*“³⁸⁰, je možné vztáhnout tuto povinnost také na kontaminaci mořského prostředí hlukem jako energie vnesené do mořského prostředí v důsledku lidské činnosti, jež má podle výzkumů škodlivé účinky na mořské živočichy jako živé zdroje.³⁸¹ Pro smluvní strany UNCLÓS z toho vyplývá povinnost přijmout opatření také k předcházení, omezování a kontrole podmořského hluku z antropogenních zdrojů.

V případě **lodní dopravy** jako zdroje podmořského hluku by globální standardy plavidel k jeho omezení mohly být stanoveny v rámci nové úmluvy či protokolu k již existující úmluvě (jako např. MARPOL) přijatého na půdě IMO jako organizace příslušné k regulaci znečišťování moří z plavidel. UNCLÓS vyžaduje od smluvních stran, aby přijaly taková opatření k předcházení, omezování a kontrole znečišťování mořského prostředí z plavidel, jež plují pod jejich vlajkou, která by měla minimálně

---

³⁷⁶ Čl. 17 UNCLÓS.

³⁷⁷ Čl. 21 odst. 1 písm. d) a f) a odst. 2 UNCLÓS.

³⁷⁸ Firestone, J., Jarvis, Ch.: Response and Responsibility: Regulating Noise Pollution in the Marine Environment. *Journal of International Wildlife Law and Policy* [online]. 2007, vol. 10, number 2, str. 121-122 [cit. 2015-09-29]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13880290701347408>.

³⁷⁹ Čl. 194 odst. 1 UNCLÓS.

³⁸⁰ Čl. 1 odst. 1(4) UNCLÓS.

³⁸¹ Firestone, J., Jarvis, Ch., op. cit., str. 124-127.

stejný efekt jako ta přijatá příslušnou mezinárodní organizací, tedy IMO.³⁸² Pokud by IMO přijala takové obecně vyžadované standardy k omezování kontaminace mořského prostředí hlukem, byly by jimi vázány všechny smluvní strany UNCLOS, a stala by se tak minimem, které by musela plavidla plující pod jejich vlajkami splňovat.³⁸³

Na půdě IMO byly v roce 2014 přijaty Směrnice týkající se snižování podmořského hluku z obchodní lodní dopravy k řešení nepříznivých dopadů na mořský život (*Guidelines for the Reduction of Underwater Noise from Commercial Shipping to Address Adverse Impacts on Marine Life*), které mají sloužit jako doporučení pro projektanty a konstruktéry lodí a provozovatele lodní dopravy, jak omezit podmořský hluk produkovaný lodní dopravou. Jedná se tedy pouze o nezávazné rady, jak upravit obchodní lodě, které jsou významným zdrojem kontaminace mořského prostředí hlukem.³⁸⁴

UNCLOS vyžaduje od smluvních stran, aby stanovily především prostřednictvím příslušné mezinárodní organizace či diplomatické konference globální pravidla a standardy pro prevenci, omezování a kontrolu znečišťování mořského prostředí v důsledku **činností na mořském dně** podléhajícími jurisdikci pobřežních států, tedy v prostoru kontinentálního šelfu. Ta by také měla být minimem opatření přijímaných za tímto účelem jednotlivými smluvními stranami.³⁸⁵

Ke stanovování opatření pro ochranu mořského prostředí a jeho fauny a flóry před znečištěním a dalšími riziky plynoucími z činností na mořském dně v prostoru Oblasti je příslušný Mezinárodní úřad pro mořské dno (*International Seabed Authority, ISA*).³⁸⁶ ISA přijal předpisy týkající se provádění průzkumu v Oblasti³⁸⁷, které v ustanoveních o ochraně a zachování mořského prostředí³⁸⁸ v souvislosti se znečišťováním a dalšími

---

³⁸² Čl. 211 odst. 2 UNCLOS.

³⁸³ Firestone, J., Jarvis, Ch., op. cit., str. 130.

³⁸⁴ Odst. 1 Preambule, čl. 2 odst. 1 a čl. 3 odst. 1 *Guidelines for the Reduction of Underwater Noise from Commercial Shipping to Address Adverse Impacts on Marine Life*.

³⁸⁵ Čl. 208 UNCLOS.

³⁸⁶ Čl. 145 a 209 UNCLOS.

³⁸⁷ Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area (ISBA/19/C/17), Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Sulphides in the Area (ISBA/16/A/12/Rev.1), Regulations on Prospecting and Exploration for Cobalt-rich Ferromanganese Crusts in the Area (ISBA/18/A/11).

³⁸⁸ Mořské prostředí podle těchto předpisů zahrnuje: „fyzické, chemické, geologické a biologické složky, podmínky a faktory, které se vzájemně ovlivňují a rozhodují o produktivitě, stavu a kvalitě mořského ekosystému, vod moří a oceánů a vzdušného prostoru nad těmito vodami, stejně jako mořského a oceánského dna a jeho podloží“. Viz.: Regulation 1 odst. 3 písm. c) ISBA/19/C/17, ISBA/16/A/12/Rev.1 a ISBA/18/A/11.

riziky činností na mořském dně vyžadují aplikaci principu předběžné opatrnosti, předchozí posuzování a monitoring škodlivých důsledků činností na mořském dně.³⁸⁹ Pravidla určená těmito předpisy ISA jsou také pouze minimálními standardy, které musí být dodržovány plavidly a dalšími zařízeními provozujícími činnosti v Oblasti, jež plují pod vlajkou smluvních stran UNCLOS či jsou v těchto státech registrovány, za účelem předcházení, omezování a kontroly znečišťování mořského prostředí.³⁹⁰

V případě **vojenských aktivit** jako nebezpečného zdroje podmořského hluku však UNCLOS zbavuje smluvní strany povinností uložených v ustanoveních o ochraně a zachování mořského prostředí, pokud se týká válečných lodí, pomocných plavidel či letadel, jež vlastní nebo provozují a v dané době je využívají ke státním neobchodním účelům. Tato pravidla sice mají operovat v souladu s ustanoveními UNCLOS, ale pouze do té míry, dokud je to rozumné a možné a nejsou narušeny operace či operační schopnosti těchto plavidel.³⁹¹

Možné negativní dopady podmořského hluku jsou na obecné úrovni zohledněny v **Rezoluci Valného shromáždění OSN** týkající se oceánů a mořského práva (*Resolution on Oceans and the Law of the Sea, A/RES/61/222*) z roku 2007, která podporuje další výzkumy ohledně dopadů podmořského hluku na mořské živé zdroje a požaduje shromažďování a zveřejňování takovýchto vědeckých poznatků poskytnutých členskými státy.³⁹²

Dalším globálním fórem zohledňujícím na obecné úrovni možné neblahé dopady podmořského antropogenního hluku je **CBD**, jež v Rozhodnutí COP CBD X/29 týkajícím se mořské a pobřežní biodiverzity (*CBD COP 10 Decision X/29 on Marine and Coastal Biodiversity*) požaduje shromažďování a syntézu vědeckých poznatků o antropogenním podmořském hluku a jeho dopadech na mořskou a pobřežní biodiverzitu a stanovíště³⁹³ a nabádá k přijímání konkrétních opatření ke zmírnění dopadů podmořského hluku. Výsledkem této syntézy dostupných vědeckých informací o problematice podmořského hluku bylo stanovení potřeby dalšího výzkumu pro její lepší

---

³⁸⁹ Regulation 31 ISBA/19/C/17, Regulation 33 ISBA/16/A/12/Rev.1 a Regulation 33 ISBA/18/A/11.

³⁹⁰ Čl. 209 odst. 2 UNCLOS.

³⁹¹ Čl. 236 UNCLOS.

³⁹² Čl. 10 odst. 107 A/RES/61/222.

³⁹³ Odst. 12 CBD COP Decision X/29.

porozumění a monitoringu za účelem ochrany a udržitelného využívání mořské biodiverzity.³⁹⁴

Na půdě **IWC** vedla identifikace dopadů podmořského antropogenního hluku na kytovce Vědeckým výborem IWC i Stálou pracovní skupinou pro environmentální záležitosti (*Standing Working Group on Environmental Concern*, SWGEC) jako jednoho ze zvláště důležitých a prioritních témat budoucích výzkumů k uznání antropogenního podmořského hluku v rezolucích³⁹⁵ přijatých v roce 1998 na 50. zasedání IWC jako problému, kterým je třeba se v budoucnosti zabývat.³⁹⁶

Na globální úrovni se antropogennímu podmořskému hluku a jeho vlivu na kytovce věnuje také Rezoluce **CMS** o škodlivých důsledcích antropogenního podmořského hluku na kytovce a další živočichy (*Resolution on Adverse Anthropogenic Marine/Ocean Noise Impacts on Cetaceans and Other Biota*, UNEP/CMS/Resolution 9.19) z roku 2008, jež má být klíčovým nástrojem k omezování antropogenního podmořského hluku prostřednictvím regulace jeho zdrojů.³⁹⁷ Ta vyzývá ke studiu jednotlivých zdrojů hluku a jeho dopadů a na základě takto získaných poznatků k přijetí zmírňujících a regulačních opatření.³⁹⁸

V regionálním měřítku na půdě **ASCOBANS** je podmořský hluk z antropogenních zdrojů společně s *bycatch* prioritami ve snahách o omezování zdrojů ohrožení malých kytovců. ASCOBANS v Rezoluci týkající se nepříznivých dopadů podmořského hluku pocházejícího z pobřežních konstrukcí na výrobu energie z obnovitelných zdrojů (*Resolution on Adverse Effects of Underwater Noise on Marine Mammals during Offshore Construction Activities for Renewable Energy Production*, ASCOBANS Resolution 6.2) z roku 2009 doporučuje smluvním stranám vyhodnocovat

---

³⁹⁴ Maglio, A.: *Anthropogenic noise and marine mammals: review of the effort in addressing the impact of anthropogenic underwater noise in the ACCOBAMS and ASCOBANS areas* [online]. Str. 14-15 [cit. 2015-10-10]. Dostupné z:

<http://accobams.org/images/stories/Activities/Noise/review%20of%20the%20effort%20in%20addressing%20underwater%20noise%20impact.pdf>.

³⁹⁵ Rezoluce týkající se environmentálních změn a kytovců (*Resolution on Environmental Changes and Cetaceans*, IWC Resolution 1998-5) a Rezoluce týkající se financování práce na environmentálních otázkách (*Resolution for the Funding of Work on Environmental Concerns*, IWC Resolution 1998-6). Dostupné z: [file:///C:/Users/hp/Downloads/RS2073 Resolution%201998-2.pdf](file:///C:/Users/hp/Downloads/RS2073%20Resolution%201998-2.pdf).

³⁹⁶ Maglio, A., op. cit., str. 12.

³⁹⁷ Čl. 2 Resolution on Further Steps To Abate Underwater Noise Pollution for the Protection of Cetaceans and Other Migratory Species (UNEP/CMS/Resolution 10.24) [online]. 2011 [cit. 2015-10-04]. Dostupné z: http://www.cms.int/sites/default/files/document/10_24_underwater_noise_e_0_0.pdf.

³⁹⁸ Resolution on Adverse Anthropogenic Marine/Ocean Noise Impacts on Cetaceans and Other Biota (UNEP/CMS/Resolution 9.19) [online]. 2008 [cit. 2015-10-04]. Dostupné z: http://www.cms.int/sites/default/files/document/Res_9_19_ocean_noise_En.pdf.

environmentální dopady provozu těchto konstrukcí ještě před jejich zřízením, vyvíjet opatření ke zmírnění případných škodlivých důsledků takovéto činnosti a provádět výzkum ohledně dopadu provozování těchto činností na fyzickou stránku a chování malých kytovců na individuální i populační úrovni. V souvislosti s prostředky na zmírnění důsledků podmořského hluku na malé kytovce doporučuje tato rezoluce: zavedení přístupu předběžné opatrnosti, používání zařízení na snížení jeho negativních dopadů na ně, přijetí opatření pro zamezení činnostem s vysokou produkcí hluku v obdobích s nejvyšším výskytem kytovců v oblasti, pro případ přítomnosti kytovců v blízkosti těchto konstrukcí zavedení opatření upozorňujících kytovce na spuštění činnosti kontaminující podmořské prostředí hlukem a zavedení technických opatření minimalizujících emise podmořského hluku.³⁹⁹

Na půdě **ACCOBAMS** byly v roce 2010 Rezolucí týkající se směrnic k řešení dopadů antropogenního hluku na kytovce v oblasti ACCOBAMS (*Resolution on Guidelines to Address the Impact of Anthropogenic Noise on Cetaceans in the ACCOBAMS Area, ACCOBAMS Resolution 4.17*) přijaty vedle směrnice týkající se podmořského antropogenního hluku obecně také směrnice vztahující se ke konkrétním zdrojům podmořského hluku jako jsou: používání sonarů, seismický průzkum a používání vzdušných děl, práce na konstrukcích v pobřežních oblastech, na vrtných plošinách či větrných elektrárnách, lodní doprava, turistická doprava, pozorování kytovců, likvidace válečných výbušnin, testování výbušnin, odstraňování vysloužilých konstrukcí a pokusy za účelem určení dopadů hluku na chování kytovců, kdy jsou kytovci vystavováni řízeným dávkám zvuků. ACCOBAMS vybízí smluvní strany a provozovatele činností produkujících podmořský hluk, aby při jejich provozování tyto směrnice braly jako doporučení. Tato rezoluce důrazně apeluje na aplikaci principu předběžné opatrnosti a potřebu vědeckého posouzení dopadů podmořského antropogenního hluku a zmírňujících opatření.⁴⁰⁰

K problematice rezolucí přijatých na půdě CMS, ASCOBANS a ACCOBAMS relevantních z hlediska problematiky podmořského hluku byla ustavena Společná

---

³⁹⁹ Čl. 3 a 4 ASCOBANS Resolution 6.2.

⁴⁰⁰ Resolution on Guidelines to Address the Impact of Anthropogenic Noise on Cetaceans in the ACCOBAMS Area (ACCOBAMS Resolution 4.17) [online]. ACCOBAMS, 2010 [cit. 2015-10-10]. Dostupné z: http://accobams.org/images/stories/MOP/MOP4/Resolutions/res%204.17_guidelines%20to%20address%20the%20impact%20of%20anthropogenic%20noise%20on%20cetaceans%20in%20the%20accobams%20area.pdf.

pracovní skupina pro podmořský hluk skládající se z členů a pozorovatelů vědeckých a poradních orgánů těchto tří mezinárodních fór.⁴⁰¹

Na evropské úrovni se podmořskému antropogennímu hluku jako zdroji znečištění mořského prostředí věnuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti mořské environmentální politiky 2008/56/ES (Rámcová směrnice o strategii pro mořské prostředí, *Marine Strategy Framework Directive*, **MSFD**). Cíly MSFD, kterých chce dosáhnout do roku 2020, jsou ochrana mořského prostředí před škodlivými dopady lidských činností, obnova poškozených ekosystémů a postupné omezování znečišťování. Členské státy EU tak mají přijímat opatření nezbytná k dosažení či udržení dobrého stavu mořského prostředí^{402 403}. Akustické podmínky mořského prostředí jsou podle MSFD jedním z faktorů určujících jeho celkový stav.⁴⁰⁴ Podmořský hluk vyvolaný lidskou činností je výslovně uznán jako druh znečištění mořského prostředí⁴⁰⁵ a jako jeden z kvalitativních deskriptorů pro určování dobrého stavu prostředí^{406 407}.

V rámci ochrany mořského prostředí severovýchodního Atlantiku se dopady podmořského hluku na mořský život a jejich omezováním zabývá Komise OSPAR (*OSPAR Commission*, **OSPARCOM**), jež byla ustavena Úmluvou na ochranu mořského prostředí severovýchodního Atlantiku (*Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic*, OSPAR) z roku 1992⁴⁰⁸. Ta vyzdvihuje potřebu dalších výzkumů, standardizaci metod k určování dopadů na jednotlivé mořské druhy a řešení kumulativního efektu hluku ze všech jeho zdrojů. Komise OSPAR

---

⁴⁰¹ ASCOBANS [online]. [cit. 2015-10-10]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/en/working_group/underwater_noise.

⁴⁰² Dobrým stavem prostředí se podle čl. 3 odst. 5 MSFD rozumí: „stav prostředí mořských vod, jež zajišťuje ekologicky rozmanité a dynamické oceány a moře, které jsou čisté, zdravé a v rámci svých skutečných podmínek výnosné, a je-li využívání mořského prostředí na udržitelné úrovni a zaručuje tak potenciál pro využití a činnosti současných i budoucích generací, tj.: a) struktura, funkce a procesy základních mořských ekosystémů, spolu s přirozenými fyziografickými, zeměpisnými, geologickými a klimatickými činiteli, umožňují těmto ekosystémům náležitě fungovat a uchovat si svou odolnost vůči změně životního prostředí způsobené člověkem. Jsou chráněny mořské druhy a stanoviště, předchází se úbytku biologické rozmanitosti v důsledku lidské činnosti a funkce jednotlivých biologických složek jsou v rovnováze; b) hydromorfologické, fyzikální a chemické vlastnosti ekosystémů, včetně vlastností vznikajících na základě lidské činnosti v příslušné oblasti, podporují ekosystémy výše uvedeným způsobem. **Antropogenní vlivy vstupující v podobě látek, energie či hluku do mořského prostředí nemají znečišťující účinky.**“

⁴⁰³ Odst. 29 Preambule MSFD.

⁴⁰⁴ Čl. 3 odst. 4 MSFD.

⁴⁰⁵ Čl. 3 odst. 8 MSFD.

⁴⁰⁶ Čl. 3 odst. 5 a Příloha I odst. 11 MSFD.

⁴⁰⁷ Maglio, A., op. cit., str. 16.

⁴⁰⁸ V platnost vstoupila v roce 1998.

usiluje o rozvoj opatření zmírňujících dopady antropogenního hluku, jejich hodnocení a aplikaci a o vypracování doporučení z environmentálního hlediska nejlepších postupů a technik ke snížení emisí hluku a jejich dopadů na životní prostředí.⁴⁰⁹

Ochranou Baltského moře před všemi druhy znečištění se zabývá **HELCOM** – mezivládní řídicí orgán Úmluvy na ochranu mořského prostředí oblasti Baltského moře (Helsinská úmluva, *Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area*) z roku 1992^{410, 411}. Oba tyto nezávislé partnery programu regionálních moří UNEP se prostřednictvím činnosti OSPARCOM i HELCOM snaží přispívat k dosažení cíle stanoveného MSFD, tedy dobrého stavu mořského prostředí.

Na národních úrovních se konkrétní požadavky na provozovatele činností produkujících podmořský hluk liší stát od státu. Zeměmi s poměrně přísnými pravidly pro provoz činností produkujících podmořský hluk jsou Velká Británie, Německo, USA, Nový Zéland a Austrálie. Mezi opatření ke zmírnění dopadu podmořského hluku patří: selekce jeho zdrojů (požadavek zařízení s nižším výkonem či alternativních technik), zákaz provozu činnosti (zejména seismického průzkumu) v určité době a oblasti (především v období, kdy se kytovci rozmnožují a rodí mláďata v oblastech s jejich významným výskytem), pozvolné spouštění zařízení jako jsou např. beranidla (*pile drivers*) za účelem varování kytovců a umožnění jim opuštění prostoru kontaminovaného hlukem, bublinové clony k absorpci a rozptýlení části energie produkované zařízeními, ochranné zóny, ve kterých je monitorována přítomnost kytovců, v jejímž důsledku může být přerušen či nemůže započít provoz určitého zdroje hluku.⁴¹²

S novými poznatky o negativních dopadech podmořského antropogenního hluku na mořskou faunu roste i veřejný zájem o tuto problematiku. V USA přerostl až v několik soudních sporů týkajících se různých zdrojů podmořského hluku (rozvoje energetického průmyslu v podobě pokládání plynového potrubí, rozvoje turismu navýšením počtu vydávaných povolení pro vstup výletních lodí do určité oblasti a vojenských aktivit). Nejvíce žalob se týkalo cvičných vojenských aktivit. Otázka vyvážení požadavku na

---

⁴⁰⁹ OSPAR Commission [online]. [cit. 2015-10-12]. Dostupné z: <http://www.ospar.org/work-areas/eiha/noise>.

⁴¹⁰ V platnost vstoupila v roce 2000.

⁴¹¹ HELCOM [online]. [cit. 2015-10-13]. Dostupné z: <http://www.helcom.fi/about-us>.

⁴¹² Erbe, Ch.: International Regulation of Underwater Noise. *Acoustics Australia*. April 2013, vol. 41, no. 1, str. 14-17. [cit. 2015-10-13]. Dostupné z: <http://www.acoustics.asn.au/journal/Vol41No1.pdf>.

bezpečnost státu s požadavky na ochranu mořské fauny je nepochybně složitým problémem. Žaloby byly v těchto případech podány nevládními organizacemi v čele s NRDC (*Natural Resources Defense Council*, Rada pro obranu přírodních zdrojů) a jejich předmětem byla především vojenská cvičení testující výbušniny a sonary a jejich soulad s MMPA (*Marine Mammal Protection Act*, Zákon na ochranu mořských savců) a NEPA (*National Environmental Policy Act*, Zákon o národní politice životního prostředí). Tyto žaloby NRDC byly poměrně úspěšné. Následná novelizace MMPA však oslabila právní ochranu, jež tento zákon poskytuje mořským savcům před dopady aktivit provozovaných za účelem vojenské připravenosti státu, tedy vojenskými cvičeními testujícími výbušniny a sonary a vědeckým výzkumem^{413 414}.

V souvislosti s účinnou právní úpravou antropogenního podmořského hluku chybí jednotná regulace jeho jednotlivých zdrojů, vědecké poznatky ohledně jeho dopadů a standardy jeho měření, analyzování a ohlašování.⁴¹⁵ Nejproblematictějším zdrojem antropogenního hluku z hlediska možnosti jeho regulace je vojenská činnost. Právní úprava ochrany kytovců před negativními dopady antropogenního hluku je na mezinárodní úrovni v současnosti představována především dokumenty, jež mají povahu *soft law*. Mnohé z těchto dokumentů se navíc této problematice věnují jen velice obecně.

4.2 Ochrana stanovišť kytovců v rámci druhové ochrany

Jak bylo zmíněno výše, druhová ochrana bývá z důvodu lepší účinnosti doplňována prostorovou. Prostorová ochrana je v souvislosti s ochranou mořských živočichů představována především zřizováním chráněných mořských oblastí (*marine protected areas*, MPAs). Nejužívanější definicí chráněné oblasti je definice IUCN, podle níž se jedná o: „jasně vymezený geografický prostor, právními a jinými účinnými prostředky uznávaný, určený a spravovaný tak, aby v něm bylo dosaženo dlouhodobé ochrany přírody a s ní souvisejících ekosystémových služeb a kulturních hodnot“.⁴¹⁶ Tato část je

---

⁴¹³ 16 USC, par. 1362 (18) (B–D), 1371 (f) (1), 1371 (a) (5) (A) (i) MMPA.

⁴¹⁴ Firestone, J., Jarvis, Ch., op. cit., str. 141-147.

⁴¹⁵ Erbe, Ch., op. cit., str. 17-18.

⁴¹⁶ Day, J. et al.: *Guidelines for applying the IUCN Protected Area Management Categories to Marine Protected Areas*. Gland, IUCN, 2012, str. 9. ISBN 978-2-8317-1524-7. Dostupné z: https://cmsdata.iucn.org/downloads/iucn_categoriesmpa_eng.pdf.

tedy zaměřena na zřizování chráněných mořských oblastí jako techniku, která přispívá k ochraně ohrožených či využívaných druhů prostřednictvím ochrany jejich stanovišť.

Na nejobecnější úrovni předpokládají zřizování chráněných oblastí CBD a UNCLOS. Vytváření chráněných oblastí jako prostředku ochrany biologické rozmanitosti *in situ* je požadováno v článku 8 písm. a) CBD. Podle článku 194 odst. 5 UNCLOS mají opatření přijímaná v souvislosti s ochranou mořského prostředí zahrnovat opatření nezbytná pro ochranu a zachovávání vzácných nebo zranitelných ekosystémů, jakož i stanovišť přelovených či ohrožených druhů a dalších forem mořského života. Podrobnější podobu dostávají tato ustanovení především na regionální úrovni.

4.2.1 Program regionálních moří UNEP

MPAs tvoří důležitou součást opatření přijatých v protokolech na ochranu živých mořských zdrojů, jež provádí úmluvy přijaté pod záštitou Programu regionálních moří UNEP. Kytovci jsou v rámci těchto protokolů chráněni jako ohrožené mořské druhy a také jako součást místních ekosystémů. Jedná se o Nairobský, Paipský, Kingstonský, Barcelonský a Sofijský protokol a protokol přijatý pro oblast Rudého moře a Adenského zálivu⁴¹⁷. Všechny tyto protokoly ukládají smluvním stranám povinnost, aby za účelem naplnění stanovených cílů zřizovaly chráněné oblasti, v nichž jsou regulovány či zcela zakázány činnosti ohrožující protokoly chráněné hodnoty.

Nejpropracovanější systém prostorové ochrany obsahuje **Barcelonský protokol**. Ten rozlišuje dva druhy chráněných oblastí. Prvním druhem jsou tzv. zvláště chráněné oblasti (*specially protected areas, SPA*), které jsou zřizovány v oblastech, na něž se vztahuje jurisdikce smluvních stran. Cílem SPA je mj. zajistit dlouhodobou životaschopnost a udržet biologickou rozmanitost zástupců pobřežních a mořských ekosystémů a chránit stanoviště důležitá pro přežití, reprodukci a obnovu ohrožených druhů.⁴¹⁸ Mezi ochranná opatření, která mají smluvní strany pro SPA přijmout, patří např. zákaz ukládání odpadu v SPA, regulace proplouvání a kotvení lodí, regulace

---

⁴¹⁷ Protokol týkající se ochrany biologické rozmanitosti a vytváření sítě chráněných oblastí v Rudém moři a Adenském zálivu (*Protocol Concerning the Conservation of Biological Diversity and the Establishment of Network of Protected Areas in the Red Sea and Gulf of Aden*) provádějící Regionální úmluvu o ochraně životního prostředí Rudého moře a Adenského zálivu (*Regional Convention for the Conservation of the Red Sea and Gulf of Aden Environment, Jeddah Convention*) z roku 1982. Protokol byl přijat v roce 2005. Dosud nevstoupil v platnost.

⁴¹⁸ Čl. 4 písm. a) a c) Barcelonského protokolu.

introdukce nepůvodních druhů, regulace či zákaz činností na mořském dně, regulace vědeckého výzkumu, regulace či úplný zákaz rybolovu, lovu a obchodu s chráněnými druhy z SPA či jejich částmi.⁴¹⁹ Tento druh chráněných oblastí je typický i pro další regionální protokoly a úmluvy věnující se prostorové ochraně.

Druhým typem chráněných oblastí, jež rozeznává Barcelonský protokol, jsou tzv. zvláště chráněné oblasti středomořského významu (*specially protected areas of Mediterranean importance*, SPAMI), jejichž seznam (*list of specially protected areas of Mediterranean importance*, SPAMI List) mají smluvní strany vypracovat za účelem zachování přírodních oblastí a ochrany ohrožených druhů a jejich stanovišť.⁴²⁰ Tyto oblasti mohou být zřizovány v mořských a pobřežních oblastech spadajících pod jurisdikci smluvních stran i částečně či zcela na volném moři.⁴²¹ Jedná se o oblasti, které jsou významné pro zachování složek biologické rozmanitosti Středozemního moře, dále oblasti obsahující ekosystémy vlastní oblasti Středozemí či stanoviště ohrožených druhů a také oblasti zvláštního vědeckého, estetického, kulturního nebo vzdělávacího významu.⁴²² V současné době⁴²³ je na seznamu SPAMI 33 zvláště chráněných oblastí středomořského významu, z nichž jedna zasahuje i na volné moře. Tou je pro ochranu stanovišť kytovců důležitá Středomořská rezervace pro mořské savce Pelagos (*Pelagos Sanctuary for Mediterranean Marine Mammals*).⁴²⁴ Vzhledem k tomu, že k zápisu určité oblasti, která i jen částečně zasahuje do oblasti volného moře, na seznam SPAMI vyžaduje Barcelonský protokol konsenzus všech smluvních stran, je význam této oblasti široce uznán, a pobřežní státy Středozemního moře tak dle Barcelonského protokolu musí jednat v souladu s ochrannými opatřeními přijatými pro tuto oblast.⁴²⁵

Zvláštní úpravu prostorové ochrany nalezneme také v antarktické oblasti jako nezávislém partnerovi Programu regionálních moří UNEP, a to v Příloze V **Madridského protokolu**. Ta rozeznává antarktické zvláště chráněné oblasti (*Antarctic specially protected areas*, ASPA) a antarktické zvláště spravované oblasti

---

⁴¹⁹ Čl. 6 písm. b), c), d), e), f) a g) Barcelonského protokolu.

⁴²⁰ Čl. 8 odst. 1 Barcelonského protokolu.

⁴²¹ Čl. 9 odst. 1 písm. a) a b) Barcelonského protokolu.

⁴²² Čl. 8 odst. 2 Barcelonského protokolu.

⁴²³ Ke dni 18. září 2015.

⁴²⁴ Regional Activity Center for Specially Protected Areas [online]. *SPAMIs* [cit. 2015-09-18]. Dostupné z: <http://www.rac-spa.org/spami>.

⁴²⁵ Čl. 8 odst. 3 písm. a) a b) a čl. 9 odst. 4 písm. c) Barcelonského protokolu.

(*Antarctic specially managed areas*, ASMA), v nichž reguluje výkon lidských činností za účelem omezení jejich škodlivých dopadů na životní prostředí Antarktidy.⁴²⁶ Pro zřízení oblastí ASPA i ASMA jako mořských oblastí je nutný souhlas CCAMLR.

Oblasti ASPA jsou zřizovány, aby chránily mimořádný environmentální, vědecký, historický či estetický význam nebo divokou přírodu určitých oblastí či probíhající nebo plánovaný vědecký výzkum.⁴²⁷ Smluvní strany by proto měly usilovat o zařazení mj. oblastí s typickými příklady mořských ekosystémů a oblastí zahrnujících jediná známá stanoviště jakýchkoli druhů mezi oblastí ASPA.⁴²⁸ Vstup do oblastí ASPA je možný pouze na základě povolení vydaného za přísných podmínek příslušným vnitrostátním orgánem.⁴²⁹

Oblasti ASMA jsou zřizovány pro oblasti, kde již některé lidské činnosti probíhají či ve kterých mohou probíhat v budoucnosti. Vytvoření oblastí ASMA zde má přispět k plánování a koordinaci těchto činností, předejít případným konfliktům, zlepšit spolupráci smluvních stran nebo snížit dopady těchto činností na životní prostředí na minimum. Pokud v rámci oblastí ASMA není vstupováno do oblastí ASPA, není pro vstup do oblastí ASMA vyžadováno zvláštní povolení.⁴³⁰

4.2.2 Regionální úmluvy pevninského charakteru, směrnice EU

I přes svůj pevninský charakter přispívají tyto úmluvy k ochraně mořského prostředí, neboť zřizování chráněných oblastí v prostorech spadajících pod jurisdikci smluvních stran, tedy i v jejich pobřežních vodách, je významným opatřením, jež smluvním stranám k ochraně životního prostředí v daném regionu ukládají.

Bernská úmluva výslovně uvádí všechny druhy kytovců jako chráněné, z toho 30 druhů přísně, a je proto z hlediska ochrany kytovců nejvýznamnější z regionálních úmluv pevninského charakteru. Na rozdíl od nich však výslovně neukládá smluvním stranám povinnost zřizovat chráněné oblasti. Ukládá ale povinnost přijímat opatření k ochraně stanovišť volně žijících živočichů, zejména stanovišť přísně chráněných druhů, a také k ochraně ohrožených přírodních stanovišť. Zvláštní pozornost mají smluvní strany věnovat ochraně oblastí významných z hlediska putování stěhovavých

⁴²⁶ Čl. 2 Přílohy V Madridského protokolu.

⁴²⁷ Čl. 3 odst. 1 Přílohy V Madridského protokolu.

⁴²⁸ Čl. 3 odst. 2 písm. b) a d) Přílohy V Madridského protokolu.

⁴²⁹ Čl. 3 odst. 4 a čl. 7 odst. 1 Přílohy V Madridského protokolu.

⁴³⁰ Čl. 4 odst. 1, 3 a 4 Přílohy V Madridského protokolu.

druhů.⁴³¹ Neboť zřizování chráněných oblastí je nejužívanějším opatřením přijímaným k ochraně stanovišť, dá se dovodit, že je předpokládáno také Bernskou úmluvou. Opatřením, jež mají smluvní strany povinnost přijmout k ochraně stanovišť kytovců jako mořských živočichů, tak bude zřizování MPAs ve vodách spadajících pod jejich jurisdikci.

Dohoda ASEAN o ochraně přírody a přírodních zdrojů oblasti jihovýchodní Asie, která mezi ohroženými druhy uvádí také čtyři druhy kytovců, se výslovně zmiňuje o mořských chráněných oblastech, jež mají smluvní strany zřizovat, aby mj. zajistily řádné fungování místních ekosystémů a uspokojivé počty všech druhů, které do nich náleží. Smluvní strany mají při zřizování MPAs brát v úvahu mj. význam těchto oblastí jako přirozených stanovišť zejména vzácných, ohrožených a endemických druhů. Dále mají smluvní strany chránit tyto oblasti a zakázat v nich činnosti, které jsou v rozporu s účelem, za nímž byly oblasti zřízeny.⁴³²

Alžírská úmluva týkající se oblasti Afriky také výslovně hovoří o zřizování chráněných oblastí v pobřežních vodách za účelem ochrany ekosystémů typických pro danou oblast a zachování všech druhů, které se v ní vyskytují.⁴³³ Přestože na seznamu ohrožených druhů této úmluvy, jimž je přiznána zvláštní ochrana, nefigurují žádné druhy kytovců, mohou být kytovci chráněni alespoň v rámci MPAs zřizovaných za účelem zachování místních ekosystémů. **Maputská úmluva**, která má Alžírskou úmluvu svým vstupem v platnost nahradit, vyžaduje zřizování chráněných oblastí za účelem zachování ekosystémů, jež jsou typické pro oblasti pod jurisdikcí smluvních stran nebo které se vyznačují vysokým stupněm biologické rozmanitosti, a také za účelem zachování všech druhů a zvláště těch, jež se nacházejí pouze v oblastech pod jejich jurisdikcí, ohrožených či významných z vědeckého nebo estetického hlediska a za účelem zachování stanovišť rozhodujících pro jejich přežití.⁴³⁴

Také **Apijská úmluva** vyzývá ke zřizování chráněných oblastí, a to za účelem mj. zachování zástupců všech druhů ekosystémů vyskytujících se v oblasti jižního Pacifiku.⁴³⁵

---

⁴³¹ Čl. 4 odst. 1 a 3 Bernské úmluvy.

⁴³² Čl. 13 odst. 1 a 2 Dohody ASEAN o ochraně přírody a přírodních zdrojů.

⁴³³ Čl. 10 Alžírské úmluvy.

⁴³⁴ Čl. 12 Maputské úmluvy.

⁴³⁵ Čl. 2 odst. 1 Apijské úmluvy. Apijská úmluva byla smluvními stranami v roce 2006 pozastavena.

Rovněž **Panamerická úmluva** vidí ve zřizování chráněných oblastí v prostorech spadajících pod jurisdikci smluvních stran prostředek k ochraně a zachování živočišných druhů národního významu v jejich přirozených stanovištích.⁴³⁶

Stanoviště kytovců tak mohou být v rámci těchto úmluv chráněna přinejmenším z důvodu ochrany ekosystémů spadajících pod jurisdikci smluvních stran, jichž jsou kytovci součástí.

Povinnost členských států EU zřizovat chráněné oblasti vyplývá ze **směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin**. Příloha II této směrnice uvádí druhy živočichů a rostlin, jejichž ochrana vyžaduje zřízení zvláštních oblastí ochrany. Příloha II obsahuje dva druhy kytovců, a sice sviňuchu obecnou (*Phocoena phocoena*) a delfína skákavého (*Tursiops truncatus*). Toto opatření má umožnit zachovat stanoviště zmíněných druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska zachování či obnovy jejich populací. Za tímto účelem má být chráněna oblast v přirozeném areálu rozšíření těchto druhů, která zohledňuje místa nezbytná pro život i reprodukci. Členské státy mají přijmout pro oblasti zvláštní ochrany opatření odpovídající ekologickým požadavkům chráněných druhů a opatření zabráňující ničení jejich stanovišť a vyrušování těchto druhů.⁴³⁷

Tato směrnice je pro ochranu kytovců významná také proto, že ve své Příloze IV týkající se druhů živočichů a rostlin, které vyžadují přísnou ochranu, uvádí všechny druhy kytovců. Členské státy EU tak za účelem ochrany kytovců mají přijmout nezbytná opatření pro vytvoření systému přísné ochrany v jejich přirozeném areálu rozšíření, který zakazuje: všechny formy jejich odchytu či usmrcování, úmyslné vyrušování, zejména v období rozmnožování a migrace, poškozování míst k rozmnožování a odpočinku, držení a chov, dopravu a prodej nebo výměnu a nabízení za účelem prodeje nebo výměny jedinců odebraných z volné přírody.⁴³⁸

---

⁴³⁶ Preambule, čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 1 Panamerické úmluvy.

⁴³⁷ Čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 1 a čl. 6 odst. 1 a 2 Směrnice 92/43/EHS.

⁴³⁸ Čl. 12 odst. 1 písm. a), b) a d) a odst. 2 Směrnice 92/43/EHS.

4.3 Ochrana stanovišť kytovců v rámci oblastí určených speciálně k jejich ochraně

Tato kapitola se týká úmluv či opatření, k jejichž přijetí došlo za účelem zřízení chráněných mořských oblastí konkrétně pro ochranu kytovců a zachování jejich přirozených stanovišť, a to buď jako druhů ohrožených či využívaných. Většina MPAs je zřizována na ochranu druhů ohrožených. V rámci IWC však vznikly dvě MPAs za účelem zachování využívaných druhů kytovců.

Většina MPAs vzniká ve vodách podléhajících jurisdikci pobřežních států, kde ostatní státy musejí respektovat opatření přijatá pobřežním státem. Například ve vodách jižního Pacifiku bylo prohlášeno přes 12 milionů km² vod EEZ tamějších států národními velrybími rezervacemi.⁴³⁹ Výjimku z MPAs zřizovaných v oblastech EEZ představují MPA zřízená Dohodou o vytvoření Středomořské rezervace pro mořské savce a MPAs zřízené v rámci IWC, které zahrnují také oblasti volného moře.⁴⁴⁰ Na volném moři nejsou státy, které se k tomu samy nezavázaly, povinny dodržovat opatření přijatá pro tuto oblast.⁴⁴¹

4.3.1 Středomořská rezervace pro mořské savce Pelagos

Středomořská rezervace pro mořské savce (*Mediterranean Sanctuary for Marine Mammals, Pelagos Sanctuary*) byla zřízena Dohodou o vytvoření Středomořské rezervace pro mořské savce – tzv. **Dohodou Pelagos** (*Agreement on the Creation of Mediterranean Sanctuary for Marine Mammals, Pelagos Agreement*) přijatou⁴⁴² v roce 1999. Smluvními stranami této dohody jsou Francie, Itálie a Monako a jejím účelem je umožnit těmto třem státům vytvoření společného systému ochrany kytovců a jejich stanovišť před všemi zdroji ohrožení vznikajících v důsledku lidských činností, které jsou představovány především znečištěním, hlukem a *bycatch*.⁴⁴³

---

⁴³⁹ New Zealand Department of Conservation [online]. *The Conservation of Whales in the 21st Century*. 2004, str. 20 [cit. 2015-09-27]. Dostupné z: <http://www.doc.govt.nz/documents/conservation/native-animals/marine-mammals/conservation-whales-c21.pdf>.

⁴⁴⁰ Gillespie, A., op. cit., str. 249.

⁴⁴¹ Žákovská, K., op. cit., str. 144.

⁴⁴² V platnost vstoupila v roce 2002.

⁴⁴³ Pelagos Sanctuary [online]. [cit. 2015-09-21]. Dostupné z: <http://sanctuaire-pelagos.org/en/about-us/presentation>.

Cílem této úmluvy je, aby kytovci byli životaschopnou složkou místních ekosystémů.⁴⁴⁴ Smluvní strany tak mají chránit všechny druhy mořských savců, které se vyskytují v rezervaci Pelagos, a to jak relativně stále⁴⁴⁵, tak příležitostně⁴⁴⁶. Jedinými druhy mořských savců, jež se vyskytují v této rezervaci, jsou kytovci.⁴⁴⁷

Pod oblast Rezervace Pelagos spadají vnitřní a pobřežní vody smluvních stran a také části přilehlého volného moře. Rezervace se rozkládá v mořském prostoru o rozloze 87 500 km², který se nachází v oblasti ohraničené přímkou vedoucí od francouzského poloostrova Giens na severozápadní pobřeží Sardinie a dále přímkou vedoucí od severovýchodního pobřeží Sardinie k pobřeží jižního Toskánska^{448 449}.

Odpovědnost za aplikaci příslušných ustanovení Dohody Pelagos nesou smluvní strany ve vztahu k částem rezervace, které se nacházejí pod jejich jurisdikcí, a v dalších částech této rezervace ve vztahu k lodím plujícím pod jejich vlajkou.⁴⁵⁰ K naplnění cílů této dohody mají smluvní strany přijímat náležitá ochranná opatření.

Smluvním stranám je uloženo spolupracovat na: odhadech stavů populací, stanovování příčin jejich úhynu a rozpoznávání hrozeb pro jejich stanoviště a biologické procesy, jako jsou krmení a reprodukce.⁴⁵¹ Smluvní strany jsou dále povinny monitorovat a předcházet takovému znečišťování prostředí rezervace, které může mít přímý i nepřímý vliv na zachovný status kytovců.⁴⁵² Dalšími ochrannými opatřeními vyžadovanými Dohodou Pelagos jsou: zákaz jakéhokoli úmyslného odchyту či záměrného vyrušování kytovců, soulad s mezinárodní úpravou omezení používání unášených sítí při pelagickém rybolovu a požadavek regulace používání nových rybářských vybavení, jež by mohla ohrozit kytovce jako necílené druhy nebo ohrozit jejich zdroje potravy a také těch, která jsou riziková z hlediska jejich možné ztráty v

⁴⁴⁴ Čl. 1 písm. a) a čl. 4 Dohody Pelagos.

⁴⁴⁵ Plejtvák myšok (*Balaenoptera physalus*), vorvaň (*Physeter macrocephalus*), vorvaňovec zobatý (*Ziphius cavirostris*), kulohlavec černý (*Globicephala melas*), plískavice šedá (*Grampus griseus*), delfín skákavý (*Tursiops truncatus*), delfín obecný (*Delphinus delphis*) a delfín pruhovaný (*Stenella coeruleoalba*).

⁴⁴⁶ Keporkak (*Megaptera novaeangliae*), sviňucha obecná (*Phocoena phocoena*) a kosatka dravá (*Orcinus orca*).

⁴⁴⁷ Čl. 2 odst. 2 Dohody Pelagos; Pelagos Sanctuary [online]. [cit. 2015-09-21]. Dostupné z: <http://sanctuaire-pelagos.org/en/species/general-information>.

⁴⁴⁸ Mapa Středomořské rezervace pro mořské savce Pelagos viz. Příloha č. 4 této práce.

⁴⁴⁹ Pelagos Sanctuary [online]. [cit. 2015-09-21]. Dostupné z: <http://sanctuaire-pelagos.org/en/about-us/area-of-application-and-coastal-municipalities>. Přesné geografické vymezení rezervace uvádí čl. 3 Dohody Pelagos.

⁴⁵⁰ Čl. 3 a 14 Dohody Pelagos.

⁴⁵¹ Čl. 5 Dohody Pelagos.

⁴⁵² Čl. 6 odst. 1 Dohody Pelagos.

mořském prostředí.⁴⁵³ Za účelem omezení rizika kolizí s plavidly a omezení vyrušování kytovců požaduje tato dohoda, aby smluvní strany regulovaly pozorování kytovců pro turistické účely a také regulaci či zákaz závodů rychlých motorových člunů v oblasti rezervace.⁴⁵⁴

Jak již bylo uvedeno výše, Středomořská rezervace pro mořské savce Pelagos je jednou ze zvláště chráněných oblastí středomořského významu, tzv. SPAMI, jež zavádí Barcelonský protokol, což znamená, že ochranná opatření přijímaná pro tuto oblast tak mají být respektována také ostatními středomořskými státy.⁴⁵⁵ To je významné především pro část rezervace, která zasahuje na volné moře.

Dohoda Pelagos zohledňuje většinu zdrojů ohrožení kytovců a požaduje jejich regulaci. K ochraně kytovců a jejich stanovišť před negativními dopady lidských činností v oblasti rezervace Pelagos přispívají nejen smluvními stranami přijímaná ochranná opatření, ale také výzkum týkající se dopadů různých lidských činností (lodní doprava, podmořský hluk) či programy a doporučení jak negativní dopady lidských činností omezit (pozorování kytovců, kolize s plavidly).

Například pro provozování pozorování kytovců pro turistické účely byla stanovena pravidla (*Code of Good Conduct for Whale Watching in the Mediterranean Sea*), která musí všichni provozovatelé této činnosti respektovat, aby nedocházelo k vyrušování a stresování pozorovaných jedinců a případným kolizím s plavidly. Jedná se o regulaci rychlosti, vzdálenosti, na kterou je možno se přiblížit, doby pozorování a chování pozorovatelů. Navíc byl však ještě vytvořen seznam podmínek, jejichž splnění je předpokladem pro označení pozorování kytovců konkrétního provozovatele za ekologicky zodpovědné, což může být rozhodující faktor pro některé zájemce při vybírání konkrétní společnosti nabízející tuto službu. Mezi tyto dobrovolné kroky patří mj. podstoupení školení, přispění k vědeckým výzkumům především poskytováním relevantních informací shromažďovaných při jednotlivých vyjížděnkách a poskytování informací významných z ekologického a environmentálního hlediska účastníkům těchto výletů.

---

⁴⁵³ Čl. 7 Dohody Pelagos.

⁴⁵⁴ Čl. 8 a 9 Dohody Pelagos.

⁴⁵⁵ Viz. část 4.2.1 Program regionálních moří UNEP.

4.3.2 Velrybí rezervace zřizované IWC

Neshody a nejistota v IWC ohledně trvání moratoria vyhlášeného od sezóny 1985/86 na komerční lov velryb vedlo zastávce zákazu komerčního lovu k podpoře dalšího opatření na ochranu velryb, které by poskytovalo dlouhodobou ochranu před komerčním lovem, a to zřízení velrybích rezervací.⁴⁵⁶

Současný faktický charakter IWC je spíše ochranný a komerčnímu lovu velryb není většina smluvních stran ICRW nakloněna. Původně ale byla IWC založena jako hospodářská organizace, jejímž cílem bylo zachovat a obnovit populace velryb za účelem rozvoje velrybářského průmyslu. Proto je základ pro zřizování velrybích rezervací v ICRW formulován z tohoto hlediska. ICRW umožňuje přijmout opatření na ochranu a využívání velrybích zdrojů označením chráněných oblastí, v nichž bude zakázán lov velryb, a to změnou Harmonogramu ICRW.⁴⁵⁷ Zároveň ale takováto změna Harmonogramu ICRW musí být nezbytná pro naplňování cílů a účelů ICRW a zajišťovat ochranu, rozvoj a optimální využívání velrybích zdrojů. Dalšími podmínkami pro přijetí takového opatření je soulad s vědeckými doporučeními a zohlednění zájmů spotřebitelů velrybích produktů a velrybářského průmyslu.⁴⁵⁸

Na základě těchto ustanovení ICRW došlo v Harmonogramu ICRW k označení dvou chráněných oblastí (*sanctuary areas*), v nichž byl zakázán komerční lov velryb, a to velrybí rezervace Indického oceánu (*Indian Ocean Sanctuary, IOS*) v roce 1979 a velrybí rezervace Jižního oceánu (*Southern Ocean Sanctuary, SOS*) v roce 1994.⁴⁵⁹ Hlavním cílem zřízení IOS je ochrana velryb v prostředí, kde se rozmnožují a rodí mláďata. SOS zajišťuje ochranu velryb v prostředí, v němž se krmí ¾ velryb.⁴⁶⁰ IOS a SOS na sebe prostorově navazují⁴⁶¹, a poskytují tak ochranu velrybám, které táhnou za potravou z říšišť a porodnic Indického oceánu do polárních vod Antarktidy, po celé jejich migrační trase.

---

⁴⁵⁶ New Zealand Department of Conservation [online]. *The Conservation of Whales in the 21st Century*. 2004, str. 20 [cit. 2015-09-27]. Dostupné z: <http://www.doc.govt.nz/documents/conservation/native-animals/marine-mammals/conservation-whales-c21.pdf>.

⁴⁵⁷ Čl. 5 odst. 1 písm. c) ICRW.

⁴⁵⁸ Čl. 5 odst. 2 písm. a), b) a d) ICRW.

⁴⁵⁹ International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-23]. Dostupné z: <https://iwc.int/sanctuaries>.

⁴⁶⁰ New Zealand Department of Conservation [online]. *The Conservation of Whales in the 21st Century*. 2004, str. 20 [cit. 2015-09-27]. Dostupné z: <http://www.doc.govt.nz/documents/conservation/native-animals/marine-mammals/conservation-whales-c21.pdf>.

⁴⁶¹ Mapa velrybích rezervací IOS a SOS viz. Příloha č. 5 této práce.

Zákaz lovu velryb v těchto oblastech, ať už během operací na volném moři nebo z pozemních stanic, platí bez ohledu na kvóty stanovované pro lov kytovců IWC, a proto zde bude platit také po případném zrušení moratoria⁴⁶². Potřeba tohoto zákazu do budoucnosti podléhá přezkoumání IWC.⁴⁶³ Jedná se ale o téma, na němž se smluvní strany ICRW neshodnou, a to především z důvodu odlišného výkladu některých pojmů v článku 5 ICRW užívaných ke stanovování podmínek pro přijímání opatření k regulaci lovu velryb.

Velrybářskými státy jsou z různých důvodů zpochybňovány z hlediska konformity s ICRW v podstatě všechny tyto oblasti, jak již zřízené (IOS a především SOS), tak nově navrhované, a sice velrybí rezervace jižního Pacifiku (*South Pacific Whale Sanctuary*, SPWS) a velrybí rezervace jižního Atlantiku (*South Atlantic Whale Sanctuary*, SAWS).

Obecně lze říci, že kritický z hlediska otázky splnění požadavků ICRW na existenci velrybích rezervací je výklad těchto pojmů: „vědecké doporučení“, „nezbytnost pro naplňování cílů a účelů ICRW“, „optimální využívání velrybích zdrojů“, „velrybářský průmysl“ a „spotřebitelé velrybích produktů“.

S existencí velrybích rezervací, jež zakazují lov pro komerční účely i pro případ, že bude zrušeno globální moratorium na komerční lov, nesouhlasí velrybářské státy. Ty namítají nedostatek vědeckého podkladu a nezbytnosti pro jejich zřízení a rozpor s cíli a účely ICRW.

Co se týče **vědeckých doporučení**, dá se namítnout, že málokdy panuje ohledně určitého problému mezi vědci konsenzus a otázka potřeby velrybí rezervace není výjimkou. Není určeno, zda je k ospravedlnění požadavku vědeckého doporučení nutný konsenzus všech dotčených expertů, a tudíž se dá argumentovat tím, že souhlas s potřebou velrybí rezervace alespoň části z nich je dostačující.

V souvislosti s **nezbytností** velrybí rezervace pro naplňování cílů a účelů ICRW je diskutována její nadbytečnost. Velrybářské státy zastávají názor, že velrybí rezervace by měly být zřizovány pouze v případě, že jiná opatření přijímaná IWC k naplňování cílů ICRW nepostačují. Vzhledem k zavedení globálního moratoria na komerční lov

---

⁴⁶² Výjimkou je případ Japonska, které podalo proti zahrnutí plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) do seznamu chráněných druhů ve velrybí rezervaci Jižního oceánu námitku, a zákaz lovu plejtváků malých by tak pro něj po skončení globálního moratoria na komerční lov velryb v této oblasti neplatil.

⁴⁶³ Čl. 7 písm. a) a b) Harmonogramu ICRW.

velryb a existenci nového postupu pro stanovování kvót (tzv. *revised management procedure*, RMP), který má zaručit udržitelné využívání velrybích zdrojů, považují otázku zachování velrybích zdrojů za dostatečně zabezpečenou, a velrybí rezervace tudíž za nadbytečné a nikoli nezbytné. Proti tomu zastánci velrybích rezervací namítají, že RMP není a zřejmě ještě nějakou dobu nebude v platnosti a také že velrybí rezervace nemají sloužit jako náhrada RMP, ale jako jeho doplněk. Navíc velrybí rezervace mohou sloužit jako pojistka pro případ, že RMP selže. V tom spatřují zastánci velrybích rezervací aplikaci principu předběžné opatrnosti, k níž se IWC hlásí. Velrybí rezervace mohou vyrovnávat dopady nepředvídaných hrozeb. V existenci velrybích rezervací tak jejich zastánci vidí opatření, prostřednictvím něhož může být dosaženo cílů ICRW, kterých by jinými opatřeními dosaženo být nemohlo, a tím zdůvodňují jejich nezbytnost.

Rozpor panuje také ve výkladu pojmů **optimální využívání velrybích zdrojů**. Tradičním výkladem tohoto pojmu, jež zastávají velrybářské státy, je lov velryb za použití smrtících metod. **Velrybářský průmysl a spotřebitelé velrybích produktů** jsou pak všichni, kdo mají zájem o ulovené velryby. Tento výklad se však za posledních 30 let vyvíjel a většina smluvních stran ICRW nyní zastává názor, že optimální využívání velrybích zdrojů zahrnuje i využívání, při němž velryby nejsou zabíjeny. Pod pojem velrybářský průmysl pak může být zahrnut také z ekonomického hlediska významný *whalewatching* jako alternativa k využívání velrybích zdrojů jejich lovem, a za spotřebitele tak mohou být označeni jeho účastníci. Z hlediska tohoto výkladu by pak mělo mít stejnou váhu jak slovo zastánců konzumního, tak nekonzumního využívání velrybích zdrojů. Přijímáním opatření jako je zřizování velrybích rezervací pak protivelrybářské státy pouze prosazují zájmy velrybářského průmyslu a spotřebitelů, a zřizování velrybích rezervací tak není v rozporu s cíli a účely ICRW.

Výklad je zde tedy stěžejním prostředkem pro určení oprávněné existence velrybích rezervací. Je však také prostředkem ochránářských států k modifikaci hlavního účelu ICRW.⁴⁶⁴

V posledních letech probíhají snahy o zřízení dalších dvou velrybích rezervací. Od roku 2000, kdy byl poprvé předložen společný návrh Austrálie a Nového Zélandu na zřízení velrybí rezervace jižního Pacifiku (*South Pacific Whale Sanctuary*, SPWS), se

---

⁴⁶⁴ Gillespie, A., op. cit., str. 249-267.

nedaří dosáhnout potřebné ¾ většiny ke změně Harmonogramu ICRW. Ve zřízení SPWS vidí její zastánci uplatnění principu předběžné opatrnosti a ekosystémového přístupu v této oblasti za účelem plné ochrany populací velryb, které byly v 19. a 20. století zdecimovány.

Stejný osud jako SPWS potkal také návrh Brazílie a Argentiny na označení oblasti jižního Atlantiku jako velrybí rezervace (*South Atlantic Whale Sanctuary, SAWS*), který byl poprvé předložen v roce 2001. Mezi hlavní cíle SAWS patří podpora výzkumu, který se má zaměřit především na monitoring zotavování jednotlivých druhů velryb, analýzu environmentálních hrozeb a lepší porozumění migračním tahům kytovců. Dalším cílem SAWS má být ochrana velkých kytovců v oblastech, kde se krmí, rozmnožují a rodí mláďata, a na jejich migračních cestách. Cílem SAWS je také rozvoj udržitelného využívání velryb, při němž však nebudou velryby loveny, tedy ekoturismu a vzdělávacích aktivit jako je *whalewatching*.⁴⁶⁵

Se zřízením SPWS a SAWS by se rozšířila ochrana velryb před komerčním lovem od Antarktidy až po tropické oblasti na převážné části jižní polokoule, a velryby jižní polokoule by tak byly chráněny celý jejich život, ať už by se v rámci svých migračních tahů vydaly kamkoli.⁴⁶⁶ Migrační způsob života je totiž významným faktorem znesnadňujícím ochranu kytovců, neboť nezůstávají v oblastech vyhrazených pro jejich ochranu.

Globální charakter IWC tedy přináší v souvislosti se zřizováním velrybích rezervací na ochranu kytovců a jejich stanovišť na volném moři své výhody i nevýhody. Výhodou globálního charakteru IWC je respektování opatření přijatých i pro oblast volného moře velkým počtem států. Nevýhodou je však velký počet smluvních stran s různými názory na regulaci lovu velryb a velrybářství obecně, čímž je podstatně stíženo dosažení shody ohledně potřeby velrybích rezervací, a tedy i přijímání opatření pro jejich zřizování.

---

⁴⁶⁵ Gillespie, A., op. cit., str. 251-252; International Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-23]. Dostupné z: <https://iwc.int/sanctuaries>.

⁴⁶⁶ New Zealand Department of Conservation [online]. *The Conservation of Whales in the 21st Century*. 2004, str. 20 [cit. 2015-09-27]. Dostupné z: <http://www.doc.govt.nz/documents/conservation/native-animals/marine-mammals/conservation-whales-c21.pdf>.

Závěr

Přírodu nelze účinně chránit, aniž bychom ji poznali. Kytovci patří mezi druhy živočichů, u nichž je vědecký výzkum ztížen vodním prostředím, životem na širém moři a migrační povahou, a jejich ochrana před některými hrozbami je proto omezena nedostatkem informací. Navzdory vynakládanému úsilí je stále známo relativně málo především o ekologii mnoha druhů kytovců.

Tento řád mořských savců má však v souvislosti se svou ochranou výhodu v poměrně velkém zájmu, který budí u veřejnosti, a to i v případě, že nikdy nedošlo k „osobnímu setkání“. Lidé, kteří měli to štěstí pozorovat kytovce ve volné přírodě, pak mívají zájem o jejich ochranu ještě umocněn pro mnohé fascinujícím zážitkem. Takovou zkušenost přiblížil mořský biolog Mark Simmonds takto: *„Právě se nám naskytl neuvěřitelný a inspirující pohled na mohutnou velrybu a žádný popis nemůže nikdy vystihnout dojem z této příhody a zprostředkovat ji tomu, kdo nemá podobný zážitek.“*⁴⁶⁷

Zájem veřejnosti zvyšují také nové vědecké poznatky týkající se fyzických a zejména psychických kapacit kytovců, které poukazují mj. na vysokou inteligenci, schopnost sebeuvědomění, emocí, kultury, tvorby sociálních strukturovaných skupin a jazyka. Tyto informace jsou nejen zajímavé a v některých případech překvapující, ale významné též z hlediska ochrany kytovců, neboť zakládají nové argumenty pro jejich ochranu. Znamenají, že lovení jedinci trpí po fyzické i psychické stránce a že negativní dopad může mít lov i na zbylé členy případné společenské skupiny uloveného kytovce. Důvod ochrany kytovců před lovením tak vedle ekologického dostává ještě další rozměr, a sice etický, který je pro odpůrce lovu kytovců neméně důležitý.

Do problematiky ochrany kytovců se tak dostává hledisko humánnosti, jež je ale vnímáno různě. Na jedné straně stojí pohled odpůrců lovu kytovců, který se dá reprezentovat například prohlášením britského přírodovědce sira Davida Attenborougha, že: *„Neexistuje žádný humánní způsob, jak zabít velrybu v moři.“*⁴⁶⁸ a na druhé straně stojí pohled zastánců lovu kytovců, kteří na kytovce nahlíží jako na

---

⁴⁶⁷ Simmonds, M., op. cit., str. 14.

⁴⁶⁸ „There is no humane way to kill a whale at sea.“ Viz.: Brakes, P. et al.: *Troubled Waters: A Review of the Welfare Implications of Modern Whaling Activities*. World Society for the Protection of Animals, 2004, str. IV. ISBN 0-9547065-0-1. Dostupné z: http://www.worldanimalprotection.ca/sites/default/files/ca_en_files/080304_173035_troubledwaterswhalereport_tcm22-2729.pdf.

biologické mořské zdroje, kdy humánní přístup je spatřován nanejvýš ve snižování času usmrcování lovených jedinců.

Oba tyto tábory mohou uplatňovat své cíle nejlépe prostřednictvím jediného globálního orgánu, který se věnuje řízení lovu velkých kytovců – Mezinárodní velrybářské komise (IWC). Ta byla zřízena Mezinárodní úmluvou o regulaci velrybářství (ICRW) z roku 1946, když se ukázalo, že budoucnost velrybářského průmyslu je vážně ohrožena, neboť nadměrný lov pro komerční účely zdecimoval velrybí populace na kriticky nízkou úroveň, a také že právní úprava regulace lovu velryb je pro zachování velrybářství nedostačující.

Trvalo poměrně dlouhou dobu, než smluvní vlády ICRW byly schopny přijmout účinná opatření pro zachování velrybích populací. Od 70. let 20. století se však dařilo přijímat pro velrybářské státy nežádoucí opatření. Nejzásadnějším rozhodnutím pro zachování a obnovení velrybích populací bylo dočasné stanovení nulových kvót pro veškerý komerční lov velryb od sezóny 1985/86 (tzv. moratorium na komerční lov velryb), které jsou na stejné úrovni udržovány dodnes. Regulace lovu prostřednictvím stanovování kvót povoleného úlovku a zřizování oblastí, v nichž je lov zakázán nehledě na výši stanovených kvót pro lov (v současnosti existují dvě velrybí rezervace – Indického a Jižního oceánu), jsou nejúčinnějšími opatřeními k ochraně velrybích populací, které má ICRW k dispozici.

V rámci IWC jsou rozeznávány tři druhy velrybářství: lov pro komerční účely, naturální velrybářství domorodých obyvatel a lov velryb na základě zvláštního povolení (lov pro vědecké účely).

Ráz IWC se pomalu měnil přístupem dalších protivelrybářských států z hospodářské organizace na ochrannářskou a cíle smluvních stran ICRW se postupem času naprosto rozešly. Chápání kytovců jako původně hojných lovených druhů se v průběhu času u většiny zemí změnilo. Nyní jsou kytovci chápáni jako druhy pro lov nepřijatelné, neboť v důsledku neudržitelného využívání se z nich staly druhy ohrožené a v důsledku vědeckých výzkumů je jejich lov vnímán jako neetický. Mnohé původně významné velrybářské státy jsou nyní odpůrci velrybářství (ve většině případů kromě naturálního velrybářství domorodých obyvatel), tak například USA, Velká Británie a Nový Zéland. Tento přístup však nesdílejí všechny smluvní strany ICRW a rozdílný postoj k ochraně kytovců zapříčinil současný rozkol v IWC.

Hlavním tématem je oprávněnost udržování moratoria na komerční lov velkých kytovců na základě ICRW. Velrybářské státy usilují o jeho zrušení, neboť považují některé populace velryb, především plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*), za dostatečně obnovené pro komerční lov a nově přijatý postup pro stanovování kvót povoleného úlovku (RMP) za bezpečný pro zachování velrybích populací. Protivelrybářské státy se naopak snaží přeměnit dočasné moratorium na komerční lov na trvalé. Udržování moratoria na veškerý komerční lov velryb je však velrybářskými státy považováno za porušování ustanovení ICRW, která podmiňují užití ochranných opatření (optimální využití velrybích zdrojů, vědecký podklad, zohlednění zájmů spotřebitelů velrybích produktů a velrybářského průmyslu), a je v něm spatřován rozpor se samotným účelem ICRW, jímž je rozvoj velrybářského průmyslu.

Naprosto odlišné vnímání kytovců těmito dvěma tábory IWC však činí současnou situaci v IWC zřejmě neřešitelnou. Pro velrybářské státy je právo využívat mořské zdroje pevně zakotveným právem. Etické hledisko lovu kytovců je pro ně irelevantní. Naopak pro státy, jež na lovu velryb nemají zájem, jsou vědecké poznatky svědčící o utrpení lovených jedinců dostatečným argumentem pro odmítnutí lovu velryb. Prosazování zákazu komerčního velrybářství prostřednictvím organizace, která však byla založena za účelem umožnění lovu velryb do budoucnosti, je z hlediska právního ospravedlnění problematické. Nicméně pro protivelrybářské státy zásadním prostředkem dosažení jejich cíle, neboť především závazky z ICRW mohou velrybářským smluvním státům znemožnit lov, a to jak na volném moři, tak ve vodách pod jejich jurisdikcí, neboť ICRW se vztahuje na všechny lodě a pozemní stanice v působnosti smluvních vlád a všechny vody, v nichž tato zařízení operují.

Z právního hlediska by nejčistším řešením právního zakotvení nového vnímání kytovců a důvodů jejich ochrany bylo přijetí nové mezinárodní úmluvy. Je však jen těžko představitelné, že státy, pro něž je lov kytovců v podstatě přirozeným právem využívání mořských zdrojů a do určité míry též součástí kultury, by se k takovéto nové úmluvě připojily, a lov kytovců by tak zůstal neregulován. Protivelrybářské státy se tedy musí snažit o prosazení svého přístupu v rámci IWC.

Soulad vytýkaných přijatých ochranných opatření s ustanoveními ICRW ospravedlňují výkladem stěžejních pojmů, jež ICRW používá, a to zejména pojmu „velrybářský průmysl“, v jehož zájmu se má činnost IWC uskutečňovat. Původně

pojem „velrybářský průmysl“ označoval lov a zpracování velryb a obchod s velrybími produkty. Odpůrci velrybářství ho však rozšířili o alternativu optimálního využívání velrybích zdrojů v podobě ekonomicky významného pozorování kytovců (*whalewatching*), tedy využívání, při němž nejsou kytovci usmrcováni a pro něž je zabíjení kytovců nežádoucí. Ve světle tohoto výkladu pak lze považovat přijímání a udržování ochranných opatření za prostředek k umožnění rozvoje velrybářského průmyslu v podobě ekoturistiky, tedy účelu ICRW. Výklad pojmů užívaných ICRW je jedinou možností, jak modifikovat účel ICRW, neboť přijetí změn ICRW jejími smluvními stranami je velice nepravděpodobné, a poskytnout tak právní základ udržování ochranných opatření, jehož absence je zastáncům těchto opatření vytýkána.

Přestože ICRW je koncipována v duchu zachování možnosti lovu velryb, domnívám se, že rozšíření významu pojmu „velrybářský průmysl“ o pozorování kytovců lze ospravedlnit na základě prvního odstavce Preambule ICRW, který říká, že smluvní vlády: *„uznávají zájem národů světa na zabezpečení významných přírodních zdrojů, jež představují populace velryb, pro budoucí generace“*. A to proto, že mezi budoucí generace ve smyslu Preambule ICRW lze již zařadit i nynější generace a neboť celosvětový zájem o pozorování kytovců a výnosy z něj výrazně převyšující výnosy z lovu velryb dokazují, že velrybí populace se pro budoucí generace staly významným zdrojem z ekonomického hlediska důležitého odvětví a neboť ICRW v citovaném odstavci nestanoví, čeho konkrétně mají být velrybí populace zdrojem. Právní základ pro ospravedlnění zákazu lovu kytovců z etického hlediska však ICRW neposkytuje.

ICRW má v poskytování ochrany kytovcům dvě slabiny, jichž mohou využít velrybářské státy a provozovat lov velryb legálně i tehdy, kdy je v důsledku přijatých ochranných opatření zakázán. První takovou možnost dává ICRW velrybářským státům v podobě možnosti vznesení námitky proti nově přijímanému opatření, v jehož důsledku nebude stát, který tuto námitku vznesl, namítaným ochranným opatřením vázán. V důsledku podání námitky provozuje komerční lov velryb Norsko. Toto ustanovení oslabuje účinnou ochranu kytovců v rámci IWC. Je však pravděpodobné, že bez této vyvazovací klauzule, která je tradiční součástí obdobného typu úmluv, by nebyla mnohými z velrybářského hlediska významnými státy ICRW vůbec přijata. Neboť je v zájmu ochrany kytovců, aby ICRW bylo vázáno co nejvíce států, je možno z tohoto hlediska zmíněné ustanovení ospravedlnit.

Podle mého názoru je však hůře ospravedlnitelná druhá významná slabina ICRW, a to vynětí lovu velryb pro vědecké účely z působnosti ICRW. Neboť častým cílem, který si tyto výzkumné programy kladou, je získání informací, které by přispěly k zachování velrybích populací a udržitelnému lovu velryb, tedy informací zásadních pro stanovování kvót povoleného úlovku, jedná se o informace pro IWC relevantní. Domnívám se, že z důvodu zajištění účinné regulace velrybářství a schopnosti zhodnocení skutečné potřeby vědeckého výzkumu pro hospodaření s velrybími populacemi by v případech, kdy jsou cílem smrtících výzkumných metod druhy kytovců, jejichž lov IWC reguluje, měla povolení k lovu pro vědecké účely vydávat IWC. Ta však pouze k jednotlivým vědeckým výzkumným programům, které jí musejí smluvní vlády předkládat, vydává právně nezávazná doporučení. ICRW tak tímto ustanovením dala příležitost státům, které se z nějakého důvodu (především politického či ekonomického) oficiálně neodhodlaly ke vznesení námítky proti přijímanému opatření, obejít závazky pro ně plynoucí z ICRW.

Vzhledem k době, kdy bylo toto ustanovení přijímáno (v době jednotného vnímání kytovců jako lovených mořských zdrojů), a vzhledem k zakotvení možnosti podat námítku proti nežádoucím opatřením se domnívám, že vynětí lovu pro vědecké účely z působnosti ICRW bylo podceněním možných důsledků takového kroku. V situaci, kdy se druhy, na jejichž zachování se ICRW zaměřila, nacházely v kriticky nízkých stavech a po zkušenostech s neochotou velrybářských států k ústupkům ve prospěch obnovy přelovených populací, považuji takovéto podcenění za poměrně riskantní.

Negativní dopad tohoto ustanovení se však projevil až v nedávné době, kdy ho zneužilo Japonsko, které v důsledku tlaku USA stáhlo zpět svou námítku proti zavedení moratoria na komerční lov, a oficiální komerční lov velkých kytovců se tak pro Japonsko stal nemožným. Tuto překážku Japonsko začalo řešit zvýšením rozsahem svých vědeckých programů, jejichž míra smrtících výzkumných metod byla natolik znepokojivá, že se v důsledku žaloby podané Austrálií (s intervencí Nového Zélandu) v roce 2010 oprávněnost lovu pro vědecké účely v antarktických vodách v rámci programu JARPA II stala předmětem soudního sporu u Mezinárodního soudního dvora v Haagu (MSD).

Ten v roce 2014 stanovil, že se nejednalo o lov pro vědecké účely ve smyslu ustanovení ICRW, neboť shledal nedostatek vědecké podstaty programu JARPA II a

postrádal ospravedlnění vysoké míry používání smrtících metod k odebrání vzorků ve vztahu k dosažení stanovených cílů výzkumu. MSD vyhověl požadavku Austrálie, když Japonsku nařídil ukončit program JARPA II a odebrat všechna vydaná oprávnění pro lov. Toto rozhodnutí bylo širokou veřejností považováno za vítězství.

Ve skutečnosti však fakt, že MSD nepovažoval za nutné vyhovět dalšímu požadavku Austrálie nařídít Japonsku, aby se zdrželo dalších vědeckých programů, které by nebyly v souladu s jeho mezinárodními závazky, nijak nebrání Japonsku v pokračování započaté praxe. Japonsko oznámilo koncem roku 2014 nový dvanáctiletý vědecký program pro oblast Antarktidy (program NEWREP-A) s plánovaným počátkem lovu plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*) od sezóny 2015/16. Právě populace tohoto druhu velkých kytovců jsou velrybářskými státy považovány za dostatečně obnovené pro komerční lov. Cesta k nápravě možných negativních důsledků vynětí lovu pro vědecké účely z působnosti ICRW je tedy dlouhá a komplikovaná, neboť jediným řešením je soudní proces u MSD. Na případu Japonska vidíme, že nemusí být účinná.

Lov velkých kytovců pro komerční účely v dnešní době provozuje Island a Norsko oficiální cestou, Japonsko cestou neoficiální, kdy podle požadavků ICRW kytovce ulovené v rámci svých vědeckých programů zpracovává a dále s nimi nakládá dle pokynů vlády, která vydala povolení k lovu, tedy podrobuje komerčním účelům.

Nejvíce negativních reakcí pro velrybářskou činnost se dostává Japonsku, pro které je její zlegalizování také nejsložitější. Přes veškeré komplikace, jež mu uplatňování práva na provozování velrybářství přináší, však své snahy nevzdává, naopak posiluje. Velrybářství, které je pouze okrajovým průmyslem a v takto vyspělé zemi z ekonomického hlediska zanedbatelné, prezentuje jako součást své kulturní tradice, a jako takovou ji chce zachovat. Ochranná opatření přijatá IWC považuje Japonsko (stejně jako ostatní velrybářské státy) za nezákonná, neboť jsou v rozporu s ustanoveními ICRW. Otázkou je, zda taktika, kterou zvolili odpůrci velrybářství ještě neumocňuje reakce Japonska v důsledku pocitu útoku na jeho kulturu a suverenitu.

Politika protivelrybářských států se dle mého názoru však těžko změní, neboť problémem je protichůdný pohled na tu nejzákladnější otázku – postavení kytovců. Většina zemí IWC přijala novodobé vnímání kytovců, a jsou proto přesvědčeny, že je správné komerční lov úplně zakázat. Těžko tak Japonsko zvrátí přesvědčení, že kytovci

by se neměli pro komerční účely zabíjet vůbec, které se prostřednictvím IWC snaží prosadit tolik zemí.

Pro ochranu kytovců je však také nežádoucí, aby bylo Japonsko dohnáno až k vystoupení z IWC, a mohlo tak provozovat velrybářství - činnost, které, jak prohlásilo, se nehodlá vzdát. To by mělo za následek úplné znemožnění regulace japonského velrybářství. Z tohoto úhlu pohledu lze možnost smluvních vlád samostatně udělovat zvláštní povolení k lovu velryb pro vědecké účely považovat za pozitivní, neboť může být důvodem, proč Japonsko doposud nevystoupilo z IWC, přestože v Japonsku narůstá tlak k učinění takového kroku. Setrvání Japonska v IWC však může mít různé důvody. Například může být projevem snahy Japonska prezentovat se jako spolupracující člen mezinárodního společenství, který je ochoten k určitým kompromisům.

ICRW poskytuje pro ochranu velkých kytovců účinné prostředky, její slabiny však umožňují smluvním stranám, aby se nechtěným opatřením vyhnuly. Negativní dopady slabin ICRW jsou v dnešní době zmírněny dvěma faktory: 1) existují alternativy všech velrybích produktů, a poptávka po velrybích produktech je tedy nízká a 2) lov velkých kytovců pro komerční účely provozují pouze tři země. Dvě z nich, Island a Norsko, jsou členy Severoatlantické komise pro mořské savce (NAMMCO), která je regionální alternativou IWC pro řízení využívání mořských savců, ve které však na problematiku využívání velrybích populací panuje stejný názor, a není tak dějištěm různých praktik k prosazování cílů členských zemí jako IWC.

IWC reguluje pouze lov velkých kytovců. Lov malých kytovců není na globální úrovni regulován. Znamená to, že neexistuje mezinárodní organizace, jejímž prostřednictvím by malí kytovci byli chráněni před nadměrným lovem na volném moři, kam nezasahuje případná ochrana poskytovaná pobřežními státy. Ochranu jim poskytují regionální mezinárodní úmluvy a národní legislativa. Tak jsou malí kytovci chráněni před lovem ve vodách pod jurisdikcí jednotlivých států a na volném moři pouze před lovem občany či plavidly pod vlajkami států poskytujících jim ochranu.

V důsledku nadměrného lovu figurují kytovci jako ohrožené druhy v mnoha mezinárodních úmluvách na ochranu životního prostředí. Nejjobecnější právní rámec ochrany kytovců a jejich možností tvoří Úmluva OSN o mořském právu a Úmluva o

biologické rozmanitosti. Obě tyto úmluvy předpokládají přijetí úmluv globálního i regionálního charakteru, které by stanovily konkrétní ochranná opatření.

Na globální úrovni tak jsou kytovci chráněni jako druhy stěhovavé Úmluvou o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, jejíž přínos spočívá také v uznání existence kultury a sociálních vazeb kytovců a důležitosti, kterou pro jejich ochranu mají, jímž byly zohledněny nové vědecké poznatky relevantní pro určení negativních dopadů lovu kytovců. Úmluvou o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jsou kytovci chráněni před ilegálním obchodem. Tato úmluva však, stejně jako ICRW, umožňuje se prostřednictvím vznesení výhrady vyvázat z regulace obchodu s určitým ohroženým druhem. Toto ustanovení ve spojení s vyvazovací klauzulí ICRW umožňuje velrybářským státům legálně provozovat lov velryb a obchodovat s velrybími produkty, přestože v případě všech druhů velkých kytovců jsou tyto činnosti zakázány mezinárodním právem.

Na regionální úrovni patří mezi významné mezinárodní úmluvy zaměřené přímo na ochranu kytovců ASCOBANS pro oblast Baltského a Severního moře a ACCOBAMS pro Černé a Středozemní moře a přilehlou atlantskou oblast, které jsou významnými fóry pro boj s různými zdroji ohrožení kytovců v uvedených oblastech, především *bycatch* a antropogenním hlukem. Pro ochranu kytovců mají význam také regionální environmentální úmluvy pevninského charakteru, neboť jurisdikce smluvních států zasahuje též do pobřežních vod, případně EEZ. V jejich rámci jsou kytovci chráněni buď jako druhy výslovně vyjmenované na seznamech živočichů, které jsou předmětem přísných ochranných opatření nebo tyto úmluvy tvoří právní základ pro vytváření takovýchto seznamů jednotlivými smluvními stranami či jsou kytovci chráněni jako součást ekosystémů pobřežních vod, případně EEZ, smluvních stran.

Druhá ochrana, která je nejrozšířenějším přístupem úmluv na ochranu životního prostředí, se často prolíná s prostorovou ochranou, která usiluje o kvalitu a bezpečnost životního prostředí chráněných druhů. Tato kombinace je využívána ve výše zmíněných úmluvách pevninského charakteru a také v rámci právních předpisů Programu regionálních moří UNEP či jeho nezávislých partnerů. Kytovcům je tak poskytnuta ochrana před činnostmi ohrožujícími jejich zachování či obnovu, jako jsou odchyt, usmrcování, držení, rušení a obchodování, a to v souvislosti s jejich druhy prostřednictvím druhové ochrany a jejich stanovišti prostřednictvím prostorové ochrany

spočívající ve zřizování mořských chráněných oblastí, které se, až na výjimky, omezují na vody pod jurisdikcí pobřežních států.

Ochraně kytovců je v celosvětovém měřítku věnována poměrně velká pozornost. Některé úmluvy kytovcům dokonce mezi ostatními živočichy přisuzují privilegované postavení, a jako takovým jim poskytují zvýšenou ochranu. Ta je však ztížena několika faktory. Především se v případě kytovců jedná o vysoce stěhovavé druhy, které jsou rozšířené po celém světě. Kytovci tak nerespektují hranice oblastí, v nichž jsou chráněni. Navíc čelí mnoha druhům ohrožení. Jedná se ale o zranitelné druhy, neboť stavy jejich populací jsou neblaze poznamenány nadměrným lovem i vysokou úmrtností v důsledku lidských činností (zejména *bycatch*), přičemž možnosti obnovy populací jsou omezeny nízkou reprodukční kapacitou, a je proto žádoucí, aby jejich ochrana byla co nejučinnější. Možnosti ochrany závisí na druhu mořského prostoru a také na zdroji ohrožení.

Vzhledem k benevolenci některých mezinárodních úmluv poskytujících ochranu kytovcům v souvislosti se závazností jejich ochranných opatření však záleží také na zájmu, jaký na činnostech ohrožujících kytovce jejich provozovatelé mají a žebříčku hodnot dané společnosti. Neboť zájem o komerční lov kytovců klesl, podařilo se jej ve velké části světa zakázat, a snížit tak jeho nebezpečnost pro populace kytovců. V těchto zemích jsou z hodnotového hlediska nad potřebu ochrany kytovců povýšeny existenční potřeby domorodých obyvatel a zajištění bezpečnosti a obranyschopnosti státu. Naopak hrozby v podobě *bycatch* a kontaminace mořského prostředí antropogenním hlukem představují významné globální zdroje ohrožení, neboť ochota k ústupkům v odvětvích jako jsou průmyslový rybolov a lodní přeprava je minimální. Povinnost k takovým krokům je však vyjádřena v mezinárodních úmluvách (Dohoda o rybích hejnech a Úmluva OSN o mořském právu). Konkrétní opatření k omezování dopadů, které mají tyto činnosti na mořskou faunu, jsou ale často formulována pouze v dokumentech *soft law*. Právo tedy může být hlavním prostředkem k ochraně kytovců, stěžejní jsou však pro ní ochota a schopnost včas a efektivně řešit škodlivé dopady lidských činností.

Přestože se ochranou kytovců zabývají vládní i nevládní mezinárodní organizace, právně závazné i nezávazné dokumenty globální i regionální povahy, zůstává účinná regulace některých zdrojů ohrožení kytovců nadále výzvou.

Použitá literatura

Knihy

Borg, S.: *Conservation on the High Seas: Harmonizing International Regimes for the Sustainable Use of Living Resources*. Northampton, Edward Elgar Publishing, 2012, 313 str. ISBN 978-0-85793-563-2

Brakes, P. et al.: *Troubled Waters: A Review of the Welfare Implications of Modern Whaling Activities*. World Society for the Protection of Animals, 2004, 144 str. ISBN 0-9547065-0-1. Dostupné z: http://www.worldanimalprotection.ca/sites/default/files/ca_-_en_files/080304_173035_troubledwaterswhalereport_tcm22-2729.pdf

Carwardine, M.: *Velryby, delfíni a další kytovci*. Praha, Euromedia Group k. s. – Knižní klub, 2007, 256 str. ISBN 978-80-242-1881-6

Cousteau, J-Y, Diolé, P.: *Velryba*. Praha, Mladá fronta, 1977, 208 str.

Čepelka, Č., Šturma, P.: *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. Praha, C.H. Beck, 2008, 854 str. ISBN 978-80-7179-728-9

Gillespie, A.: *Whaling Diplomacy: Defining Issues in International Environmental Law*. Northampton, Edward Elgar Publishing, 2005, 509 str. ISBN 1845421078

Kalland, A.: *Unveiling the Whale: Discourses on Whales and Whaling*. Berghahn Books, 2009, 254 str. ISBN 978-0-85745-158-3

Kiefner, R.: *Velryby a delfíni - Kytovci celého světa*. Rajzl export import s.r.o., 2002, 305 str. ISBN 80-903171-0-3

Lockyer, C. H., Brown, S. G.: *The migration of whales*. In: Aidley, D. J., ed. *Animal Migration*. Binghamton, New York, Cambridge University Press, 1981, str. 105–137

Sands, P.: *Greening International Law*. Londýn, Earthscan Publications Ltd, 1993, 263 str. ISBN: 1 85383 151 4

Simmonds, M.: *Velryby a delfíni světa*. Praha, Beta – Pavel Dobrovský, 2005, 160 str. ISBN 80-7306-189-9

Stejskal, V.: *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Linde Praha, 2006, 591 str. ISBN 80-7201-609-1

Šturma, P., Ondřej, J., Zástěrová, J.: *Problémy mezinárodněprávní ochrany životního prostředí*. Praha, Nakladatelství Karolinum, 2003, 120 str. ISBN 80-246-0676-3

Tønnessen, J. N., Johnsen, A. O.: *The History of Modern Whaling*. Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1982, 798 str. ISBN 0-520-03973-4. Dostupné z: <http://www.ucpress.edu/op.php?isbn=9780520039735>

Žákovská, K.: *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010, 228 str. ISBN 978-80-87146-35-4

Články

Alberro, H.: Investigating the Intellectual and Emotional Lives of Cetaceans. *R. J. Dunlap Marine Conservation Program. University of Miami* [online]. March 21, 2014 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://rjd.miami.edu/conservation/investigating-the-intellectual-and-emotional-lives-of-cetaceans>

Bowen, W. D.: Role of marine mammals in aquatic ecosystems. *Marine Ecology Progress Series* [online]. November 17, 1997, vol. 158, str. 267-274 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.int-res.com/articles/meps/158/m158p267>

Corkeron, P.: *Are whales eating too many fish, revisited* [online]. 2007, 13 str. [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/corkeron_iwc_format.pdf

Elliott, W. et al.: *Ice Breaker – Pushing the Boundaries for Whales* [online]. 2008, 11 str. [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/english_final_proof_final.pdf

Elliott, W., Simmonds, M.: *Whales in Hot Water? The Impact of a Changing Climate on Whales, Dolphins and Porpoises* [online]. 2007, 14 str. [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/climatechange16ppfinallo.pdf>

Erbe, Ch.: International Regulation of Underwater Noise. *Acoustics Australia* [online]. April 2013, vol. 41, no. 1, str. 12-19 [cit. 2015-10-13]. Dostupné z: <http://www.acoustics.asn.au/journal/Vol41No1.pdf>

Firestone, J., Jarvis, Ch.: Response and Responsibility: Regulating Noise Pollution in the Marine Environment. *Journal of International Wildlife Law and Policy* [online]. 2007, vol. 10, number 2, str. 109-152 [cit. 2015-09-29]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13880290701347408>

Forkan, P.: *The Legislative History and Interpretation of Article 65 of the Law of the Sea Convention* [online]. Str. 3 [cit. 2015-10-05]. Dostupné z: http://www.hsi.org/assets/pdfs/HSUS_testimony_LOS.pdf

Gambell, R.: International Management of Whales and Whaling: A Historical Review of the Regulation of Commercial and Aboriginal Subsistence Whaling. *Arctic* [online]. June 1993, vol. 46, no. 2, str. 97-107 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://arctic.synergiesprairies.ca/arctic/index.php/arctic/article/view/1330/1355>

Hof, P., Van Der Gucht, E.: Structure of the cerebral cortex of the humpback whale, *Megaptera novaeangliae* (Cetacea, Mysticeti, Balaenopteridae). *The Anatomical Record* [online]. 2007, vol. 290, issue 1, str. 1-31. DOI: 10.1002/ar.20407 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ar.20407/full>

Knudsen, S. K.: A review of the criteria used to assess insensibility and death in hunted whales compared to other species. *The Veterinary Journal* [online]. 2004, 169, str. 42-59 [cit. 2015-08-16]. Dostupné z:

<https://iwf.int/private/downloads/65j4ayg2pt8o4gg04wgk40c84/Criteria%20of%20death%20in%20whales%20-%20Knudsen%202005.pdf>

Lewison, R. et al.: Global patterns of marine mammal, seabird, and sea turtle bycatch reveal taxa-specific and cumulative megafauna hotspots. *PNAS* [online]. 2014, 111(14), str. 5271-5276, Figure 1. [cit. 2015-11-16]. Dostupné z:

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3986184/>

Maglio, A.: *Anthropogenic noise and marine mammals: review of the effort in addressing the impact of anthropogenic underwater noise in the ACCOBAMS and ASCOBANS areas* [online]. 59 str. [cit. 2015-10-10]. Dostupné z:

<http://accobams.org/images/stories/Activities/Noise/review%20of%20the%20effort%20in%20addressing%20underwater%20noise%20impact.pdf>

Marrero, M. E., Thornton, S.: Big Fish: A Brief History of Whaling, *National Geographic* [online]. 2011 [cit. 2015-08-20]. Dostupné z:

<http://education.nationalgeographic.com/news/big-fish-history-whaling/>

Mbengue, M.: Between Law and Science: A commentary on the Whaling in the Antarctic Case. *Questions of International Law, Zoom-in 14* [online]. 2015 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <http://www.qil-qdi.org/between-law-and-science-a-commentary-on-the-whaling-in-the-antarctic-case-2/>

Miller, C. E.: *Current State of Knowledge of Cetacean Threats, Diversity and Habitats in the Pacific Islands Region* [online]. WDCS Australasia Inc. 2007, 98 str. [cit. 2015-09-08]. Dostupné z: <http://uk.whales.org/sites/default/files/whales-and-dolphins-in-the-pacific-islands.pdf>

Oen, E. O.: A Norwegian penthrate grenade for minke whales: hunting trials with prototypes and results from the hunt in 1984, 1985 and 1986. *Acta Vet Scand.* [online]. 1995, 36 (1), str. 111-121 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z:

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7572449>.

Oen, E. O.: Description and analysis of the use of cold harpoons in the Norwegian minke whale hunt in the 1981, 1982 and 1983 hunting seasons. *Acta Vet Scand* [online]. 1995, 36 (1), str. 103-110 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z:

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7572448>

Oen, E. O.: Electrical Whaling – a review. *Nord Vet Med.* [online]. 1983, 35 (7-9), str. 319-323 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/6359057>

Oremus, M., Leqata, J., Baker, C. S.: Resumption of traditional drive hunting of dolphins in the Solomon Islands in 2013. *Royal Society Open Science* [online]. 2015 [cit. 2015-09-08]. DOI: 10.1098/rsos.140524. Dostupné z:

<http://rsos.royalsocietypublishing.org/content/2/5/140524>

Payne, C. R.: Australia v. Japan: ICJ halts Antarctic Whaling. *American Society of International Law* [online]. 2014, vol. 18, issue 9 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <http://www.asil.org/insights/volume/18/issue/9/australia-v-japan-icj-halts-antarctic-whaling>

Poor, A.: Cetacea. *Animal Diversity Web* [online]. 2014 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://animaldiversity.org/accounts/Cetacea/>

Reeves, R. R. et al.: Marine mammal bycatch in gillnet and other entangling net fisheries, 1999-2011. *Endangered Species Research* [online]. 2013, vol. 20, str. 71-97 [cit. 2015-05-06]. DOI: 10.3354/esr00481. Dostupné z: http://www.int-res.com/articles/esr_oa/n020p071.pdf

Rendell, L., Whitehead, H.: Culture in whales and dolphins. *Behavioral and Brain Sciences* [online]. Cambridge University Press, 2001, vol. 24, str. 309-382 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: http://www.sociallearning.info/storage/pdf/behavioral_and_brain_sciences%2024%20309382.pdf

Roman, J. et al.: Whales as marine ecosystem engineers. *Frontiers in Ecology and the Environment* [online]. September 2014, vol. 12, issue 7, str. 377-385 [cit. 2015-02-18]. ISSN 1540-9295. DOI: 10.1890/130220. Dostupné z: <http://www.esajournals.org/doi/abs/10.1890/1302209295>

Rose, G., Milligan, B.: Law for the Management of Antarctic Marine Living Resources: From Normative Conflicts towards Integrated Governance? *Oxford Journals: Yearbook of International Environmental Law* [online]. 2009, vol. 20, issue 1, str. 41-87 [cit. 2015-10-09]. DOI: 10.1093/yiel/20.1.41. Dostupné z: <http://yielaw.oxfordjournals.org/content/20/1/41.full#xref-fn-86-1>

Salovey, P., Mayer, J. D.: Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality* [online]. 1990, vol. 9, number 3, str. 185-211 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: http://www.unh.edu/emotional_intelligence/EIAssets/EmotionalIntelligenceProper/EI1990%20Emotional%20Intelligence.pdf

Simmonds, M.: Into the brain of whales. *Applied Animal Behaviour Science* [online]. 2006, vol. 100, issue 1, str. 103-116 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: [http://www.appliedanimalbehaviour.com/article/S0168-1591\(06\)00115-8/abstract](http://www.appliedanimalbehaviour.com/article/S0168-1591(06)00115-8/abstract)

Uhen, M. D.: Evolution of marine mammals: Back to the sea after 300 million years. *The Anatomical Record* [online]. June 2007, vol. 290, issue 6, str. 514-522. DOI: 10.1002/ar.20545 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ar.20545/full>

Uhen, M. D.: The Origin(s) of Whales. *Annual Review of Earth and Planetary Sciences* [online]. 2010, vol. 38, str. 189-219 [cit. 2015-03-05]. DOI: 10.1146/annurev-earth-040809-152453. Dostupné z: <http://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-earth-040809-152453>

Weilgart, L.: *Presentation on Protecting Cuvier's Beaked Whales from Underwater Noise* [online]. Fifth MOP to ACCOBAMS, 2013 [cit. 2015-10-10]. Dostupné z: <http://accobams.org/images/stories/MOP/MOP5/accobams%20cuviers%202013%20ocean%20care.pdf>

Webové stránky

ACCOBAMS [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: <http://accobams.org/>

Alaska Eskimo Whaling Commission [online]. [cit. 2015-09-08]. Dostupné z: <http://www.aewc-alaska.com/>

ASCOBANS [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: <http://www.ascobans.org/en>

Convention on Biological Diversity [online]. *Marine and Coastal Biodiversity. What needs to be done?* [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/marine/done.shtml>

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: <https://cites.org/>

Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals [online]. *Pacific Islands Cetaceans* [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.cms.int/pacific-cetaceans/en/legalinstrument/pacific-islands-cetaceans>

Dolphin Research Center [online]. *Threats to whales and dolphins* [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: https://www.dolphins.org/whale_and_dolphin_threats

HELCOM [online]. [cit. 2015-10-13]. Dostupné z: <http://www.helcom.fi/about-us>

International Whaling Commission [online]. Dostupné z: www.iwc.int

International Whaling Commission [online]. *The IWC brings ship strikes to the agenda of Whalefest, Brighton* [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <https://iwc.int/the-iwc-brings-ship-strikes-to-the-agenda-of-whale>

International Whaling Commission [online]. *Whalewatching* [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <https://iwc.int/whalewatching>

Ministerstvo životního prostředí [online]. *Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonnská úmluva)* [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/bonnska_umluva

New Zealand Department of Conservation [online]. *The Conservation of Whales in the 21st Century*. 2004, 32 str. [cit. 2015-09-27]. Dostupné z: <http://www.doc.govt.nz/documents/conservation/native-animals/marine-mammals/conservation-whales-c21.pdf>

- NOAA [online]. [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: http://www.nmfs.noaa.gov/by_catch/bycatch_whatism.htm
- North Atlantic Treaty Organization [online]. *Environment - NATO's stake* [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91048.htm?selectedLocale=en#
- Oregon State University [online]. *Solomon Islands Dolphin Hunts Cast Spotlight On Small Cetacean Survival*. 2015 [cit. 2015-09-08]. Dostupné z: <http://oregonstate.edu/ua/ncs/archives/2015/may/solomon-islands-dolphin-hunts-cast-spotlight-small-cetacean-survival>
- OSPAR Commission [online]. [cit. 2015-10-12]. Dostupné z: <http://www.ospar.org/work-areas/eiha/noise>
- Pelagos Sanctuary [online]. [cit. 2015-09-21]. Dostupné z: <http://sanctuaire-pelagos.org/>
- Phys.org [online]. *Global problem of fisheries bycatch needs global solutions*. 2014 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://phys.org/news/2014-03-global-problem-fisheries-bycatch-solutions.html>
- Regional Activity Center for Specially Protected Areas [online]. *SPAMIs* [cit. 2015-09-18]. Dostupné z: <http://www.rac-spa.org/spami>
- Secretariat of the Pacific Regional Environment Programme [online]. [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <https://www.sprep.org/legal/meetings-apia-convention>
- The Independent [online]. *Intelligent, emotional, ingenious: the amazing truth about whales and dolphins*. 2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/environment/intelligent-emotional-ingenious-the-amazing-truth-about-whales-and-dolphins-418761.html>
- The North Atlantic Marine Mammals Commission [online]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/>
- The Society for Marine Mammalogy [online]. *List of marine mammal species and subspecies*. 2014 [cit. 2015-10-28]. Dostupné z: <https://www.marinemammalscience.org/species-information/list-of-marine-mammal-species-subspecies/>
- United Nations Environment Programme [online]. *Mediterranean Action Plan for the Barcelona Convention* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001>
- United Nations Environment Programme [online]. *Regional Seas Programme* [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.unep.org/regionalseas/about/default.asp>

WWF [online]. *Antarctic whaling ban crucial for Southern Hemisphere whales* [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/wwf_news/?193865/Antarctic-whaling-ban-crucial-for-Southern-Hemisphere-whales#

WWF [online]. *Decreasing fish stocks* [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/fishstocks/

WWF [online]. *Habitat loss and degradation* [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/habitat_loss/

WWF [online]. *Impact of climate change on whales* [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/climate_change/

WWF [online]. *Pollution and toxics* [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/pollution/

WWF [online]. *Ship strikes* [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/shipping/

WWF Species Programme, WWF International [online]. *Cetacean bycatch and the IWC 2004* [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/bycatchjuly12lowres2004.pdf>

WWF [online]. *The impact of by-catch on whales and dolphins* [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/threats/bycatch/

Mezinárodní úmluvy, oficiální dokumenty a zprávy mezinárodních organizací a vlád

Action Plan for the Conservation of Cetaceans in the Mediterranean Sea [online]. UNEP, str. 5 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: http://www.rac-spa.org/sites/default/files/action_plans/cetaces.pdf

African Convention on the Conservation of Nature and Natural Resources [online]. 1968 [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: http://www.au.int/en/sites/default/files/AFRICAN_CONVENTION_CONSERVATION_NATURE_AND_NATURAL_RESOURCES.pdf

African Convention on the Conservation of Nature and Natural Resources [online]. 2003 [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: http://www.au.int/en/sites/default/files/AFRICAN_CONVENTION_CONSERVATION_NATURE_NATURAL_RESOURCES.pdf

Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area. Monaco, 1996. Dostupné z:

http://www.accobams.org/images/stories/accord/anglais_text%20of%20the%20agreement%20english.pdf

Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas. New York, 1992. Dostupné z: <http://www.ascobans.org/en/documents/agreement-text>

Agreement on the Creation of Mediterranean Sanctuary for Marine Mammals [online]. 1999 [cit. 2015-09-21]. Dostupné z: <http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/TRE/Full/En/TRE-001399.txt>

Arrangements for the Regulation of Antarctic Pelagic Whaling. Londýn, 1962. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/267782/Arrangements_Reg_Antarc_Pelagic_Whaling.pdf

ASEAN Agreement on the Conservation of Nature and Natural Resources [online]. 1985 [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: <http://agreement.asean.org/media/download/20140119153602.pdf>

Black Sea Biodiversity and Landscape Conservation Protocol [online]. 2002 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: <http://www.blacksea-commission.org/convention-protocols-biodiversity.asp>

CBD COP 10 Decision X/29 on Marine and Coastal Biodiversity [online]. COP CBD, 2010 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-29-en.pdf>

Convention for the Regulation of Whaling [online]. Společnost národů, Ženeva, 1931 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www.ecolex.org/ecolex/ledge/view/RecordDetails?id=TRE-000073&index=treaties>

Convention on Biological Diversity. Rio de Janeiro, 1992. Dostupné z: <https://www.cbd.int/convention/text/>

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. Washington, 1973. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/text.php>

Convention on Migratory Species. *Resolution 11.23 Conservation Implications of Cetacean Culture* (UNEP/CMS/Resolution 11.23) [online]. Quito, 2014, 2 str. [cit. 2015-08-16]. Dostupné z: http://www.cms.int/sites/default/files/document/Res_11_23_Implications_of_Cetacean_Culture_E.pdf

Convention on Nature Protection and Wild Life Preservation in the Western Hemisphere [online]. 1940 [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/c-8.html>

Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources [online]. 1980 [cit. 2015-09-12]. Dostupné z: <https://www.ccamlr.org/en/system/files/e-pt1.pdf>

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats [online]. 1979 [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/104.htm>

Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals. Bonn, 1979. Dostupné z: <http://www.cms.int/en/convention-text>

Convention on the Conservation of Nature in the South Pacific [online]. 1976 [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: <http://www.sprep.org/attachments/legal/ApiaConvention.pdf>

Day, J. et al.: *Guidelines for applying the IUCN Protected Area Management Categories to Marine Protected Areas*. Gland, IUCN, 2012, 36 str. ISBN 978-2-8317-1524-7. Dostupné z: https://cmsdata.iucn.org/downloads/iucn_categoriesmpa_eng.pdf

Eleventh meeting of the COP of CITES. *Resolution Conf. 11.4* [online]. 2000 [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/res/11/11-04.php>

Fish Stocks Agreement [online]. 1995 [cit. 2015-09-13]. Dostupné z: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/fish_stocks_agreement/CONF164_37.htm

Food and Agriculture Organization of the United Nations, Fisheries and Aquaculture Department. *The State of World Fisheries and Aquaculture 2014 (SOFIA)* [online]. Řím, 2014, 223 str. [cit.2015-05-07]. ISBN 978-92-5-108275-1. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-i3720e/index.html>

Global Programme of Action for the Protection of the Marine Environment from Land-Based Activities [online]. [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://unep.org/gpa/About/about.asp>

Guidelines for the Reduction of Underwater Noise from Commercial Shipping to Address Adverse Impacts on Marine Life (MEPC.1/Circ.833) [online]. IMO, 2014 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/sites/default/files/document/AC21_Inf_3.2.1_IMO_NoiseGuidelines.pdf

Inter-American Tropical Tuna Commission [online]. *AIDCP Dolphin Safe* [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: <https://www.iattc.org/DolphinSafeENG.htm>

International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1937 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1946/10.html>

International Convention for the Regulation of Whaling. Washington, 1946. Dostupné z: <https://iwc.int/convention>

International Court of Justice. *Application Instituting Proceedings. Whaling in the Antarctic (Australia v. Japan)* [online]. 31 May, 2010, 25 str. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/148/15951.pdf>

International Court of Justice. *Whaling in the Antarctic (Australia v. Japan: New Zealand Intervening) Summary of the Judgement of 31 March 2014* [online]. 2014, 23 str. [cit. 2015-09-05] Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/148/18160.pdf>

International Whaling Commission. *Report of the Working Group on Whale Killing Methods and Associated Welfare Issues (IWC/65/Rep06)* [online]. Portoroz, 2014, 10 str. [cit. 2015-08-11]. Dostupné z: https://archive.iwc.int/pages/view.php?ref=3581&search=%21collection103&order_by=relevance&sort=DESC&offset=0&archive=0&k=&curpos=6

International Whaling Commission. *Report of the Workshop on Human Killing Techniques for Whales (IWC/30/15)*. 1980

Marine Mammal Protection Act. 16 United States Code, 1972. Dostupné z: <http://www.nmfs.noaa.gov/pr/laws/mmpa/text.htm#section2>

Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních kytovců [online]. Úřední věstník L 039, 12. 2. 1981, str. 1-3 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:31981R0348>

Nařízení Rady (ES) č. 812/2004, kterým se stanoví opatření týkající se náhodných úlovků kytovců při rybolovu a kterým se mění nařízení (ES) č. 88/98 [online]. Úřední věstník L 150, 30. 4. 2004, str. 12-31 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32004R0812>

Ninth meeting of the COP of CITES. *Doc. 9.57 Illegal trade in whale meat* [online]. 1994, str. 817-818 [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/09/doc/E9-Doc-57-58.pdf>

North Atlantic Marine Mammals Commission. *NAMMCO Annual Report 2012* [online]. Tromsø, 2013, 642 str. [cit. 2015-08-15]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/assets/Publications/Annual-Reports/Annual-Report-2012.pdf>

North Atlantic Marine Mammals Commission. *NAMMCO Annual Report 2014* [online]. Tromsø, 2015, 247 str. [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/assets/Publications/Annual-Reports/Annual-Report-2014.pdf>

North Atlantic Marine Mammals Commission. *Report of the NAMMCO Expert Group Meeting on Assessment of Large Whale Killing Data* [online]. Kodaň, 2010, 30 str. [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/webcronize/images/Nammco/948.pdf>

North Atlantic Marine Mammals Commission. *Report of the NAMMCO Expert Group Meeting to Assess the Hunting Methods for Small Cetaceans* [online]. Kodaň, 2011, 40 str. [cit. 2015-08-15]. Dostupné z: <http://www.nammco.no/assets/Publications/Hunting->

[Methods-Committee/Final-Report-Export-Group-meeting-assessing-hunting-methods-for-small-cetacean.pdf](#)

O'Connor, S., Campbell, R., Cortez, H., & Knowles, T.: *Whale Watching Worldwide: tourism numbers, expenditures and expanding economic benefits, a special report from the International Fund for Animal Welfare* [online]. Yarmouth, 2009, 295 str. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.ifaw.org/sites/default/files/whale_watching_worldwide.pdf.

Oen, E. O.: Killing efficiency in the Icelandic fin whale hunt 2014. *Report to the Directorate of Fisheries in Iceland* [online]. 2015, 7 str. [cit.2015-08-17]. Dostupné z: http://www.fiskistofa.is/media/utgefid_efni/Oen2015_finwhale_TTDreport_final.pdf

Protocol Amending the International Agreement for the Regulation of Whaling [online]. Londýn, 1938 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www.worldlii.org/au/other/dfat/treaties/1946/11.html>

Protocol Amending the International Agreement for the Regulation of Whaling of 8 June 1937 and the Protocol for the Regulation of Whaling of 24 June 1938 [online]. Londýn, 1944 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php?t=1944-Protocol-1937-Whaling.EN.txt&par=view_treaty_html

Protocol amending the International Agreement for the Regulation of Whaling of 8 June 1937 and the Protocol for the Regulation of Whaling of 24 June 1938 [online]. Londýn, 1945 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www.worldlii.org/au/other/dfat/treaties/1947/9.html>

Protocol Concerning Protected Areas and Wild Fauna and Flora in the Eastern African Region [online]. 1985 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: http://www.unep.org/NairobiConvention/The_Convention/Protocols/Protocol_Protected_Areas.asp

Protocol Concerning Specially Protected Areas and Biological Diversity in the Mediterranean [online]. 1995 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001001>

Protocol Concerning Specially Protected Areas and Wildlife to the Convention for the Protection and Development of the Marine Environment of the Wider Caribbean Region [online]. 1990 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: <http://www.cep.unep.org/cartagena-convention/spaw-protocol/overview-of-the-spaw-protocol>

Protocol Concerning the Conservation of Biological Diversity and the Establishment of Network of Protected Areas in the Red Sea and Gulf of Aden [online]. 2005 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: http://www.persga.org/Documents/Doc_62_20090211123942.pdf

Protocol for the Conservation and Management of Protected Marine and Coastal Areas of the South-East Pacific [online]. 1989 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z:

http://www2.unitar.org/cwm/publications/cbl/synergy/pdf/cat3/UNEP_regional_seas/convention_lima/protocol_conservation.pdf

Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty [online]. 1991 [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: <http://www.ats.aq/e/ep.htm>

Regulations on Prospecting and Exploration for Cobalt-Rich Ferromanganese Crusts in the Area (ISBA/18/A/11) [online]. *International Seabed Authority*. 2012 [cit. 2015-10-03]. Dostupné z: https://www.isa.org.jm/sites/default/files/files/documents/isba-18a-11_0.pdf

Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area (ISBA/19/C/17) [online]. *International Seabed Authority*. 2013 [cit. 2015-10-03]. Dostupné z: https://www.isa.org.jm/sites/default/files/files/documents/isba-19c-17_0.pdf

Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Sulphides in the Area (ISBA/16/A/12/Rev.1) [online]. *International Seabed Authority*. 2010 [cit. 2015-10-03]. Dostupné z: https://www.isa.org.jm/sites/default/files/files/documents/isba-16a-12rev1_0.pdf

Resolution on Adverse Anthropogenic Marine/Ocean Noise Impacts on Cetaceans and Other Biota (UNEP/CMS/Resolution 9.19) [online]. UNEP/CMS, 2008 [cit. 2015-10-04]. Dostupné z: http://www.cms.int/sites/default/files/document/Res_9_19_ocean_noise_En.pdf

Resolution on Adverse Effects of Underwater Noise on Marine Mammals during Offshore Construction Activities for Renewable Energy Production (ASCOBANS Resolution 6.2) [online]. ASCOBANS, 2009 [cit. 2015-10-07]. Dostupné z: http://www.ascobans.org/sites/default/files/document/MOP6_2009-2_UnderwaterNoise_1.pdf

Resolution on Further Steps To Abate Underwater Noise Pollution for the Protection of Cetaceans and Other Migratory Species (UNEP/CMS/Resolution 10.24) [online]. UNEP/CMS, 2011 [cit. 2015-10-04]. Dostupné z: http://www.cms.int/sites/default/files/document/10_24_underwater_noise_e_0_0.pdf

Resolution on Guidelines to Address the Impact of Anthropogenic Noise on Cetaceans in the ACCOBAMS Area (ACCOBAMS Resolution 4.17) [online]. ACCOBAMS, 2010 [cit. 2015-10-10]. Dostupné z: http://accobams.org/images/stories/MOP/MOP4/Resolutions/res%204.17_guidelines%20to%20address%20the%20impact%20of%20anthropogenic%20noise%20on%20cetaceans%20in%20the%20accobams%20area.pdf

Resolution on Large-Scale Pelagic Drift-Net Fishing and Its Impact on the Living Marine Resources of the World's Oceans and Seas A/RES/46/215 [online]. UN General Assembly, 1991 [cit. 2015-09-13]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r215>

Resolution on Oceans and the Law of the Sea (A/RES/61/222) [online]. UN General Assembly, 2007 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z:

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/507/69/PDF/N0650769.pdf?OpenElement>

Resolution on Scientific Research Programmes [online]. IWC, 1987 [cit. 2015-09-04]. Dostupné z:

https://iwc.int/private/downloads/t8DIjmT_iT9bScO69JXtQ/IWCRES39_1987.pdf

Resolution on Special Permits for Scientific Research [online]. IWC, 1986 [cit. 2015-09-04]. Dostupné z:

https://iwc.int/private/downloads/nBoylGUS_4nCBOSEBlwAhw/IWCRES38_1986.pdf

Resolution on Whaling Under Special Permit [online]. IWC, 2014 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: file:///C:/Users/hp/Downloads/RS3723_Resolution%202014.pdf

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/56/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti mořské environmentální politiky [online]. Úřední věstník L 164, 25. 6. 2008, str. 19-40 [cit. 2015-10-10]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:164:0019:0040:CS:PDF>

Směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin [online]. Úřední věstník L 206, 22. 7. 1992, str. 7 [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:31992L0043>

Statute of the International Court of Justice. San Francisco, 1945. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/documents/?p1=4&p2=2>

The Government of Japan. *Proposed Research Plan for New Scientific Whale Research Program in the Antarctic Ocean* (NEWREP-A) [online]. 2014, 101 str. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z:

https://iwc.int/private/downloads/7bqy9b9maskkk0gc0scccoo40/NEWREP_A.pdf

United Nations Convention on the Law of the Sea. Montego Bay, 1982. Dostupné z: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1: Taxonomie řádu Cetacea (Kytovci)

Příloha č. 2: Intenzita bycatch mořských savců v celosvětovém měřítku

Příloha č. 3: Denní záznamový list

Příloha č. 4: Mapa Středomořské rezervace pro mořské savce Pelagos

Příloha č. 5: Mapa velrybích rezervací IOS a SOS

Příloha č. 1

Taxonomie řádu *Cetacea* (Kytovci)

Zdroj: The Society for Marine Mammalogy [online]. *List of marine mammal species and subspecies*. 2014 [cit. 2015-10-28]. Dostupné z: <https://www.marinemammalscience.org/species-information/list-of-marine-mammal-species-subspecies/>.

Řád CETACEA (kytovci: 90 druhů, z nichž 1 je pravděpodobně vyhynulý)

Podřád MYSTICETI (kosticovci, 14 druhů)

Čeleď Balaenidae (velrybovití, 4 druhy)

Balaena mysticetus Linnaeus, 1758. Velryba grónská, Bowhead whale, Greenland whale

Eubalaena glacialis (Müller, 1776). Velryba černá, North Atlantic right whale

Eubalaena japonica (Lacépède, 1818). Velryba japonská, North Pacific right whale

Eubalaena australis (Desmoulins, 1822). Velryba jižní, Southern right whale

Čeleď Neobalaenidae (velrybkovití)

Caperea marginata (Gray, 1846). Velrybka malá, Pygmy right whale

Čeleď Eschrichtiidae (plejtvákovcovití)

Eschrichtius robustus (Lilljeborg, 1861). Plejtvákovec šedý, Gray whale

Čeleď Balaenopteridae (plejtvákovití, 8 druhů)

Balaenoptera acutorostrata Lacépède, 1804. Plejtvák malý, Common minke whale

B. a. acutorostrata Lacépède, 1804. North Atlantic minke whale

B. a. scammoni Deméré, 1986. North Pacific minke whale

B. a. un-named subsp. Dwarf minke whale

Balaenoptera bonaerensis Burmeister, 1867. Plejtvák antarktický, Antarctic minke whale

Balaenoptera borealis Lesson, 1828. Plejtvák sejval, Sei whale

B. b. borealis Lesson, 1828. Northern sei whale

B. b. schlegellii (Flower, 1865). Southern sei whale

Balaenoptera edeni Anderson, 1879. Plejtvák Brydeův, Bryde's whale

B. e. brydei Olsen, 1913. Offshore Bryde's whale

B. e. edeni Anderson, 1879. Eden's whale

Balaenoptera musculus (Linnaeus, 1758). Plejtvák obrovský, Blue whale

B. m. musculus (Linnaeus, 1758). Northern blue whale

B. m. intermedia Burmeister, 1871. Antarctic blue whale

B. m. indica Blyth, 1859. Northern Indian Ocean blue whale

B. m. brevicauda Ichihara, 1966. Pygmy blue whale

B. m. un-named subsp. Chilean blue whale.

Balaenoptera omurai Wada, Oishi and Yamada, 2003. Plejtvák Omurův, Omura's whale

Balaenoptera physalus (Linnaeus, 1758). Plejtvák myšok, Fin whale

B. p. patachonica Burmeister, 1865. Pygmy fin whale

B. p. physalus (Linnaeus, 1758). Northern fin whale

B. p. quoyi Fischer, 1829). Southern fin whale

Megaptera novaeangliae (Borowski, 1781). Keporkak, Humpback whale

M. n. australis (Lesson, 1828). Southern humpback whale

M. n. kuzira (Gray, 1850). North Pacific Humpback whale

M. n. novaeangliae (Borowski, 1781). North Atlantic humpback whale

Podřád ODONTOCETI (ozubení, 76 druhů, z nichž 1 pravděpodobně vyhynul)

Čeled' Physeteridae (vorvaňovití)

Physeter macrocephalus Linnaeus, 1758. Vorvaň, Sperm whale, cachalot

Čeled' Kogiidae (kogiovití)

Kogia breviceps (Blainville, 1838). Kogia tuponosá, Pygmy sperm whale

Kogia sima (Owen, 1866). Kogia Owenova, Dwarf sperm whale

Čeled' Ziphiidae (vorvaňovcovití, 22 druhů)

Berardius arnuxii Duvernoy, 1851. Vorvaňovec Arnuxův, Arnoux' beaked whale

Berardius bairdii Stejneger, 1883. Vorvaňovec velký, Baird's beaked whale

Hyperoodon ampullatus (Forster, 1770). Vorvaňovec anarnak, Northern bottlenose whale

Hyperoodon planifrons Flower, 1882. Vorvaňovec plochočelý, Southern bottlenose whale

Indopacetus pacificus (Longman, 1926). Vorvaňovec Longmanův, Longman's beaked whale, tropical bottlenose whale

Mesoplodon bidens (Sowerby, 1804). Vorvaňovec severomořský, Sowerby's beaked whale

Mesoplodon bowdoini Andrews, 1908. Vorvaňovec australský, Andrews' beaked whale

Mesoplodon carlhubbsi Moore, 1963. Vorvaňovec kalifornský, Hubbs' beaked whale

Mesoplodon europaeus (Gervais, 1855). Vorvaňovec Gervaisův, Gervais' beaked whale

Mesoplodon ginkgodens Nishiwaki and Kamiya, 1958. Vorvaňovec japonský, Ginkgo-toothed beaked whale

Mesoplodon grayi von Haast, 876. Vorvaňovec malý, Gray's beaked whale

Mesoplodon hectori (Gray, 1871). Vorvaňovec jižní, Hector's beaked whale

Mesoplodon hotaula Deraniyagala, 1963. Deraniyagala's beaked whale.

Mesoplodon layardii (Gray, 1865). Vorvaňovec Layardův, Strap-toothed beaked whale, Layard's beaked whale

Mesoplodon mirus True, 1913. Vorvaňovec tmavý, True's beaked whale

Mesoplodon perrini Dalebout, Mead, Baker, Baker and van Helden, 2002. Vorvaňovec Perrinův, Perrin's beaked whale

Mesoplodon peruvianus Reyes, Mead and Van Waerebeek, 1991. Vorvaňovec pacifický, Pygmy beaked whale

Mesoplodon stejnegeri True, 1885. Vorvaňovec Stejnegerův, Stejneger's beaked whale

Mesoplodon traversii (Gray, 1874). Spade-toothed whale

Mesoplodon densirostris (Blainville, 1817). Vorvaňovec tropický, Blainville's beaked whale

Tasmacetus shepherdi Oliver, 1937. Vorvaňovec Shepherdův, Shepherd's beaked whale, Tasman beaked whale

Ziphius cavirostris G. Cuvier, 1823. Vorvaňovec zobatý, Cuvier's beaked whale, goose-beaked whale

Čeled' Platanistidae (delfínovcovití)

Platanista gangetica (Lebeck, 1801). South Asian river dolphin, Indian river dolphin

P. g. gangetica (Lebeck, 1801). Delfínovec ganžský, Susu, Ganges river dolphin

P. g. minor Owen, 1853. Delfínovec induský, Bhulan, Indus river dolphin

Čeled' Iniidae (delfínovcovití)

Inia geoffrensis (Blainville, 1817). Delfínovec amazonský, Amazon river dolphin

I. g. geoffrensis (Blainville, 1817). Common boto

I. g. humboldtiana Pilleri and Gühr, 1977. Orinoco bufeo

Čeled' Lipotidae (delfínovcovití)

Lipotes vexillifer (Miller, 1918). Delfínovec čínský, Baiji, Yangtze river dolphin – pravděpodobně vyhynulý

Čeled' Pontoporiidae (delfínovcovití)

Pontoporia blainvillei (Gervais and d'Orbigny, 1844). Delfínovec laplatský, Franciscana, toninha.

Čeled' Monodontidae (narvalovití)

Delphinapterus leucas (Pallas, 1776). Běluha, Beluga, white whale

Monodon monoceros Linnaeus, 1758. Narval, Narwhal

Čeled' Delphinidae (delfínovití, 38 druhů)

Cephalorhynchus commersonii (Lacépède, 1804). Plískavice strakatá, Commerson's dolphin

C. c. commersonii (Lacépède, 1804). Commerson's dolphin

C. c. kerguelenensis Robineau, Goodall, Pichler and C. S. Baker, 2007. Kerguelen Islands Commerson's dolphin

Cephalorhynchus eutropia (Gray, 1846). Plískavice chilská, Chilean dolphin

Cephalorhynchus heavisidii (Gray, 1828). Plískavice kapská, Heaviside's dolphin, Haviside's dolphin

Cephalorhynchus hectori (Van Beneden, 1881). Plískavice novozélandská, Hector's dolphin, New Zealand dolphin

C. h. hectori (Van Beneden, 1881). South Island Hector's dolphin

C. h. maui A. Baker, Smith and Pichler, 2002. Maui's dolphin, North Island Hector's dolphin

Delphinus capensis Gray, 1828. Delfín kapský, Long-beaked common dolphin

D. c. capensis Gray, 1828. Long-beaked common dolphin

D. c. tropicalis van Bree, 1971. Indo-Pacific common dolphin

Delphinus delphis Linnaeus, 1758. Delfín obecný, Short-beaked common dolphin, saddleback dolphin

D. d. delphis Linnaeus, 1758. Short-beaked common dolphin

D. d. ponticus Barabash, 1935. Black Sea common dolphin

Feresa attenuata Gray, 1874. Fereza malá, Pygmy killer whale

Globicephala macrorhynchus Gray, 1846. Kulohlavec Sieboldův, Short-finned pilot whale

Globicephala melas (Traill, 1809). Kulohlavec černý, Long-finned pilot whale

G. m. edwardii (A. Smith, 1834). Southern long-finned pilot whale

G. m. melas (Traill, 1809). North Atlantic long-finned pilot whale

G. m. un-named subsp. North Pacific long-finned pilot whale (extinct)

Grampus griseus (G. Cuvier, 1812). Plískavice šedá, Risso's dolphin, gray grampus

Lagenodelphis hosei Fraser, 1956. Plískavice saravacká, Fraser's dolphin

Lagenorhynchus acutus (Gray, 1828). Plískavice běloboká, Atlantic white-sided dolphin

Lagenorhynchus albirostris (Gray, 1846). Plískavice bělonosá, White-beaked dolphin

Lagenorhynchus australis (Peale, 1848). Plískavice jižní, Peale's dolphin

Lagenorhynchus cruciger (Quoy and Gaimard, 1824). Plískavice pestrá, Hourglass dolphin

Lagenorhynchus obliquidens Gill, 1865. Plískavice plochočelá, Pacific white-sided dolphin

Lagenorhynchus obscurus (Gray, 1828). Plískavice tmavá, Dusky dolphin

L. o. fitzroyi (Waterhouse, 1838). Fitzroy's dolphin

L. o. obscurus (Gray, 1828). African dusky dolphin

L. o. posidonia (Philippi, 1893). Peruvian/Chilean dusky dolphin

L. o. un-named subsp. New Zealand dusky dolphin

Lissodelphis borealis (Peale, 1848). Delfínec velrybovitý, Northern right-whale dolphin

Lissodelphis peronii (Lacépède, 1804). Delfínec Peronův, Southern right-whale dolphin

Orcaella brevirostris (Owen in Gray, 1866). Orcela tuponosá, Irrawaddy dolphin, pesut

Orcaella heinsohni Beasley, Robertson and Arnold, 2005. Orcela tupoploutvá, Australian snubfin dolphin

Orcinus orca (Linnaeus, 1758). Kosatka dravá, Killer whale, orca

O. o. un-named subsp. Resident killer whale

O. o. un-named subsp. Transient killer whale, Bigg's killer whale

Peponocephala electra (Gray, 1846). Elektra tmavá, Melon-headed whale, Electra dolphin

Pseudorca crassidens (Owen, 1846). Kosatka černá, False killer whale

Sousa teuszii (Kükenthal, 1892). Delfín kamerunský, Atlantic humpback dolphin

Sousa chinensis (Osbeck, 1765). Delfín indočínský, Indo-Pacific humpback dolphin

Sousa plumbea (G. Cuvier, 1829). Delfín hongkongský, Indian Ocean humpback dolphin

Sousa sahalensis Jefferson and Rosenbaum 2014. Australian humpback dolphin, Sahul dolphin

Sotalia fluviatilis (Gervais and Deville in Gervais, 1853). Delfín brazilský, Tucuxi

Sotalia guianensis (Van Bénédén, 1864). Delfín guayanský, Guiana dolphin, costero

Stenella attenuata (Gray, 1846). Delfín mexický, Pantropical spotted dolphin

S. a. attenuata (Gray, 1846). Offshore pantropical spotted dolphin

S. a. graffmani (Lönnerberg, 1934). Coastal pantropical spotted dolphin

Stenella clymene (Gray, 1850). Delfín Grayův, Clymene dolphin

Stenella coeruleoalba (Meyen, 1833). Delfín pruhovaný, Striped dolphin

Stenella frontalis (G. Cuvier, 1829). Delfín kapverdský, Atlantic spotted dolphin

Stenella longirostris (Gray, 1828). Delfín dlouholebý, Spinner dolphin

S. l. centroamericana Perrin, 1990. Central American spinner dolphin

S. l. longirostris (Gray, 1828). Gray's spinner dolphin

S. l. orientalis Perrin, 1990. Eastern spinner dolphin

S. l. roseiventris (Wagner, 1846). Dwarf spinner dolphin

Steno bredanensis (G. Cuvier in Lesson, 1828). Delfín drsnozubý, Rough-toothed dolphin

Tursiops aduncus (Ehrenberg, 1833). Delfín indopacifický, Indo-Pacific bottlenose dolphin

Tursiops truncatus (Montagu, 1821). Delfín skákavý, Common bottlenose dolphin

T. t. ponticus Barabash-Nikiforov, 1940. Black Sea bottlenose dolphin

T. t. truncatus (Montagu, 1821). Common bottlenose dolphin

Čeled' Phocoenidae (sviňuchovití, 7 druhů)

Neophocaena phocaenoides (G. Cuvier, 1829). Sviňucha hladkohřbetá, Indo-Pacific finless porpoise

Neophocaena asiaorientalis (Pilleri and Gühr, 1972). Narrow-ridged finless porpoise

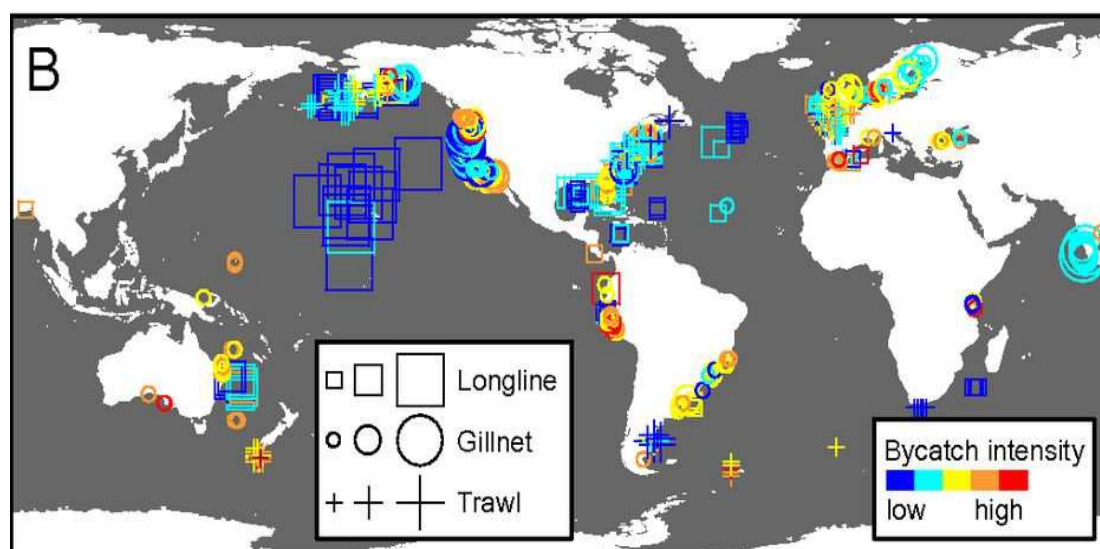
N. a. asiaorientalis (Pilleri and Gahr, 1972). Yangtze finless porpoise
N. a. sunameri Pilleri and Gahr, 1975. East Asian finless porpoise, sunameri
Phocoena dioptrica Lahille, 1912. Sviňucha jižní, Spectacled porpoise
Phocoena phocoena (Linnaeus, 1758). Sviňucha obecná, Harbor por-poise, common porpoise
P. p. phocoena (Linnaeus, 1758). Atlantic harbor porpoise
P. p. vomerina (Gill, 1865). Eastern Pacific harbor porpoise
P. p. relicta Abel, 1905. Black Sea harbor porpoise
P. p. un-named subsp. Western Pacific harbor porpoise
Phocoena sinus Norris and McFarland, 1958. Sviňucha kalifornská, Vaquita, Gulf of California harbor porpoise
Phocoena spinipinnis Burmeister, 1865. Sviňucha černá, Burmeister's porpoise
Phocoenoides dalli (True, 1885). Sviňucha běloploutvá, Dall's porpoise, Dall porpoise
P. d. dalli (True, 1885). Dalli-type Dall's porpoise
P. d. truei Andrews, 1911. Truei-type Dall's porpoise

Příloha č. 2

Intenzita bycatch mořských savců v celosvětovém měřítku

Zdroj: Lewison, R. et al.: Global patterns of marine mammal, seabird, and sea turtle bycatch reveal taxa-specific and cumulative megafauna hotspots. *PNAS* [online]. 2014, 111(14), str. 5271-5276, Figure 1. [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3986184/>.

Vysvětlivky: *longline* = rybolov pomocí dlouhých vlasců obsahujících velké množství návnad, *gillnets* = upevněné vertikální panely sítí, *trawl nets* = tažné sítě.

Příloha č. 3

Denní záznamový list

Zdroj: Příloha A Harmonogramu Mezinárodní úmluvy o regulaci velrybářství.

MEZINÁRODNÍ ÚMLUVA O REGULACI VELRYBÁŘSTVÍ, 1946

DENNÍ ZÁZNAMOVÝ LIST

TABULKA I

Datum ..... Název velrybolovky ..... Č. listu .....

Vyhledávání: Čas zahájení (nebo obnovení)			
vyhledávání	.....	.....	.....
*Čas spatření kytovců nebo jejich ohlášení velrybolovce	.....	.....	.....
Druh kytovce	.....	.....	.....
Počet spatřených kytovců a počet skupin	.....	.....	.....
Poloha nálezu	.....	.....	.....
Název velrybolovky, která kytovce nalezla	.....	.....	.....
Pronásledování: Čas zahájení pronásledování (nebo potvrzení výskytu velryb)	.....	.....	.....
Čas zasažení kytovce nebo skončení pronásledování	.....	.....	.....
Použití sonaru (ano/ne)	.....	.....	.....
Manipulace: Čas označení kytovce nebo jeho připevnění k lodi pro od vlečení	.....	.....	.....
Pořadové č. odchytu	.....	.....	.....
Vlečení: Čas zahájení vytahování	.....	.....	.....
Čas ukončení vytahování nebo zahájení tažení	.....	.....	.....
Datum a čas doručení do továrny	.....	.....	.....
Zastavení: Čas zastavení (pro unášení proudem nebo pro odpočinek)	.....	.....	.....
Čas ukončení unášení/zastávky	.....	.....	.....
Čas skončení operace	.....	.....	.....

POVĚTRNOSTNÍ PODMÍNKY

Celková doba vyhledávání			
Celková doba pronásledování.....			
A) s použitím sonaru.....	Čas	Stav moře	Síla a směr větru
B) bez použití sonaru.....	.....	.....	Viditelnost
Celková doba manipulace	.....	.....	.....
Celková doba vlečení.....	.....	.....	.....
Celková doba zastávky.....	.....	.....	.....
Ostatní doba (např. uhlování, v přístavu)	.....	.....	.....

Spatření kytovci (počet a počet stád)

plejtvák obrovský.....	plejtvák Brydeův .....
plejtvák myšok.....	plejtvák malý .....
keporak.....	vorvaň .....
pravá velryba.....	jiné (uved'te) .....
plejtvák sejšal.....	.....
Podpis.....	.....

*Časem ohlášení kytovců velrybolovce se rozumí čas, kdy byla oznámena velrybolovce poloha stáda a kdy byl zahájen pohyb k tomuto stádu s cílem jej pronásledovat.

Příloha č. 4

Mapa Středomořské rezervace pro mořské savce Pelagos

Zdroj: Pelagos Sanctuary [online]. *Presentation of the Pelagos Sanctuary* [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://www.sanctuaire-pelagos.org/en/home/66-anglais/uncategorised/254-presentation-of-the-pelagos-sanctuary>.

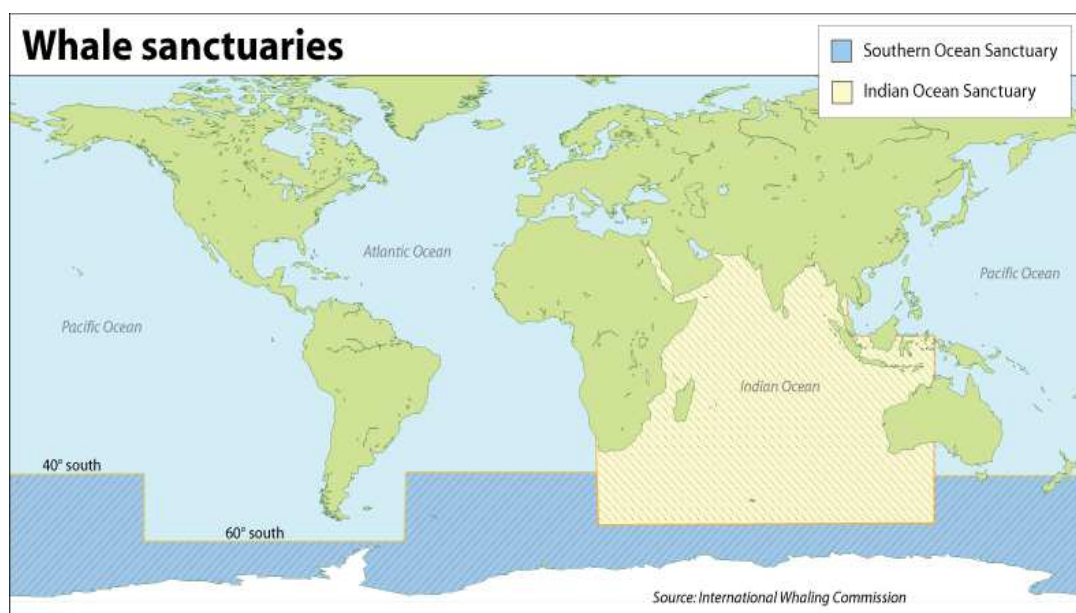
Příloha č. 5

Mapa velrybích rezervací IOS a SOS

Zdroj: WWF [online]. *Antarctic whaling ban crucial for Southern Hemisphere whales* [cit. 2015-11-16]. Dostupné z:

http://wwf.panda.org/wwf_news/?193865/Antarctic-whaling-ban-crucial-for-Southern-Hemisphere-whales#.

Vysvětlivky: *Southern Ocean Sanctuary* (SOS) = velrybí rezervace Jižního oceánu
Indian Ocean Sanctuary (IOS) = velrybí rezervace Indického oceánu

ABSTRAKT

Tato diplomová práce představuje ve čtyřech kapitolách ochranu kytovců poskytovanou mezinárodním právem. První kapitola přibližuje řád kytovců z biologického hlediska, uvádí skutečnosti významné pro jejich ochranu a právní východiska ochrany kytovců. Druhá kapitola se věnuje právní úpravě lovu velryb. Podrobně rozebírá vývoj a současnou situaci Mezinárodní velrybářské komise jako jediné globální organizace pro řízení využívání velkých kytovců, a to zejména z hlediska přijímání ochranných opatření pro obnovu a zachování velrybích populací. Třetí kapitola se zaměřuje na druhovou ochranu kytovců jako ohrožených druhů. Čtvrtá kapitola se zabývá ochranou životního prostředí kytovců, a to jak jejich stanovišť jako oblastí se specifickými nároky na kvalitu, tak moří obecně.

ABSTRACT

In four chapters that this thesis consists of is presented the protection provided to cetaceans by international law. The first chapter gives insight into the biology of cetaceans, names facts relevant to their conservation and its legal basis. The second chapter deals with legal regulation of whaling. It analyzes the history and current situation in the International Whaling Commission as the only global organization to manage the exploitation of large cetaceans, particularly in terms of adopting protective measures for the recovery and conservation of whale stocks. The third chapter focuses on the species approach in protection of cetaceans as endangered animals. The fourth chapter addresses the protection of cetaceans' environment. First it deals with the protection of marine environment in general and then with the protection of cetacean habitats.

SUMMARY

Cetaceans are difficult species to protect. Firstly because they face many threats of various sources that are at different levels of regulation possibilities. Secondly because they are animals of highly migratory behaviour, general distribution, low reproduction rates and capacities and low abundance status.

Populations of large cetaceans were depleted by whaling industry. Some species were driven to the brink of extinction. To preserve the whaling industry by regulating whaling, whaling states adopted the International Convention for the Regulation of Whaling in 1946 that established the International Whaling Commission (IWC) which has become the global body charged with the conservation of whales and the management of whaling. Even though it took long time to adopt effective protective measures to give populations of whales a chance to recover from over-exploitation, the IWC introduced a moratorium on commercial whaling in 1986 that still remains in place. Despite the moratorium, some IWC members are still legally whaling for commercial purposes by using the Convention's loopholes.

The IWC has been joined by states that accepted scientific research results that point out cetaceans' capacity to suffer physically and emotionally and thus make whaling unacceptable from the moral point of view. These states want the temporary ban on commercial whaling to become permanent. Whaling states refuse such arguments and seek to lift the moratorium. Legal basis of keeping the moratorium in place now, when some populations of whales seem to be recovering, is difficult to find within a convention that was adopted to support the whaling industry. Probably the only way to do so is through the interpretation of some principal terms used in the Convention. Members of the IWC are now divided into two groups with opposite opinions on whaling.

No global organization regulates the hunt of small cetaceans. However such regulation would be useful because small cetaceans have been hunted more since fish stocks have been decreasing and also their populations face a serious threat posed by fishing industry and its indiscriminate fishing methods. The high mortality rates of incidentally caught non-target species make bycatch a subject matter of legally binding agreements and soft law documents. Even though the awareness of bycatch impacts and attention paid by international organizations to them are high, the intensity of fishing

industry, different approach of states to bycatch issues and limited possibilities of regulation and control on the high seas make this threat a challenge for the conservation of small cetaceans.

For vulnerable species like cetaceans are undesirable also threats with only regional or local impacts or not causing high mortality rates, such as pollution of marine environment including anthropogenic sound, habitat degradation, ship strikes, overfishing and climate change.

If there is will to do so, human activities posing threats to cetaceans are easiest regulated in waters under jurisdiction of coastal states. Cetaceans and their habitats are protected within designated sanctuaries in many territorial waters. However international agreement is necessary for effective protection in high sea areas.

As endangered species, cetaceans are a frequent part of international conservation conventions and agreements which require strict protective measures in relation to species they name.

Particular mitigating measures addressing the impacts of threats to cetaceans are at international level often formulated only in documents that are not legally binding. It means that in cases of activities like shipping and fishing industry, it is up to their operators whether they decide to adopt recommendations on reducing detrimental impacts.

Even though the main instrument for the protection of cetaceans may be law, crucial role play our willingness and capability of addressing the deleterious impacts of our activities in time and effectively.

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE

Protection of Cetaceans in International Law

KLÍČOVÁ SLOVA

Ochrana kytovců

Mezinárodní právo

Velrybářství

Mezinárodní velrybářská komise

KEY WORDS

Protection of Cetaceans

International Law

Whaling

International Whaling Commission

